هكذا من الأصل

הצופה

היום | פרשת נשא | מ"ח בעומר
הפרק: תהלים נס"ט
המשנה: זבים ב. ג-ד
הדף — בבלי: בבא בתרא טז
ירושלמי: נדרים לח
ההלכה: אורח שז, ד-ו
רמב"ם: נדרים ד-ב
הזריחה: 5.31
השקיעה: 7.41
סוף זמן ק"ש: 8.08

ב"ה, יום שני, ד' סיון תשמ"ז (1.6.1987) • שנה נ' • גליון 14407 • המחיר: 0.75 ש"ח, כולל מע"מ * בטאון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז"ל

תוך שבועיים יוחלט על גורל ה"לביא"

מאת סופרנו המדיני בירושלים

תוך שבועיים תחליט הממשלה על עתיד פרוייקט מטוס הלביא. אתמול קיימה הממשלה דיון ממושך בנושא זה בהשתתפות נציגי מערכת הבטחון, התעשיה האווירית, הרמטכ"ל ומפקד חיל האוויר.

שר הבטחון יצחק רבין הציג את עמדתו בהבהרה שלפיה הבנית זו יש צורך ב־200 מיליון דולר, אם הממשלה תקציב סכומים אלה. אף

כאשר לפרסום דו"ח מבקר המדינה על מטוס הלביא הבהיל אתמול שר יהיה להמשיך בתכנית, אם לא — יצטרכו להפסיקה.

(סוף בעמוד 2)

נעצרו חמישים תושבי מחנה הפליטים בלטה

50 מתושבי מחנה הפליטים בלטה שליד שכם נעצרו אתמול עם מחנות הצבא לאחר שנתגלו בו מקום הנשק והבנות... 10 מתושבי המחנה נעצרו למעצר מינהלי למשך חצי שנה, בעקבות פעילותם ההתרבית והעוינת בתקופה האחרונה.

כוחות הבטחון ערכו שעות ארוכות סריקות וחיפושים במחנה הפליטים ועוצר הוטל על המחנה...

החיפושים במחנה בוצעו לאור הגברת פיגועי החבלה בתקופה האחרונה מצד מחנה הפליטים בלטה.

מאות אנשי "חיזבאללה" תקפו מוצבים בדרום לבנון

נהרגו 8 חיילי צד"ל ונפצעו 6 חיילי צה"ל

עשרות הרוגים ופצועים לתוקפים

צידון (ע"י רויטר כה"ים) — התקפה אנטי־ישראלית שגרתה אתמול על ידי אנשי גרילה מוסלמים מתנועת חיזבאללה על מוצב של צד"ל בדרום לבנון, גרמה ל־16 הרוגים, שמונה מבין התוקפים ושמונה אנשי מיליציה פרו־ישראליים, וכן ל־28 פצועים — נמסר ממקורות שונים בצידון.

גופותיהם של ארבעה מאנשי חיזבאללה הועברו לבתי חולים בצידון, ואילו ארבע גופות אחרות עדיין מונחות באזור הקרבות, מסר מקור מקורב לחיזבאללה. כן היו לאנשי חיזבאללה 12 פצועים, מהם שישה במצב חמור, אשר הועברו לביירות. כן נהרגו שני אזרחים ונפצעו 13 אזרחים אחרים בקרבות ותותחים שפגעו בכפרים בציבורי רצועת הבטחון, מיד לאחר ההתקפה, מסרה המשטרה בצידון.

כתב רויטר, באזית מוסטפא, מסר כי כ־250 אנשי גרילה שהשתתפו בקרב שיזיות השתתפו ב"התקפתם הגדולה ביותר", לדבריהם, על רצועת הבטחון.

הם הסתערו על מידרוני גבעות סלעיות לעבר ארבעה מוצבים של צד"ל, ולדברי אנשי חיזבאללה, "חיסלו שני מוצבים".

בתל־אביב מסרו מקורות צבאיים, כי שמונה אנשי גרילה וחמישה אנשי צד"ל נהרגו ו־26 אנשים אחרים נפצעו, כולל שישה ישראלים.

מסוקים ותותחים ישראליים התקיפו כפרים סמוכים משך כעשר שעות לאחר ההתקפה, וגרמו למותו של תינוק בן 11 חודשים ולפציעתם של 20 אזרחים, מסרה המשטרה.

איש צד"ל נלקח בשבי

התוקפים מסרו כי לקחו בשבי איש צד"ל ותפסו נגמ"ש ישראלי. הפגנה מנצה בצד שמונאים מלהגיע לכפר, שם הוחזקו השבוי והנגמ"ש, לטענת התוקפים.

עשרות משפחות נמלטו בכפרים בקרבת אזור הקרבות, במכוניות ועל טלקו מטלטלים שנארזו בחפזון, מסרו עדי ראיה.

תחנות שידור מקומיות מסרו כי אנשי גרילה הגיעו את העירה הנוצרית הסמוכה ג'זין, בארון של צד"ל, כתגמול על ההפגזות הישראליות.

המחבלים אמרו כי תקפתם, לפי צלות השחר, כוונה לצבר מיצבים של צד"ל בעיבורי רצועת הבטחון בקרבת ג'בל ספי, 30 ק"מ מזרח־מזרח לצידון.

חיזבאללה מסלה כי ההתקפה של אתמול נערכה על ידי ארבע יחידות...

(סוף בעמוד 2)

ברוב של 10 שרים ו־8 נמנעים

הממשלה החליטה לכונן ועדת חקירה משפטית

השופט שמגר התבקש למנות את חברי הוועדה

מאת סופרנו המדיני בירושלים

הממשלה החליטה אתמול, ברוב של 15 שרים בעד, 6 נמנעים לכונן ועדת חקירה משפטית שתפקידה להקור את ענין שרות החקירה של השב"כ בנושאי פעילות הבלנית, זאת בעקבות פסק הדין של בית המשפט העליון בפרשת הקצין הצ'רקסי עיזאת נאפסו.

ראש הממשלה פנה לנשיא בית המשפט העליון, השופט מאיר שמגר, שיבחר את חברי הוועדה.

על הוועדה הוטל להמליץ ולהציע שיטות נהלים מתאימים בנושאי חקירות אלה בעתיד, תוך הבאתם בחשבון של הצרכים המיוחדים של המאבק בפעילות חבלנית.

הוועדה תבדוק גם את ענין מתן עדויות בבתי המשפט בקשר לחקירות אלה. כיון שנושאי החקירה עמוים שיטות, יחולו על הוועדה הוראות החוק בנושא זה. ועדת החקירה היא שתחליט בענין פרסום הדיון שלה.

[illegible]

הממשלה הוסמכה סמכות של הוועדה לחקור גם את שיטות החקירה של השב"כ לגבי אנשי המחתרת היהודית. מכתב המינוי של הוועדה לא ברור אם מסמכותה כוללה גם שטח זה.

הוראה לגורל השב"כ ולמעמדו הציבורי המעשי, היותה חלק מרכזי בדיוני הממשלה.

היועץ המשפטי הודיע בממשלה כי הוא לא יבקש מהמשטרה לחקור את החקירה של השב"כ, אך לא יאיץ במשטרה בענין זה ויש איר לה את קביעת המדיניות.

המשטרה אמר כי יש צורך בעבודת הכנה מרובה עד שיתחיל החקירה.

אלה שחששו שהפעתם בוועדה תגרום להם סיכון משפטי, יצטרכו להופיע בליווי עורך דין.

...

לחקור גם את הקירות המחתרת

בחוגי הממשלה אתמול טענו כי בן השרים כי מהלכי ההחלטות בממשלה בענין זה אינם נראים טוב בעיני הציבור...

שר הבטחון, יצחק רבין, ביקר באיזור הבטחון בדרום לבנון. השר שמע סקירות מפי מפקדים באיזור ושוחח עם חיילים. — בתמונה: אורי לובראני, מתאם פעולות הממשלה בלבנון, תא"ל ד"ר אבנהר, מפקד יחידת קישור לבנון, בנוי אבנפאן לאחר, מפקד צד"ל, ושר הבטחון.
(צילום יחידת דובר צה"ל)

נגיד בנק ישראל, פרופ' ברונו עם הגשת דו"ח הבנק:

על ההסתדרות להימנע מלדרוש כל תוספת שכר

אפשר לשמור על יציבות שער החליפין

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

"על ההסתדרות להימנע מלדרוש כל תוספת שכר במסגרת ההסכמים המרכזיים לביצוע הסכם תוספת הזו במיגזור הציבורי והן במיגזור העסקי" — אמר אתמול נגיד בנק ישראל פרופ' מיכאל ברונו, במסיבת עתונאים בירושלים עם הגשת הדו"ח של הבנק לשנת 1986.

הנגיד אמר כי על הממשלה להבהיר גם לציבור ולמנהלי המפעלים והחברות כי כל השלום תוספת שכר יהיה על חשבונם בלבד והם אינם יכולים לסמוך על התאמת שער החליפין או על פיצוי מקופת המדינה. בתקופה שבה חלים שינויים מבניים במשק צו השנה הוא לקיים גמישות מרבית בהתאמה יתוסף בתעסוקה ובשכר, כשה אמר לממשלה להתמיד בהעלאת שכר גלובאלית.

מיוחד בחברות ממשלתיות הקשורות בהסכמים לשכר בשירות הציבורי. נבישות זו היתה מהטוצאת את שכר כללית תתמיד בהעסקת היציבות ובהודיש היחודית והצמיחה, בעיקר בתחום היצוא.

בדבריו קרא הנגיד להמשיך ולקדם את השפיות ושיקול הדעת הנציגים בנושאים כלכליים חשובים הצימודים על הפרק, גם כאשר חזרת אפשרית באופק.

(סוף בעמוד 2)

שר החוץ הצרפתי הגיע לישראל

שר החוץ של צרפת, ז'אן בארנאר ריימון בא אמש לביקור רשמי של שלושה ימים בישראל כשבמרכז שיחותיו כאן יעמוד ענין השלום במזרח התיכון. ריימון שבא יחד עם אשתו מוניק התקבל בנמל התעופה על ידי שר החוץ שמעון פרס ושגריר צרפת בישראל אלאין פירה.

שר החוץ הצרפתי אמר שהוא מעוניין לתרום לתהליך של חיפוש אחר השלום במזרח התיכון, שלום הנחוץ כל כך לאיזור זה. לכן זהו גם ביקור של תקווה.

פרס: אני רוצה למוטט את ממשלת האחדות

לונדון (רויטר עתיים). שר החוץ שמעון פרס הבהיר אתמול כי הוא מעוניין למוטט את ממשלת האחדות הלאומית הישראלית ולקיים בחירות מוקדמות בהקדם האפשרי. בראיון בטלוויזיה המסחרית הבריטית אמר פרס, כי הוא מקווה שיהיה אפשר לקיים תוך חודשים ספורים רוב פרלמנטרי בעד בחירות.

תחזית מזג האוויר

בשעות הבוקר יהיה שרבי. השרב ישבר בשעות הצהריים. הטמפרטורות ירדו והלחות תעלה. טמפרטורות המינימום והמקסימום החזויות להיום:

ירושלים 12 עד 30, רמת הגולן 13 עד 29, נהריה 17 עד 28, צפת 12 עד 30, חיפה 17 עד 28, טבריה 18 עד 35, נצרת 14 עד 31, צפולה 15 עד 32, שומרון 14 עד 31, תל אביב 17 עד 28, נמל תעופה בן גוריון 15 עד 30, ירדיחו 18 עד 35, עזה 17 עד 28, באר שבע 14 עד 36, אילת 22 עד 38.

ממשלת ארה"ב תסבסד חיטה לשומרי שמיטה

בעקבות לימוד הלכות שביעית ע"י הלובי החב"די בבית הלבן

"ישראל זכאית לקבל חיטים מסובסדים. מזרחה של ממשלת ארה"ב במסגרת התוכנית לשיפור היצוא" — החליטה ממשלת ארה"ב ביום ו' האחרון. משמעות ההחלטה זו, היא סיבסוד של 250 אלף טונה חיטה בשווי של כ־6 מיליון דולר שייחסך לקופת ישראל.

קדם להחלטה זו מרים ארוך ומייגע שנערך לפי בקשתו של הרב של תני ברק משה לנדאו, שפנה למשלת ארה"ב בשם ועדת השמיטה השונות בישראל. פנייתו של הרב לנדאו ...

המישנה לשר התקלאות האמריקאי אף אמר כי קשה לקבל סיוע לסיבסוד חיטה לישראל לבר נזונה בעבר והורחות.

יו"ר הלובי של חב"ד בבית הלבן לא אמר מאשר נזקקה להסביר למישנה לשר החקלאות, שאינו יהודי, את כל הלכות של שנת השמיטה החלים על היהודים בארץ ישראל.

הרב שם־טוב הראה למישנה השר את פרשת "בהר" בספר "ויקרא" והם קראו ולמדו יחד את משמעות שמירת השמיטה ליהודים בא"י. דניאל למד והבין את הנושא וכאשר הרב שם־טוב הסביר שאינו מבקש זאת בשביל קבוצה מסוימת אלא לכל היהודים במדינת ישראל הרוצים לשמור את שנת השמיטה, כי כך מחייבת התורה. דניאל התעניין והבטיח לבדוק שנית את הנושא.

בינתיים פנה הרב שם־טוב אל ידידי חב"ד בבית הלבן, הסנטורים רודי בושביץ וג'סי הלמס שהבינו שלא מדובר בבקשת סיוע מענק של 6 מיליון דולר אם הכוונה היא לאפשר ליהודים לשמור את שנת השמיטה ולקיים תורה ומצוות באר"י. הם הבטיחו לטפל בבעיין במרץ רב.

ביום ו' הודיעו ממשרד החקלאות האמריקאי, וכן הסנטורים בשביץ הלמס, לרב שם־טוב כי בקשתם סודרה וכבר נחתם האישור כי ישראל זכאית להכלל בפרוייקט ויוצא החיטים המסובסדת ע"י ממשלת ארה"ב.

הרב שם־טוב נפגש עם המישנה לשר החקלאות האמריקאי, אכסטוס דניאל מספר פעמים. המישנה לשר הסביר לרב שם־טוב כי בקשתו היא דבר בלתי אפשרי ובלתי מציאותי היות ו הממשלה האמריקאית מסבסדת בפרוייקט זה אך ורק מדינות ה דיקות שלוליות לקנות חיטה דרך השוק האירופי ולא מארה"ב. אבל, מדינת ישראל, לפי דברי מר דניאל לא תוכל להיכלל בפרוייקט. כי היא נמצאת מחוץ לקריטריונים המאפשרים לקבל סיוע זה.

קטיושות נפלו במרג'-עיון

בכה קטיושות נפלו בבוקר אתמול בעיירה מרג'-עיון. לא היו נפגעים ולא נגרם כל נזק.

"אוזן קשבת" במשרד הדתות - "טלפון פתוח" לשאלות המטרידות את השואלים

מאת שלום צוריאל, סופרנו בירושלים

"אוזן קשבת" — זהו שירות חדש של ההנהלה, ובזיקן הפי, עם כניסתו להפקידו לפני כ־6 חודשים.

מטרת השירות הינה לאפשר לציבור הרחב לפנות באמצעות הטלפון בשאלות הנוגעות בכל הנושאים שעליהם מופקד משרד הדתות.

שירות זה יפעל במשך 24 שעות ביממה ויענה לשאלות הפונים. ליד הטלפונים ישבו צוותים המורדבים בענשי רוח והלכה, בכלל זה נושים שיענו לשאלות של באוזניות.

הצוותים לא יפסקו הלכה וימסרו במתן מידע בלבד. במקרים מיוחדים יופנו השואלים לרבנים הבקיאים בנושא הנדון.

הצוות יתחיל לפעול ביום א' הקרוב ולקראה הפעלתו מתקיים היום יום־עיון לכל אלה הקשורים בנושא.

מזון מזוהם בקרינה באיזור צ'רנוביל

יחידות ירדי אקטיביים נתגלו ב־11 אחוז מהדוגמאות של מוצרי מזון שנבדקו באיזור של ביילורוסיה בקירבת הכור הגרעיני של צ'רנוביל, מאז האסון שאירע ב־26 באפריל 86'.

זאת גילה ד"ר לאוניד אילין, סגן יו"ר האקדמיה לרפואה של בריה"מ. הוא ציין, כי לבדיקה הוגשו 270,000 דגימות של מוצרי מזון שונים ומגוונים. עוד אמר, כי לא נתגלה כל זיהום על־ידי קרינה רדיו־אקטיבית מחוץ לאיזור הכור הגרעיני שבאוקראינה.

מאה אלף חלו באיידס ו־10 מיליון איש נושאים את הווירוס

יותר מ־5000 אנשי מדע מן העולם כולו יבואו היום לוואשינגטון לכנס הוועידה הבינלאומית השלישית על מחלת האיידס, כדי להתחלק במידע ובנסיון שלהם במלחמה נגד מחלה זו המתפשטת להתפשט בקצב מדאיג.

כל ההבטים של איידס, הסיבות, ההתפשטות, הטיפול ואמצעי המניעה, יידונו בוועידה זו שתימשך חמישה ימים.

במקורות סבורים, כי אחד ההבטים המכריעים של המאבק, המניעה, ובין היתר שאלת בדיקות החובה לגילוי המחלה, יעמוד במרכז ההרצאות הרבות שישמעו בכנס. בעיה זו מעוררת עתה ויכוחים ערים במימשל ובעתונות של ארה"ב. הנשיא רייגן אמר לפני עשרה ימים, כי "קרוב לוודאי יתבקש בכך" שמועמדים לגירושין או להגירה לארה"ב, יהיו מחוייבים לעבור בדיקה לגילוי נגיף האיידס.

שר החינוך האמריקאי, ויליאם בנט, רוצה, בצידו, להרחיב את בדיקות הגילוי לכל החולים המאושפזים ולכל האסירים. בעוד שר הבריאות, המבוגה על בריאות הציבור מטעם הנשיא, מתנגד לכל צעד מסוג זה.

בחודשים האחרונים פורסמו סיכומים מדאיגים בענין המחלה: מאז 1979, מתו 31,000 אמריקאים מאיידס, וכ־40,000 נגועים בנגיף — לפי משרד הבריאות האמריקאי.

ארגון הבריאות העולמי מסר מצידו בז'נבה, בדו"ח שפורסם לאחרונה, כי 51,000 מקרים נרשמו ב־113 מדינות, אך הדגיש כי קרוב לוודאי שהמספרים האמיתיים גבוהים הרבה יותר.

ארגון הבריאות מעריך, כי מספרם של האנשים שחלו באיידס מגיע ל־100,000, וכ־10 מיליון איש נושאים את הווירוס אם כי הם לפי שעה בריאים.

מוסקבה: חשבנו בטעות כי המטוס הוא סובייטי

מוסקבה (רויטר עתיים). אמצעי התקשורת הסובייטיים במטוס ה"ססנה" של מאטיאס רוסט הנוחת במושבו מצא את הכבל הסובייטי, אמר ואלנטין פאלין מי שהיה שגריר בריה"מ בגרמניה המערבית אך בחשיבות היא נחשב למטוס סובייטי.

פאלין, המבהן צבא כבבהל סיבנית הודיעה ,,נובוסטי" אמר שבריה"מ אסירת תודה לטייס הצעיר שהיפנה את תשומת לבה ל,,בריקים". יתכן שרוסט יעמוד למשפט, זה יוחל ביקבול במקרים מסוג אלה, אך אני בטוח שהצעיר יפגש בקרוב עם הוריו וידידיו, ציין פאלין בראיון שהעניק לעתון ,,בירגנפוסט" היוצא בהמבורג.

תוארי "יקיר החינוך הדתי" הוענקו לעשרה מוותיקי החינוך הממ"ד

המר: לא להסתגר ולא להתנתק מכלל ישראל

מאת חיים פיקרש, סופר "הצופה"

הערכה לפועלם והרוחבם של ותיקי החינוך הדתי לשיפה במערכותיו ועיצוב דמותם של ילדי ישראל ברוח התורה והמסורה — הובעה אמש במסב הענקת תוארי "יקיר החינוך הדתי" לשנת תשמ"ז.

בטקס שנערך באולם הכינוסים של בית הסתדרות המורים בתל־אביב, השתתפו: עשרה היקירים — הרב אריה בינה, צפורה אלשיך־בן־אהרון, אלוה גולדמן, הדוח וייס, הרב משה כהן שאולי, אלכסנדר מלכיאל, אליעזר פינצובר, אברהם דון, יואל שיפמן הרב חיים שקל. וכן רבנים, אישי ציבור, ומאות מפקחים, מנהלי בתי־ספר ומורים מכל עצוי הארץ ובני משפחות היקירים.

טקס הלוקת תעודת היקירים, נפתח בהקשעת פרק מ"ו בתהילים מפי גד דעי, מזכיר ארגון המורים הדתיים בישראל.

דברי תורה, ברכה והצירכה, השמיע הרב הראשי לתל־אביב־יפו, הגרח"ד הלוי, שאמר, כי כולנו ידועים להכיר ולהוקיר את פעלם של היקירים שתרמו תרומה גבוהה לקידום ועיצוב החינוך הדתי בישראל. כשם שהרוחתם היתה בעבר בתוך בשירות נפש לעניינו של החינוך הדתי כן יששכו להאציל מרוחם ולתרום עד יפיד להינוך ילדי ישראל ברוח התורה והמסורה — אמר.

את ברכת האגף לחינוך הדתי במשרד החינוך והתרבות הביא מנהל האגף, יעקב הדני, שהביע הערכה להנהלת ארגון המורים הדתיים היזום רעיון חליקת תארי היקירים, שבחרו בן צור, על היוזמה היפה והברוכה להביע הערכה לפי שתרמו רבות בחינוך ובעיצוב הדמות, למערכת החינוך הממלכתית־דתית בישראל.

האתגר — הדלקת אש התורה

להלן הצלת השר המר את הרוחתם של היקירים עשו, ובהלכם גם עשים כיום, לילות כימים להגדלת את מערכת החינוך הדתי בישראל. בעינינו, כי האתגר שהיה יהיה למערכת זו הוא בהדלקת אש התורה מבלי להסתגר ולהתנתק מכלל ישראל. הפעילות ההכבנה הזו הם בבחינת הפריבה לכך, שתורה לא תשכח מישראל, אמר השר. בהוסיפו, כי כיום אולי חשוב יותר מאי פעם, לחזק את החינוך הממלכתי־דתי בארץ. "היקירים מסמלים גם את השגיהם של החינוך הדתי" — הסעים השר.

יו"ר ועדת היקירים, הגב' מזל בשאט־פנקר, הביאה את ברכת הירודה, בציינה, כי עשרות רבות של מועמדים היו לקבלת התארים, והוועדה צריכה היתה לעשות עבודה אחראית ולא קלה כדי לבור את מקבלי התארים, כשכל אחד ואחד מהמועמדים היה ראוי לכך.

בשם מקבלי התארים הביע שלמי תודה, אברהם דון, בהודיה לכל הגורמים על הענקת התואר.

את מסכת הברכות נעל יותם־והוגה רעיון חליקת התארים לוותיקי החינוך הדתי בישראל, מר שמריהו בן־צור, יו"ר ארגון המורים הדתיים בישראל.

את הטקס הינחה אבי מאמל ובהדלקו הנצפו בקטעי נגינה: ר.חלייסן ישראל דהר, איש התזמורת הפילהרמונית, והזמרת, תלמידת סמינר "תלפיות" הגיעו לכל אחד ואחד מהיקירים זרי פרחים. בשיאות הטקס הפניקה את התעודות ואת הזר — בשבילי על הרב חיים דוד הלוי, ישפרי של הרב משה כהן שאולי.

גובר הלחץ על רייגן לשתף את מדינות המערב להגן על המפרץ

וושינגטון (רויטר עתיים). — הלחץ של הקונגרס על הנשיא רייגן גבר ביום ראשון כדי להביא לעזרה של בעלות ברית אחרות, למען מדיניותו שמטרתה להגן על מיכליות נפט של כוויית ולהגיע שנתים ושנים ו־ואמצפשר במפרץ הפרסי.

כל כי רייגן תבטיח שהמפרץ יישאר פתוח לספנות, כיהה ראשי הקונגרס בזירות על הדיונים. בהם כי לא תיכנס היצב כדי להגן על אינטרסים אמריקאיים במקום של התקפה צבאית מצד איראן. ...

נית בטיפה להגנה על הכוחות האמריקאים.

שיא במספר היהודים העוזבים את בריה"מ

ראש בחירות העליה בסוכנות היהודית, חיים אהרון, מסר אמש כי בחודש מאי יצאו 871 יהודים מבריה"מ מהם 647 בשנה 224 עלו לישראל. מתחילת השנה יצאו מבריה"מ 2302 יהודים — 1711 נשרו, 591 עלו לישראל. 914 יהודים שיצאו בכל שנת 1986 מתוכם 207 עלו לישראל.

ראש המחלקה אמר כי זהו מספר שיא של יהודים היוצאים בבריה"מ המתעצבים עשר שנים. הוא ציין כי בישבת הכנסה של גידול במספר היהודים היוצאים מבריה"מ עדיין לא ניתן לדבר על פתיחת שערים וזלוצת של יהודים.

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

אנו אבלות על פטירתה ללא עת של חברתנו

נעמי אליאב

חליפת הנהלה־עשויה בית מסלל הנזירה

ושולחות תנחומים למשפחה האבלה ולקרובים־תרעבי מנחם ציון וירושלים יכחבבם ולא תוסיפו לדאבה עוד

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
ההנהלה הארצית

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

לחברת ההנהלה הארצית

נינה דביר

אלף אני בפעריי ופיתכים
עם פטירת אמך היקרה

הגב' **מרים ברסלר** ע"ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
ההנהלה הארצית

הרבנות — המועצה הדתית טירת הכרמל

לחברנו **טוויל ניסים**

חבר המועצה הדתית
משתתפים בצערו על מות

אמך

בנחמת ציון וירושלים תנוחם, ולא תוסיפו לדאבה עוד

חברי המועצה הדתית ועובדיה

"יובל הוא שנת החמישים שנה"

ליצחק ושרה פרל היקרים

לחתונת הזהב שלכם

מיטב הברכות והאיחולים לשנים רבות של בריאות ואושר

מאת המשפחות:
רוזנברג — נוטוביץ — הרמן

התנועה הדתית לאומית שולחת ברכותיה לכב' הרבנים:

* הרב **מ. י. הלוי אושפיזאי** שליט"א
רבה הראשי של רמת-גן
* ולבנו הרב **משה בן־ציון הלוי אושפיזאי**
להולדת הנין — הנכד
* הרב **ישראל מאיר לאו** שליט"א
רבה הראשי של נתניה
לאירושי הבת

יהי רצון שתזכו לראות שפע נחת בבריאות גופא ונהורא מעליא

הרבנות הראשית — המועצה הדתית חדרה

ליו"ר המועצה הדתית חדרה

ד"ר **יוסף בוסקילה** ורעיתו

ברכות מקרב לב

להולדת הנכד

תזכו לראות ממנו ומכל יו"ח רוב נחת ושמחה לתפארת המשפחה הגדולה

הרבנות ועובדי המועצה הדתית חדרה

ישיבת בני עקיבא נתיב מאיר ירושלים

ברכות עד בלי די
למורנו ורבנו הרה"ג

ר' **אריה בינה** שליט"א

מייסד וראש הישיבה
בקבלו עטור
"יקיר החינוך הדתי בישראל"

יהי רצון שיקוים בו הכתוב
"עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו"
לאורך ימים ושנים טובים וארוכים

בהוקרה
בית הישיבה

ברכת התנועה הדתית לאומית
לחבריה:

* עו"ד **גרשון גרמן** — חבר ביה"ד העליון בתנועה
לנישואי הבת יפה
* **אבשלום ג'רפי** — חבר הוועד הפועל
לנישואי הבת כנרת
* **פיני ומיכאלה איזק**
להולדת הבת אורית
ולרגל בת המצוה של בתכם טלי

תזכו אתם ובני ביתכם לרוות רוב אושר שמחה ונחת

صكا عن الاهل

על המצפה

עם הקמת ועדת החקירה המשפטית

החלטת הממשלה למנות ועדת חקירה משפטית שתבדוק את התלונות שהועלו נגד השב"כ ודרכי תיפקודו של שירות זה היא כורח המציאות אחרי הרעש הגדול שקם בציבור עם חשיפת חלקו של השירות החשאי בדרך הפללתו של הקצין הצירקסי שהואשם ברינגל.

זה חודשים שהשב"כ מכמש נרבא לוויכוחים ציבוריים, מהם קשים ביותר בכל הקשור בדרכי החקירה שהוא מנהל וכו'.

למעשה, יש קשר בין פרשת האוטובוס של „אגד" שנחטף על־ידי מחבלים לבין פרשת הקצין הצירקסי נאפסו. בשני המקרים מדובר בבידוי ראיות ובמסירת עדויות שקריות בפני הרשויות השיפוטיות בהבדל אחד. המעורבים בפרשת האוטובוס זכו לחנינה מאת נשיא המדינה, בעוד החשודים במסירת עדות שקר בפרשת נאפסו ניצבים עתה בפני חקירה משטרתית.

בשני המקרים, אנשי שירות הביטחון ראו עצמם נפגעים וטענו נגד אלה הפוגעים בהם ומכפישים את שמם.

ועדת החקירה המשפטית שתורכב על־פי החלטת הממשלה תצטרך לתת דעתה לא רק לתלונות נגד אנשי השב"כ, אלא גם לטענות של אנשי השב"כ ולדברי ההסבר שלהם המבהירים את הקשיים שנתקלים בהם בעת מילוי תפקידים שלא תמיד מאפשרים חקירה רגילה כמקובל בחקירות משטרתיות.

ועדת החקירה לא תוכל איפוא להצטמצם בבירור סוגיה אחת בלבד הנוגעת לפרשת הקצין הצירקסי נאפסו, היא תצטרך להתייחס למיכלול הבעיות האופרטיביות של השב"כ.

היועץ המשפטי לממשלה ייטיב לעשות אם יבקש מהמשטרה לעכב את החקירה שנתבקשה לפתוח בה נגד אנשי השב"כ, שהרי אין להעלות על הדעת שיתנהלו שתי חקירות מקבילות בעת ובעונה אחת, דבר שעלול לפגוע לא רק במהלך החקירה, אלא גם בנחקרים.

יש לאפשר לוועדת החקירה המשפטית לעשות את מלאכתה לא תחת לחץ, או בצל של ועדת חקירה מקבילה. רק אחרי שזו תוציא את מסקנותיה ניתן יהיה להחליט, האם יש מקום לפתוח בחקירה משטרתית נגד השב"כ.

למעשה, בידי ועדת החקירה המשפטית המפתח לתשובה על שאלה זו. נקווה שהיועץ המשפטי לממשלה ינהג בהתאם ויורה למשטרה לעכב את החקירה המשטרתית, כל עוד פועלת ועדת החקירה המשפטית.

ההתפרצות האנטישמית באירופה

בימים האחרונים אנו עדים להתגברות ההסתה האנטישמית במערב אירופה. בצרפת נתפרסמו דברי עלילה נגד יהודים, כאילו בהם האשם בהתפשטות מחלת האיידס, ואילו בדנמרק ראתה אור מהדורה חדשה של הפרוטוקולים של זקני ציון עם מבוא מאת צורר היהודים היטלר ימ"ש.

בעלילה הצרפתית נגד היהודים מעורבים חברי מפלגה ימנית קיצונית ואילו עם המו"לים של הפרוטוקולים של זקני ציון נמנים חברי המפלגה הניאו־נאצית בדנמארק. הפעם לא מדובר בהתפרצויות אנטישמיות של אלמונים, אלא במסע הסתה מתוכנן, היטב על כל פרטיו ודקדוקיו.

אימת האיידס שנפלה על אירופה המערבית יוצרת אקלים נוח ביותר להסתה אנטי־יהודית בשעה שמציגים אותם כמפיצים מחלה זו בעולם. גם הפרוטוקולים של זקני ציון המזויפים הם כלי נשק נוח ביותר באקלים החברתי הקיים כדי להפיץ שנאה נגד יהודים.

עם זאת עלינו לזכור כי לא מדובר בשני מקרים בודדים של הסתה אנטישמית אלא בתהליך ממושך שלמעשה לא פסק מעולם, אף לא אחרי הדברת חיית הטרף הנאצית במלחמת העולם השניה.

האנטישמיות בלבושה החדש יונקת את מקור החיים שלה מהאנטישמיים לדורותיהם שמאז ומתמיד הצטיינו בעלילות דברים נגד יהודים.

הצגת היהודים בעולם כנושאי מחלת האיידס ומפיציה יש בה מן הדמיון לעלילות הדם שהופצו נגד היהודים המסתייעים, כביכול, בדמם של נכרים לביצוע פולחן דתי. המדאיג הוא שמאפשרים לאנטישמים להרים ראש והם מוצאים את עצמם מוגנים מכוח החוק המבטיח את חופש הביטוי.

מסתבר שמכוחו של חוק זה איפשרו לניאו־נאצים בדנמרק לפרסם את הכתבים האנטי־יהודיים הכלולים בפרוטוקולים של זקני ציון. בכלל, אנו עדים כיום לתעשיה שלמה העוסקת בהפצת כתבים אנטישמיים כולל ספרו הידוע לשמצה של היטלר ימ"ש — „מיין קאמפף".

לפני כחודשיים שלושה פורסם על הפצת ספרות אנטישמית גם ביפן הרחוקה כשאחד מסופריה הידועים פרסם שורה של ספרים בהם מוצג היהודי בלבושו של שיילוק השייקספירי, כמי שהולט על עולם הכספים ומשתלט על הכספים והעושר של לא יהודים.

וכל זה מתחולל בדור שהיה עד לזוועת הנאצים ולרצח ששה מיליון יהודים, אנשים, נשים וטף.

יש להרים קול מחאה חריף נגד האנטישמים המרימים ראש בתוספת דרישה מהממשלות למנוע את הפצת דברי הסתה ועלילה המכוונים נגד היהודים.

צרפת וגם דנמרק אשר בימים אלה עלו לכותרות עקב פעילותם של הבסיתים האנטישמיים אינן רשאיות לעבור לסדר היום לנוכח המעשים המזוויעים הללו. מחובתן להפעיל את זרוע השלטון כדי לגדוע את יד הזדון המורמת נגד היהודים והנוספת רצל אנטישמי.

הסכם עם „אגד" יאפשר להשלים את התחנה המרכזית החדשה בת"א

הקבלן יונה מרדכי ישתף את הקואופרטיב ב־35%

מאת סופרנו לענייני התחבורה

קואופרטיב „אגד" עומד להי־ דיש את השתתפותו שלו בתחנה המרכזית החדשה בת"א, שבניי־ נה הופסק לפני שנים רבות. הצטרפות זו תאפשר להריץ את הבניה.

כזכור הבנה בנושא זה נחתם ב־ ימים אלה בין „אגד" לבין הקבלן הירושלמי יונה מרדכי, שקנה את התחנה מידי כונס הנכסים.

שיתוף „אגד" הושג, לאחר פר־ שיות משפטיות מסובכות במשפ־ טים הנערכים כזה 9 שנים.

בעקבות ההסכם בוטלו התביעות ההדדיות של „אגד" והמפרקים של חברת „ככר לוינסקי", בעלת הד־ תחנה לשעבר.

לפי ההסכם ישלם „אגד" חמישה מיליון דולר לשנת עבודות בתח־ נה, לעומת 25 מיליון דולר ששנה שהיה צריך לשלם לפי החוזה ה־ ישן עם „אגד". ל„אגד" הובטחה אופציה להכנס כשותף בבעלות ה־ חדשה בהיקף של עד 35%.

עצרת עם נגד המדיניות הממשלתית בענין הטרור

אלפים השתתפו אתמול ב־ עצרת של גוש אמונים, מועצת יש"ע והתנועה אלון מורה שהת־ קיימה בככר מלכי ישראל בתל אביב נגד מדיניות הטרור של הממשלה.

אביו של דני כץ וניסים חבה, אביו של רפי חבה מאלון מורה הדליקו נר זכרון לזכר קרבנות הטרור. אלפי אנשים עמדו בדו־ מיה מוחלטת. כאשר קראה המנ־ חה, דניאלה וייס, לציבור לעמוד שתי דקות של דומיה, התפרצו ב־ הקהל, ככל הנראה קרוביו של הד־ חייל תבם שנרצח, בקריאות שר־ בין ופרס „רוצחים ובוגדים לשפי־ כות דמם של יהודים". קריאה זו זכתה למחאות כפיים נלהבות מד־ הקהל. כאשר דיבר בני קצובר, הד־ שמעו ללא הרף קריאות כאותו כי־ וון, אשר בתו על כך שבמדינת ישראל במקום שערבים יפחדו — יהודים מפחדים, וכי המחבלים ש־ רוצחים זוכים לחמישה כוכבים ב־ מלון הילטון.

בעצרת דיברו ראובן רוזנבלט, ראש המועצה האזורית בחבל עזה, שאול אמור, יו"ר עיריית הפי־ תית, שהדגיש כי עיריית הפיהוח יודעת היטב שהטרור אינו יודע את גבולות הקו הירוק ופוגע בכל מקום ובכל הזדמנות.

חנן פורת הדגיש בשיחה עם כת־ בת עתי"ם, כי ההפגנה לא נועדה לבטא תיסכול או חרדה ולא לד־ בר „אנו לוקחים את החוק ביד־ יים", אלא להיפך — לשים את האצבע על כך, שהסידור הוא מד־ כת מדינה והכל נפגעים ממנו, ול־ כן המדינה היא שצריכה לטפל ב־ בעיה. המפגינים תובעים ממערכת הביטחון ובעיקר מהממונים עליה מדיניות שונה כלפי הטרור והד־ מחבלים מזו הקיימת היום.

כוחות משטרה רבים ביותר הד־ קיפו את ככר מלכי ישראל מכל עבר למקרה של התפרעות.

אריה נאור פורש מחרות

מאת סופרנו המדיני בירושלים

אריה נאור, כי שהיה מזכיר הממשלה, הודיע אתמול כי הוא עוזב את תנועת החרות, אך לא מצטרף לשום תנועה אחרת.

זאת בעקבות החלטת בית־הדין של חרות שלא להפסיק את פעי־ לותו למען ועידה בינלאומית, ל־ אחר שהצטרף לצוות ההסברה ב־ משרד החוץ הפועל להסברת הצו־ רך לוועידה בינלאומית, צוות שהוד־ קם ע"י מר שמעון פרס. נאור הח־ ליט לא לעזוב את תפקידו בצוות ולוותר על חברותו בחרות.

במכתב לשר משה ארנס הוא כותב שהוא רואה חשיבות עליונה בקיו־ מה של ועידה בינלאומית למען השלום.

אריה נאור הוא בנה של ח"כ לשעבר מחרות אסתר רזיאל־נאור.

הפגנה נגד הקיצוצים בתקציב החינוך העצמאי

אלפי תלמידי החינוך העצמאי של אגודת ישראל הפגינו אתמ־ מול, לראשונה בתולדותיהם מול משרד ראש הממשלה במחאה על הקיצוצים בתקציבי החינוך הד־ עצמאי.

הבנות הלומדות בחינוך העצמאי הפגינו לחוד, ליד סמינר בית יע־ קב. במהלך ההפגנה קראו התל־ מידים תפילות ופרקי תהילים.

טענתם העיקרית של אנשי החי־ נוך העצמאי, כי הם מופלים לרעה על ידי משרד החינוך, אשר מתכנן לסגור 28 בתי ספר ולקצץ אלפי שעות הוראה.

„במשרד החינוך מפנה משאבים לדברים טפלים ומזניח את העיקר, שם אין קיצוצים בגלל אילוצים פוליטיים" — אמר מנכ"ל החינוך העצמאי הרב שרגא גרוזבגרג.

מנכ"ל החינוך העצמאי, הרב אברהם לייזרסון, אמר „עבורנו הד־ חינוך זה שאלה של חיים ועל חד־ יים לא מניפים חרב וגרזן הקי־ צוצים". לדבריו, החינוך העצמאי לא הצטרף למאבק הכללי של הד־ מורים משום שמאז ומעולם לא קי־ בל זרם זה הטבות והוא תמיד מו־ פלה לרעה. „החינוך העצמאי רא־ שון לקיצוצים ואחרון להטבות".

השר יצחק פרץ יצא אל המפגי־ נים, במהלך ישיבת הממשלה, וה־ בטיח לסייע בכל יכולתו במאבק: „ללא חינוך לצורה, לא חינוך י־ הודי שורשי מקורי, לא יהיה ערך לשום חינוך במדינת ישראל ולא יהיה עתיד לא למדינה ולא לעמ־" אמר.

מוקדי מצוקה טלפונים למען ילדי מסורבי עליה

לקראת יום הילד הבינלאו־ מי הנחוג היום ברחבי העו־ לם, יקיימו פעילי העליה ב־ מוסקבה ולנינגרד חמישה מו־ קדים, בהם ידונו על מצוק־ תם הנפשית של ילדי המסו־ רבים וכן ידונו בנושאים של חינוך ומיפתח תרבות יהודית בבריה"מ.

על כך התקבלה אתמול ידי־ עה טלפונית ממוסקבה במועצה הציבורית למען יהודי בריה"מ בת"א.

חיים צשלר מזכ"ל המועצה מסר לכתב עתי"ם, כי במקביל למוקדים בבריה"מ יתקיימו הד־ מישה מוקדים כאלה ברחבי הד־ ארץ, והמרכזי שבהם יתקיים במשרדי המועצה הציבורית ב־ השתתפות משפחות המסורבים שישוחחו טלפונית עם משפחו־ תיהם ברחבי בריה"מ.

תנאי התעסוקה משפיעים על הירידה מן הארץ והעליה אליה

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

דו"ח בנק ישראל מצביע על נזקים המצטברים בפיקוח מינהלי מתמשך וממליץ לצמצמו.

אף שבסה"כ האינפלציה הסתכמה בשנת 1986 ב־20 אחוז, מציין הדו"ח, כי במהלך השנה עלו הסעיפים המרכיבים את מדד המחירים לצרכן בשי־ עורים שונים מאוד אחד מאלה. התייקרו במיוחד התוצרת החקלאית — ב־60%, השירותים הפרטיים — בכ־50%, מסים ושירותים ציבוריים — בכ־40%, לעומת עליה מתונה במחירי המוצרים התעשייתיים בכ־12% ועליה קלה במחירי בנייה ושירותי דיור וירידה במחירי מים וחשמל. המוצרים התעשייתיים התייקרו בשיעור דומה להתייקרות מוצרים ותשומ־ תים בחו"ל, כפי שצפוי כאשר שער החליפין משמש כעוגן למערכת המחירים. סעיפי הצריכה האחרים, רובם מוצרים ושירותים המיוצרים בארץ, שאין להם תחליפים מיובאים קרובים, התייקרו בשיעורים גבו־ הים יותר ומשקפים הדבר ייסוף ריאלי במשק. כלכלני בנק ישראל אומרים כי אין להם הסבר מלא לייסוף הריאלי. אולם נראה שהוא קשור הן לגידול בעלות העבודה ליחידת תוצר, הן לגורמים מיוחדים (ייקור שירותים ציבוריים ונזקי טבע שצמצמו יבולים בחקלאות) והן לגידולים בביקושים לשירותים פר־ טיים.

גידול בעלות העבודה

הגידול בעלות העבודה הריאלית ב־1986 תרם להתייקרות המוצרים הבלתי סחירים, בעוד שהשפע־ תו על המוצרים הסחירים התבטאה בעיקר בפגיעה בכושר התחרות של מוצרים אלה וגידול בעודף הייבוא.

בנק ישראל מצביע על כך שהפיקוח על המחירים, שהיה חלק מתכנית הייצוב במשק, הופשר בהדרגה ובסוף 1986 נתונים היו במסגרתו כ־45% מהמוצרים לעומת כ־90% עם הפעלת התכנית וכ־25% לפני כן. חשיבותו של הפיקוח כיום פחותה בהרבה מאשר בשלב של שבירת האינרציה האינפלציונית, ולעומת זאת טמונים בפיקוח מינהלי מתמשך נזקים מצטברים וראוי לצמצמו.

הדו"ח קובע: הסיבה העיקרית להמשך הפיקוח היא דרישת ההסתדרות כחלק מעיסקות החבילה של ינואר 1987 כי מסגרת הפיקוח על המחירים תישמר.

ירידה בגידול האוכלוסיה

הדו"ח של בנק ישראל מראה, כי הגידול השנתי של האוכלוסיה ירד בשנתיים האחרונות לכ־1.5% לאחר־1.9% בממוצע בשנים 1980 עד 1984 ו־2.3% בממוצע בשנים 1975 עד 1980. לאחר שבשנתיים האחרונות נפסקה העליה מאתיופיה וירד מספר העולים מארצות אירופה ואמריקה הסתכם מספר העולים ב־1985 בכ־11 אלף וב־1986 ב־10.5 אלף. אלה הם מספרי העולים השנתיים הנמוכים ביותר מזה קרוב ל־25 שנה. אף שאין נתונים מדויקים על הירידה עולה מהערכות כי הירידה בשנתיים האחרו־ נות גברה. התוצאה היא — מאזן הגירה שלילי והאטה בקצב גידול האוכלוסיה.

בנק ישראל אומר, כי התפתחות הירידה והעליה מאז 1984 מושפעת מהחמרת מצב התעסוקה בארץ, לעומת שיפור במצב התעסוקה בארה"ב. עם זה אפשרית גם השפעה בכיוון ההפוך: התגברות העליה תגדיל את הביקוש לדיור ותגרום להגברת הפעילות הכלכלית בארץ.

נדחתה השבתת שירותי מד"א

עיקול של מס הכנסה על קופתה הריקה של מד"א וחובות משרד הב־ ריאות עלולים לשבש את השירו־ תים החיוניים. אך השבתת שירותי מד"א נדחתה בינתיים.

בישיבת הוועד הפועל של מד"א נבחר צוות חירום בראשותו של יחי־ אל חמי, יו"ר ועדת הכספים. הישי־ בה התכנסה בצל החשש להשבתת שירותים בשל חובות משרד הברי־ אות למד"א בסך 2 מיליון ש"ח ועיקול שהוטל על ידי מס הכנסה על סך 4 מיליון ש"ח. בשל כך אין למד"א הכספים האפשריים לשלם את משכורות העובדים.

פרופ' רבינוביץ דחה את ההצעה לכהן כשגריר ישראל בארצות־הברית

מאת סופרנו המדיני בירושלים

פרופ' איתמר רבינוביץ הודיע ש־ הוא מסיר מועמדותו לתפקיד שג־ ריר ישראל בארה"ב בשל הסחבת בקבלת ההחלטה.

השגריר מאיר רוזן מסיים השבוע את תפקידו בוואשינגטון. הציר ה־ מדיני עודד ערן יתמנה לממונה על השגרירות.

לראשונה בתולדות ישראל תשאר השגרירות בארה"ב ללא שגריר.

ראש הממשלה מר יצחק שמיר עומד על המועמדים שלו לתפקיד דיפלומטים מקצועיים חנן בראון או אורי לוברני.

פרס מתעקש על מועמדים משלו. כלון אשר בן נתן, נמרוד נוביק, ושמשון ארד.

בינתיים צץ מועמד חדש. משה ארד. שגריר ישראל במקסיקו.

נהרגו 8 חיילי צד"ל

(סוף מעמוד ראשון)

דות, בסך הכל כ־250 איש. תושבים מסרו כי ארבעת המוצבים שהותקפו היו במרחק של 600 עד 1000 מטר זה מזה, על רכס בשטח קשה ל־ מעבר. כתב רויטר מוסר כי ישראל ציפתה זה שבועיים להתקפה המו־ נית מצד אנשי חיזבאללה הפרו־ איראניים.

נמסר כי כ־300 אנשי גרילה נראו לאחרונה, כשהם עוסקים באימונים בבקעת לבנון.

נספחים צבאיים זרים אומרים, כי אנשי חיזבאללה תוקפים מיד לאחר שיחידה כלשהי מסיימת את אימו־ נה. המטרה של התקפות אלה היא „תבוסה כוללת" על ידי הרג ו־ דימורליזציה, ולאו דווקא כיבוש עמדות צד"ל והחזקה בהן לתקופה ממושכת.

שלושה אנשים נהרגו ו־13 נפ־ צעו במהלך הפגזות צה"ל וצד"ל, שנערכו בתגובה על התקפת הרצ־ חנית של הקיצונים הפרו איראנים שנערכה ביום א'.

אדם אחד נהרג וארבעה נפצעו כאשר פגזים נפלו במשך קרוב לשמונה שעות בכפרים עין סין, קריה, מדון וזיליאיה, השוכנים בגיזרה המזרחית מעבר לרצועת הביטחון.

בשעות הבוקר נהרגו שני אזר־ חים ו־13 נפצעו כאשר נפלו כ־ 400 פגזים באיקלין א תופאח, נא־ בטיה ותאהארני.

על ההסתדרות להימנע מלדרוש

(סוף מעמוד ראשון)

לדעת פרופ' ברונו אפשר להמ־ שיך ולקיים שער חליפין יציב ת־ קופה ארוכה. כמובן, שאם הכל יעלה ולא תהיה הסכמה לאבטלה נאותה תהיה בעיה גם מבחינת שער החליפין.

ה„לביא" — אחת ההכרעות הקשות החשובות

בנושא פרוייקט ה„לביא" אמר הנגיד כי יביע את דעתו תחילה ב־ ממשלה. עם זה הוסיף: זוהי אחת ההכרעות החשובות והמרחיקות ל־ כת יותר מאז התכנית הכלכלית. היא עשויה לקבוע את גורל ההת־ פתחות הכלכלית לעשרים שנה. צ־ ריך לבדוק את הנושא מבחינת טו־ בתו למשק כולו ולא למיגזור מסוי־ ים בלבד.

בהגישו את הדו"ח השנתי הרא־ שון שלו כנגיד בנק ישראל אמר פרופ' ברונו כי שנת 1986 שעבדה בסימן המשכה של תכנית החירום לייצוב המשק, היתה שנה של או־ רות וצללים. האורות הבוקעים של ההישגים הדרמטיים שהושגו לק־ ראת סוף 1985 בתחום האינפלציה ובתחום מאזן התשלומים, תרמו ל־ כך בעיקר העודף שהושג לראשונה מזה כ־15 שנה בתקציב הממשלה והאמון שהמשיך הציבור לתת ב־ הצלחת התכנית הכלכלית. לאורות בהירים אלה נילוו גם צללים לא מעטים: עליית יתר של השכר במיגזור העסקי הביאה לירידה חד־ ריפה של הרווחיות במיגזור זה עד לרמה נמוכה ללא תקדים בהיס־ טוריה של המשק הישראלי. ירידה זו אף הוחמרה בעקבות הגדלת תש־ לומי המס של המיגזור העסקי ל־ עומת ירידה במיסוי של השכירים. נתווספו על כך גם קשיי התאמה של מגזרים שונים במשק למצב החדש של אינפלציה נמוכה. גור־ מים אלה מנעו התחדשות מהירה יותר של עליית התוצר. מאידך, פעלה הירידה החריפה שהתרחשה בחסכון הפרטי. הדבר גרם לעליית יתר של הצריכה הפרטית, להרעה בגרעון המסחרי ורק מספר גורמים מקלים, שחלקם זמניים, בתחום מחי־ רי [illegible] מנעו השפעה השלילית על מאזן התשלומים מל־ לו.

הנגיד אמר: בחירה מסויימת ני־ זונו. עליית השכר ועליית הצריכה הפרטית מתשובה של גינונת מוב־ זמת שקודם זמנה, כאילו עיקר של המשבר חלף וניתן לחזור ל־ עסקים כרגיל.

קשיים במבנה הבסיסי של המשק

בנתחו את מצב המשק אמר ה־ נגיד כי בשנה האחרונה, דווקא עם ביסוסה של היציבות היחסית, נחשפו קשיי המבנה הבסיסיים של המשק: גודלו המוגזם של המי־ גזר הציבורי, קשיחות ההתאמה ל־ מציאות החדשה של מגזרים שנש־ ענו בעבר על קופת הציבור — הן בתעסוקה הן בשכר — והצורך ברפורמות בכמה תחומי מפתח. עם זאת בולטת, מאז המחצית השניה של 1986, האטה ניכרת של הפעי־ לות הכלכלית שהביאה לקצב עליית תוצר שנתי של כ־4% במיגזור ה־ עסקי ולעליית פריון גבוהה מן ה־ עבר, מגמות שככל הנראה נמשכות גם במהלך 1987, ואולי ביותר עו־ צמה. האטה זו בפעילות הכלכלית, שביסודה כלולים הצמצום באשראי והגידול הנוסף ביבוא חמרי גלם ונכסי השקעה, מביאה גם ההערכות מתוקנות של ההתפתחויות הצפו־ יות במהלך 1987. ההערכה היא ש־ תהיה עליה גדולה יותר בהשק־ עות במשק וכי גם היצוא יגדל ב־ שיעור גבוה מכפי שציפו. העלאת המשק על פסי צמיחה בת־קיימא מותנית בכך שהחסכון במשק שירד בשיעורים תלולים, יתחדש שוב. ב־ לי חסכון מוגדל אזי כל חידוש בצמיחה יהיה זמני בלבד, שכן מגבלות מאזן התשלומים או חידוש האינפלציה ימנעו את הפיכתו ל־ תהליך של צמיחה ממש.

בהתייחסו לאינפלציה אמר כי הפחתתה במחצית השניה של הד־ שנה לקצב שנתי הנמוך מ־10% היא יעד בר השגה, בתנאי שית־ קיימו התנאים הבסיסיים שיאפשרו למשק להמשיך ולקיים שער חליפין יציב.

לקראת פריון המערכת הבנקאית

בנושאי הבנקאות הודיע הנגיד כי בקרוב יגיש בנק ישראל ב־ שיתוף עם האוצר המלצות ספצי־ פיות בעניין ההיערכות לפדיון מ־ ניות הבנקים ולמימוש צורת הד־ שליטה הרצויה במערכת הבנקים ל־ טווח ארוך בידי המיגזור הלא־ממ־ שלתי. אשר לרווחיות הבנקים אמר כי אין ללמוד מהרווחיות הנמוכה בשנת 1986 על הצפוי במהלך 1987, אף שהעלייה הדרסטית ברווחיותם של מספר בנקים ברבע הראשון של 1987 יש בה כדי להטעות, ק־ יים סיכוי רב שבניהול בנקאי זהיר מלווה בתהליך ייעול, שמירה קפ־ דנית על מסגרות שכר ושחרור הד־ רגתי של עמלות מפיקות, יאפשרו רווחיות נאותה לבנקים בהמשך השנה.

הנגיד תוהה שההרחבה המוניט־ רית מאז מחצית 1986, שבוצעה על רקע הריסון התקציבי, תרמה להגברת הצריכה ונמתחה עליה ביי־ קורת בעיקר של קרן המטבע הב־ ינלאומי. עם זה הוא סבור שה־ מהלך הוא נכון לאור האיזון הת־ קציבי. הקטנת הריבית הכרחית כדי למנוע יבוא הון מוגבר על הפער, ביתן יהיה לגשר חלקית עם אימוצו המקווה של חוק הה־ יטל על יבוא משיח.

פרופ' ברונו אמר כי אם תישמר האחדות העניינית בתחום הכלכלי, אפשר יהיה להטות את הכף ל־ כיוון התחזיות היותר טובות במשק של חידוש צמיחה תוך כדי העסקת היציבות.

י. שפירא: לחקור גם נאשמי המחתרת

„אינני מקיף שהתוצאה לא תי־ קוב שהרי כבר היו חילופין ב־ ראשות השב"כ בגלל נוהלים ו־ מעשים לא נכונים ואני סומך על ראש השב"כ שייעשה הדרוש — אמר השר יוסף שפירא בישיבת הממשלה.

פרשת נאפסו אינה ענין חדש ואם החקירה המשטרתית הכשן ר־ לשם מה אנו צריכים ועדת חקירה — שאל.

נאפסו איננו קדוש, צריך לזכור שהוא נשפט באותו ביהמ"ש הצ־ באי לשנתיים".

הוא התריע נגד אחד השרים: „את הרב עובדיה יוסף אתם הופ־ כים לפושע ואת נאפסו לצדיק. הי־ ייתכן? מחיל השדים סביב השב"כ פוגע ברבתו, בהתגייסות אליו ודב־ רים דומים ראינו גם בצה"ל שכ־ אשר רבתה הביקורת עליו היתה ירידה בהתגייסות לצבא הקבע. ב־ משפט המחתרת היה ויכוח בין הד־ שופט בזק, נשיא ביהד"י השופטים כהן ופינקלמן בעניין משפט הד־ חוטא קבע השופט בזק באותו קט־ גורי כי השב"כ שיקר בבית המש־ פט ואף בזף בנציג השב"כ שהדריך עדים תוך כדי עדותם. למרות כל זאת אני סבור שאין צורך בועדת חקירה אבל אם הרוב סבור שיש לחקור אני מציע שיבדקו את הד־ כל, גם את הקשר בין הפרקליטות לבין השב"כ, ואיך הגיבה הפרק־ ליטות על נוהלים קבועים אלה של אי אמירת אמת?

התשובה שנאמרה בשמו של איש השב"כ היתה „לפרקליטות היה ש־ כל לא לשאול" צניין הקשר עם הפרקליטות הוא בלתי אפשרי ש־ לא ייבדק. אם היו נוהלים פגו־ מים במשך תקופה של מספר שנים חייבת להינתן על כך תשומת־לב על־ידי ועדת החקירה.

ועדי הורים נערכים למאבק נגד פגיעה בחינוך הממ"ד

עשרות ועדי הורים ופעי־ לי חנוך מכל רחבי הארץ קבלו ב־ קורת רוח את היוזמה של המפד"ל להיערך הדתי לאירגון יום עיון ביהודי לבעיות החינוך הדתי, ו־ הביעו את רצונם להשתתף ביום העיון.

היוזמה ליום העיון באה לאור המאבקים הקיימים כיום במגמה להצר את צעדי החינוך הממלכתי הדתי. משמעות הקיצוצים במערכת החמ"ד, סגירת בתי ספר וקיצוץ בתקנים שיפגעו בקיומם וביסו־ סם של בתי הספר הממ"ד.

במהלך יום העיון תתקיימנה ק־ בוצות דיון במליאה ובסדנאות ב־ נושאים הקשורים למערכת החמ"ד, כגון: כיוונים ומגמות בחמ"ד, ה־ גבר בחינוך התורני, תכנון החינוך הקהילתי, וכמובן בעית הקיצוצים בחמ"ד.

ראשי התנועה, ובראשם השר יו־ סקה שפירא וח"כ פרופסור אבנר שאקי, מנכ"ל משרד הדתות זבולון אורלב, יו"ר המרכז לחינוך הדתי מאיר הלברטל, מנהל החינוך הדתי יעקב הדני, וצוות מפקחי החינוך הדתי, ישתתפו וירצו על בעיות ה־ שעה.

יום העיון יתקיים אי"ה, ביום רביעי, כ"ז סיון תשמ"ז, במכינה המרכזית לישיבות בני עקיבא ב־ גבעת שמואל.

מחירי הדירות עלו באחרונה ב־20%

מאת סופרנו הכלכלי

מחירי הדירות עלו בחודשים האחרונים בכ־20%. ההערכה היא כי המחירים ימשיכו לעלות כי ה־ ביקוש לדירות גדול מההיצע.

אברהם רובינשטיין, יו"ר מועצת המנהלים של חברת הבנייה רובינ־ שטיין, שמסר על כך אתמול ציין כי היקף הדירות הדרוש לשנה הוא כ־ 45,000, כולל דירות לזוגות צעירים ועולים חדשים.

א. רובינשטיין טען כי בתנאים הנוכחיים אי־אפשר לבנות דירות להשכרה. בדירה כזו יצטרך השוכר לשלם 800 דולר לחודש כדי שתהיה כדאיות כלכלית לבנות דירה להש־ כרה.

עוד אמר א. רובנשטיין כי חלק מ־ הקבלנים אינו יכול לתת ערבויות מספקות לביטחון שהדירה תמסר ל־ קונה. חברת רובינשטיין לעומת זאת נותנת ערבות בנקאית לרוכשי הדירות.

חברת רובינשטיין מגבירה את היקף הבניה שלה נוכח המחסור ה־ צפוי בדירות. ההיקף הכספי של בניה לשנת 88—1987 של חברתו מגיע ל־ 170 מיליון דולר. החברה תבנה ב־ כמה מקומות בארץ, בעיקר במישור החוף.

הקבלנים מנתקים את מגעיהם עם הסוכנות

מאת סופרנו הכלכלי

חברות בניה וקבלנים ניתקו לאחרונה את מגעם עם הסוכנות היהודית ואינם מוכנים להשתתף במיכרזים המתפרסמים על־ידה.

הקבלנים טוענים כי הסוכנות מ־ משיכה לפרסם מכרזים הנקובים בדולרים, ללא כל הצמדה. חברות הבניה אינן מוכנות לעבוד בשיטת התקשרות זו, שאין לה תקדים ב־ משק הישראלי — טוען המוסד המ־ אוחד לענף הבניה.

הקבלנים מאשימים גם את ה־ סוכנות בפרסום מכרזים חוזרים ב־ שנים למרות שאין לה כל כוונה לבצע את העבודות. המכרזים ה־ אלה גורמים למשתתפים הפסדים גדולים של ההשקעה הגדולה הדרו־ שה כדי להשתתף במכרז.

ראשי המוסד לענף הבניה עומ־ דים להיפגש עם גיזבר ההסתדרות, עקיבא לוינסקי, כדי להתריע בפניו על התופעות הללו.

מנהיג השביבא בחבל עזה גורש לירדן

צו הגירוש נגד אחמד [illegible] תושב מחנה הפליטים [illegible] הוצא אל הפועל [illegible]

כזכור, הוציא אלוף פיקוד ד־ רום צו גירוש נגד נאצר, ששימש מנהיג תנועת ה„שביבא" בחבל ע־ זה. נאצר החליט שלא לפנות ל־ ועדת הערר הצבאית וכן לא לער־ ער לבג"ץ.

תוך שבועיים

(סוף מעמוד ראשון)

המבקר בהודעה מיוחדת כי לפי חוק המבקר, חמשת פרקים מדו"ח המבקר הדנים במערכת הבטחון הוא בסמכותה הבלעדית של הוועדה ל־ ביקורת המדינה לאחר התייעצות עם מבקר המדינה. אין לשום גוף אחר מעמד בענין זה.

אבן־פרס־רבין עוד פרשיה שתחלוף

במוקד

מאת שאול שיף

תחולת החיים של גילויים, שערוריות, פרשיות וכיו"ב במדינת ישראל, אינה מאריכה יותר משבוע, שבועיים. פרשיה ישנה נדחית מפני חדשה, ובכלל, נראה, כי לציבור בישראל סף רגישות גבוה במיוחד, כתוצאה מאינטנסיביות החיים כאן.

„פרשת נאפסו" התחיקה מעמד זמן קצר ורק הקמת ועדת החקירה משמרת את המתח בעורקיה. „פרשת אוטובוס 300" זכתה לתחייה ערעית בעקבות „פרשת נאפסו", כאשר נתברר, כי אישיות מסויימת מילאה תפקיד בשתי הפרשיות, פעם כתובע ופעם כחוקר. הציבור ברובו הגדול, לדעתי, ממתין לפרשייה הבאה ואינו מגלה עוד עניין בגורלו של „הסגן הצירקסי".

הוא הדין בכל הקשור ל„פרשת פולארד", מסקנות ועדת החקירה, זו שבראשות ח"כ אבא אבן וזו שב־ ראשותם של הי"ה צור־ רוטנשטרייך, מעסיקות קבוצה מצומצמת של משפטנים ופוליטיקאים. הרוב המכריע של הצי־ בור מגלה אהדה לפולארד ורעייתו וכן לרפי איתן שהפעיל אותו. אם מישהו בליכוד סבור כי ב„עליהום" על יצחק רבין, שכיהן שר ביטחון בתקופת העסקתו של יונתן פו־ לארד ניתן לזכות בנקודות, הוא טועה טעות מרה. ואם שמעון פרס שיקר או לא שיקר בעדותו בפני „ועדת אבן" כאשר אמר שפולארד התנדב, יוכיח כל משאל־עם, כי הנושא אינו מדאיג אחוז גבוה באוכלוסיה. מבחינה זו נושא הוועידה הבינלאומית ועתיד „השטחים" הרבה יותר מתסיס ומעורר עניין והוא שיכול לקבוע את עתידו של שמעון פרס ואישים פוליטיים אחרים.

מחילופי הדברים החריפים בין ח"כ אבא אבן לבין שמעון פרס ויצחק רבין במרכז מפלגת העבודה, ביום חמישי האחרון, אין להסיק מסקנה מרחיקת לכת, כי הנה מפלגת העבודה עומדת בפני סערה בדומה לעימותים שהיו בין שמעון פרס לבין יצחק רבין בתקופת „המחנות". אם לשפוט על־פי התבטאויות של כמה דמויות בולטות במר־ כז, הרי שלא מעט חברים במפלגת העבודה מזדהים עם הביקורת על אבא אבן על שסיפק חומר בעירה לליכוד נגד המערך בשעה שהיחסים בין שתי המפלגות הללו מעורערים יותר מאי־פעם. להערכת רבים, האלמנט האישי לא נעדר מהקטת, שסיפקה את הדיו לכתיבת המסקנות. הכל זוכרים את היריבות רבת השנים בין יצחק רבין לבין אבא אבן.

במפלגת העבודה ייעשה הכל כדי להשקיט את המתי־ חות הפנימיות ולמנוע התחושה מהליכוד וההיגיון מחייב כי הליכוד יקרא את חבריו לסדר, לבל ידשדש בפרשייה שגם ראשי הליכוד מעורבים בה.

ה„ססנה" הגרמני שנחת בככר הקרמלין במוסקווה, הוא סיפור המרתק יותר את ההמונים ומגביר את דמיונם בספי־ זר „פרשת פולארד".

הדתיים בחיפה הצביעו נגד התקציב הפוגע בדת

מדובר בהקצבה לתיאטרון העירוני והרחבת המדרחוב בו מתבצע חילול שבת

מאת א. צבי נבעון

שלושת הנציגים של החזית ה־ דתית המאוחדת במועצת עיריית חיפה הצביעו בהתאם למצפונם נגד התקציב בסעיפים הפוגעים בעניינים דתיים.

מדובר על ההקצבה לתיאטרון ה־ עירוני המציג מחזות הפוגעים לא רק במסורת המקודשת אלא גם ב־ מוסריות ובלאומיות, ובהרחבת ה־ מדרחוב ברח' נורדאו שבו מתקיים חילול שבת בפרהסיה.

יצחק גן, שהינו הנציג היחידי של התנועה במועצת העיריה אחרי פטי־ רתו של אליעזר אלתר ז"ל דרש ב־ תוקף להעביר את בית הספר התי־ כון־ישיבתי התיק בעיר למקום ול־ מבנה מתאים יותר. אחרי שביה"ס נמצא באיזור לגמרי לא חינוכי ו־ מסוכן עקב השכנות עם המפוקפקים. גן על כך התריע שבתוכניות הקיץ שפרסמה העיריה אין תכנית מתאימה לציבור הדתי בעיר, ושבעוד תקציב המחלקה לתרבות הוכפל, הוגדל תק־ ציב של המחלקה התרבות־תורנית באחוזים מועטים בלבד. גן דרש, שתכניות הפיתוח יכללו את השכונה הדתית קרית שמואל באותה המידה כמו שנהנית קרית חיים.

בסיום הדיון במועצה נתקבל ה־ תקציב הכולל ברוב גדול גם של הנציגים, חברי החזית הדתית ה־ מאוחדת.

כמו כן דרש גן, לא לפרסם ב־ „סטטוס קוו" בעניני שמירת ה־ שבת בעיר.

330 מיליון — תקציב עירית חיפה

מאת א. צבי נבעון

במסיבת עיתונאים, שהתקיימה בהיכל העירייה הציגו ראש עיריית חיפה מר אריה גוראל וגזבר ה־ עירייה מר גדי צירינסקי את תק־ ציב העירייה לשנת 1987 בסך 330 מיליון ש"ח.

התקציב הרגיל מסתכם ב־165 מיל־ יון, ההנהלה עליה בשיעור של 31 אחוז ובסכום שווה מסתכם גם הק־ ציב הפיתוח, הכולל אמנם 54 מיל־ יון ש"ח מיתרות של אשתקד.

92 מיליון ש"ח מכספי התקציב הרגיל מושתתים על הכנסות מאר־ נונה ומהווים 55% מכלל ההכנסות לעומת 60% אשתקד. כידוע הוצמדה הארנונה למדד ב־22% בהתאם להח־ לטת הרשויות המרכזיות, למרות ש־ המדד גדל ב־24%.

ראש העיר ציין, כי בעיריית חי־ פה קיימים כעת 3155 תקנים כמו ב־ שנה החולפת, אך למעשה זוהי ירי־ דה ב־30 תקנים, כי נוספו 28 תקני עבודה של החברה לתערוכות, שעד כה לא נכללו בתקני העירייה.

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי נתניה

הודעה

בדבר הפקדת שינוי תכנית מתאר מקומית

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה — 1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז המרכז, ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה נתניה, הופקד שינוי תכנית הנקרא: „שינוי תכנית מתאר מקומית מס' נה/381/ד"ו, ביחד עם התשריט המצורף אליו.

עיקרי הוראות השינוי: שינוי קו בניין עפ"י תשריט וקביעת בינוי.

ואלה הם השטחים הכלולים בשינוי התכנית: גוש 8274, חלקות 96 בחלק 163, 98, 123 — רח' בארי פינת רח' טרומפלדור.

כל המעוניין בשינוי התכנית רשאי לעיין בו, ללא תשלום, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל מעוניין בקרקע, בבניין או בכל פרט תכנוני אחר, הרואה עצמו נפגע על ידי שינוי התכנית וכן כל הזכאי לכך עפ"י סעיף 100 לחוק האמור, רשאי, תוך חודשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות לשינוי התכנית במשרדי הועדה המקומית האמורה, וצליה לכלול פירוט הנימוקים להתנגדות ולהיות מלווה בתצהיר חתום ע"י עו"ד המאמת את העובדות שעליהן היא מסתמכת.

דב שיש
יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — מחוז המרכז

תאריך: 30.4.1987

עיריית עפולה

הועדה המקומית לתכנון ולבניה מודיעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

ניתנת בזה הודעה כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה עפולה בקשה להיתר הקלה על ידי קו בניין קדמי —0— בהמשך של קו בניין הקיים בנייה לפי קו בנ־ יין קדמי קיים. מקום הבניה גוש 17769 חלקה 20, רח' אבן גבירול 356/6.

את ההתנגדות להתרת ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתא־ ריך הודעה זו לועדה המקומית, מש־ רד מהנדס העיריה, רחוב הנשיא עפולה בשעות קבלת קהל.

אם לא תתקבל התנגדות בתקופה הנ"ל, תובא הבקשה לדיון בועדה מקומית לתכנון ולבניה עפולה והיא תחליט בנדון.

י. אבימור
מ.מ ראש העיר
יו"ר ועדת משנה של הועדה המקומית לתכנון ולבניה עפולה

הועדה המקומית לתכנון ולבניה
קרית אתא

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 149 לחוק הנ"ל, כי לוועדה לתכנון ולבניה קרית אתא, הוגשה בקשה ע"י יונתן ולילי פרידמן למתן הקלה בגוש 11049 חלקה 65 ברח' בן יהו־ דה 9 קרית אתא (תיק בני' 430/62).

מהות ההקלה: סטיה בלתי ניכרת בברווח הצדדי של 10 אחוז — 3.60 במקום 4 מטר.

אפשר לעיין בבקשה במשרד מהנ־ דס העיר, הפקוח על הבניה, בימים שני ורביעי בשעות 16.00 עד 18.00.

כל מי שיש לו התנגדות למתן ה־ הקלה הנ"ל, רשאי להגיש את התנ־ גדותו המנומקת בצורת תצהיר (בד־ אר רשום), תוך 15 יום מתאריך פרסום הודעה זו, למשרד מהנדס העיר, עיריית קרית אתא, ת"ד 1, קרית אתא.

אינג' י. יזרעאלי
מהנדס העיר
מזכיר הועדה המקומית

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי חדרה

הודעה

בדבר הפקדת שינוי תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה — 1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז חיפה, ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה חדרה, הופקד, ביחד עם התשריט המצורף אליו, שינוי תכנית מפורטת הנקרא: „תכנית מס' חד/765/ג' — איזור מגורים ג' ברחוב העליה השניה, המהווה שינוי לתכנית הד/765 (מ"ח) — מע"ר.

השטחים הכלולים בשינוי התכנית: גוש 10035, חלקות 137, 396.

המקום: רחוב העליה השניה, בחדרה.

עיקרי התכנית: 1. שינוי יעוד מאיזור מגורים א' לאיזור מגורים ג'.
2. קביעת הוראות בניה.

כל מעוניין בשינוי התכנית רשאי לעיין בו, ללא תשלום, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל מעוניין בקרקע, בבניין או בכל פרט תכנוני אחר, הרואה עצמו נפגע משינוי התכנית, וכן כל הזכאי לכך על פי סעיף 100 לחוק, רשאי להגיש התנגדות לשינוי התכנית במשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה, חדרה, תוך חודשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות.

ההתנגדות תהיה מנומקת ומלווה בתצהיר המאמת את העובדות שעליהן היא מסתמכת.

התצהיר ינתן בפני עורך דין או אדם אחר שהוסמך לכך בחוק או על פיו.

משה גלזנר
יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — מחוז חיפה

י"א באייר התשמ"ז
10 במאי 1987

תנועת „אומץ" תשולב ברשימת הליכוד בכנסת

יגאל הורביץ ישובץ במקום השישי

מאת שאול שיף, סופר „הצפה"

הליכוד סיים את המו"מ עם התנועה „אומץ" על שילובו בר־ שימת הליכוד לכנסת. השר יגאל הורביץ יוצב במקום השישי ב־ רשימת הליכוד לכנסת ואילו זו־ גו שוכל ישובץ עד המקום הד־ עשרים. נציג של אומץ יוצב ב־ כל אחת מהעשיריות אחרי הד־ מקום העשרים.

את המו"מ עם „אומץ" ניהל שר התעשיה והמסחר אריאל שרון ו־ רה"מ יצחק שמיר נתן את ברכתו לתוצאות המו"מ. המשך כמה ש־ בועות. הקושי במו"מ התמקד בש־ אלת שיבוצו של הלמן שובל בר־ שימת הליכוד לכנסת. סיכום ה־ מו"מ בין „אומץ" ל„ליכוד" יקשה על שילובו של ח"כ אהרן אבו־ חצירא ברשימת ה„ליכוד" לכנסת ונראה כי עתה סובים סיכויי ה־ מערך לשכנע את אהרן אבוחצירא לפעול מתוך שיתוף פעולה עם המערך.

נכשלו נסיונות התיווך בין ערפאת לאסאד

ביירות (עי"מ) — כל נסיונות התיווך בין אסאד לערפאת נכ־ שלו וכמו כן עלו בתוהו נסיו־ נות הפיוס בין עיראק לסוריה. למסקנה זו הגיעו גורמים דיפ־ לומטיים לדברי העתון „אל נה־ אר אל ערבי והדואלי".

פגישת שני הנשיאים, העיראקי ו־ הסורי היתה צריכה להביא לפגישת פיסגה נוספת בחסות ירדנית, אך שני הצדדים לא הגיעו להסכם על סדר היום. עיראק, לדברי העתון המסתמך על מקורות דיפלומטיים היא זו שהגיעה למסקנה שאין תוע־ לת בפיוס עם סוריה. זאת מכמה טעמים. דמשק אינה מסוגלת לשים קץ למלחמה עם איראן. כמו כן ה־ מצב הכלכלי בסוריה לא יאפשר לה להגיש סיוע כלשהו לעיראק במלח־ מתה עם איראן. ארבע, דמשק המ־ כה להיות שבויה לברית שלה עם איראן, בגלל הנפט שהיא מקבלת מטהראן. נפט זה מסייע לסוריה ל־ התגבר על הבעיות הכלכליות, אך איראן דורשת תמורתו תמיכה מדי־ נית של סוריה במלחמתה במפרץ.

נוסף לכך חוששת דמשק מהבעיות והצרות, שיכולה איראן לגרום ב־ דרום לבנון, ע"י הסלמת פעולות כחות ה„חיזבאללה" נגד ישראל. כ־ מו כן היא יכולה להפעיל את הז־ רים המוסלמים הקיצוניים הנמצאים בתוך סוריה ולגרום לה בעיות פני־ מיות קשות.

مكذا من الاصل

שיחת היום
עם אלוף (מיל.) בני פלד מפקד חיל האוויר לשעבר

נחיתת הססנה בקרמלין אינה מחדל — זה יכול להתרחש גם בכנסת

מערך ההגנה האווירית של ברה״מ מסביב למוסקבה נחשב לצפוף והמתקדם ביותר בעולם. ובכל זאת, במטוס ה„ססנה" המערב גרמני מצא איזושהי פרצה להיכנס דרכה ולהגיע אל הקרמלין.

כיצד דבר כזה יכול לקרות? — שאלנו את בני פלד אלוף (מיל.), לשעבר מפקד חיל האוויר.

ת. זה יכול לקרות. בריה״מ לא בנתה מערך הגנה אווירי להגן נגד מטוסי „ססנה" או „פייפר", אלא נגד מטוסי קרב. היא בנתה גדר נגד פרות ולא נגד עכברים. מה שיכול היה לעשות מטוס חד מנועי לא יכול לעשות מטוס קרב.

ש. מי אחראי למחדל מסוג זה?

ת. לדעתי, זה לא מחדל, ואין מה להתרגש. זה בערך כמו להתרגש מנחיתתה שלנו באנטבה.

ש. ואת מי יש להאשים?

ת. מבחינה טכנית, אין להאשים אף אחד ממערך ההגנה האווירית של ברית המועצות, אלא את ממשלת בריה״מ.

ש. לדעתך, מקרה כזה יכול לקרות שוב ברוסיה?

ת. אולי במשך החודשים הבאים יהיה יותר קשה, אבל אחר כך זה יוכל לקרות במקום אחר.

ש. האם מטוס אויב יכול לנחות ברחבת הכנסת, למשל?

ת. כן, אלא שהמקום יהיה קטן מדי בשבילו. הוא יכול להגיע גם לאמצע פקין, ללונדון ולניו יורק.

שולה מוסטיק

הרכבות מגיעות לנמל

מאת חיים פיקרש

שר התחבורה, חיים קורפו, פועל בחודשים האחרונים להחשת המיזוג בין רכבת ישראל לבין רשות הנמלים. שתי רשויות ממשלתיות אלה מסוגלות לסייע האחת לרעותה, אומר השר, בציינו, כי רשות הנמלים זוקפת לעצמה רווחים נאים, ואפשר יהיה בכספי הכנסות אלה להציל את רכבת ישראל.

רעיונו של שר התחבורה הוא, שבשילוב שתי המערכות ניתן יהיה, מצד אחד, להרחיב את הפעילות של הרכבת בתחום הנמלים על ידי הפעלת כמה וכמה שלוחות, שתסייענה בהעברת המטענים שתי חסכונה הוצאות נדרשות כיום מן האוניות, ומצד שני אפשר יהיה לממן את הפרוייקטים הגדולים של רכבות הפרברים, שתכניותיהם הושלמו, והכל ממתינים לישומה. רכבת פרברים, 1 באזור גוש דן, והשנייה באיזור חיפה והקריות. הן תופעלנה על נתיבי תעבורה קיימים, כך שגם ההוצאות של התיפעול והבנייה תהיינה קטנות, יחסית, אומר השר קורפו.

הרכבת כיום, מוסיף השר, הינה המערכת המיושנת ביותר בישראל, כאשר בשנת 1888 נתן הסולטאן עבדול חמיד ליוסף נבון את האישור לסלול את המסילה מיפו לירושלים. חמש שנים לאחר מכן, סיפר השר, עשתה הרכבת את מסעה הראשון. 12 שנה לאחר מכן נבנתה המסילה מחיפה לדמשק, וכל הקווים העיקריים האחרים נבנו במלחמת העולם הראשונה.

לעומת זאת, אמר השר קורפו, רשות הנמלים היא מערכת שהשכילה לבנות מערך נמלים מודרני יעיל וכלכלי, וגם לצבור קרנות פיתוח ניכרות. אין ספק שהשילוב בין שניהם יתן תנופת פיתוח לענף תעבורה חיוני ביותר ויחסוך משאבים רבים למשק.

שבילים

*

הסירה שאינה מתהפכת

בכנס ישו התקיימה בשבוע שעבר תערוכה יחודה במרכז של ציור ימי. בעקבות הצלחתה של התערוכה הקלו „לדי בר בקול רם" על אירוניה בישראל של תערוכה בין לאומית, ראשונה מסוגה, של ציור ימי, במתכונת התערוכות הגדולה המתקיימות במדינות שונות והמופיעה ל„הפלינג נדולי" של מבקרים.

באי התערוכה ביפו זכו גם ל„אטרקציה" של „משי" כאשר יאכטה גדולה הובילה מדי יום מבקרים מהמרינה בתל אביב לעבר המרינה ביפו.

באי התערוכה נתנו דעתם גם לסירה קטנה, פרי פיתוח ישראלי, שייחודה הוא בכך שאינה יכולה להתהפך...

*

„קומפקט דיסק חסידי ראשון...

בעקבות ההצלחה בהפצת שני אלבומיו הראשונים, מוציא בימים אלה ה„בלזיימר" ישראל זהר, איש התזמורת הפילהרמונית, קלטת של ניגוני ההילולה במירון, שהוקלטו על ידו בל״ג בעומר השנה.

כן נמצאת בשלב זה הפקת תקליט וקלטת של נעימות יהודיות יחודיות.

בישיבה עם בני ריס, מנהל חברת „איסטרוניקס", המפיצה את תקליטיו של „כלי־זמר" זה, שכוכבו דורך בשמי החסידות הארץ ישראלית, סוכם על הפקת קומפקט דיסק ל„אתמול — לפי המצב בשוק", כמו כן סוכם על הפקת ספר קלטת המבוסס על המופע „זוהר הרקיע", שעשה עד היום למעלה מ־150 הופעות ברחבי הארץ. הוא יהיה מיועד הן לשוק החסידי, דתי, חרדי, והן לשוק החילוני. מסתבר, כי גם בין אלה הרחוקים מערכי דת ומסורת, ישנם שנמשכים אל עולם הניגון החסידי...

בובת בארבי

מאת נ. א.

ההכנות למשפט קלאוס בארבי, ראש הגסטאפו בעיר ליון, נמשכו כשנתיים. יש אומרים, שהשלטונות לא מיהרו לקיים את המשפט הזה, כי בארבי איים לחשוף שיתוף פעולה עם הנאצים של אישים רמי מעלה בצרפת.

עורך הדין שלו, ז'אק ורגס, שהיה העוזר של המחבל איבראהים עבדאללה, הוא בעצמו איש מחתרת לשעבר. בהיותו צעיר כבן שבע עשרה גנב את הגבול לאנגליה והצטרף לכוחות „צרפת החופשית", ונלחם בכמה חזיתות נגד גרמניה. אחרי המלחמה הצטרף לקומוניסטים, והיה מזכיר ארגון הסטודנטים הקומוניסטים הבינלאומי. כבן שלושים עזב את הקומוניסטים.

הוא היה עורך דינם של מחבלים פלשתינים ואחרים.

האיום של פרסום אישים משתפי פעולה

משפטו של בארבי התחיל בקול רעש גדול. עיתונאים מכל קצווי תבל באו לסקר את המשפט. אך אחרי הישיבה הראשונה הודיע בארבי שלא ישתתף במשפטו. אבל הבטיח, כי יהיו במשפט גילויים מרעישים. תחילה חשבו שהמדובר בקולונל רנה הארדי, ראש ארגון מחתרתי ששמו „ברזל" שיהיה אחד העדים במשפט זה. הוא חשוד בהלשנה על ראש המחתרת ז'אן מולן, נציגו של דה גול בצרפת, שנאסר על ידי בארבי והוצא להורג. אחרי המלחמה הועמד הארדי פעמיים לדין ושוחרר מחוסר הוכחות. באחד ממשפטיו ישב ראש ליאון מיים, נשיא בית הדין העליון לערעורים ונשיא הקונסיסטוריה היהודי בימים ההם.

העיתונות כולה שיבחה אז את מיים, שידע לנהל את המשפט במסגרת של משפט בגידה, ולא נתן להפוך אותו למשפט פוליטי, כמו שאנשי המחתרת מהשמאל היו מעוניינים.

אחרי שחרורו עסק הארדי בכתיבה. הוא חיבר כמה ספרים על ארגוני המחתרת וכמה רומאנים. רבים חשבו, שהפעם יחשוף קלאוס ברבי במשפטו את מעשיו של הארדי בתקופת המלחמה. אולם הארדי חלה בשנה האחרונה ומת כמה שבועות לפני המשפט. אישיות אחרת, ידועה עוד יותר, הוא אנדריי פראנסואה־פונסה, שגריר לשעבר וסופר ידוע. אך גם הוא איננו עוד בין החיים. ורגס מאשים אותו שעזר לבארבי לברוח לדרום אמריקה אחרי המלחמה.

אנדריי פראנסואה פונסה נחשב בזמנו לאחד הדיפלומטים המעולים ביותר. היה משך שנים שגריר בגרמניה, והיה ידוע כאחד המומחים לרייך השלישי. אחרי הסכם מינכן היה שגריר באיטליה, עד פרוץ מלחמת העולם השנייה. הוא גם סופר ידוע. נבחר ל„אקדמיה הצרפתית", אשר רק יחידי סגולה זוכים להיבחר אליה.

אנדריי פראנסואה פרסם עוד לפני מלחמת העולם הראשונה חוברת ששמה „מה חושב הנוער הגרמני". היה במטה הצרפתי הראשי בעת כיבוש הרוהר. בשנת 1924 נבחר לפרלמנט מטעם הימין המתון. נתמנה ב־1931 שגריר בגרמניה וכיהן בתפקיד זה עד אחרי הסכם מינכן. הוא עצמו דרש להעבירו מתפקידו, כי לא האמין שהסכם זה יאריך ימים.

מי עזר לבארבי בצלב האדום?

יש המאשימים את אנדריי פראנסואה־פונסה בשיתוף פעולה עם האויב. באוגוסט 1943 קיבל בארבי פקודה לאסור אותו ואת הנשיא לשעבר אלבר לברן. תמורת מידע שפונסה מסר לבארבי על שתי קבוצות, טכניקא ואנטרמאריום, נהגו בו הנאצים בהגינות והעבירו אותו למחנה של אישים מכובדים. הוא ישב יחד עם ראשי ממשלה של צרפת לשעבר.

ידוע גם, שהכומר דראגאנוביץ עזר לפושעים נאצים לעבור אחרי המלחמה לדרום אמריקה בעזרת הצלב האדום. הואיל ופונסה היה נשיא הצלב האדום הבינלאומי, השיג בארבי דרכונים מזוייפים בשבילו ובשביל משפחתו לדרום אמריקה.

האשמה זו נפלה כרעם בצרפת ובגרמניה, שכן פונסה היה אישיות ידועה בשתי הארצות, כבעל אינטליגנציה גבוהה וכבעל יושר אינטלקטואלי.

אך ורגס איננו היחידי להאשים אותו. היהודי האמריקני מבוסטון, דניהו לופסוס, מאשים את השגריר הנכבד בשיתוף פעולה עם בארבי, הוא פרסם מאמר גדול בנושא זה בעיתון הגרמני „שטרן". לפונסה היה אינטרס לעזור לבארבי לעבור לדרום אמריקה, כדי שלא יגלה, שהוא מסר לו ידיעות על שתי הקבוצות הנזכרות לעיל. לופטוס עבד במשרד חקירה, הקשור במשרד המשפטים, לגילוי נאצים שהתיישבו בארה״ב.

הכחשות הבן והצלב האדום

בנו של אנדריי פראנסוא פונסה, ז'אן — גם הוא דיפלומט, היה שר חוץ בשנתיים האחרונות בנשיאותו של ג'יסקאר ד'אסטן, ולאחרונה נבחר כסנטור מטעם הימין המתון. הוא פרסם הכחשה נמרצת להאשמות על אביו.

ואלה עיקרי טענותיו: בספרו „פנקס של אסיר" כותב אביו, שהוא נאסר כדי למנוע ממנו לברוח מצרפת. הוא לא ידע את שמות הנאצים שאסרו אותו ואת הנשיא לשעבר אלבר לברן. אביו לא עמד אף פעם בקשר עם הארגונים טכניקא ואנטרמאריום, ולא ידע בכלל על מעשיהם. בעיתון „שטרן" מאשימים את אביו, שהמציא בצורת הצלב האדום דרכונים לבארבי, אך בארבי עזב את גרמניה ועבר לדרום אמריקה ב־1951, כאשר אביו היה עוד נציב עליון באזור הכיבוש הצרפתי בגרמניה עד 1955.

אולם, הבן לא מסר, שאביו היה יושב ראש הוועדה המתמדת של הצלב האדום החל משנת 1949, ובתפקידו זה יכול היה לעזור לבארבי להשיג דרכונים מזויפים.

מרכז הצלב האדום בג'נבה פרסם הודעה, כי אנדריי פראנסואה פונסה היה נשיא הצלב האדום בעת שבארבי עזב את אירופה. אך מדובר בתפקיד של כבוד בלבד. אולם גם נשיא כבוד יכול להתערב לטובתו של מישהו שהוא מעוניין. הודעה אחרת שבאה מהצלב האדום אומרת, כי הצלב האדום עזר אז בסידור ניירות למאות אלפי פליטים שנדדו מאירופה לארצות דרום אמריקה. למי היה אז הזמן לחקור את קלאוס אלטמן, הוא הנאצי קלאוס בארבי?

הצרפתים מאשימים את האמריקאים, שהעסיקו בשירותים החשאיים שלהם את בארבי במשך ארבע שנים בגרמניה. רק פעם אחת ניתן לצרפתים לחקור אותו, ואחרי כן טענו האמריקאים, כי אין הם יודעים איפה הוא, וכי השם שרשום אצלם איננו בארבי. רק אחרי שבארבי הסתבך במירמה כספית בבוליביה, הסכימו השלטונות שם להסגירו לצרפת.

חוסר זהירות

המאבקים בין הליכוד למערך סביב דו״ח פולארד מתמקדים ב„סיפור הכיסוי" שניסה מר שמעון פרס „למכור" לגורמים שונים, ביניהם ועדת החוץ והבטחון, על נסיבות גיוסו של יונתן פולארד. לפי גירסה זו פנה פולארד, קצין מודיעין בצי האמריקני, לנציגים ישראליים והציע ליצור קשר עם גורמי מודיעין בישראל. אלו הסכימו וקיבלו ממנו מסמכים.

גירסה זו לא נמצא לה כיסוי בעדויות של המעורבים האחרים בפרשה. פרס טוען, שקיבל אותה מפיו של רפי איתן ראש הלק״ם. אך האישור לסיפור זה לא בא מפי איתן. יש להניח ששניהם ניסו לארוג סיפור כיסוי מעין זה כדי להצדיק את מה שקרה. איתן הסכים לכך בחצי פה.

הגירסה לא מסתדרת עם הנסיבות של גיוס פולארד. שכן אם אמנם רצה ליצור קשר עם המודיעין בישראל לצרכי שיתוף פעולה, לא היה צריך לפנות דרך ידיד לאביאם סלע, שלא שייך כלל לשירותי המודיעין. אלא יכול היה לפנות דרך הצינורות המקובלים. בוודאי שלא היה צריך להסתיר את מסירת המסמכים, ולשם מה צריך היה לקבל כסף למימון פעולתו?

יומן במדינה
מאת יעקב אדלשטיין

אם יוצרים סיפור דמיוני לצרכי כיסוי, צריך הסיפור להיות מאורגן כדי כך שלא יימצאו בו פגמים. כך נוהגים שירותי המודיעין. אך בסיפור זה יש כל כך הרבה סימני שאלה, שאין סיכוי שיתקבל לפי כל כללי ההיגיון.

אפשר להבין את מר פרס במצוקתו, הוא עמד במצב קריטי. ישראל הואשמה בריגול במדינה ידידותית כמו ארה״ב. הוא היה צריך לקבל החלטות קשות, והוא קיבל אותן. אך ברגע שפולארד נתגלה, צריך היה לנהוג לפי כללי האמת הברורה. אין טעם ליצור סיפורים מחוסרי טעם וריח, שאין להם ידיים ורגליים. זה מקובל במשחקי ילדים, כאשר האחד מהם נתפס בגניבה אצל חברו, הוא ממציא כל מיני סיפורים דמיוניים כדי להצדיק את מעשהו. מדובר באדם שמדבר בשם מדינה ולא בשם סיעה או מפלגה. שוב עולה כאן בעיית האמינות של פרס והפעם במישור הבינלאומי.

יריביו נאחזים בפרט זה כדי לערער שוב את אמינותו של פרס בעיני הציבור.

אך יותר משיש כאן חוסר אמינות, יש כאן חוסר זהירות וקלות דעת.

*

היהדות בגוויעתה ברוסיה

עזבונו העשיר של צבי פרייגרזון, מאחרוני הסופרים העבריים ברוסיה, נתגלה במלוא היקפו, כאשר הועבר בשנת 1980 למכון כץ לחקר הספרות העברית באוניברסיטת תל אביב. בעזבונו הספרותי — סיפורים, רומנים, יומני זכרונות, שירים. הם כתובים בכתב צפוף מאוד, ועם זה בהיר וקריא. נוסף לערכם הספרותי יש בסיפורי פרייגרזון חומר אותנטי רב ענין הפותח פתח להבנה מעמיקה של חיי היהודים בברית המועצות, בבחינת בבואה נאמנה להוויתם המיוסרת בימי המהפכה הרוסית, לנחשולי הפרעות ולתלאות במחנות ההסגר בתקופת סטאלין.

צבי פרייגרזון נולד בשנת 1900 בעיירה שפטובקה שבפלך וולין. בילדותו קיבל חינוך מסורתי, והאב נטע בו חיבת ציון ועברית. בשנת 1913 שלחוהו הוריו ללמוד בגימנסיה הרצליה בתל אביב. בחופשת הקיץ של 1914 נסע הנער לבקר את משפחתו ברוסיה, ונאלץ להישאר בה בעקבות פרוץ מלחמת העולם הראשונה. ברוסיה למד בישיבה באודיסה והשלים לימודיו כמהנדס מכרות. בכל השנים שמר על השפה העברית. בסיפוריו הועלו ועוצבו במבנה עלילתי מראות ומאורעות בתחום המושב היהודי, בימי מעבר גדושי זעזועים, המהפכה, מלחמת האזרחים, שלטון כנופיות שונות, פרעות, הצל הכל התמוטטות ארחות קיום מסורתיים עקב עלייתו של המשטר הסובייטי. הוא חי חיים כפולים: מומחה בתחום המחצבים ומרצה באוניברסיטת מוסקבה, ובבית כותב בסתר סיפורים ושירים בעברית. בשנת 1949 הוא נידון לעשר שנות מאסר בשל חומר ספרותי אנטי סובייטי שנמצא אצלו. פרובוקטור־מלשין, תלמידו לעברית ו מבאי ביתו, הלשין עליו לפני השלטונות. הוא שוחרר מן המאסר נכה לאחר שבע שנים. את קורותיו בימי המאסר העלה ביומן זכרונות.

בספר האחרון שהופיע עתה מעזבונו, „הבי לי שם", הוא מתאר את עיירות ישראל לאחר המהפכה, כאשר אלה נדלדלו והתרוקנו. לא עוד אותן עיירות יהודיות תוססות, אלא עיירות שרויות בשיממון. בסיפורו „בברדיצ'ב — אמא" הוא מתאר כיצד הוא משוטט בליל עלטה בחוצות העיירה, ולפתע צצו מימינו ומשמאלו שני בחורים רחבי כתף, עצרו אותו ושאלוהו מה שמך. רבי יהודי! כאשר הוא משיב להם, הם לוקחים אותו בכוח בסמטאות ברדיצ'ב ומכניסים אותו לתוך בית יהודי שבו נערכה חתונה של זוג יהודי, כדי שישמש עשירי למניין. היתה זו חתונה ברדיצ'בית צנועה, שנערכה במחתרת.

נושא זה של חורבן העיירה היהודית המסורתית ברוסיה עם עליית השלטון הקומוניסטי, טרם הועלה במלוא היקפו מעל דפי הספרות העברית, משום שסופרים יהודים לא היו רשאים לכתוב כה שראו ברוסיה באותה תקופה. פרייגרזון הוא מן הבודדים שמציירים תמונה נאמנה של העיירה לאחר המהפכה.

לפעמים הוא חורג מן המסלול הסיפורי ומגלה „מעורבות" ישירה במסופר. „הנה שוטטתי בערב חשוך בחוצות ברדיצ'ב. האזנתי אל העוברים ושבים ונרעדתי מאוד. אוללה מלה יהודית מברדיצ'ב. אפסו יהודים מברדיצ'ב. וי־וי א־ל אלוקי אברהם! הכלה אתה עושה את עמך?".

או קטע אחר, שבו מספר המחבר את אשר ראו עיניו:

„בעיירות ישראל עברתי, ועיני ראו את כל הדלדול הרב, וללבבי חדרה תלודת השממון, שהשתטחה בקהילות הקודש עד אפס מקום. הבנים נדדו למרחקים. התיישבו על האדמה, נבלעו בכרכים, מתו ברעב ובפרעות, התבוללו בין האומות, היה, בנאמנות, דואב הלב לראות את הקץ הפרא הזה לעיירה שלנו".

כשוטט הסופר בברדיצ'ב ואינו שומע מלה יהודית. במקום הילדים היהודים בעלי הפיאות, הוא מוצא פרחחים חבושים עניבות אדומות לצווארם. וכולם מדברים בלשון עכו״ם, לשון הערלים.

בסיפוריו מספר אחד הסופרים העבריים האחרונים ברוסיה על העיירה היהודית שנחרבה בארץ הסובייטים חורבן לא יתוקן. „חורבן צוהל התהלך מבית לבית בסמטאות ילדותי". היטלר החריב חורבן פיסי את העיירות היהודיות, סטאלין החריב חורבן רוחני. אפסו יהודים מברדיצ'ב. הוא מספר על ניגון שפסק בבית כנסת שנעזב, על מניין שחדל, על ספרים עתיקים שנתייתמו. המחרשה הסובייטית הפכה את רגבי האדמה של דורות בעיירות היהודיות שברוסיה. זה היה חורבן מסוג אחר. חורבן נוסח סטאלין. המהפכה גזרה את הקץ על החיים המסורתיים של העיירות היהודיות. חתכה שלשלת ארוכה של דורות.

את הקטע הטראגי של קץ העיירות היהודיות ברוסיה, טרם השואה, עם בוא המהפכה, ראה פרייגרזון והנציח בסיפוריו. לפניו או לאחריו לא ידע שום סופר את השואה הרוחנית הזאת. הסופרים היהודיים בימים ההם אולצו לכתוב שירי תהילה לסטאלין, עד שהוציאם להורג. „בגוויעת העיירה טולטלתי אף אני עם הזרם, בשפתיים רפות אמרתי שלום לשלשלת ארוכה של שנים נמחצות" — כותב המחבר.

כאשר חזר פרייגרזון מן המאסר למוסקבה, בצאתו מן הרכבת שהביאה אותו ממקום מאסרו האחרון (מחנה וורקוטה שמעבר לחוג הקוטב הצפוני) אל הבירה, זומנה לו חוויה מזעזעת. וכך הוא מספר בזכרונותיו:

„במוסקבה, בבית הנתיבות הצפוני, פגשוני אשתי, בתי וחתני, ואחדים ממכרי. הפגישה היתה חגיגית. עמדנו סמוך לתחנה. מחכים למונית. פתאום ניגש אלינו איש כבן ארבעים ואמר: „אי, ז'ידים, תינוף אמכם. מה זה נתכנסתם"? אלו היו המלים הראשונות, שבהן נפגשתי במוסקבה לאחר כשבע שנות פרידה. ייתכן שהאיש היה מעט שיכור, ובכלל שזה מקרה נדיר. אולם עלבון זה נטבע בלבי, ולא אשכחהו".

פרידה מקלצ'קין

נתבקשתי על ידי עמיתי בתא מבקרי התיאטרון ליד אגודת העתונאים לומר כמה מלות פרידה, בשם אנשים שליוו את הקריירה הנפלאה של קלאצ'קין במשך עשרות שנים תוך הילוך משמרות. ברצוני לומר עכשיו כאשר אתה הולך — שאתה נשאר... עשרות רבות של דמויות קלאסיות ומודרניות שעל במות, יישארו חרותות על לוח לבם של מאות אלפי צופים, שצחקו ובכו יחד אתך, שראוך על הבמה ב־200 תפקידים, כפי שאומרים היית „בן הזקונים" של „הבימה". שחקן קומי בכל מאודו, בעל הומור שופע, תנועת גוף גמישה ומלאת חן להפליא, איברים המתרקדים כאילו מאליהם וקלות בצעדים, שאינה תלויה בגיל, שנשתמרה עד יומך האחרון. חוננת בכשרון נדיר הן בשטח הקומי והן בשטח הטראגי, וכי מה הקשר בין סכיני ב„בית התה של ירח אוגוסט" ומגיס ב„הביצה", מרמלצוב ב„חטא ועונשו" למחוותיו של נסים אלוני: לעולם לא אשכח את הדמות כשופת הגב של מזכיר הקונסול ב„עמודי החברה" של איבסן או דמות קהיבו ב„כוכב השחור". בנימין, לך הזכורה ב„בערבות הנגב" ב„האם" לצ'אפק וב„חלום ליל קיץ". היית מסוגל להפוך דמות אפיזודית למרכז ההצגה. היית בעל נפש משורר, מחבר פזמונים ושירים פופולאריים. כגון „האמיני יום יבוא" ו„בערבות הנגב" וידך הקלה אחזה בעט הרוחים.

ארוכה הדרך מוולקוביסק, בה התייתמת מאביך בגיל שש. בגיל תשע נשלחת על ידי אמך ללמוד בגימנסיה „הרצליה", סללת כביש טבריה—צמח והיית פועל מאפיה במקווה ישראל. היה זה דודי, אביגדור המאירי, שהכיר בכשרונך ופתח לפניך את שערי התיאטרון הסאטירי הראשון בארץ ישראל: „הקומקום" דרך התיאטרון של גנסין הגעת ל„הבימה". גנסין שתל בלבך את האהבה לעבודה מסודרת, להתעמקות ולרצינות ונתן לך תעודת שחקן עברי. עברת דרך קשה וקשה להאמין אילו עובדה שהיית למעלה מגיל 50 עד שקיבלת את תפקידך הגדול הראשון. היית צעיר בנצחי ובגיל שמונים שרת שירי קאבארה של מוריס שוואליה. היית מהדרני, ספונטאני, בעל כשרון תוסס במשך שש עשרות שנים. מגוון הדמויות שלך רחב למדי. שיחקת דמויות טראגיות ברובן בצורה קומית כלשהי מכיוון שהצחוק והעצב מעורבבים באופיך. זכורה לי למשל דמותו של פאגיאן ב„הלילה השנים עשר" המלווה במנדולינה התלויה על כתפו ובת צחוק של נעורים המשתפכת על פניו. בקרוב יעלה שוב על הבמה, בחיפה הפעם „שידוכים" של גוגול ואתה זכור לי עם מלפני שנים רבות בדמותו של קוצ'קרוב.

מי יכול לפענח את הסוד כיצד נהפך שחקן זה למה שמכונה „חביב הקהל", מה שהיה בלי כל ספק, ומי יסביר לנו למה וכיצד נעשה הדבר שדמות צדדית הופכת מרכזית כאשר נופלת לידי שחקן כמוך. אתה היית גם איש חברה מחוץ לבמה בכל פגישה שהיתה כה חביבה עליך. שר, רוקד, חורז חרוזים עליזים. רבים משיריך הקלים זכו לפופולאריות כה גדולה ששם המחבר פשוט נשכח ושרים אותם כשירי עם. המסורת היהודית היתה טבועה עמוק בנפשך בשל כך יכולת לעצב דמויות יהודיות בצורה כה משכנעת, כמו למשל דמות הרבי ב„השקיעה" לבבל. קלצ'קין קיבל חינוך מסורתי בעיר בה נולד, וולקוביסק, פלך גרודנו, עיר מפורסמת בה נולדו גם אסתר רחל קמינסקה, יעקב רבינוביץ ואליהו גולומב. נתן אלתרמן עוד היה אחד מידידיו הקרובים, יחד עם שלונסקי, פן, רטוש, גלבוע ואליעז הגדיר יפה את כשרונו כאשר העניק לו אחד מספרי תרגומיו בהקדשה: „לרפאל קלצ'קין, אשר ברק כשרונו, חינו ושובבותו הם משיאי הבמה העברית".

בצדק נאמר עליו „אין תפקידים קטנים. ישנם רק שחקנים קטנים". דומני שה„תפקיד הגדול היחידי שנפל בחלקו היה זה של ה„רביזור" ובכל זאת זכורים תפקידיו הקטנים יותר מאשר של שחקנים שקיבלו תפקידים גדולים.

קבלת „פרס ישראל", הגדול והחשוב במדינה היתה לו נחמה.

ד״ר אמיל פויכשטיין

ספורט הצופה

מאת חיים אביעד

משחק הצדעה ללו סילבר עם פרישתו ממכבי ת״א

מאת סופר „הצופה"

המסורת היפה שהונהגה על ידי הנהלת קבוצת מכבי תל־אביב לשחקניה הבחירים, תנחום כהן מינץ ושל ברודי, שירדו מהזירה, תימשך כשייערך ביום הרביעי ה־17 ליוני, „משחק ההצדעה" של מכבי תל־אביב ללו סילבר, קפטן הקבוצה בעבר.

המשחק ייערך נגד נבחרת אירופה ושוב צפויים אנו לראות מקרוב שחקנים ידועי שם, המכדררים על מגרשי הכדורסל בתל אביב, במשחק ידידותי.

במשחק זה יטול חלק גם מיקי ברקוביץ, הממשיך עדיין לחפש לו קבוצה חדשה, לאחר ש„שיחרר" עצמו ממכבי תל אביב.

עו״ד שמעון מזרחי, יו״ר מחלקת הכדורסל במכבי תל אביב שמסר לנו על כך, הדגיש כי בנבחרת אירופה ישתתפו שחקנים מספרד, צרפת, יוון, איטליה, ברית המועצות (אישור מתאים כבר קיבלו אלה, אך ייתכן ותבוא ה„הרסה").

אגב, בנבחרתה של אירופה יטול חלק גם דורון ג'מצ'י העתיד לשחק גם נגד נבחרתה של יוון במשחק הצדעה שייערך עם יותר מאוחר, לשחקן המקומי הפורש אף הוא מזירת המשחקים ונגד נבחרת בלגיה.

נראה כי מסורת יפה זו נערכת בכמה וכמה מדינות ולא רק בתל אביב. מכל מקום מכירת הכרטיסים החלה לקראת משחק ההצדעה של מכבי נגד נבחרת אירופה, ויוזמי האירוע מקווים „למלא גם הפעם את 10 אלפים המושבים ביציעים של היכל הספורט".

לו סילבר עצמו יגיע ב־10 ביוני יחד עם רעיתו, בנותיו ואביו. הוא יתאמן שוב במדי קבוצתו — מכבי.

עונת שיא של אליצור בכדורסל

קבוצות קבוצות זכו באליפות 12 העפילו לליגות גבוהות

20 קבוצות כדורסל של אליצור זכו העונה בתארי אליפות בליגות השונות ו־12 מהן העפילו לליגות גבוהות יותר. היתה זו, ללא ספק, עונת השיא של אליצור בכדורסל הישראלי.

לצד הזכיה הכמעט־קבועה של אליצור ת״א ב„דאבל", ליגה וגביע המדינה, לנשים, סיימה אליצור נתניה במקום הרביעי בליגה הלאומית. אליצור נווה־דוד רמלה העפילה לליגה הבכירה ותחזק את הייצוג של אליצור בפסגת הכדורסל הישראלי.

בליגה הארצית לגברים נותרו אליצור קרית אונו, שנאבקה אף ת״א על כרטיס העליה ללאומית, ואליצור פ״ת/ת״א. אל המחוז הצפוני הצטרפה אליצור קרית אתא, שעמדה בהצלחה במבחנים הקשים בליגה ובמאבקי העליה מול אלופות המחוזות האחרים בליגה א'.

שאר האלופות של אליצור:

גברים — אליצור ירושלים, אליצור אשקלון (ליגה ב'); אליצור שדה אליהו, אליצור יד־אליהו, אליצור יבנה, אליצור קרית גת, אליצור עזתה (ליגה ג'); אליצור עפולה (נוער מחוזית); אליצור נתניה, אליצור נווה דוד רמלה, אליצור ראשל״צ (נערים); אליצור קרית אתא, אליצור ראשון לציון, אליצור אחוזת רמלה (קט־סל).

נשים — אליצור ת״א / פ״ת, אליצור קרית אונו (ליגה ארצית; אליצור „סלע" ראשון לציון (נערות).

162 קבוצות לגברים ו־27 קבוצות לנשים פעלו העונה בליגות השונות ורק שתיים מהן נשרו לליגה נמוכה יותר. השילוב של כמות ואיכות חיזק את מעמד אליצור במוסדות איגוד הכדורסל והעניק לו השפעה רבה על קביעת המדיניות.

קבוצות אליצור היו פעילות גם בטורנירים, שאורגנו ע״י מרכז אליצור. ב־30 טורנירים כאלה, לגילאים השונים, נטלו חלק 69 קבוצות.

אלופות אליצור הן: גברים — אשקלון (ליגות ב'); יבנה (ליגות ג'); רמלה (נוער); רמלה (נערים) קרית אונו (ילדים); קרית אתא (קט־סל).

נשים — רמלה (ארצית); בני ברק (ליגות א'); „סלע" ראשל״צ (נערות); „סלע" ראשל״צ (ילדות); חולון (קט־סל).

רכז ענף הכדורסל במרכז אליצור, מנחם ויידהורן, מדגיש, כי לקראת העונה הבאה ייעשה מאמץ להרחיב את מעגל קבוצות אליצור ולחזק את הרכביהן כדי לזכות באליפויות נוספות.

פורטו זכתה בגביע אירופה

קבוצת פורטו מפורטוגל ניצחה את באיירן מינכן ממערב גרמניה 2—1, לאחר שפיגרה במחצית 0—1, בגביע אירופה.

את השער הראשון הבקיע לבאיירן לודוויג קוגל בדקה ה־24, אולם פורטו הגיבה בשני שערים — מרגלי ראבה מאגר בדקה ה־78, ודז'וארי פיליו, שתי דקות לאחר מכן. במשחק צפו 59,000 איש.

הערב - משחק ידידות בכדורסל ישראל-צרפת

מאת סופר „הצופה"

משחק רעים יערך הערב, יום שני, בין נבחרת הכדורסל של ישראל נגד נבחרתה של צרפת.

המשחק ייערך באולם קרית הצעירים, מורשה, ברמת השרון. משחק זה יהיה משחק האימון האחרון והמשלים את הכנות נבחרתה של ישראל הלאומית ונבחרת צרפת לקראת אליפות אירופה ביוון. לפני צאת שתי הנבחרות לגמר אליפות אירופה שתערך השבוע.

על שחקני נבחרתה של ישראל נמנים — המאמן צבי שרף, עוזר המאמן רני כהנא והשחקנים — דורון ג'מצ'י חן ליפין, מוטי דניאל, ותרוי לאסוף, עדי גורדון, תומר שטיינהאור, דורון שפע, ארי רוזנברג, לבן מרסר, עופר פליישר, נדב הנפלד ויצחק כהן.

ההסתדרות לא תממן את משכורות העתק לשחקנים

מאת סופר „הצופה"

הוועד הפועל של ההסתדרות בתמיכת מרכז הפועל, לא ישלמו את חובות העבר של קבוצות הספורט הייצוגיות — זאת מסר באחרונה ישראל קיסר, מזכ״ל ההסתדרות.

קיסר הבהיר שההסתדרות אינה בעד פירוק קבוצות ייצוג אך אם הנהלות קבוצות אלה לא יוכלו לעמוד בהחלטות הוועדה המרכזת בעניין התשלומים, יצטרכו ההנהלות לשקול אף פירוק הקבוצה, שכן ההסתדרות, כאמור, לא תשלם יותר חובותיה של קבוצה זו.

קיסר הבהיר עוד כי תקציב ההסתדרות ותקציב הפועל, חייבים להיות מאוזנים. „להסתדרות התחייבויות לגבי צבור העובדים אותם היא מייצגת ואלה נמצאים בעדיפות ראשונה במעלה" — אמר.

המזכ״ל שב ואמר כי הוא מודע לבעיות קבוצות הייצוג ודווקא משום כך הוא בעד שעם ניהול תקין אפשר יהיה לשמור על תקציב מאוזן.

מענקים לקבוצות אלופות באליצור

מרכז אליצור העניק אתמול מענקים לעשרות קבוצות בענפי הכדורסל, כדורעף וטניס שולחן, שזכו העונה באליפויות והעפילו לליגות גבוהות יותר.

מזכ״ל אליצור, זאב ברורמן, ציין את העונה המוצלחת של אליצור בענפים השונים.

המרכז קיים דיון על ההיערכות לקראת האליצוריה השנייה, שתיערך בקיץ 1988 בישראל. בישיבה הודגש, כי טקס הפתיחה ייערך ב־25 ביולי 1988 בבריכת השולטן בירושלים.

4000 צעדו עם אליצור בשומרון

כ־4000 איש השתתפו ב„צעדת השומרון", שאורגנה ע״י מרכז אליצור בל״ג בעומר.

בצעדה נטלו חלק משפחות ובני נוער רבים, שעברו מרחק של 6 ק״מ.

צעדת „יום ירושלים", שנערכה באזור גוש־עציון, היקפה כ־1000 צועדים.

עונת הצעדות של אליצור תתחדש בסוכות תשמ״ח בצעדת גוש־קטיף.

יאיר מלקו - כשרון טבעי על המסלול

יאיר מלקו בן ה־16.5 מבני בתיה הדהים את מומחי הריצה בארץ, כאשר קבע הישג מצויין לגילו 1:56 ד' בריצת 800 מ' בתחרות הפתוחה מטעם אליצור, שנערכה בהדר יוסף.

מלקו, עולה חדש מאתיופיה, הוא כשרון טבעי עצום. על חוסר נסיונו הוא מחפה בקצב ריצה מדהים ובכושר גופני מעולה. הוא עתיד המועמד העיקרי לזכיה באליפות ישראל לנערים בריצה זו.

במרכז אליצור מאמינים, כי ניתן יהיה לתקוע יותר בצמרת הרצים בארץ הודות לעולים מאתיופיה, המתחנכים במוסדות דתיים ומתאמנים בסניפי אליצור.

אליפות האתלטיקה של אליצור תיערך ב־10 ביוני בהדר יוסף.

אליצור גברה על מכבי ת״א בבית הדין

בית הדין העליון של ההתאחדות לספורט דחה את בקשתה של קבוצת מכבי ת״א לבטל את הישארותה של אליצור ת״א / חולון בליגה הלאומית בכדורעף.

שתי הקבוצות התמודדו ביניהן על הזכות להיוותר בליגה ו„המעופפים" אליצור ניצחו 1:2. מכבי ערערה על שיתופו של הבין־לאומי אמיר סנפיר בשורות אליצור.

בית הדין לא נתן סעד לעמדת מכבי והדגיש, כי שיתופו של סנפיר היה חוקי.

מיקבץ ספורט

● בעיירות ירושלים בועטים — מאות רבות של עובדים העוסקים גם בספורט, השתתפו בטקס שבו חולקו גביעים ופרסים לספורטאים מצטיינים במקומות העבודה בירושלים. 120 מקומות עבודה, שיגרו את נציגיהם, וכך יכלו צופים רבים לראות כיצד עובדי עיריית ירושלים נוטלים את כתר הבכורה בענף הכדורגל ועובדי משרד האוצר את גביעי הכדורסל, ומי זוכה בתחום ענף הטניס? אנשי משרד המשפטים.

*

● הקובנים לא באו — מארגני משחקי הפועל ה־13 מנסים עדיין לברר מדוע לא הגיעו הנציגים הקובנים לתחרויות, הן לאחר שהבטיחו כי יבואו. יצויין כי קובה פתחה את שעריה בפני סייפים ישראליים, ועתה מצפים לפתיחת שערים גם בפני ספורטאים מענפי ספורט אחרים. התשובה הרשמית שקבלה הנהלת „הפועל" מקובה היתה כי „ההזמנה איחרה לבוא". אולם, החקירה העלתה שלא כן הדבר, וההזמנה יצאה במועד מוקדם ביותר, כך שרק „פקיד ממשל" שם, בהוואנה, לא הבין פישרה של ההזמנה ולא העביר אותה במועד הרצוי למוזמנים.

ח־פ־ן

בחוג המשפחה
בעריכת נעמי גוטקינד

פאי גבינה לשבועות

עייפת מעוגות-הגבינה? מה דעתך על פאי צונן מן המקרר — מעדן נפלא ליום שרב?

תחילה מכינים את הבסיס העשוי בצק. אבל זה בצק שקל מאד להכינו. לוקחים תבנית פאי בקוטר 22.5 ס"מ ומהדקים אל תחתיתה ושוליה באופן אחיד תערובת העשויה מ־2 כוסות פירורי ביסקוויטים בטעם שוקולד, רבע כוס סוכר, חצי כוס חמאה או מרגרינה מומסת ורבע כפית קינמון טחון (לא הכרחי).

בינתיים מחממים את התנור לחום בינוני נמוך (165°) וניגשים להכנת המלית.

בקערה גדולה מערבלים 400 גר' שמנת ¾ כוס סוכר חום, כפית תמצית וניל, 150 גרם שוקולד לבישול מומס, 2 ביצים. כשמתקבלת תערובת אחידה, מוסיפים לתוכה שתי ביצים בזו אחר זו תוך ערבול נמרץ לאחר כל הוספה. יוצקים לבצק שבתבנית ואופים 35 דקות.

אחרי שמצננים מחוץ לתנור, מכניסים למקרר ל־6 שעות לפחות לפני ההגשה. אם רוצים — בוזקים חצי כוס שקדים קצוצים כדי להעשיר את הטעם.

יום ירושלים - הירהורים ליום שאחרי

באשר כל העם היה שלוש אביני ישראל — הם הדים [illegible]

לקראת כלה

על כתב היד עבר הרב שלמה אבינר, כיכתב הסכמה נתן הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו, את הטקסט חיברה הרבנית אמונה אלון, המו"ל הוא בית ההוצאה החדש שהוקם השנה בבית אל ושמו „ספריית בית אל", והמפיץ, כפי שהתבשרנו, בשבוע שעבר, יהיה, בין היתר, גם משרד הדתות שיחלק את הספר לכל נערה צעירה הבאה להרשם לנישואין במועצה דתית בארץ. אבל מה שמוצאים בין הכריכות הצחורות המקושטות בצמד יונים הוא דיאלוג קצר־צר — שאלות ותשובות שלגרפיות, בענייני נישואין, מקווה, חיי משפחה ומצוות נשים.

ברור מיד שהספר לא מיועד לבוגרות מיכללות ואולפנות ואפילו לא לסטודנטית הלומדות יהדות באוניברסיטה בר אילן.

אבל בנות קצרות רוח מבתים חילוניים שפיסקה ביהדות העולה על ארבע חמש שורות תרתיע אותן — הן הן קהל יעד מצויין לספר הזה. ולכן אפשר למצוא בו שו"תים שכאלה:

מניין החובה להנשא?

בעיקרה נלמדת חובה זו מן התורה.

איך מתייחסת התורה לנושא זה?

כפי הנראה חוללה התורה מהפיכה בעולם בכך שהסירה מעל־גבי האשה. החיים יחד, הובנות הדדיות ברורות.

האם היהדות ממעיטה בערך האשה?

ההיפך הוא הנכון.

מדוע, לעתים, נראים הדברים כך?

המצוות המוטלות על האיש אולי בולטות יותר מאלה המוטלות על האשה ואולי לעתים אף מעוררות קנאה. הגברים מניחים תפילין, מנהלים את התפילות בבית הכנסת, קוראים בספר התורה באזני הציבור, משמשים כרבנים וכו'.

והנשים.

כשם שתיפקודן הביולוגי שונה משל הגברים וכשם שביבנת אישיותן שונה — כך שונה גם אופן עבודתן את הבורא...

בנימוקים קצרים דומים מוסברים כאן ענייני טומאה וטהרה, תכנון המשפחה, הטבילה, הפרשת חלה והדלקת נרות וחנוכה.

לדברי המחברת, שיחותיה הכרובות עם כלות בנות עיר ובנות קיבוץ במסגרת תפקידה כאשת רב בקיבוץ דתי בעמק בית שאן, הן שהביאו אותה לצורה זו של הצגת הנושא.

בסוף הספר יש רשימת מקורות להעמקה הדע, רשימה חלקית בלבד, בה מצאתי את פרדס רימונים של הרב משה דוד טנדלר, שונה בשרבנים של הרב ד"ר נחום לאם, נישואין של ארתור של הרבנית רחל גרית, איש ואשתו של הרב פרופ' אליקים אליניסון, פרקי אהבה של הרב שלמה אבינר ועוד.

לבת דתית ערב נישואיה הייתי רוכבת אחד כן הספרים הללו ואילו את „לקראת כלה" עם באחים השאלות הבסיסיות שבו, מוטב להשאיר למתחילות ביהדות בלבד.

מה חדש?

טיפול במרטיבי לילה-גם בשבת

אם ילדך או נכדך מרטיב את מיטתו בלילות למרות שעבר כבר את גיל ארבע, חמש או שש — תשמחי לדעת שאפשר היום, הודות למכון צ. מ. ת. (צוותי מדע תורה) — לטפל בילד גם בשבתות ובחגים בטיפול הנקרא „פעמון־בית". טיפול יעיל זה מבוסס על זמזם אלקטרוני המתחיל להשמיע קול כאשר הסדין נרטב.

חייבים להפעיל את הזמזם ברציפות שנה או שבעה שבועות, בלי להפסיק אפילו לילה אחד. מסיבה זו לא יכלו להעזר בפעמונית שומרי השבת. באחרונה, במכון צ. מ. ת. הצליחו מדענים דתיים להתקין סידור מיוחד ב„פעמון־בית" המאפשר להשתמש בו גם בשבתות. מי שמעוניין לשמוע פרטים נוספים יכול להתקשר ל־9229762 (03) ו־(04)724477.

המכתב הירוק של ועד הבית

חברת הבנייה „אשדר" החליטה לחוג חמש שנים להקמתה בצורה סימפטית. היא הכינה כוודית קרטון נאה המכונה „ערכת ועד הבית" ובתוכה, בעיצובה של הגרפיקאית ליאורה קולטון — יש לוח נאה לתלייה בחדר המדרגות, ספר תקבולים ותשלומים, פנקסי קבלות, ארבעה סוגי מודעות שונים להודעות של הוועד, אגרות ברכה לדיירים חדשים או לשמחות אצל השכנים. ועיקר העיקרים — תליוני תזכורות לתלייה על ידית הדלת למי שלא שילמו את מסי הבית במועד. את הערכות הללו, השייכות למה שמכונה „המועדון הירוק" תחלק החברה גם לדיירי בתים ישנים ולא רק לבתים החדשים שלה. רעיון יפה. כדאי שגם חברות בנייה אחרות ילכו בעקבותיו. (בתצלום, דיירת צעירה עם חלק מאביזרי ועד הבית).

לתינוקות — סינר חד פעמי ומבשמי אוויר

אחרי שכולם התרגלו לחיתולים החד־פעמיים, עוברים לפריט הבא — סינר חד פעמי לתינוקות.

חברת „דפלומט" משווקת בארץ סינרים חד־פעמיים מניילון, מעוטרים בציורים, תוצרת ארה"ב.

אין צורך לכבסם, הם נוחים והגיינים ובקצה הסינר יש כיס שקולט את הפירורים והנזילות השונות.

מחיר מומלץ לצרכן — 6.60 שקל לחבילה של 20 יחידות.

*

אנחנו אוהבים להכניס הביתה ריחות אורנים, שושנים, לימון, פרחי אביב או סתם להפיג ריחות עישון ולשם כך משתמשים במבשמי אויר. אך הבעיה היא שכאשר ילד סקרן מוריד את מכסה האריזה, הוא מגלה בתוך המיכל חומר שנראה כמו ריבה או ג'לי בצבעים מושכים, שהוא רוצה לטעום מהם.

כדי להתגבר על הסכנה שבדבר, פיתחו מבשמי אויר מיכל עם מכסה בהברגה שאינו נפרד מהאריזה, ומשמש הגנה בפני ילדים סקרנים.

מחיר מומלץ לצרכן — 2 ש"ח, אך חברה „נקה שווקי" ערכה ביקים אלה מבצע הנחות בכל התנויות.

ילדה עם סוכריה על מקל

מדוע החליט מפעל השוקולד המתחרה של „עלית" — ורד הגליל להפוך גם ליבואן — את זה צריך עוד לבדוק את ילדינו — בדיקות כאלה לא מעניינות. הם ישמחו רק לשמוע שאם עד היום היו בארץ לקקנים („סוכריות על מקל") שיודעים רק לשרוק הרי שמעתה יהיו לקקנים שיודעים גם לחלל.

בלקקנים החדשים, שכל אחד מהם מלווה בתווים של מנגינה אחת או שתיים, אפשר לחלל נעימות כמו „אחינו הנהג סע מהר", „אתמול" של החיפושיות, „כשה־קדושים צועדים בסך" ועוד. מייבאים אותם מספרד ומצרפת, ממפעלי „צ'ופה צ'ופס" (הם כשרים, בהשגחת הרב של ליסבון). לקקן מנגן אחד עולה ששים אגורות ואריזה של ארבע יחידות עולה 1.72 ש"ח. ורד־הגליל אגב, מקווה בעתיד לייצר את החלילים המתוקים הללו בעצמו. מעצבי הלקקנים המוסיקליים הם מוסיקאים והטעמים הם: תות, לימון, תפוז, דובדבן וקולה. גם ילדים שאינם יודעים לקרוא תווים יכולים לחלל הודות למספרים המודפסים בצד כל תו. יש גם לקקנים רגילים, סוכריה עגולה על מקל, שמחיר אחד מהם הוא שלושים אגורות. אם את מהסבתות המכינות „מחסן ממתקים" לאורך זמן לכל הנכדים והנינים, כדאי שתדעי שאורך חיי המדף של הלקקנים הללו הוא שנתיים.

מן הנראה והנשמע בחו"ל...

בארץ מיידאנק ואושוויץ

מאת ברוך שיין

המסע אל אזורי התופת

„ואבדתם בגויים ואכלה אתכם ארץ אויביכם". פסוק זה שקראנו ב„תוכחה" על פי „בחוקתי" — יכול לשמש קוד לגל היסורים והשכול שירד על עם אלוקי אברהם בשואה האחרונה. אברהם בעל החסד והרחמים מעבר כזה וכל העולם כולו מעבר מזה שטוף השנאה והאיבה.

כיצד צמחה וגדלה האיבה, היא התחילה בסופרי ה„בייליקים" ובעלי השקפה על קיום „גזע עליון", שאינו יכול לדור בצוותא עם נחותים ממנו. רעיונות אלה התירו את דמם של היהודים בכל התקופות ובכל הארצות. אמנם היו איי „אינטרמצו" של שלווה יחסית בחיינו בגלות הארוכה. לעומת זאת הפוגרומים וההשפלות של היהודים — היו תופעות טבעיות מחייבי המציאות.

כאשר הרמן גירינג, יד ימינו של היטלר ימ"ש חתם הסכם ידידות עם פולין בעלות הנאצים לשלטון בגרמניה — „הדוגיה" להיזוק הסכם זה, שימשו ככה פרעות והתעללויות ביהודים בידי כנופיות ה„נארודובצות" שנתארגנו עוד בימי הזיו של פילסודסקי — „אוהב היהודים". לאחר חתימת פאקט הרשעות הזה נערך הפוגרום בפשיסיק, כהוכחה שנמצא בין אה בינו.

באותו פרק זמן הזהירו שני מנהיגים יהודיים יצחק גרינבוים וזאב ז'אבוטינסקי בפני הסכנה המתקרבת. גרינבוים הכריז שיש „מיליון יהודים מיותרים בפולין" ויש להעלותם לארץ ישראל במהירות האפשרית. (בימים הם העליה לארץ היתה בלתי מוגבלת).

צעד דראסטי למנוע את השואה המתקרבת, עשה ז'בוטינסקי בקוראו לאבקואציה של כל יהודי פולין. שני המנהיגים זכו לקיתוני ביקורת חריפים על מאמריהם. כדאי לציין שדבריהם נתפרסמו ביומון „היינט", בזמנים שונים. עתון זה שנשלט באותו זמן על־ידי הציוניסטים הרדיקאלים סלחו לגרינבוים והוא המשיך לפרסם את מאמריו הפובליציסטיים ביומון זה. היחס אל ז'בוטינסקי היה שונה והוא נאלץ לעבור אל העיתון „מאמענט". על כל פנים הציבוריות היהודית דחתה את הרעיון, כי הנה הסכנה אורבת לפתחה. מסע הרדמה זה עזר לא במעט לכנופיית היטלר לבצע את זממם. אם כך המצב — אמרו הצוררים — יש להפעיל את האמצעים הפסיכולוגיים של הטעיה שיאפשרו להם להוביל את היהודים לתאי הגאזים, כמעט ללא התנגדות.

על רקע זה הפכה פולין כארץ „הבחירה" לשואה.

בתחבולות של הטעייה הוקמו מחנות ההשמדה. לפני כניסתנו אל ליבה של לובלין אנו מבקרים במיידאנק, כמוך לעיר. השטח נגדר בעמודי השמל ותייל דוקרני משני צדדיו שוכן בתוכו כי חיים שוקקים. עתה כמו אז בזמן שפעלה ההשמדה בכל עוזה ראינו ילדים משחקים בגינות ובמגרשי ההרפתקאות, שאינם יודעים על המתרחש בתוך המחנה. הארובות העשנות של הקרמאטוריום הוסברו לשואלים. הן קיטור המפעיל מכונות. המייצרות נשק למאמץ־המלחמתי.

במיידאנק התוודענו אל הטכניקה של ביצוע הקטל ההמוני. האנשים שהובאו לכאן, רובם יהודים, עברו „סלקציות". הבריאים שבהם לצד ימין והחולים לצד שמאל. אלה לעבודה ואלה ל„טיפול רפואי". החלוקה היתה זמנית, כיוון שאי־אפשר היה לחסל תוך זמן קצר את כל ה„טרנספורט". הקבוצה שהובלה לתאי הגאזים נצטוותה להתפשט לפני המקלחות ולסדר את הבגדים בחבילה שיהיה בה היכר השתייכות לאיש מסויים, כאשר בצאתו יוכל למצוא אותם. יעצו להם לקחת סבון ומגבת, כמנהג הנכנס לבית המרחץ... כשנפתחו הדלתות האיצו בהם אנשי הס"ס, לפעמים בעזרת כלבים, שיכנסו מהם ככל האפשר להתרחץ כדי לפנות את המקום לבאים אחריהם. כשנפתחו הדלתות ראו הנכנסים הראשונים הדורים עם ברזים בתקרה, כמו בכל מקום שיש בו מקלחת. אך כאשר נסגרו הדלתות החל הגאז המרעיל לזרום מלמעלה, תוך כמה דקות מ־2 עד 15 כולם היו מתים. הגוויות מוצאות במגרפות, כובל מרפתית, בידי ה„זונדרקומנדו" ומועברות לתנורי המשרפות. הכוסקות בגחלים ובעצים של יערות פולין. האפר נאסף אל מקום המיועד לכך. באפר מדשנים את השדות שבקרבת המחנה. בתנובתם — תפוחי אדמה וכרוב — מאכילים את המועסקים במלאכת ההשמדה.

החפצים האישיים שנשארו בחוץ ממויינים בקפדנות דבר דבר לחוד, שיני זהב ותכשיטים — נעליים ובגדים. הכל נשלח לעורף. בכסף שנצבר הכליל בעורף מומן מאבק המלחמה של הנאצים.

לא רק המטלטלים לוקחו מאת קרבנותיהם. גם שערותיהם ועצמותיהם שימשו כחומר להפיק מהם רווחים. בראותי כל זאת נזכרתי ביצירתו הספרותית ה... של אפטון סינקלר „הג'ונגל" (בי תרוקה) על בית־המטבחיים הגדול בשיקאגו. מלבד ניצול הסוציאלי של העובדים — „לא הלך שם לאיבוד דבר מבעלי החיים שנקטלו. גם הטלפיים, העורות והשערות נוצלו לעשות בהם הון. סינקלר מוסיף: רק צעקת הבהמות אי־אפשר היה לעשות בהם שימוש...

במחנות ההשמדה זעקו המורים אך קולותיהם נבלעו בין כתלי תאי הגאזים. את זעקתם ראינו („העם רואים את הקולות") באבנים ספורות במחנה טרבלינקה. עליהן ידובר להלן).

תוכנית ההשמדה בוצעה בדייקנות רבה. אף דקה לא הלכה לאיבוד, כי המלאכה רבה. מי שמתרשל בביצוע — נענש. מידת העונשים מפורטת בספרו של הגס שנקב „חיילי הרשע".

זהו דגם אחיד לכל מחנות ההשמדה, בשינויים קטנים. אם ההבאים במחנה מסיימים מחייבים אותם.

למשל, במחנה אושוויץ, הופעלו שני אמצעי הטעייה: השער עם הכתובת: „ארבייט מאכט פריי" (העבודה משחררת) והתזמורת שניגנה בכניסה למחנה. כמו־כן הוקמו מחנות ל„גרו־חות" תושבים בסמוך לערים כמו המחנה „פלאשוב" ליד קראקא. יש אשר ההשמדה נעשתה בדרך „פשוטה", כמו שאירע עם יהודי טיקוצ'ין (טיקטין). הוציאו את כל יהודיה אל היער גורו 3000 יהודי טיקטין. זעקות הנרצחים נבלעו בעבי היער ואין עונה. עתה המקום מגודר ויש שלט עם כתובת. כאן נרצחו שלושת אלפים אזרחי פולין על־ידי ההיטלרים. אזרחי פולין — יהודים — מאן דכר שמיה.

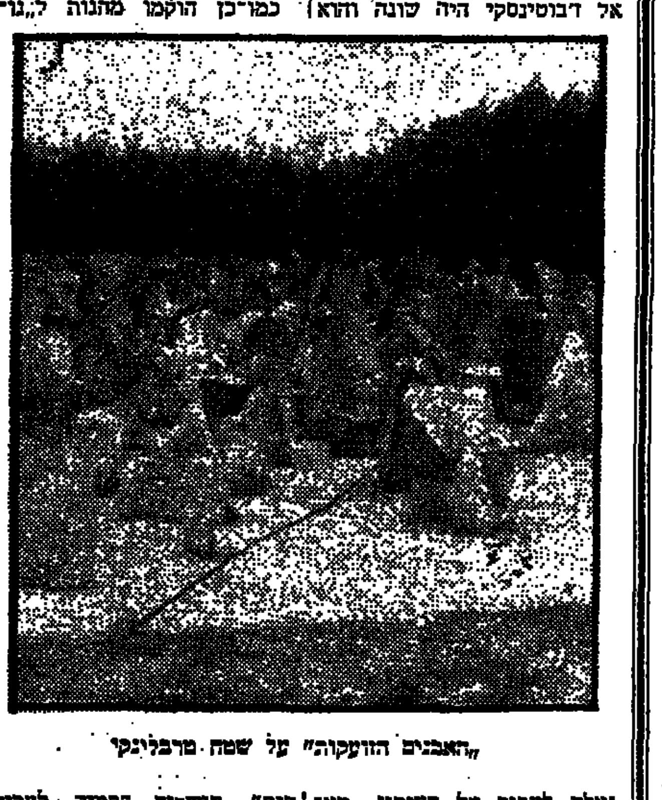

„האבנים הזועקות" על שטח טרבלינקה

בכל מחנות ההשמדה הוקמו אמצעי בדוק של ההשכחה.

אנדרטות. אחת מהן היא אנדרטת מיידאנק. על שני עמודים מתרומם גוש בטון מרוסק ומפוצל. כל מסתכל באנדרטה זו נצמד למקום שעה ארוכה וראשו סחרחר עליו מעוצם הזוועה.

בטרבלינקי אין אנדרטה. הגורמים השמידו את המחנה, מלבד אדני פסי הרכבת. בטרם הגיעו כוחות בנות הברית שיחררו את הכלואים. שם ראינו מראה שלא ימוש מאתנו ימים ארוכים. כאן פוזרו אבני המקום על השטח של המחנה. האבנים עומדות זקופות. מהן מחודדות הזועקות כלפי מעלה: קול דמי אחינו צועקים אלינו מן האדמה. או שמא הם מסמלים את גיחות העצמות היבשות מתוך גיא ההריגה ונתקיים בהן חזון הנביא הגולה והגאולה: „העצמות האלה כל בית ישראל המה. הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו, נגזרנו לנו. לכן הינבא ואמרת אליהם: כה אמר ד' אלקים הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. וידעתם כי אני ד' דברתי ועשיתי".

מתי תתקיים נבואה זו? עזבנו את המקום בדאבון לב. רוח קרה חדרה לעצמות. הערב רד. „כי הנה החושך יכסה ארץ". עטופי עגמה, הנך צביטה בלב, פסענו אל ה„אורביס". איש לא דיבר על חוויות היום.

האלם השתלט על הכל.

(כתבה רביעית בסדרה)

מכתבים למערכת

משחק שמות משעשע...

משחק משעשע של שמות הציג בפנינו עזרא הרטמן במכתבו למערכת (הצופה י"ד באייר 13.5.87). הרטמן תבע את עלבונן של הישיבות התיכוניות ושל האולפנות ששמותיהן נגזלו ע"י מסגרות דתיות אחרות שלדעתו אינן ראויות להם, ושנושאות שמות אלה מתוך הטעיה וגניבת דעתו של הציבור.

מר הרטמן טוגה בקריאה נרגשת אל „החינוך הדתי השומר בראשו"... „לא לתת יד להמשך גניבת הדעת ולחייב כל מוסד לשאת את השם אשר באמת ראוי להגדרה ולתוכן של כל מוסד חינוכי".

נראה, כי מר הרטמן טעה בכתובת.

עם זאת, מעניין לראות כיצד מאמץ לו מרכז ישיבות בנ"ע את שימושו של הציבור החרדי אשר מחה בשעתו על השימוש בשם „ישיבה" למוסד ציוני דתי שנתכנה „ישיבה תיכונית", ועתה בא איש הישיבות התיכוניות והאולפנות ושומר על המונופולין לעצמו, ומאשים, למשל, את בית"ס התיכון לבנות בשומרון שגזל את השם אולפנא. חאת לדעת: אין כל הבדל בין „בית"ס התיכון" בשומרון לבין אולפנות בנ"ע בת"א, לא במסגרת הלימודית, לא באווירה החינוכית, לא בצוות המחנכים והמורים, ואף לא ברמה התורנית.

עצם השימוש במונח „תיכון" הוא אנכרוניסטי. בשעתו היה ביה"ס התיכון מוסד ביניים בין ביה"ס העממי לבין מוסד להשכלה גבוהה. ישיבה תיכונית, איפוא, היתה צריכה, לכאורה, לציין מוסד המעביר תלמידים מן הישיבה הקטנה אל הישיבה הגבוהה. אין זה המצב ואין זו הכוונה.

שנה, כאשר רוב המסיימים את המסגרות „התיכוניות" אינם ממשיכים בחינוך הגבוה יש השם בית־ספר על־יסודי את „התיכון" הנוצרו מנתחים ואישים, כגון חט"ב, חטיבה עליונה ונתיבים בתוך ביה"ס העי"ס. בי"ס עי"ס בעל אופי מוגדר ואחיד הוא בית־ספר חד־נתיבי, כגון בי"ס עיוני או בי"ס מקצועי. קיימים בתי־ספר מקיפים או רב־נתיביים הכוללים כמה נתיבים, כגון עיוני, טכנולוגי וגם תורני. לפיכך, על מוסד הקרוי „ישיבה תיכונית" לסמן עצמו כבי"ס עי"ס ישיבתי. ואולפנא היא בי"ס עי"ס אולפני. אולפנא אשר תפתח גם נתיב טכנולוגי תיקרא בי"ס על־יסודי אולפני־טכנולוגי, ובי"ס עי"ס מקיף יכול להכיל נתיב עיוני, נתיב טכנולוגי וגם נתיב ישיבתי ו/או נתיב אולפני, ואמנם רבים והולכים בתי"ס עי"ס דתיים מקיפים המבקשים לתת הזדמנויות לימודיות וחינוכיות למגוון אוכלוסיות של תלמידים ופותחים נתיבים תורניים, אולפניים וישיבתיים.

ובאשר לפגימה, שהרטמן מבדיל בעזרתה בין „ישיבה תיכונית" לבין „תיכון ישיבתי", הרי זו, לצערנו, הולכת ומחלישה את מסגרות הפנימיה מאז שתלמידיה נשלחים לביתם בכל שבת שניה, וברשותם לנסוע לבית הוריהם אף באמצע השבוע נעשות בנדיבות רבה.

משחק השמות של עזרא הרטמן וההאשמות בגזל, בהטעיה ובגניבת־דעת תרומה נכבדה הוא לבלבול המטשטש לא רק ייחודן של מסגרות אלא גם את מהותן ואת תוכנן.

ד"ר נתן גרינבוים
ירושלים

האומנם חוקי נירנברג?

נניח שההנהגה בשכר לימוד באוניברסיטאות ליוצאי צבא הפליה היא, אבל האם במשך כל שנות השלטון של השמאל במדינה ועד היום, לא ידענו הפליות לאין שיעור חמורות יותר? הרי מעוטי יכולת הנדי לשים משלמים בעד הלחם היום יומי, החלב השמן יותר מברובי יכולת. בזמן שהמוצרים האלה ואחרים התייקרו, תמיד קיבלו החזקים תוספת יוקר גדולה בהרבה מאשר החלשים.

לדוגמה: 1) מי שהשתכר בתחילת 1974 — 400 ל"י לחודש קיבל 31,49 ל"י תוספת יוקר ומי שהשתכר 1268,20 (תקרה מקסימלית) קיבל 103,60 ל"י; 2) מי שהשתכר באוקטובר 1977 — 1000 ל"י קיבל 88 ל"י ומי שהשתכר 7000 קיבל 616 ל"י. 3) אפריל 1979 — 2000 ל"י קיבל 386, 13,200 קיבל 2547,60 ל"י. 4) אפריל 1980 — 5000 ל"י קיבל 2,320, 34,000 קיבל 15,776 ל"י. 5) יולי 1980 — 7000 ל"י קיבל 1253, 50,000 קיבל 8,950 ל"י. הנתונים האלה מלמדים, שבשנת 1974 תוספת יוקר המקסימלית של „החזקים" היתה בערך 25 אחוז ממשכורת כוללת של „החלשים", בחודש אוקטובר 1977 — 61,6 אחוז, באפריל 1979 — 106 אחוז, באפריל 1980 — 215 אחוז, ביולי 1980 — 108 אחוז ממשכורת כוללת של „החלשים" — נוסף לזה „החלשים" אינם נהנים במאומה מעדכון המס, כיוון ששכרם בדרך כלל, אינו עולה מעבר לתקרת מס מינימלי! הרי בעסק הביש הזה הנפגעים הם יהודים וערבים גם יחד, ובעיקר הערבים, שעובדים בדרך כלל בשכר נמוך ביותר. היכן אנשי המערך, השמאלנים והפרופסורים „יפי הנפש"? למה לא רועמים שלא ייתכן שאנחנו נקבל פיצוי תוספת יוקר גדולה, משכרם הכולל של הערבים? יותר קל ל„יפי נפש" למיניהם להפגין את המצפון הנקי למען הסטודנטים (שלא יצטרכו לשלם כמה מאות דולרים יותר לשנה) מאשר לחלשים ומעוטי היכולת יהודים וערבים גם יחד. ברצוני להגיד לפרופסור המלומד (שהמשיל את השוני בשכר הלימוד לשני סוגי מחירים בנסיעה באוטובוס) שאומנם ערבים ויהודים רבים, משלמים יותר בעד הנסיעה באוטובוס מזמן, וישנם אלפים רבים, כגון חברי „אגד" ו„דן" ומשפחותיהם ושוטרים, שבכלל לא משלמים בעד נסיעות. אם עסק הביש הזה, אף אחד מ„יפי הנפש" לא אמר שזה פשע במגילת העצמאות. מדינת אפרטהייד, חוקי נירנברג! — ופה הצביעות וההדמגוגיה.

שמשון שיבק — [illegible]

אין לסמוך על „ידידתנו" הגדולה אה"ב

ביובל לאיחוד ירושלים ברצוני להזכיר לכל אלה שגוררים את ישראל, למרות הסיכון הבטחוני, לתהליך שלום מזויף. הם כנראה חושבים על „ביטחון אחרי" וסומכים על ידידתנו הגדולה — ארה"ב.

אבל „רודפי שלום" האלה שכחו ש„ידידה" הזאת אינה מכירה בירושלים ואין לה שגרירות בבירתנו. יותר מזה האמריקנים לא מכירים אפילו בשטח שבו בנה דוד המלך ז"ל את עירו, ששייך לישראל.

יכול להיות שבאמריקה אינם יודעים שלדוד המלך ז"ל, לפני שלושת אלפים שנה, לא היה צורך לשאול את האמריקנים היכן לבנות עיר הנצח לעם היהודי? מהסיבה הפשוטה — אמריקה עדיין לא היתה קיימת!

ארה"ב שציינה מאתיים שנות קיומה, עם כל הכבוד הראוי לה, אינה יכולה להכתיב לעם בציון מה שייך, ומה לא שייך ליהודים במורשת האבות שלו!

שפרה איזנשטיין
ירושלים

עמוס עוז מתפלא שהערבים שונאים אותו

עמוס עוז וכל יפי הנפש השמאלנים קובעים כי א"י שייכת לשני עמים הם מתפלאים כי הערבים שונאים אותם. אתה כופה עליהם נישואין פיקטיביים, (אזרחיים) ורוצה לתת גט כדי להתחלק בנכסים, כאשר הם מעולם לא בקשו להתחתן איתך.

השמאל הציוני מוכן „לוותר" על נכסים־שטחים, אבל אינו מוכן להעניק לערבים קודש של אמון, של אחוה, ידידות והעיקר כבוד.

אני, אשכנזי „מתוסכל". גם דתי וגם נץ מוכן להעניק (ולא להחזיר ולא להתחלק) לערבים שטחים, אבל, הם אינם זקוקים לכך, הם מחפשים את הכבוד האבוד. הם שונאים אותנו כי אנו משפילים אותם ורומסים את כבודם.

ואני כחסיד א"י השלמה אינו מוכן להתחתן אתם, ולכן איני רוצה לתת להם גם חלוקת־נכסים. לעומת זאת אני מוכן להשלים עם המנטליות הערבית, לפיה „אם אינך יכול לגדוע את יד יריבך, נשק אותה". זאת מתוך הנחה כי בסופו של דבר, ינשק את ידך. לא „שלום עכשיו" ערבי, זקוקים אנו, אלא קריאה עכשיו של אחוה וכבוד.

אריה מהורי — [illegible]

אין סתירה בין הלל לבין סליחות בה"ב

רצוני להעיר בקשר למכתבו של ד"ר יצ'י מוסקוביץ מבני ברק ב„הצופה" מ"ד אייר שדיבר על המצב „האבסורדי" בקשר לבה"ב ויום העצמאות.

בשנת תשל"ח הייתי תלמיד בישיבת „מרכז הרב" וגם אז נפל יום העצמאות בבה"ב ואז הרב צבי יהודה קוק זצ"ל אמר שיש להגיד הסליחות של בה"ב (וכמובן גם לומר הלל בברכה) והוא לא ראה סתירה בין שניהם, כי לדבריו אנו גם צריכים סליחות.

שאול פרימר
כפר־סבא

על ל"ג בעומר בחסידות

במאמרו המפורט על ל"ג בעומר בהלכה ובחסידות (הצופה ט"ו אייר) מביא הרב יונה מנצר מנהגים ואמרות מאדמו"רים שונים ומספרי החסידות. פלא שלא הביא מספר הקלאסי של החסידות „בני יששכר" של האדמו"ר ר' צבי אלימלך מדינוב זצ"ל שיש במאמר מיוחד (מאמרי חודש אייר, ג) דברים ורעיונות מקוריים על ל"ג בעומר כיום שמחה.

וכדאי להביא בקיצור נמרץ כמה מן הרעיונות הללו: הוא מביא ממס' אבות (פ"ב) את המאמר הידוע על חמשה תלמידים שהיו לו לרבי יוחנן בן זכאי ואמר להם: „צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם" (מכח לטוב כללי שיכלול כל הטובות) והמסקנה מתשובות התלמידים היא שלב טוב הוא המידה הכי טובה שידבק בה האדם (ש„בכלל דבריו דבריכם").

והשאלה היא: הרי ידעים אנו שהדרך הטובה ביותר היא דרך של תורה ומצוות וגם מה הוא העניין של „צאו וראו", לאן הם צריכים לצאת ולראות? אלא בוודאי שאמר להם צאו וראו בתורה למצוא תשובה לשאלתו ותשובו מ„בראשית" ומצאו בתורה תשובות מתאימות, אלא שרבי אלעזר בן ערך מצא את ה„בראשית" עד הטוב הראשון: „וירא אלוקים את האור כי טוב" ומצא שיש עד המלה טוב ל"ב תיבות כמנין ל"ב ומשלא יוצא מזה „לב טוב" ובכלל דבריו דבריכם...

ומצוה, כאחר ש„לב טוב" גימטריה מ"ט למנין ימי הספירה עד שמתגלית „האור כי טוב" זו היא מתן תורה, וביום ל"ג בעומר מתחיל להאיר ה„טוב" של התורה וזו שבעה־עשר יום לפני מתן תורה במנין טוב, בוודאי שהוא יום שמחה לישראל. ולזה עוד נוסף שאותו יום הוא ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי מחבר „הזוהר" שעל ידו נתגלה אור התורה שגנוז בו האור כי טוב של שבעת הימים והנשמה הקדושה עלתה בו ביום למרום ומיתת צדיקים מכפרת, לכן משמש יום זה כיום שמחה.

אהרן [illegible]

האם שירות לאומי הוא עבדות?

בתמיהה רבה הקשבתי לדברי דראושה שהשמיע בערב „עושי במלחמה יחד עם ח"כ גאולה כהן. דראושה דחה את הדירוג של שכר הסטודנטים, המפלה לדעתו את הסטודנט הערבי. גאולה כהן אמרה שההחלטה צודקת — שכן באה להקל — על ציבור הסטודנטים יוצאי הצבא. אחרי 3—5 שנים, אם כי יוכלו להעניק הנחה זו בצורה אחרת מבלי לתת הזדמנות להפגנות השמאל היהודי והערבים שיוכלו לצעוק שוב ושוב אפרטהייד ואשר הפליה. „פאשיסטים לא העברנו"? (מי יותר פאשיסטים וגזענים מהם?)

ח"כ גאולה כהן הציעה לדראושה שהערבים יתגייסו לשירות לאומי: תשובתו היתה — לא רוצים להיות עבדים. בזה הראה דראושה את העוינות של האוכלוסיה הערבית כלפי העם היהודי היושב בארץ ישראל בזכות ולא בחסד! אילו היה המיעוט הערבי באמת רוצה בטובת מדינת ישראל ולא לנצלה ולהכביד עליה — אז חברי כנסת הערבים בעצמם היו צריכים ליזום את החוק לשירות לאומי. צאו וראו בנות ישראל מסעים דתיים במסגרת בשירות לאומי — בין העבודות המוטלות עליהן — משרתות גם בבתי חולים. ובסופלם כיוון יש גם עבודות לא כל כך נעימות. האם עלה על דעת מי שהוא להגיד זו עבדות? לדעתי כל אלו שאינם משרתים בצבא יהודים כערבים עליהם לפחות להתגייס לשירות לאומי.

כיום עדים אנו שהמיעוט הערבי מנצח. מכל העולמות, מבלי להתאמץ, מבלי לשלם מסים, לא משרתים במוסדות הלאומיים, מתרחבים חיים בחופש מלא בארץ ישראל. נהנים מרמה גבוהה הרבה יותר ממדינות הערביות השכנות. הרשויות הערביות שוקעות בגרעונות אינן פותרות את בעיותיהן — למרות שהאורחים שלהם בונים לעצמם וילות למכביר, ובהוצאה גוברת שובתים הדורשים שמשלם המס היהודי יחזיק אותם. אם לא טוב להם שיקומו ויעברו לירדן — שיהיו שמה נסיכים ולא יבואו אצלנו בטענות! ומעניין לציין — כלי התקשורת מפיצים נבואות מפחידות שבשנת 2002 יהיו בשומרון ובחבל עזה עד 2.4 מליון ערבים, ונביאי זעם אחרים מתנבאים שיהיו אפילו 3—4 מליון ערבים בא"י השלמה. בגלל הריבוי הטבעי שלהם. וכך בשקט בשקט באין מפריע כובשים הערבים את ארץ ישראל! ויש המוסיפים: אם יבוא השלום של מר פרס וייצמן והחבורה שלהם, המלך חוסיין יציף את מדינת ישראל בפלשתינאים השונאים. עליו מבחינת „ושבו בנים לגבולם" ואז יתוספו עוד כמה מליונים! האם לא היינו מיעוט שבמיעוט במלחמת השחרור ובכל זאת ניצחנו. אם נהיה מאוחדים בשאיפה של ישוב הארץ והגנתה ננצח גם כיום.

צילה לוטווק

מי יתן את הדין על אי ראיית הנולד?

ראיית הנולד מידה של חכמה. ההיפך הוא אי־ראיית הנולד. ומי שנכשל באי־ראיית הנולד טוב שיעשה חשבון־נפש ויודע למגבלותיו.

חושבני, שהשיטה הפוליטית של מינוי „מקורבים" לתפקידי מפתח, בכל מערכות חיינו, מגדילה בהרבה את קבוצת האנשים „המצטיינים" באי־ראיית הנולד ובאי־נטילת אחריות למחדלים.

בוודאי שטוב שצדק ייצא לאור אחרי כשמונה שנים מאשר אף פעם לא. אך מי יתן את הדין על עכובו של הצדק תקופה כה ארוכה?

מי יתן את הדין על תכנון שאיננו מביא בחשבון תקלות אפשריות, כגון השפעת הלחות במישור החוף על תחנת הכוח בחדרה?

מי יתן את הדין על חוסר תאום משותף במסירת מידע לגורמים שונים? כיצד היה זה אפשרי שבחודש אחד הוענק פרס ישראל לאחראי על ביצוע „פרוייקט הלביא" ובו בחודש יוחזו על חריגות של מאה אחוז בתקציבו?

האמנם שיטת מינוי „מקורבים" מפלגתיים תוסיף עוד ועוד מחדלים מכאיבים גם להבא?

יוסף סגיני, תל־אביב

על גוש אמונים להיענות לקריאה

ביום 21 במאי פורסמה במדור „רשות הקורא" בעתון „על־המשמר" קריאה חתומה על ידי 17 צעירים משוחררי צה"ל מ־12 קיבוצי „השומר הצעיר" אל צעירי „גוש אמונים" להיפגש עמם במגמה למצוא דרכים אשר יאפשרו לקדם את תהליך השלום וימנעו את תהליכי ההקצנה העוברים על תושבי השטחים.

יוזמה זו לפגישה־הידברות יש לברך עליה ולקוות שאכן ימצאו חוגים ב„גוש אמונים" שייענו לקריאה ויפתח דיאלוג פורה העשוי לתרום תרומה מהותית להיווצרות הסכמה לאומית רחבה סביב נושא השלום בארץ ישראל.

אביגדור ברנביין, ירושלים

פניית „העמותה למען מוזיאון החאן" בחדרה

העמותה לכינון מוזיאון „החאן" חדרה פונה לציבור בבקשה דלהלן: המוזיאון, המוקם בחאן הישן של חדרה, צומד לחדש את תצוגתו. לשם כך דרוש לנו חומר. אנו מבקשים מכל מי שיש בידו מסמכים, תמונות, כלים וחפצים הקשורים לחדרה בכל אופן שהוא, לתרום אותם, או להשאילם לצרך העתקה וצילום למוזיאון.

אנו עומדים עכשיו לשחזר חדר מגורים בחאן מלפני 96 שנה, וחדר משפחה בחדרה שמלפני 60 שנה, וחסרים לנו חפצים מתאימים לשתי התקופות.

כמו־כן נודה מראש על כל מידע באשר למקורות של חומר היסטורי על תולדות חדרה.

ציפה רודין
מנהלת המוזיאון „החאן" לתולדות חדרה

هكذا عن الاصل

2/6/87

הצפה

מוסף לחג השבועות

להוסיף אומץ

מאת הרב שאול ישראלי

במעגל השנים, במערכת הדורות של עם ישראל, משובצים שני ימי מועד שהם קשורים אחד בשני, חג החרות וחג החרות, חג הפסח וחג השבועות. וקשר־גשר מקשר אותם על ידי ימי הספירה. מתוך ימי הספירה הללו בין פסח לשבועות בין חרות לחרות זכינו שישתבצו שני ימים שיש להם אותה משמעות, משמעות חיה בימינו, המחיה את המסורת הקדומה של זמן מתן תורה ויציאת מצרים. ה' באייר — יום עצמאות ישראל, יום זקיפת הקומה של העם היהודי גם בארץ וגם בגולה, ויום כ"ח באייר — יומה של ירושלים, שזהו יום המסמל את החרות, את הקדושה, את היחוד של ישראל ותורתו, את היחוד של ישראל עם קדושתה של ארץ ישראל. שני הימים שהיו קשורים אחד בשני, שהם קשורים עדיין אחד בשני — חג העצרת וחג הפסח, קשורים ומתקשרים מחדש ע"י שני הימים הללו.

„ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות", קוממיות אומרים חז"ל „שתי קומות, כקומתו של אדם הראשון". שתי קומות זהו המהלך היהודי המובהק, זוהי הדרישה, זוהי התקוה וזהו הערך החשוב ביותר — שתהיה קוממיות, שתהיינה שתי קומות. קומה אחת — קומת המדינה, קומת העצמאות, קומת החרות של הגוף. קומה שניה — הקומה הרוחנית שנבנית על המציאות החומרית ועולה על גבה, מחיה אותה, ונותנת לה תוקף, מהות וענין. אין אחד קיים בלי השני.

היינו קיימים גם בארצות הגולה, אבל מרן הרב זצ"ל מדבר ומאריך על הענין הזה, שזה היה קיום בלתי נורמלי, זו מציאות של הקומה העליונה בלי הקומה התחתונה, זו היתה מציאות של קוממיות רוח מבלי קוממיות מדינית, וזה אינו קיום נורמלי, זה אינו סדר עולם. לא כך רצה הקב"ה שיראה עם ישראל בעולם ולא כך רצה הקב"ה שיראה עם ישראל בעולם ולא כך קומות ביחוד הן המהוות את שיעור הקומה של ישראל, בצורה כזאת ובאופן זה.

החיבור מחדש

לפני עשרים שנה בכ"ח באייר, בכ"ח — בכח, „בקול ד' בכח", מתגלה החיבור מחדש. כמעט עשרים שנה, היינו מנותקים ממקור בית חיינו, היינו מנותקים מהכותל המערבי, מהמקום הקדוש ביותר של ירושלים. ראינו אותו מרחוק, ולא יכולנו למשש את אבניו הקרות, את האבנים הללו שבכל כך מצליחות להזיל דמעות של כל יהודי באשר הוא, באשר לאינו וכאשר חזינו באותה תקופה — בשעה שהצנחנים, שזכו לקדימות ראשונים, הגיעו לכותל ונשקו את האבנים הקרות הללו ואמרו שהזילו דמעות מבלי לדעת מטום מה ומה משך אותם לשם, מה קסם להם באבנים הללו.

היתה חומה בלבה של ירושלים, היתה ירושלים מבותרת ומנותקת, ולפני עשרים שנה נפלה החומה הזאת, אשר הפרידה בין ישראל לבין המקום הקדוש ביותר. נפלה החומה ואנחנו מקוים שזה חומה וחלילה לא תקום עוד פעם, שזה חלילה לא תקום חומה כזאת. אנחנו מקוים שתקום חומה, אבל לא חומה המחלקת את ירושלים, אלא „חומת אש מסביב לה, ולכבוד אהיה בתוכה", ככתוב.

הנביא אומר, דברי הנבואה ודברי הנחמה, „על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון, הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלוקיכם". הרימי אל תיראי — מה היה הפחד? מה היה צריך הנביא כ"כ לעודד את העם באותה תקופה? כשהנביא ישעיהו חזה את החזון הגאולה השניה, שאמנם היו יכולים אולי לזכות, והיתה זו ביאת הנצח, אבל לא זכינו „נחמו נחמו עמי". באותה תקופה היה איזה שהוא חשש שיראו מלהגיד „הנה אלוקיכם". היה איזה פחד מסויים, הנביא היה צריך לעודד את הציבור ולומר לו „אל תיראי, אמרי לערי יהודה" תכריזו בקול רם, אל תתביישי „הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים".

כי יש ציון ויש ירושלים. ציון — מסמלת את המלכות היהודית. ציון זו עיר דוד, כיון זה מקום המלכות. „על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון" ציון זו מדינה, ציון זו ממשלה, ציון זו ממלכה ובתור ממלכה הרי הדגל קובע, המציאות הזאת שרואים אותה מרחוק, שמרגישים אותה, את קומתה. „על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון". ירושלים — זוהי ירושלים של הקדושה. זוהי ירושלים שדיברנו על האחדות, שהמלכות משמשת רק יסוד לה, וירושלים היא הקומה העליונה.

„הרימי בכח קולך"

אנחנו רואים כיום שהמדינה מציינת את קומה של העצמאות, בתופים, בדגלים, ברעש ובמצעדים שהיו בשנים קודמות. יום ירושלים יש לו אופי אחר, יותר שליו, אופי יותר פנימי, יש לו יותר ענין השקפתי כמשבתי, „הרימי בכח קולך", כאן צריך לדבר, כאן צריך לעודד, כאן צריך להפיח את הרוח בעצמות היבשות. „הרימי בכח קולך, בכח — באותו הכח אשר נתגלה ב„קול ד' בכח", כי כל הכח אשר מתגלה, כל אחד ואחד באותה תקופה הרגיש וידע כי לא כחנו ולא עוצם ידינו עשו לנו את הדבר הזה. אנו בכלל לא ידענו שניגרר למלחמה עם ירדן; וכל זה היה ללא שום תכנון, זו היתה הפתעה, שאותו המלך הקטן, הוא מצא את שעת הכושר וראה... שסבבוני גם סבבוני, אז שהיה מצב כזה שאנו נלחמים מצד אחד אז גם הוא התעורר.

אני זוכר ג"כ את אותם הימים שהלכתי מהיכל שלמה הביתה ואת האויר פילחו מידי פעם בפעם יריות מהעיר העתיקה, מהלגיון הירדני שמצא את שעת הכושר באותו רגע להתנפל על הפנים, על המרכז, על מקום השלטון היהודי כי חשב שהנה הנה ערו ערו עד היסוד בה, כאן יצליח לעשות את הדבר הזה, כאן יצליח להפיק זממו. זה היה באותה תקופה ובלא רצון ובקושי רב נגרמה לנו המלחמה הזאת והקב"ה היה בעזרנו, כי „קול ה' בכח" זהו הכח אשר היה לנו „הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים". אנחנו גם היום צריכים להראות ולהדגיש את הכח האלוקי הזה אשר היה איתנו. לא מלחמה יזמנו ואין פנינו למלחמה אף פעם, ואין פנינו למלחמה גם היום.

אבל אנחנו איננו יכולים לוותר על מקום בית חיינו. זהו המקום שעליו חלמו חזונו וחכמינו, זהו המקום שממנו התורה צריכה לצאת. אנו לא נוותר בשום פנים, וכל החישובים הללו של כל מי שלא יחשוב לא יצליחו, לא יקומו ולא יהיו מחשבות כאלה! ירושלים לעולם תשב וארץ ישראל תהיה בגבולותיה שהקב"ה הבטיח לנו. כך היה וכך יקום והקב"ה יהיה בעזרנו. זהו המסר שמוסרים לנו ביום ירושלים, זהו המסר שמוסר לנו היום הזה שמצטרף ליום העצמאות, שמפיח בו רוח חדשה.

בתוקף נצח ישראל

אנו נמצאים היום במצב של דכדוך הנפש שצריך לומר משהו, „אל תיראי". מה כתוב לפני הפסוק הזה „יבש חציר נבל ציץ ודבר אלוקינו יקום לעולם". ומשום מה רוח הנכאים היום הזה? משום מה הידים רפות? האם איננו רואים שהקב"ה מוביל אותנו בכל הדרכים עד שהגענו עד היום הזה. האם אכן אין יכולים להרגיש ולהבין את הדבר הזה. באותה תקופה ממש, תקופת כורש, בזמן שהנביא אמר חזוה את שיבת ציון, שדיבר על הגאולה הבאה — „נחמו נחמו עמי". באותה תקופה היה רגע של התעוררות, שכורש נקרא בשם „משיח", שהיה נדמה כאילו אנחנו מקבלים את המדינה וכל אביזריה, ופתאום היו צרי ישראל שהלשינו ומסרו וטענו נגד ירושלים והגיע הצו הממלכתי לבטל את בניינו של בית המקדש, את בניינה של ירושלים, אז אומר הנביא „מי את ותיראי, מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן, יבש חציר נבל ציץ ודבר אלוקינו יקום לעולם". זהו הדבר שאנחנו צריכים לחזור גם כיום הזה, זהו המסר של יומה של ירושלים ויומה של העצמאות!

יש כאלה שרוצים לקפל את הדגל של מדינת ישראל, לצמצם את הגבולות, לחזור אחורה, הם יודעים את החשבונות האמיתיים „שכתחילת נפילה — מנוסה", כפי שחז"ל אמרו בענינים האלה. אנחנו צריכים לעמוד בתוקף נצח ישראל, זה שהיה בכחנו עד היום הוא ימשיך להיות בצורה כזאת. „שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך" — עם השלום של ירושלים יהיה גם השלום של כנסת ישראל.

והקב"ה יזכה אותנו להשיב לארץ ישראל השלמה, את עם ישראל השלם במהרה בימינו אמן.

דברי הגאון הרב שאול ישראלי — ראש ישיבת „מרכז הרב" — בעצרת יום ירושלים בהיכל הישיבה במעמד הרב הראשי, נשיא המדינה, שר הדתות ורבנים מהארץ ומהגולה.

בבית הכנסת בחג השבועות, ציור מאת מוריץ אופנהיים

הלביא קם - מי יפילנו?

מאת משה אישון

מטוס ה„לביא" שהרקיע שחקים בשעה טובה ומוצלחת ורשם הישגים חשובים בתחום הניסוי נתון עתה בסכנה כי המסתערים עליו יצליחו לקרקע אותו ולהעבירו מן העולם עוד בטרם ניגשו לשלב הייצור של מטוס הקרב הישראלי החדיש העונה על חידושי האווירונאוטיקה של שנות התשעים.

המסתערים על ה„לביא" מגיחים מכיוונים שונים, כאשר הם מתחרים זה בזה מי יצליח מהר יותר להפילו.

ה„לביא" נולד בסימן של ויכוחים קשים עם ארצות־הברית שראשיה ביקשו להביא לנו „עצה טובה" להימנע מביצוע הפרוייקט, הואיל והוא יקר מדי ואף עלול לפגוע בצרכים המיידיים של חיל־האוויר הישראלי.

היה זה ויכוח נוקב מאד, לעיתים מלווה באיומים חד־משמעיים של „בעל המאה" הדורש לעצמו את הזכות הבלעדית להיות גם „בעל הדעה" מה ייעשה בכסף האמריקאני המוענק לישראל. ויכוח זה טרם נסתיים, אם כי במהלכו היה כמעט ברור שאין בדעת ישראל להיכנע ללחצים וכי היא נחושה בדעתה להמשיך בביצוע הפרוייקט שאינו רק יוקרתי, אלא גם חיוני לבטחונה של ישראל במבט לטווח ארוך. אולם אם מישהו סבר שיד המחייבים את ה„לביא" תישאר על העליונה — טעה בחישוביו.

מסתבר שה„לובי" שקם בישראל נגד ה„לביא" חזק לאין שיעור מדברי ההסבר המסתכמים בצד המשך הפרוייקט. התברר שאוהדים מאלה שצידדו בהמשך ייצורו של ה„לביא" — נברו והם עומדים כיום לצידם של השוללים.

לא קל להסביר את התפנית שחלה. אולם אם נעמיק החקר נמצא שלא תמיד שיקולים ענייניים היו לנגד עיניהם של המחייבים שהפכו לפתע לשוללים. נוצר מצב מוזר בכל הקשור ב„לביא" שלא עוד דעת מומחים היא הקובעת, אלא גם דעתם של סוחרים, בעלי מפעלים ובתי־חרושת החלה להכתיב נגד המשך ייצורו של המטוס. לפתע פתאום נוצרה מעין קואליציה של ועדי עובדים ומנהלי חברות כמו „תדיראן" ורפא"ל (רשות פיתוח אמצעי לחימה) המסתערת בשצף קצף על ה„לביא" במטרה ברורה וחד־משמעית להביא להפסקת הייצור בטענה שיש לקבוע סדר עדיפויות: מה חיוני יותר ומה חיוני פחות בשעה שקופת המדינה כמעט ריקה.

ההחברות זו של אינטרסים ואינטרסנטים עלולה להשפיע על ההכרעה שהממשלה צריכה לקבל ובכך אחת הסכנות הגדולות לא רק להתעשייה האווירית הישראלית, אלא גם לצרכיה הבטחוניים של מדינת ישראל.

פרוייקט ה„לביא" שהוסכם עליו לא בא לעולם אך ורק כדי לספק עבודה להתעשייה האווירית: עיקרו להצעיד את ישראל צעד אחד קדימה כדי להשתחרר מהתלות בזרים.

יש להניח שמתכנניו בדקו היטב לא רק את סכום העלות הקשור בייצור המטוס, אלא גם את התועלת הרבה שבייצורו תצמח לישראל.

בכל מקום, רק כך יש להתייחס לפרוייקט שלפנינו הפותח דף חדש ואפשרויות נרחבות לתעשייה האווירית הישראלית על־פי הקריטריונים הללו יש לקבוע ולהכריע בעד, או נגד ה„לביא".

אמנם, גם ראשי התעשייה האווירית הישראלית נגעו במקצת שבין הנימוקים שהעלו בעד המשך ייצור ה„לביא" הצביעו על סכנת הפיטורים אם יוחלט להפסיק את הפרוייקט. אולם, יש הבדל בין הדברים שהשמיעו מנהלי התעשייה האווירית בדיון כלפם נתבכים על ידי ועדי העובדים לבין „מסע התעוררות" נגד ה„לביא" המאורגן על־ידי ועדי עובדים של „תדיראן", רפא"ל ועוד.

עובדי התעשייה האווירית הנמצאים בתהליך של ייצור המטוס, אך מפני שהרתיעו כי הפסקת הייצור תפגע בהם. לא כן זכות ההתערבות לוועדי העובדים שבתוך למסגרת זו. אפילו אם נקבל את טענתם שייצור ה„לביא" עלול לקפח את פרנסתם אין לדברים אותו משקל כמו שיש לזעקתם של עובדי התעשייה האווירית.

יתר על כן, אילו הופיעו ועדי העובדים שמחוץ לתעשייה האווירית כנאבקים על פרנסתם בלבד ניתן היה אולי להבין אותם; לא כן כאשר הם נכנסים להופיע בין היתר על תקן של מומחים המוסמכים לקבוע: מהם הצרכים האמיתיים של מדינת ישראל בשעה זו. ומכיוון שכך, לא נותר אלא להתייחס אליהם כאל אנשי יחסי ציבור הרואים את עצמם ודורשים את טובתם, ממילא אין להתייחס לעצתם כאל עצה טובה המשוחררת ממניעים ושיקולים צדדיים.

אותו דין לגבי התעשיינים למיניהם שאף הם החלו מתערבים בפרוייקט ה„לביא" המצביעים על חוסר הכדאיות בייצורו. כי מכלל הלאו ל„לביא" שהם משמיעים מבצבץ ה„הן" האומר, כי פניהם להיבנות על חורבנו של המטוס.

בנסיבות אלה, ספק רב אם ניתן לקבל הכרעה עניינית, משוחררת מדעות קדומות ומשיקולים לא ענייניים, אלא אם כן הממשלה תאזור עוז ותשתחרר מהלחצים המופעלים עליה כדי להכריע בסוגיה זו שיש לה השלכות חשובות על ביטחון ישראל.

*

במהלך הוויכוחים הכמעט אינסופיים מסביב ל„לביא" בולטים גם אנשי הצבא וחיל־האוויר. יראה פלא, אף הם משנים את טעמם על־פי הנסיבות שבזירה הצבאית.

בעבר הלא רחוק, הופיעו נציגי חיל־האוויר והביעו דעתם בזכות ייצורו של ה„לביא". הנימוקים בעד היו כה משכנעים שלא נותר אלא לברך על ייצור המטוס.

גם נציגי המטה הכללי, לא אחת התבטאו בזכות המטוס. והנה לא עברו ימים רבים מאז חילופי הרמטכ"לים והקערה למתכ נהפכה על פיה.

אין זה סוד שהרמטכ"ל רב־אלוף דן שומרון אינו נמנה על חסידי ה„לביא". הוא נתן ביטוי לעמדתו זו עוד בתקופת כהונתו כמפקד המפח"ש (מפקדת כוחות שדה) ובהזדמנויות אחרות. אולם לא היה בזה כדי להשפיע על הצמרת של צה"ל לוותר על ה„לביא".

לא כן תגובת איפוא שכניסתו של שומרון ללשכת הרמטכ"ל היא שהביאה עמה לשינוי האווירה והיחס כלפי ה„לביא" במטה הכללי של הצבא.

דומה שגם זה אינו מעיד על שיקול ענייני ורוחב דעת, אלא על תפיסה. עולם של „ראש קטן" בפיקוד של הצבא.

הדיון בפרוייקט ה„לביא" אסור שיתנהל על־פי קריטריונים רגילים של רווח והפסד. גם לא על בסיס של דאגה לתעסוקה, כי אם מתוך רוחב דעת וראיית הנולד.

ה„לביא" אינו ניתן למדידה על־פי מה שיעלה בסיס: יש למדוד את כדאיותו על־פי מה שזה עשוי לתרום להתפתחותה של התעשייה האווירונאוטית במדינת ישראל לקראת שנות האלפיים ואיזו תועלת תצמח לישראל כאשר תשתחרר מתלות בזרים בכל הקשור בציוד צבאי וכלי מלחמה שהיא זקוקה להם.

יש רווח רגעי והוא כל כולו הפסד ויש הפסד של רגע שלטווח ארוך הוא כולו רווח. כן גם בנושא ה„לביא". ייתכן שלטווח קצר ייצורו יגרום הפסדים, אך לטווח ארוך הוא עשוי להביא עמו רווחים גדולים, לא רק בכסף, אלא גם בביטחון.

והשב שלביטחון אין מחיר. כן אין למדוד את ייצור ה„לביא" שהוא בעל ערך חשוב מבחינה ביטחונית, על־פי מחירים של רווח והפסד.

*

מה שמדאיג בכל הוויכוח המתנהל עתה בעוצמה רבה מסביב ל„לביא" שבולטת בו התחרות מי ראשון אשר יפילנו.

דומה שגם אלה השוללים את הפרוייקט בדין יגלו קצת יותר רצינות בהצגת הדברים ימנעו מהשמעת דברים בוטים שיש בהם משום פגיעה לא רק במתכננים, המהנדסים והטייסים שהשיגו הישגים חשובים בביצוע משימה כמעט בלתי אפשרית למדינה קטנה כמו ישראל — אלא גם בביטחון ישראל.

הם אינם נוהגים כך. בהתסבר הרושם שאף יש ביניהם כאלה אשר שמחים לפגוע בפרוייקט ה„לביא" וכנראה נפשם היא לקרקע את המטוס בלא שיוכל קום.

בימים הראשונים להפעלת הפרוייקט היינו עדים לכותרות בנוסח: „הלביא מי יקימנו". כיום למרבה הצער הכותרת היא: „הלביא מי יפילנו?".

לא ניתן לו ליפול!

שר האוצר משה נסים בראיון ל„הצפה"

לא יופעלו גזירות כלכליות — אסור להעלות השכר הריאלי

מאת יצחק דויטש

אין כל כוונה להפעיל גזירות כלכליות כדי להילחם ביבוא, אך האוצר יתנגד בכל תוקף לגידול בשכר, כיוון שהוא יערער את היציבות במשק, ובסופו של דבר יפגע בשכירים ויגרום לשחיקת כוח הקניה. זהו המסר העולה מדבריו של שר האוצר, משה נסים, בראיון מייחד ל„הצופה".

שר האוצר גורס, כי אין להיחפז במסקנות כאילו התפתחות היבוא מחייבת גזירות. צריך לשים על כפות המאזניים את התוצאות היכולות לנבוע ממהלכים שכאלה והכף נוטה שאין מקום למהלכים שכאלה.

אומר משה נסים: הגידול ביבוא הוא לא רצוי. אין ספק שגידול הצריכה הפרטית הוא שלילי. אך יש לנתח את גורמי הגידול. 90 אחוז מהיבוא הוא של תשומות לייצור. כולל דלק, יהלומים, נכסי השקעה, ציוד ומכונות. רק כ־10 אחוזים הם מוצרי צריכה. הגידול בתשומות לצורכי השקעה הוא חיובי מביא גידול בפעילות ואף יש בו סימנים לצמיחה. בגידול במוצרי הצריכה יש צד שלילי. גם הוא בא לאחר שהיתה ירידה חדה ביבוא וכמותית יבוא זה נמוך בשליש עד רבע מהיצוא בשנת 1983. כלפי מוצרי השקעה ותשומות יצור אין מקום לפעול לצמצום יבואם. אשר למוצרי הצריכה אין ערובה שאם ינקטו צעדים מסויימים הצריכה אמנם תקטן. ראיה לכך: ביצענו פיחות של 10 אחוזים בינואר והיבוא הוסיף לגדול למרות עליית מחירו. האשראי בפסק המשיך לגדול. למרות שבנק ישראל הפלה את שיעור הריבית. מצד אחר, מצב יתרות מטבע החוץ שלנו משביע רצון. כך שאין הצדקה לנקוט אמצעים אשר בוודאי יזיקו וספק יועילו: פיחות — יפגע ביציבות המשק; מסים — יפגעו אף הם ביציבות ויקשו במערכה הבינלאומית, העלאת ריבית — תפגע בסקטור העסקי. את כל אלה יש לשים על כפות המאזניים. צריך לראות את הדברים בכוחה ולא למהר. המסקנה היא, שאין מקום לבצע פיחות או להטיל מסים.

להאריך הסכם השכר בשנה

המשא ומתן בדבר הסכם השכר החדש נמצא בעיצומו. ההסתדרות דורשת תוספות שכר ריאליות. כיצד מתייחס שר האוצר לדרישות אלה?

משה נסים: אין זה רצוי כלל לציבור העובדים לתבוע תוספות שכר גלובאליות. תוספות

כאלה יערערו את היציבות במשק. אם יקבלו תוספות כאלה, תהיה זו אשליה שיש תוספת שכר. ריאלית השכר יישחק ולא יעלה במצב כזה, שכן כוח הקנייה יקטן. הדיונים מתקיימים כאשר בשנת 1986 השכר לא ירד ואף עלה, בעיקר בגלל בלימת האינפלציה. עידכון מדרגות המס ועכשיו גם הרפורמה. אנחנו נמצאים במצב של יציבות יחסית במשק, אשר שמירתה היא אינטרס מובהק של ציבור העובדים, כמו של הציבור כולו. אין איום גדול יותר על ציבור העובדים מאשר האינפלציה. צריך לעשות הכל כדי לא להחזירה. לכן העובדים אינם צריכים לדרוש תוספות שכר. עדיף למשק ולציבור העובדים שהסכם השכר הנוכחי יוארך בשנה נוספת.

שולל כלכלת בחירות

כיצד ישפיעו הבחירות על המשק? יש טוענים, כי דווקא דחיית הבחירות למועדן הקבוע בסוף 1988 תגרום לכך שנמצא במצב של כלכלת בחירות תקופה ארוכה. איך רואה זאת שר האוצר?

אומר משה נסים: אם הממשלה תנהג בפזרנות ויהיה בה שקרוי שוחד בחירות — יגרם נזק בל יתוקן לכלכלת המדינה. אני מתכוון לעמוד בגזרה בלתי מתפשרת על כך שלא יהיה שימוש בתקציב המדינה לקידום אינטרסים של בחירות. גם המו"מ על השכר חייב להתנהל ללא קשר עם הבחירות. ההימנעות מכלכלת בחירות מחייב את כל הממשלה ואת כל הגורמים במשק ובמערכת הפוליטית.

עם זה יש לדעת, כי הליכה לבחירות בשעה זו עלולה לפגוע בהמשך הביצוע של המדיניות הכלכלית כפי שהתוותה. אנחנו זקוקים לתקופה ארוכה יותר לייצוב המדיניות הכלכלית שהתוותה, וזאת בכדי שתתקיים הפריה. לכן מבחינה כלכלית יש להעדיף שיהיה מהלכת הקדמת הבחירות.

הרפורמה במס

באפריל נכנסה הופעלה הרפורמה במס הכנסה בהיקף ובציבצם יותר מכפי שהתוכנן תחילה, והובטח כי ועדת מומחים תגבש את השלב הבא ברפורמה. היכן עומדים הדברים?

שר האוצר, משה נסים, אומר, כי בקרוב יכנס את ועדת המומחים שתגבש את התכנית להמשך הרפורמה במס. הכוונה היא להרחיב את בסיס המס ולהגדיל את ההכנסה גם של בעלי שכר בינוני ונמוך. המקורות שייוצרו מהרחבת בסיס המס ינוצלו להגדלת ההכנסות של השכבות האמצעיות.

הסדר המניות יכובד

באחרונה עבר הקרוב שעדו לפדיון מניות הבנקים שבהסדר בסכום של כ־2.1 ביליארד. כאשר הסכומים האחרים שעדו לפדיון בשנתיים הקרובות, שר הכלכלה, גד יעקובי, טען לפני מספר ימים, כי אין היערכות להתמודד עם הבעיות הנובעות מהפדיון, ואף דיבר את השבת כי איחרנו את הרכבת.

שר האוצר: אני מבהיר חד־משמעית שהממשלה תקיים את התחייבויותיה כלפי הציבור באופן החלטי. לא עולה על הדעת אי קיום ההתחייבויות הזות. עומדים על הפרק נושאים הכרוכים בהחזור כספי הפדיון והקבלת הנזק ישולם המסים כתוצאה מהפדיון. בנושאים אלה פועל צוות של האוצר ובנק ישראל. הוא קיים דיונים מוסמכים ויסודיים. בתוך כחודש הוא ישלים את דיוניו ולאחר מכן אביא את ההמלצות לממשלה. נעשה כל מה שצריך להעשות. לא איחרנו שום רכבת לפני שמישרד אני יכול להצהיר שלא יהיה בוצרד.

אינפלציה נמוכה

שאלנו את שר האוצר אם הוא מאמין שהתחזית לאינפלציה נמוכה בשנת 1987 התגשם?

משה נסים: אם נצליח לעמוד על מסגרת התקציב והשכר, אני משוכנע שהאינפלציה בשנת התקציב 1987 תהיה נמוכה מזו שהיתה בשנת התקציב 1986 (23 אחוז). מעקב אחרי המחירים עד כה מחזק הערכה זו. מובן שאם תהיינה התפתחויות שונות בכלכלה העולמית ויעלו מחירי הדלק, חומרי הגלם הריביות וכדו', אזי נעמוד בפני בעיות. לדאבוני יש סימנים ראשונים של גבהות כאלה בעולם. אלה מחייבים אותנו ביותר שאת לשמור על הריסון בתקציב ובשכר ולישום של הגדלת הפריון.

הטירור והנלחמים בו /

מאת שאול שיף

חשיפתם המתאחרת של מיידי בקבוק התבערה על רכבה של משפחת מוזס מאלפי־מנשה, שגרם, כזכור, למותה של אם המשפחה, עופרה, ושל רוצח או רוצחי הילד רמי חבה מאלון־מורה — הי"ד, אינה כלל הוכחה להיחלשות השב"כ וריפיון ידיו כתוצאה מהזעזועים שעברו ועוברים עליו, בעקבות „פרשת אוטובוס 300" ו„פרשת נאפסו".

המאמרים בכלי התקשורת המבקשים לרמוז, כי אי־גילויים של מיידי בקבוק התבערה על רכב משפחת מוזס היא „פאשלה", משום שרדיוס „המרחב המחיה" של מיידי הבקבוק ידוע, אינם מקובלים על גורמי הבטחון ביו"ש והחוגים הבקיאים בנעשה בשב"כ. לדבריהם, כל המבקש ל„הדביק" את העיכוב במציאת המחבלים הללו, ל„פרשת נאפסו", או לחילופין בצמרת השב"כ, אינו בקי בעבודת השב"כ ובדרך בה נחשפו בעבר מבצעי פיגועים ביו"ש. גורמי הבטחון מבקשים להזכיר, כי גם בימי הזוהר של השב"כ, קרה לא אחת, שפיגוע שנראה בתחילה כקל לחשיפה מצא את פתרונו רק לאחר שנה או שנתיים.

אלה המצויים בעבודת זרועות הבטחון ביו"ש, מציינים „שתי תקופות אקוטיות" בכל הקשור לחשיפת מבצעי פיגועים ביו"ש, אשר אין להן כל שייכות לפרשיות למיניהן. הראשונה: 69—1967, בתקופה זו, שלאחר מלחמת ששת הימים, היתה הפריסה של השב"כ ביו"ש וההיערכות המודיעינית וצד להשלמתן, התקשה השב"כ בפעילות מחיר של פח"ע (פעילות חבלנית עוינית). התקופה השניה מסוף 1982 עד סוף 1984, מלחמת לבנון, שלצרכי צה"ל הועברו יחידות של השב"כ מיו"ש לדרום לבנון. נקודת המוצא של צד זה היותה, שהתשתית ביו"ש די חזקה, כדי לאפשר זרימה של מידע מהימן על הפעילות העוינית.

המציאות הוכיחה כי היתה טעות בהערכה זו, וחסרונן של אותן יחידות שב"כ שהועברו ללבנון, הורגש היטב ביו"ש. רק משנת 1986 חזרה הפעילות של השב"כ ביו"ש לתיקונה ומאז ניתן לומר כי ידו על הדופק.

כתוצאה מהקמתה של ממשלת האחדות הלאומית והצבתו של יצחק רבין, כשר בטחון, נתאפשר גידול של כוח־אדם מעל למה שהיה מקובל עד אז, בעזה ולא ביו"ש. מאחר ואזור „הרצועה" התחיל להיות בעייתי מן הבחינה הבטחונית והדרוש היה כוח אדם ותקציב לסתימת החללים הבטחוניים.

גורמים בטחוניים טוענים כי השב"כ חושף בין 75 ל־80 אחוז מכלל מבצעי הפיגועים והמדובר ב„היפה נסך". לטענתם, „מה שלא מגלים, אלו אותן פעילויות, שהשב"כ עצמו אינו מייחס להן חשיבות מבחינת הצורך בהקצאת כלי אמצעים וכוח־אדם, כמו במקרים של יידוי אבנים וזריקת בקבוקים מאחר והשקעה בחשיפתם היא עצומה".

על סימפאטיה ואנטיפטיה...

המקורבים לשב"כ מבקשים להדגיש, כי המוטיבציה של עובדיו אינה מונעת על־ידי הסימפטיה או האנטיפטיה של אמצעי התקשורת. „ההצלחות והכשלונות — הטוענים באחריותו — ממילא אינם ניתנים לחשיפה, כך שאין כל ערך למלה הכתובה". „פרשת אוטובוס 300" ו„פרשת נאפסו" יכולים לערער במשהו את עבודת השב"כ למשך יום־יומיים, שבוע שבועיים, אך לא יותר מזה. גורמי הבטחון טורחים לציין, כי הערבות ההדדית בקרב עובדי השב"כ היא עצומה, גאוות היחידה של עובדי השב"כ מזינה אותם, ומפליא אין ליחס לכוסד זה את המקובלות במשרדי הממשלה השונים.

לדבריהם, העובדה שאנו מרבים לשמוע יותר על יידוי אבנים וזריקת בקבוקי תבערה (שהם מעשה בית) רק מוכיחה על הישגיו העצומים של השב"כ. „פשוט לארגוני הטרור אין נשק וחומרי חבלה. מערכת הבקרה בגשרים משוכללת ביותר וכל הנסיונות להתחכם ולהעביר לאו"ש אמצעי החבלה ולחימה נכשלו כמעט כליל". אם הפריסה כל כך טובה ועבודת הסודה של השב"כ יעילה, כיצד קרה האסון באלון מורה ומדוע מתקשים לעלות עקבות מבצעיו?

כל האנשים שעמם שוחחתי בענין זה, מתעקשים לטעון, כי מבצע או מבצעי הרצח הנתעב הזה לא היו שליחים של ארגון כלשהו, ודאי לא של אש"פ. שכן, פעילותו החבלנית, שהורה בפעילות מדינית, והרצח הנתעב של הילד באלון מורה אינה מטרת מטרות של ארגון מחבלים עם מטרות מדיניות. הערכה היא, כי מדובר בפעילות ספורדית דבר שבהכרח מקשה על החשיפה בבצוע. הוא הדין לגבי יידוי אבנים וזורקי תבערה. ברוב המקרים, טוענים גורמי הבטחון, זוהי פעילות ספורדית, שגם היא, בסופו של דבר, תיחשף. בני שיחי מפגינים את תבונת הלב לעצמה, ששום ארגון לא נטל על עצמו, עד כה את האחריות לרצח רמי חבה הי"ד, וגם זה אומר דרשני.

אל מול תביעת חוגים לא מעטים להטיל עונש מוות על מחבלים כגורם מרתיע, מסבירים גורמי הבטחון, כי עונש מוות אין בו כדי להרתיע כאשר מדובר במלחמת גרילה ובמחבלים. סיבה נוספת — „העובדה שלא הטלנו עונש מוות עד כה, יצרה מעין הסכם ג'נטלמני שהם לא היטלו אבנים של שנפלו בידיהם.

המתיישבים עצמם מאמינים, כי „יצחק רבין מפעיל יד יעילה בשטחים והוא נהנה. למרות הביקורות שיש לנו עליו בכמה תחומים, כאחד משרי הבטחון הטובים". באומרם זאת הם מוריחים להוסיף, כי ההתבטאויות שלו וההתייחסות הסלחנית שלו ושל ראש עיריית ירושלים וכן של אלוף פיקוד המרכז, עמרם מצנע לגבי יידוי אבנים מעמידות את המתיישבים בפריפריה של ההתנצלות והרגנות חוזרת.

תלונת המתיישבים

המתיישבים קובלים על, כך, שכל חייל הנוהג כלפי פורעי חוק ב„שטחים" במשהו של תקיפות, מובא לחקירה, ולבירור. בסיבה זו קל לשמוע חיילים אומרים: אנחנו רוצים לגמור את המילואים שלנו בשקט ולחזור ליחידה בלי בעיות.

לטענתם מורגש באחרונה ריפיון במיוחד בגזרת עזה „מבצר הגבור" אחרי שהתבררה לרבן חייל מג"ב בנפקט תקופה כדי כלפי עיבב במסגרת עבודתו.

המתיישבים ביו"ש טוענים עוד, כי מזה כמה חודשים המינהל האזרחי, בראשותו של תא"ל אפרים סנה, החל לנהל את כל בעיות המגישה ביו"ש, דבר שהחליש את אמצעי ההרתעה של צה"ל. תיקי תלונות מופנים למשטרה ובאלה אז הבדוק, בידה קצרה מלהושיע. „לכך מתוספת העובדה שלא פותחים תיקים, או מתעלמים מתיק חקירה, שאין בהם פגיעה חמורה בנפש. יהודים מקרים שנפתחו תיקים ולא טופלו, גם כאשר הפורעים פורעי חוק נתפסו בשעת מעשה". כשביקשנו דוגמא, סיפרו לנו על נהג מתיישבת מפה בניינן הבסיס התלמידים בדרך לפופרה שלא אחת הותקף באבנים, וכאשר פנה לחיילים שבמחנה באזור לסייע לו בלכידת מיידי האבנים הסבירו לו: תרדוף לבד, אנחנו לא רוצים לפעול. בהגשת תלונה לשר הבטחון הבטיח לבדוק ועד היום לא נתקבלה כל תשובה.

האם יוקם כוח הגנה עצמאי?

המתיישבים מציעים הקמת כוח הגנה עצמאי בעין „מבצר אזרחי" ולדבריהם הדבר ירתיע את הפורעים לבינתם. „אנחנו מכירים את הסביבה טוב יותר מכל אחד אחר והפורעים גם מכירים שעם המתיישבים לא כדאי להיות בקונפליקט". בירוד הבטחון על בלוהותי הנה רעיון זה מכל וכל. הוא בטוח, כי יאבד כליל את השליטה של הנבעה ב„שטחים" אם יפעלו „כחינויות" של המתיישבים ביו"ש, ותיווצר גם מערכה של קונפליקטים שתשעור הסיכה שקשה אחר כך לכבות. אז איך מונעים זריקת בקבוקי תבערה? „הכל שאלה של כסף לגיוס כוח־אדם, אבל גם אם יזרם כסף רב, כל עוד קיימת מדינה בין בני השטחים ניתקל בפעילות חבלנית כזו או אחרת ועם זה עלינו להשלים".

هكذا في الاصل

האור שנדלק ב„עיר הנידחת"

הרב פנחס ליפנר, חתן פרס ירושלים לחינוך יהודי, אינו פנים חדשות במדינת ישראל, גם אם כעשרת אלפים קילומטרים מפרידים בין סן־פרנציסקו, שם הוא מנהל בית־ספר יהודי, לבין ירושלים — בירת הנצח של עם ישראל ומדינת ישראל. גם אם הוא נמצא שם — הוא נמצא כאן. בליבו פועמת אהבה גדולה למדינת ישראל ולירושלים החרותה בלבו.

לפנינו דמות של מחנך בעל יחוד, יוזמה ואמונה גדולה בשליחות החינוכית שנטל על עצמו. לראשונה פגשנו אותו לפני שו"ב שנים בסן־פרנציסקו בימים שהעיר היתה ידועה כ„עיר הנידחת" בכל הקשור במורשת היהדות. ראינו אותו צועד במערכה גדולה כדי לשנות את הדימוי שדבק בקהילה היהודית לא בבעם בהשפעת הזרם הכללי בו מבולה ההפקירות. הוא בא להעלות בה אורות היהדות. לא קלה היתה המשימה שנטל על עצמו. היה יחיד מול רבים, שלא ראו בעין יפה את אורות הקודש של היהדות, שמא יגרשו הרבה מן ההבל שהפך חלק בלתי נפרד מתווי החיים שלהם.

ראינו אותו ניצב מול קהילה שלמה, כשהוא דורש בתקיפות לפתוח בית־ספר יהודי כל־יומי שבו ילמדו יהדות של אמת; יהדות היונקת את היותה מתורת ישראל, כפי שזו ניתנה במעמד הר סיני, ללא שינויים וללא שמץ של רפורמות שדבקו בקהילה שבשער הזהב (הגולדן־גייט) הוא גולת תפארתה. ראינו אותו יחד עם קבוצת הורים, לא גדולה, מפגינים במשרדי הפדרציה היהודית, כאשר שוטרים בקסדות מצויידים באלות מגרשים אותם מהבנין, לא רק שהשוטרים לא הפחידו אותו, אלא אף הישלו את רוחו, להמשיך במאבק למען החינוך היהודי, בעיר שהיא רחוקה מיהדות כרחוק מזרח ממערב.

*

איש בשורה

כעבור שנים, שוב פגשנו אותו בחוצות ירושלים והוא איש בשורה: בית הספר היהודי הכל־יומי, הפך לעובדה. מ־35 תלמידים שהחלו ללמוד בחדרים צדדיים שליד בית הכנסת של „חברת תהילים" במעלות ההר המשקיף על ימה של סאן־פרנציסקו — למאתיים תלמידים בשמונה כיתות לימוד.

הוא בא לישראל כדי לבחור שליח — מורה והוא גם מדריך נוער בתנועת בני־עקיבא.

„לא די שאנחנו מלמדים את הילדים תורה, בצד המקצועות הכלליים. דרוש לנו מדריך של תנועת נוער דתית, שימצא איתם בשעות הפנאי ויתווה להם אורח־חיים יהודי־ישראלי, ברוח תורת ישראל" — אמר.

זה היה לפני קצת למעלה מעשר שנים, ומאז בבית־הספר קיים שילוב נאה של לימודים עם חברות בתנועת הנוער הדתית — בני־עקיבא. „הם משלימים זה את זה" — אמר, בהטעמה של גאווה, הרב פנחס ליפנר.

ביקרנו בבית ספרו לפני תשע שנים, לפני שבע שנים וגם לפני חמש שנים. היתה לנו הזדמנות לראות את המוסד החינוכי הדתי בהתפתחותו.

לא עוד מלחמות עם הקהילה, אלא פעולה משותפת עם ראשיה: לא עוד אווירה של זרות ועוינות, אלא קירוב לבבות.

הם התקרבו זה לזה, לא על־ידי ויתורים, לא על־ידי שינוי האופי של בית־הספר, אלא מתוך לימוד משותף. כאשר רבים מחברי הקהילה הופכים תלמידים, והם נמנים עם שומעי־לקחו של הרב—המחנך.

וכה, אט־אט, החלה להתחולל מה שמכנים „מהפכה יהודית" בסאן־פרנציסקו.

היהדות הכתה שורשים בקרב בני הקהילה המונה כיום למעלה משבעים אלף נפש. נדלק אור בתוך החשכה — אור של יהדות. קמה תנועה של חוזרים בתשובה; תנועה של רעבים לא ללחם — כלשון הנביא, אלא לדבר ה'. היא הקיפה צעירים וכבוגרים שהיו בבחינת „תינוק שנשבה", שאינו יודע דבר על שורשיו ועל צור מחצבתו.

בלא כפיה, בלא פקודות מלמעלה — הם באו ללמוד ומוסיפים לבוא כדי להכיר מקרוב את היהדות. והלימוד הביא לידי מעשה.

בתים של יהודים מתבוללים החלו לפתע מתמלאים יהדות. בעליהם שינו אורח־חיים, הכשירו את המטבחים, החלו לשמור שבת ולהקפיד יותר ויותר על עיקרי המצוות המייחדים את היהודי.

*

מאפלה לאור גדול

לפני שמונה שנים נזדמנו לביתו של הרב ליפנר, בעת מסיבת פרידה לאחת המשפחות שנפשה חשקה בתורה, לקראת עלייתה לארץ־ישראל.

הרב ליפנר, ציינו בני המשפחה, הצית בליבנו את האהבה לארץ־ישראל.

אז, היתה זאת משפחה בודדת בנוף של סאן־פרנציסקו שבחרה לעלות לארץ־ישראל.

לפני ימים אחדים נזדמן לנו לפגוש בני משפחה זו בירושלים — במסיבה שנערכה לכבודו של הרב ליפנר לרגל קבלת פרס ירושלים לחינוך יהודי.

במעמד זה פגשנו — עשרות משפחות יהודיות שבפרק זמן זה הספיקו לעלות לארץ־ישראל בתוכן בוגרי בית־הספר היהודי. פגשנו אבות ובנים — אבות שלמדו תורה כמבוגרים ובנים שהתחנכו מהגיל הרך בבית־הספר היהודי. כיום הם משרתים בצה"ל, לומדים ומלמדים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל ונושאים בגאווה את דגל היהדות.

ראשיתו של בית־הספר היהודי בסאן־פרנציסקו היה בצער. בלם בו תש ני, הדחקות — כיום הוא עבר לבניין הדור ומפואר, המאכלס בתוכו 12 כיתות לימוד, בית־כנסת, מעבדות וכל שאר האביזרים הדרושים לבית־ספר מודרני היודע לשלב תורה עם מדע.

„יצאנו מאפלה לאור גדול" — אומר אחד המחנכים הוותיקים שבא לשמוח בשמחתו של הרב ליפנר, חתן פרס ירושלים.

ואכן, נדלק האור, לא רק בבית־הספר, אלא גם בעיר שלפני שנים לא רבות התייחסו אליה כאל „עיר הנידחת" מבחינה יהודית; כיום, רוח היהדות מנשבת עליה. סאן־פרנציסקו היהודית פושטת צורה ולובשת צורה חדשה, לא עוד „עיר הנדחה"; לפנינו עיר בה נראים הניצנים הראשונים המבציחים בתוכה את היהדות בלבושה המקורית, היהדות עם שורשים.

מובן שנותר עוד הרבה מה לתקן: יותר ממה שהושג יש עדיין להשיג. עם זאת ניתן לומר, שאם קם אדם בעל יוזמה ובעל אמונה גדולה, אין זו אגדה להפוך אפילו את „עיר הנידחת" — לעיר שנשמע בה קול תורה.

סאן־פרנציסקו בריוב שנותיה כידה את התתבוללות, את נישואי התערובות — למעלה משישים אחוז מרבבות היהודים התבוללו ונשאו נכריות לנשים ונכרים נשאו בנות היהודים.

כיום אחוז המתבוללים, גם אם הוא עדיין גבוה, בולטת בו ירידה. יש יותר ויותר חתונות יהודיות; יותר ויותר ילדים יהודים פונים לבית־ספר יהודי והוריהם רופאים, מהנדסים, משפטנים וסתם סוחרים קובעים עתים לתורה וגם מתקרבים יותר ויותר לארץ־ישראל.

*

אין זו אגדה

במעמד החגיגי של חלוקת פרס ירושלים, בלט הרב ליפנר בהישגיו החשובים — הישגים של אדם שצלל לתוך המים הצוננים של סאן־פרנציסקו, אל לוע החברה שהיהדות האורתודוקסית היתה לזרא לה, ואשר כמעט נשבעה שזו — רגלה לא תדרוך בעיר הזאת.

בסאן־פרנציסקו בח"י השנים, מאז קם בית־הספר היהודי, ומיום בואו של הרב ליפנר לעיר הזאת, ברכם המהפכה הגדולה. כיום לפנינו עיר יהודית שהרבה ערים בארצות־הברית היו מתפארים בהישגיה.

על ההישגים הללו קיבל הרב ליפנר את הפרס כשפניו להגדיל תורה ולהאדירה.

במסיבה שנערכה לכבודו השתתפו מורים, מדריכי בני־עקיבא, אישי תורה וציבור שנזדמן להם לפעול בסאן־פרנציסקו לצידו של האיש אשר חולל מהפכה גדולה בעיר.

הם באו, לא רק כדי לחלוק לו כבוד, אלא כשותפים למהפכה היהודית. „כל אחד מהם — אמר חתן המסיבה — תרם את תרומתו כדי שנוכל להגיע להישגים הללו שהפכו לגאוותה של סאן־פרנציסקו היהודית".

הרב ליפנר הוא רב אורטודוקסי, לא רק בעמשיו, אלא גם בלבושו. אך אין בזה כדי להפריע לו במלאכתו. הוא סלל נתיבים אל כולם — אל הקונסרבטיביים והרפורמים, גם אל אלה שהתרחקו מיהדות, ולא היו חברים בשום קהילה. סוד הצלחתו — בנועם הליכותיו, בכושרו להשרות אמון על החברה הסובבת אותו, ובאהבת ישראל לכל אדם מישראל.

מלחמתו למען קידום מורשת היהדות „בעיר הנידחת" דומה, אם כי מזוית שונה, לזו של יוסף ביגון — מאסירי ציון במוסקווה, שאף הוא זכה בפרס ירושלים לחינוך יהודי. המכנה המשותף לשניהם, אומץ הלב, כושר ההתמדה, האמונה הגדולה בשליחותו שנטלו על עצמם והיא להפיץ את מורשת היהדות ולקרב לא רק קרובים אלא גם רחוקים אל מעיינות האמת שלה.

היה מי שהעיר במעמד זה כי שניהם פועלים כשלנגד עיניהם אימרתו המפורסמת של חוזה המדינה ד"ר בנימין זאב הרצל: „אם תרצו, אין זו אגדה".

הם הפכו אגדה למציאות החיים. ועל כך יבורכו.

מ. א.

הרב פנחס ליפנר בשיחה עם שר הביטחון בעת ביקורו בסאן־פרנציסקו
כאורח בית־הספר היהודי בו לומדים יהדות מן המקור

תלמוד תורה של גדעון בקשת

מאת חיים פיקרש

אודי בן דוד, ילד בן 8, עם פיאות המשתלשלות מראשו הזהוב, בנם של חנה וחיים בן דוד, מוותיקי המושב „קשת" שברמת הגולן, ידע כי כבן בכור, עליו לצום בערב חג הפסח, אך סיום מסכת יכולה „לשחרר" אותו מהצום, וכך הפציר שיאפשרו לו בבית הכנסת של המושב, לערוך סיום מסכת „ברכות" שלמד עם חבריו „בתלמוד תורה של גדעון", וכך יכלו באי בית הכנסת לראות את הזאטוט ניצב בראש השולחן, מחזיק במשניות ומגיד שיעור...

„לחיים" הקישו אחרי כן את כוסיות היין והורי ילדי התלמוד תורה, שהצטרפו אל אורי ואל חבריו השובבים...

סיום מסכת בידי הילדים אינו אלא פרק אחד מני רבים, בישוב „קשת" שבו לא רק קיים בית ספר אלא גם תלמוד תורה מיוחד, שבו חוזרים הילדים אחר יום הלימודים, כדי ללמוד במסגרת עצמאית, כשהמורה, גדעון סמיר, שוקד עליהם ומשנן לפניהם עוד ועוד פרקי תנ"ך, משנה ואגדה,.. גם לזאטוטים מבעש, מסגרת של לימוד, בהדרכת יוסי שלום, ממתיישבי „קשת". אף הוא מחנך במקצועו, המכניס את בני השלוש־ארבע, לעולמה של תורה.

„תלמוד תורה כנגד כולם"

גדעון, בנו החוזר בתשובה, של אברשה סמיר, מסיים את עבודתו בבית הספר הממלכתי הדתי „הצבי" ב„קשת", עד לשעות הצהרים, ומייד אחרי־כן אץ לפתוח את שערי בית הכנסת, שבכניסה לישוב, כדי להקביל את פני הילדים, הבאים מייד לאחר ארוחת הצהרים ללמוד ב„תלמוד תורה של גדעון".

הילדים תופסים את מקומם ליד השולחן, אל מול ה„היכל" המעוטר בפרוכת ססגונית עם ציור נאה של טל חרמון היורד על הר ציון, ובלי אומר פוצחים במזמור שיר. מפזמים ניגון ואומרים בעל פה את המשניות שלמדו יום לפני כן.

„זוהי שיטתו של השליה הקדוש" — מסביר גדעון סמיר, ה„מלמד" נעים ההליכות, חובש הכיפה הסרוגה, הגדולה, על ראשו, מחליק על סנטרו וזקנו השחור, ומציין כי הוכח שכך, בעל־פה, קולטים הילדים יותר טוב את מה שלומדים. אחר הם ממשיכים לפצוח במזמור שיר, לומדים עוד פרק משניות בבא קמא פרק ... אור פיאו' הקטן כתבה עם אורי בן דוד וידידיה פיגנבוים, כ„מבינים ובקיאים"...

תלמוד התורה לזאטוטים ולילדים הקטנים, קשור לבית הספר של „קשת", שבו לומדים הילדים עד כתה ג' כשהמטרה תהיה בקיום של בית הספר זה במושב ולא שולחים את התלמידים אל בית הספר האיזורי בחיספין ניצדה לדברי המנהלת שלו הרבנית דבורה פיינבוים רעייתו של הרב המקומי לשים דגש ביותר על עניין החינוך התורני.

האם לא ניטל מילדים אלה עולם הילדות שלהם? האם לא מונעים בעדם את חוויות המשחקים?

חס ושלום, מעיר גדעון סמיר, הרי תלמוד תורה אינו עונש לילדים. הן השמחה מציפה כל ישותם. אתה רואה זאת בעליל. השיעורים עצמם הופכים לחוויה. הם משולבים בסיפורי אגדה, משלים, עם בדיחות שמתן פרסים בצידם, יתירה מזו, השיעורים בתלמוד התורה, מלווים בסיורים וטיולים, כי המגמה היא — להמחיש בפניהם את הכתוב. כך יוצאים הילדים לסייר בסביבות המשק, המבורכת באתרים יפים, מעיינות מים ומפלים, שדות בר, תילים ועצי פרי ופרחים מכל המינים והסוגים. בטיולים אלה, נפגשים הילדים, בצורה מוחשית, עם חולמי ולוחמי עמנו שבעבר, באנשי קודש שבגמלא הסמוכה, עם בתי בית הכנסת היהודי בקצרין ובית המדרש של ר' אלעזר הקפר, עם לוחמי עמק הבכא, תל פאחר והחרמון, ואף רואים את ההתיישבות היהודית העניפה שהיתה ואנו ממשיכיה".

ואין לך — מוסיף גדעון סמיר הוכחה טובה יותר להצלחתנו מאשר העובדה, כי הילדים מבקשים „לרוץ לתלמוד תורה", ונשארים בו שעה ארוכה לאחר השיעור...

„קשת", המושב המסונף לאיגוד המושבים של הפועל המזרחי, שראשיתו — מיד לאחר מלחמת יום הכיפורים, כאשר מתיישביו ביקשו לקבוע „עובדות בשטח", ניהלו מאבק קשה עם הגורמים המדינה עד שהורשו „היאחז" זמנית, באיזור חושניה. לפני מספר שנים הפכו להתיישבות קבע, בין שני התילים הגבוהים, סמוך ליהודיה יונתן ואלוני הבשן. המהווים גוש התיישבותי חי בטבורה רמת הגולן.

דבקים בעולמה של תורה

הבא בשערי „קשת" חש באווירה המיוחדת האופפת אותו. מתיישביו דבקים בתורה ונלהבים מעבודת האדמה. חמישים משפחות מצויות היום ב„קשת", כולן „ברוכות ילדים", בממוצע שישה ילדים כל אחת. הם באו ממגזרים שונים, בוגרי בני עקיבא, חיילים משוחררים, חוזרים בתשובה, מארצות ומוצאות שונים, וביניהם בולטים בוגרי ישיבות ההסדר ומשוחררי צה"ל גם בדרגות בכירות.

פרנסתם — בעיבוד חלקות שדה, גידולי בשירים, גידול עדרי בקר לבשר. לולי עופות, מטעי תמרים ומטעי מנגו חדשים ועתה, בשבילי הכניסה למושב, נטועים עצי דובדבנים, שהם בבחינת חידוש בנוף החקלאות בארץ.

אנו מתגבשים לחברה אחת, מעין משפחה אחת גדולה, שלה אידיאל אחד — לחיות חיי תורה ועבודה חקלאית. הם מתמידים לקרוא ל„צעירים שכמותם" לבוא ולהצטרף אליהם. היישוב, במרומי הגבעה, משקיף על נופים קסומים — החרמון מזה והכנרת מזה, סמוך לו מאגר מים גדול הקולט את מי החרמון המושלג, הניגרים אל אפיקי הגולן. במרכז הישוב, רחבה מרוצפת, שבה מתכנסים בני הישוב לעת ערב, אך עיקר הפעילות היא בין כתלי בית המדרש, כי כאן מרבים ללמוד תורה בשעות הבוקר ובשעות לילה מאוחרות.

הילדים הולכים בעקבותיהם ומשלבים את ילדותם בעולמה של תורה, וכששמים דגש על לימוד לשמו, אין חשיבות לציונים — מסביר גדעון סמיר. לנו יש עניין לבנות את אישיותו של הילד, ובתעודה נוסף נספח שבו הילד

(סוף בעמוד 9)

„אל עמי" בשירות העם / מאת רמי סדן

„עם הדומים אין לי מה לדבר, אני לא חוזר אלפיים שנה אחורה, אני חי היום!" אמר אחד מתלמידי בית ספר עירוני בתל אביב ביום עיון שהתקיים בבית ספרו מטעם „אל עמי". בסופו של יום העיון היתה דעתו שונה. היה מוכן לשמוע ואף ביקש מידע נוסף.

מאז התקיימו בבית ספרו עוד מה־ימי עיון. למרות שלא חל כל שינוי בדרך חייו הרי מבחינתם של מארגני יום העיון היותה זו הצלחה ממשית.

„אנחנו איננו עוסקים בהחזרה בתשובה. השיטות המקובלות של שבירת האדם ובנייתו מחדש אינן בונות אדם בריא ושלם אלא אדם שאישיותו מרוסקת ומתוכנת מבחוץ. אנו מאמינים כי ערכי האומה — ערכי התורה הם הבסיס לקיומנו כאן ואותם אנו מבררים ולומדים יחד. מתוך הבירור האישי, אך האמיתי והכן — ייבנה האדם ותבנה האומה כולה" אומר הרב יהושע צוקרמן העומד בראש „אל עמי".

„אל עמי" נוסדה בשנת תשמ"ב ובראשו עומד מרן הרב הראשי לישראל וראש ישיבת „מרכז הרב" הרב אברהם שפירא שליט"א. את ה„דחיפה" להקמתו נתנו הרב יהושע צוקרמן, ר"מ בישיבת „מרכז הרב" ור"מים נוספים ועמם אלישע וישליצקי, מחשובי התלמידים בישיבה. „אל עמי" החלה מייד בפעולה חינוכית תרבותית במטרה לחזק את אחדות העם ע"י הקמיית הקיצוניות ההולכת וגוברת בחברה הישראלית. מאז הקמתו ועד היום יש גידול קבוע בהיקף הפעולות ובשנה האחרונה למדו במסגרות הארגון למעלה מ־15,000 משתתפים קבועים. פעולות הארגון מתבצעות בחוגי בית, בימי עיון בבתי ספר, בסדרות ימי עיון בתנאי נופש ובכינוסים מיוחדים הנערכים בנושאים אקטואליים.

לאחרונה התקיים במלון „רמדה רנסנס" בירושלים כינוס מיוחד לבירור שאלות חינוכיות שהציבור הדתי־לאומי מתחבט בהן. בכינוס נכחו כ־150 איש.

אולם עיקר הפעילות נעשית בעבודה יום־יומית. בין פעולותיו הקבועות של „אל עמי" נוכל למצוא 50 חוגים שונים הפרוסים מאילת בדרום ועד מעלות בצפון. בין השאר מתקיים חוג לסטודנטים והמרצים עונים על שאלות בנושאי אמונה, דת ומדע ויישום טכנולוגי. יכולת האדם והידע הטכנולוגי לפתור בעיות מורכבות ומסובכות יוצרות לעיתים הרגשה שאין עוד צורך בערכים רוחניים. המעניין הוא שדווקא לתלמידי הטכניון יש שאלות רוחניות עמוקות יותר וזו עדות נוספת לרעיון הבסיסי ביהדות שהחומר משמש את הרוח, החומר צריך לדעת את גבולו.

בחוגים הקבועים המתנהלים במושב בית־יהושע ובבית הספר החקלאי שבכפר סילבר, היה נראה למי שמביט מן החוץ כי נפגשות כאן שתי דרכים שונות ונפרדות.

שלא כבמקומות אחרים ובפגישות עם קבוצות אחרות הגיעו בני הישובים עם תפיסת עולם מגובשת, ברורה ובעלת כיוון מוגדר. אלא שכבר בתום הפגישה הראשונה נשבר הקרח. לאחר הרצאה מרכזית בנושא יהדות וציונות התפזרו המשתתפים לקבוצות דיון. כשהוזר להרצאה מסכמת היה ברור לכולם כי הבדלי הדרך נובעים מיישומים שונים. אך היסודות והמטרות רב בהם המשותף על המפריד.

דברים אלה נאמרו בפגישה של יומיים שנערכה בירושלים בהשתתפות כ־20 מנהלים, מפקחים ומורים בכירים, חצים מהמגזר הדתי וחציים מהמגזר החילוני. בסיומה של הפגישה היתה דעת כל המשתתפים שיש צורך להרבות בהתכנסויות כאלו. „מודל זה ודומים לו, בציבור מבוגר יש בו בשורה של אחדות והעמקה" — זהו אחד המסרים החשובים של תנועת אל־עמי.

תנועת „אל עמי" קוראת לציבור הדתי לאומי לצעוד יחדיו להעמקת אחדות העם, ערכיו ואמונתו.

ראשי אל־עמי מתכננים את פעולותיהם

חיים פלק, מנהל „אל עמי", מנהל את הארגון בשנתיים האחרונות, על ייחודו של הארגון:

שאלה: מה הביא אותך לעבודה ב„אל עמי"?

תשובה: הצטרפתי לארגון כאחראי על פעילות לפני כ־4 שנים מתוך תחושה כי בתקופה האחרונה נוצר ביקוש עצום לידע רוחני והגדרת מטרותינו כאן כעם.

שאלה: מה השתנה ב„אל עמי" מאז הקמתו?

תשובה: נוצרה „כימיה" בין ציבורים רחבים. החל דיון פנימי רחב הן בתוך הציבור הדתי־לאומי והן במגזרים רחבים אחרים, בציבור החילוני המתעניין בערכי היהדות. לציבור החרדי עדיין לא הגענו לצערי.

שאלה: איזה מסר יש לך למסור לציבור החרדי?

תשובה: גם בציבור זה חלות תמורות רחבות בשנים האחרונות. חשוב לנו להדגיש לציבור החרדי כי רב המשותף על המפריד, מבלי לטשטש את חילוקי הדעות שבינינו.

שאלה: מה הצורך בקיומם של גופים רבים כל־כך כ„גשר", „אל עמי", „עמיעד", מכון ש"י, מכון מאיר ואחרים, האם לא עדיף היה להקים רשות מרכזית אחת?

חיים פלק: מסר דתי־לאומי לציבור הרחב

תשובה: ריבוי המכונים מבטא ריבוי של גוונים שיכול רק להועיל ולפתח חשיבה־מפרה. המאפיין את „אל עמי" היא העובדה שהוא יוצא אל הציבור ואינו מחכה לציבור שיגיע אליו. זהו הגוף המעביר מסר דתי־לאומי לציבור הרחב והולך ופועל כשמו — „אל עמי".

שאלה: כיצד מתקיימים כל־כך הרבה ארגונים כאלו, האם אין כאן בזבוז כספי ציבור?

תשובה: אנו זוכים לעזרה רבה מהציבור הדתי־לאומי שתורם ביד נדיבה כדי שתצא בשורת האחדות שלנו מבית מדרשה של הציונות הדתית. יש גם עזרה של משרדי ממשלה ותורמים פרטיים. בכל מקרה, הכספים אינם הולכים לאחזקת מנגנון אלא נטו לפעילות חינוכית.

שאלה: על אילו הצלחות מיוחדות אתה יכול להצביע, כיום לאחר 5 שנות פעילות?

תשובה: ההתקדמות המבוקרת שלנו היא ההצלחה החשובה ביותר. מבחינתי, גם אם אין שינוי בלבוש או בצורת החיים הרי שיש שינוי מהותי ביחס לערכי היהדות, בנכונות של כל צד לשמוע את רעהו וביכולתנו ליצור אחדות ועמקה. אלו המטרות שלנו ובקיומן היום יומי הצלחתנו הממשית ביותר.

„שערי יהדות" של גיורת

מאת א. צ. גבעון

ספרים רבים נכתבו על גיור וגרים מהם דיונים על הצד ההלכתי ומהם סיפורים על עשרות גרי צדק. בספר „שער יהדות", שנכתב על ידי גיורת, שבמשך חייה הספיקה להכין כ־50 גיורות, שבאו לחסות תחת כנפי השכינה. המחברת רות ולריה אלטמן, כעת תושבת קריית שמואל ע"י חיפה מקדימה במבוא לספרה, שהופיע בשנה האחרונה בהוצאת „נזר דוד" ע"ש הרב דוד כהן הנזיר זצ"ל בעזרתו האדיבה של הרב הראשי וראש אב"ד בחיפה הרב שאר ישוב כהן, את סיפורה האישי ואת דרכה אל היהדות.

וכך היא מספרת. נולדתי להורים נוצרים. במשך הזמן למדתי שהנצרות הושתתה בכללותה על יסוד היהדות, והשינויים שהכניסו מייסדי הנצרות לא נתקבלו על דעתי ולא יכלו לספק אותי. הרגשתי רצון להתקרב אל הדת המקורית, דהיינו להיות יהודיה. ביהדות הייתי מאושרת כשלמדתי על הבסיס המוסרי של מצוות בני נח, אשר תחנו את הברית שנערכה בין ה' לבינם ואשר נח ציווה לאנושות כולה.

אהבתי את עבודת הקודש

היו לי חברות יהודיות טובות, שהשאילו לי את הספרים היהודיים ואני לוויתי אותן לעתים קרובות בדרכן לבית הכנסת. הרגשתי טוב באוזר בחברת החברות היהודיות. אהבתי את פשטות עבודת הקודש ואת האווירה של השתייכות יחד. אחרי זמן רב של לימודים הייתי מוכנה לגיור. באותה תקופה גרתי אצל אחותי הנשואה בהמבורג. נאמר לי שרק הרב האורתודוקסי ד"ר שלמה שפיצר מתאים לגיירני. בביקורי הראשון אצלו נתן לי ספרון בשם „מקראות בעברית" מאת מיכאל אברהם. באמרו: בספר זה תלמדי לברך עברית, ואם תוכלי לקרוא את הפרק הראשון של „שמע" תשובי בא אלי. כמובן קראתי את המשך הוכחי התורה בתרגום ביחוני.

למדתי ארבע שבועות יומם ולילה, ואחר זה יכולתי לקרוא בביאי אל הרב שפיצר שאלני בתמיהה: את יכולה לקרוא? וכאשר קראתי את הפרק הראשון, אמר: כעת אני מאמין, שאת רוצה להתגייר בתוך הכרה. אחר כך ביקש מד"ר יצחק הייבמן, מנהל התלמוד תורה בהמבורג, ללמד אותי. ד"ר הייבמן היה תלמיד חכם גדול ויהיה בעולם היהודי כהוגה דעות במיוחד ע"י ספרו „בעקבי המצוות". השיעורים הפרטיים שהיו לנו במשך שבועות אחדים, היו נהדרים. בחרנו את „חורב" של הרב שמשון רפאל הירש זצ"ל כבסיס ללימודים. למדתי הרבה והגב' הייבמן הדריכה איתי בניהול משק בית כשר למהדרין. כאשר הייתי מוכנה למבחן הסופי נאלצתי לנסוע לברלין, כי ד"ר שפיצר לא קיבל גרים בבית הכנסת שלו. נבחנתי בבית הכנסת „היידריוטער־שטראסע" ע"י מ' פסאחובסקי. אחרי הבחינה קיבלתי עלי עול המצוות והבטחתי בשבועה שאקיים כל מצוות התורה כמו שניתנו לעם ישראל ע"י משה בהר סיני. הלכתי למקווה והרבנים הכירו בי כיהודייה. היה זה רגע גדול בחיי, מאז ועד היום הנני יהודיה שלמה המקיימת את כל מצוות התורה, כפי שהבטחתי. ניגשתי לאיש דתי ששמר כל מצוות התורה, ושממנו למדתי עוד הרבה. נולד לנו בן והיינו מאושרים. אושר זה נמשך 13 שנה כי בעלי נרצח במחנה ריכוז בוכנוולד על ידי הנאצים ימ"ש בנובמבר 1938.

הצעתו של קצין נאצי

אחרי מות בעלי בא אלי קצין נאצי והציע לי לעזוב את היהדות ולהטביל את בני לנצרות, ואז יחזירו לנו את כל הרכוש שהחרימו מאתנו. סירבתי מייד ועזבתי את האדר. באפריל 1939 עברתי עם בני לאנגליה. שם עבדנו קשה במשך 16 שנה. רק בשנת 1955 יכולנו לקיים את רצוננו העז לעלות לישראל.

בראשונה גרנו בקריית ביאליק בני התחתן ולי נותר זמן לעסוק בתחום סוציאלי. למדתי כתב עיוורים והעברתי לכתב ברייל כ־15 ספרים מעברית בשביל ספריית העיוורים בירושלים ובנתניה. הצטרפתי לחברה קדישא בה אני פעילה עד היום. עזרתי לילדי „אילך" והייתי מאושרת שיכולתי להקדיש זמני לעזור לאלה.

בשנת 1962 ביקש ממני הרב חנניה כהן, רבה של קריית ביאליק, ללמד אשה נוצריה לקראת גיורה. קיבלתי זאת על עצמי ולמדתי עם האשה כל יום במשך שבועות אחדים. אחרי עמדה יפה במבחן והבטיחה לקיים כל מצוות התורה, הלכה למקווה והוכרה כיהודיה. רב כהן הציע לשלוח אלי עוד מועמדות לגיור, שאלמד אותן. אחרי היסוס קצר קיבלתי את ההצעה, כי הרגשתי שזו מצווה גדולה שבעבודה אין לקבל תשלום בעדה.

זה היה הגורם, שלפני כ־20 שנה הניעני לכתוב את ספרי. היו לי תלמידות מכל העולם, אמריקה, אפריקה אסיה ואירופה, שלא יכלו ללמוד בעברית רק בשפה שלטו בה בשלימות. רק השפות אנגלית, גרמנית באו בחשבון, ואולם לא היה ספר בארץ בשפות אלה שלמדו הדת היהודית. לא היה בפני ברירה, אלא רק לכתוב בעצמי ספר כזה. בטרם התחלתי לכתוב הייתי צריכה לחזק ידיעותי בתחומים חשובים. לכן למדתי ביסודיות את חמשת הספרים הבאים: „חורב" מאת הרב שמשון רפאל הירש; קהילת שלמה מאת בלוך־צפת; יהדות והעולם המסובב אותה — מיכאל גוטמן, ברסלאו; היהודי המודרני ובעיות הנצח — מאת אהרן ברט: הדרך ליהדות מאת ויהלם פריינן — תל־אביב.

מכל הספרים האלה יכולתי ללמוד הרבה ולהשתמש כחומר לספרי, אבל יותר מכולם נתן לי „חורב" שכבר למדתי עם ד"ר הייבמן. מן הפרקים ב„חורב" על כשרות, כתבתי מאמרי על הכשרות. מספרו של מיכאל גוטמן למדתי הרבה על מצוות בני נח. על הספר עבדתי שמונה שבועות, ולא היה בעיני יותר מדי. הייתי מאושרת כאשר סיימתי את הספר. קבלתי מהרב הראשי של חיפה ורב העיר קריית ביאליק את הרשות ללמד את המועמדות לקראת גיורן. לימדתי מספר גדול של נשים אשר עמדו יפה במבחן ואחרי טבילתן במקווה והבטחתן לשמור את המצוות, נעשו יהודיות.

ביהדות מצאתי את יעודי בחיים ומודה אני לבורא, שעזר לי ברחמים ובאהבה לכתוב את הספר הזה. כמורה ניסיתי תמיד להעביר לתלמידות את החכמה ואת המשמעות של המוסר הנעלה של היהדות, ועל ידי כך יכולתי לעורר בהן אהבה ליהדות, כך שייעשו יהודיות טובות".

עיקרי היהדות בשלוש שפות

הספר המכיל את עיקרי היהדות, כתוב בשלוש השפות, שפת האם של המחברת — גרמנית, תרגום עצמי שלה לאנגלית ותרגום לעברית. יש בו פרקים כגון „קיצור שולחן ערוך" למגויירים, הבאים לחסות בכנפי היהדות. אזכיר אחדים מהפרקים: קיצור תולדות היהודים על פי המסורת, מצוות יסוד, עשרת הדברות, שלושה עשר העיקרים, חגי ישראל, כשרות, הלכות טהרת משפחה, שגם נשים יהודיות יכולות ללמוד מהן, התפילות ובית הכנסת, ארץ ישראל, מצוות התלויות בארץ ובמעמד האשה והמצוות שהיא חייבת בהן או פטורה מהן.

הקדמה לספר כותב הרב שאר ישוב כהן, שרואה כמצווה גדולה שבאה לידו, כשפנתה אליו גרת הצדק האמיתית, הבודקת במצות קלה כבחמורה והציעה לפרסם בדפוס את חיבורה, המכיל קיצור תמציתי על היהדות בשביל גרות־הצדק. הספר נתחבר לא לשם עשיית ספרים, אלא הוך בדי עבודתה המעשית של המחברת, שלפי בקשות רבנים, אב"ד בתי הדין ודיינים קיבלה עליה לשמש מורה ומדריכה למועמדות לגיור הבאות לפני בית הדין. את עבודתה זו היא עושה במסירות רבה שנים מתוך הידור מצוות אהבת הגולה ואהבת הגר. אין הספר מתיימר להיות ספר פסיקה הלכה למעשה בכל פרטי דיניה. עיקרו להיות פותח שערי היהדות לרחוקים המבקשים להתקרב ולקרובים המבקשים לחזור בתשובה.

בהתחשב עם התנאים בגרמניה בין שתי מלחמות העולם היה צריך באומץ רב לבחורה צעירה להינתק ממשפחתה הנוצרית המבוססת ולהצטרף לקהילה היהודית מתוך הכרה מלאה ולקבל עליה את עול המצוות. ראויה האשה ולריה אלטמן, שהוסיפה לה את השם רות, לעמוד בשורה אחת בגלריה הנפלאה של גרות הצדק כמו תמר, בתיה ורות.

صورة عن الأصل

וחיי עולם נטע בתוכנו

מתן תורה לישראל חובק ומקיף הוא עולמות ומלואם, ולית אתר פנוי מיניה, ולכן נגענו במאמר זה בשלושה נושאים השייכים לזמן מתן תורתנו — קבלת התורה כולה מסיני, פרטיה כללותיה ודקדוקיה; לא המדרש עיקר אלא המעשה; קשים גרים לישראל כספחת.

מאת הרב חיים פרדס

כל התורה כולה ניתנה למשה מסיני

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (ויקרא כה א). ומפרש רש"י על פי „תורת כהנים" שם: מה ענין שמיטה (המפורשת להלן) אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. עד כאן דברי רש"י ופירושו הפשוט של הדברים הוא, כי יסודותיה העיקריים הכלליים של כל אחת מתרי"ג המצוות שבתורה וכן פרטיה ודקדוקיה, כולם כמש ניתנו למשה ונאמרו לו מסיני. בא הכתוב להדגיש ולהוציא מלבם הערל של כל הכופרים והמספקים שבכל הדורות, המפקפקים ומטילים ספק ח"ו במקו־ רן האלוקי הבוהלם של כל המצוות כולן מסיני ומפי הגבורה ממש: „כולן נאמרו כללותיהן ודק־ דוקיהן מסיני".

משום כך נאמר בשמות יט יט: משה ידבר והאלקים יעננו בקול. ומפרש רש"י על פי מה שאמרו במסכת מכות כד א: משה ידבר, כשהיה משה מדבר ומשמיע (את) הדיברות, שהרי לא שמעו (ישראל) מפי הגבורה אלא שתי הדיב־ רות הראשונות, שהם) „אנכי" ו„לא יהיה לך", הקב"ה מסייעו להת בו כח להיות קולו מגביר (מתחזק) ונשמע. עד כאן. ומכיוון שלא שמעו ישר־ ראל באופן ישיר ובלתי אמצעי מפיו של הקב"ה ממש אלא את שני הדיברות הראשונים בלבד שהם יסודות האמונה ועיקריה, והיה מקום ח"ו לכופרים ולרשעים לפקפק במקורה האלוקי של כל התורה כולה בלי יוצא מן הכלל, לכן באה בצוות השמיטה שנאמר בה „בהר סיני" ללמד על כל תרי"ג המצ־ וות, שכל כולן ניתנו מסיני ומפי הגבורה „על פי ה' ביד משה". וכך נאמר שם לא יח: ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני, שני לוחות העדות. ומפרש רש"י על פי שמות רבה מא ו: לדבר אתו, כלבד שהיה משה שומע (את דברי התורה) מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד (כלומר, כביכול הקב"ה ומשה). ולהלן שם לד לב מבואר ומפורש סדר קבלת התורה על ידי משה והעברתה לישראל: ואחרי כן נגשו כל בני ישראל, ויצום את כל אשר דבר אתו בהר סיני. ומפרש רש"י על פי מה שאמרו במסכת עי־ רובין נד ב: ואחרי כן נגשו, אחר שלימד (משה) לזקנים, חוזר ומלמד הפר־ שה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה. משה היה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן (מלפני משה) וישב לו משמאל משה. נכנסו בניו (של אהרן) שנה להם משה פרקם, נסתלקו הן ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. נכנסו זקנים שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לצדדין, נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם. נמצא, ביד כל העם היה לימוד אחד (של כל התורה מפי משה), ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלושה, ביד אהרן ארבעה. עד כאן פירוש רש"י. ועל כן נאמר גם שם: את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני, ללמד, כי לא הוסיף משה ולא גרע ח"ו כאומה כמה שקיבל מפי הגבורה.

בבמדבר ג א נאמר: ואלה תולדות אהרן ומשה, ביום דבר ה' את משה בהר סיני. ומפרש רש"י שם על פי סנהדרין יט ב: ביום דבר ה' את משה, נעשו אלו (בני אהרן, כמו) תולדות (ובנים) שלו, שלימדן (משה את כל) מה שלמד מפי הגבורה. וגם שם נאמר „בהר סיני", כדי לציין שוב ושוב, שכל כללותיה, פרטיה ודקדוקיה של מצוות נאמרו למשה מסיני. וכך נאמר עוד שם ז י: ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח ביום המשח אותו, ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח. ומכלל נאמר פעמיים בפסוק, ויקריבו הנשיאים, ולא קיצר הכתוב לאמר: ואת קרבנם לפני המזבח. ומסביר רש"י על פי הספרי שם: ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח, כי לא קבל משה מידם (את קרבנם) עד שנאמר לו מפי הגבורה (שיק־ בל), משום שלא היה דבר קטן או גדול שעשאו משה, מבלי שימלך בגבורה ויקבל הוראה מגבוה. וכמו שאמר לו יתרו למשה יח יט: ועתה איעצך ויהי אלקים עמך. ומפרש רש"י על פי המכילתא שם: איעצך ויהיה אלקים עמך, בעצה, אמר לו (יתרו), צא המלך בגבורה. וכך מצינו עוד בבמדבר ז יח—יט: ביום השני, הקריב נתנאל בן צוער, נשיא יששכר, הקרב את קרבנו קערת כסף אחת וגו'. ולשון הכתוב שם, הקרב את קרבנו, נראה קשה, משום שלא נאמר אצל שאר הנשיאים „הקריב", ועוד, שהכתוב הוא חסר י', הקרב. ולכן מסביר רש"י שם על פי הספרי כ־ דלהלן: מה תלמוד לומר, הקריב (בתחילת פסוק יח שם) בשבטו של יששכר, מה שלא נאמר בכל השבטים. לפי שבא ראובן וערער ואמר די (לי ב"ה) שקדמני יהודה (שהוא מלך אף שאני ה־ בכור, אבל מדוע לא) אקריב אני אחריו. אמר לו משה, מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו (הנשיאים) כסדר מסעות לדגליהם. לכך נאמר (שם, בפסוק יט:) הקרב את קרבנו, והוא חסר יו"ד, שהוא משמע הקרב, לשון ציווי, שמפי הגבורה נצטווה „הקרב".

עד כאן דברי רש"י, המצטרפים לשורת המקורות הרבים, המדברים כולם בדבר מקור כל דבריו של משה מפי הגבורה בלבד, ולא חיו מדעת עצמו. וייתכן לומר, כי סיבת הצטרפותם של דתן ואבירם בני ראובן למחלוקתו של קרח על משה ואהרן, היתה, משום שנשיא ראובן אליצור בן שדיאור לא הקריב את קרבנו במקום השני אחרי נשיא יהודה, אלא במקום הרביעי לאחר נשיאי יששכר וזבולון. וכמו שכותב רש"י בפירושו לבמדבר טז א: מה ראה (קרח), עמד וכינס מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדיאור וחבריו וכיוצא בו וכו'. נמצא, שאליצור בן שדיאור נשיא ראובן שנפגע כבודו כביכול בסדר הנשיאים המקריבים הצטרף בשל כך למחלוקת הנוראה ונספה בה יחד עמם.

וכך מוצאים אנו בסיומה של אותה מחלוקת שם טז כח, שמשה אומר: בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה, כי לא מלבי. ומפ־ רש רש"י שם: לעשות את כל המעשים האלה, שעשיתי על פי הדיבור, לתת לאהרן כהונה גדולה, ובניו סגני כהונה, ואליצפן נשיא הקהתי. עד כאן. ואילו את המלכות לעצמו לא הזכיר משה כלל כעיקר, מתוך ענווה והתבטלות. ועוד מסביר רש"י שם בפירושו לפסוק יג, כאשר אהרן עצר את המגיפה ואת המלאך: אמר לו המלאך (לאהרן), הנח לי לעשות שליחותי. אמר לו (אהרן), משה ציווני לעכב על ידך (ולעצור את המגיפה). אמר לו, אני שלוחו של מקום ואתה (אהרן) שלוחו של משה. אמר לו, אין משה אומר כלום מלבו, אלא מפי הגבורה. ומכיוון שעלו ספקות בלב הרשעים שבאותו הדור, שמא לא מפי הגבורה בלבד משה מדבר ועושה, אלא מדעתו עצמו ולטובת עצמו ובני משפחתו, לכן אומר משה בדברים ה כד: קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו, ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלקינו אליך, ושמענו ועשינו. ומפרש רש"י שם. ואת תדבר אלינו („ואת", בלשון נקבה, ולא נאמר „ואתה", אלא שאמר להם משה לישראל:) התשתם (החלשתם) את כוחי כנקיבה, שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים (וחפ־ צים) להתקרב אליו באהבה. וכי לא היה יפה (וטוב) לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני? עד כאן. וכל זאת, משום שידע משה כי אם ישמעו ישראל את כל התורה כולה מפי הגבורה, ייפסקו הספקות והגמגומים. אבל כיוון שלא שמעו אלא מפי משה, לכן צריך היה להזהיר ולהדגיש, כי כל התורה כולה, כללותיה ודקדוקיה ניתנו כולם למשה בהר סיני.

המדרש והמעשה

ושמרתם מצוותי ועשיתם אותם, אני ה' (ויקרא כב לא). ומפרש רש"י על פי „תורת כהנים" שם: ושמרתם, זו המשנה. ועשיתם, זה המעשה. ומפרש הראב"ד בפירושו ל„תורת כהנים", כי הכוונה לימוד לשינון התורה וההלכה, כדי שיוכלו לע־ שותן הלכה למעשה. כמצא אימרא. כי

הכתוב הזה בא ללמדנו את שני היסודות הידועים של עבודת הבורא, והם, כי לא יתכן הדבר לעס־ וק בתורה בחכמה, בעיון ובהעמקה מבלי לקיים את המצוות כולן לפרטיהן ולדקדוקיהן, וכך ממש אין להסתפק בעשיית המצוות בלבד מבלי לעסוק באמצעות קיומן של המצוות המעשיות לו לאדם כסולם המוצב ארצה בעולמו הגשמי, מסוגל הוא בתורה ובידיעתה. וכמו שאנחנו מבקשים בברכת „אהבת עולם" של שחרית: ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך. וזהו הרי יסודה של היהדות כולה, תורה ומצוות, תורה להלכה ומצוות למעשה.

ששנינו במשנה במסכת אבות פרק ב משנה ה: אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד. ויש להבין את משמעות ההבדל בין „בור" ל„עם הארץ" וכן בין „ירא חטא" ל„חסיד", ומה הקשר בין בור לירא חטא דווקא ובין עם הארץ לחסיד. ומצאנו שהמהר"ל בפירושו „דרך חיים" למסכת אבות שם מהדורתי עמ' רס—ריב, מאריך ומעמיק בהסבר ה־ משנה ובביאורה. וכך הוא פותח את פירושו שם. כבר אמרנו פעמים הרבה, שאין דברי חכמים (אלא) רק (דברי) הכמה (בלבד), אינם (כמו) דברי אנשים (רגילים) שהם מדברים לפי סברת האדם (וככל העולה על רוחם ודעתם, בלי בסיס הגיון ומסורת)". המהר"ל מסביר הנלך, כי מכיוון שיצירת האדם מורכבת משכל מופשט־ רוחני וגוף גשמי־חומרי, לכן באה התורה כדי לטהר, להפרית ולרומם את שכלו, וכדי להצלות ולשמור את גופו. וכאשר האדם חסר את התורה, תלמודה וידיעתה, ממילא שכלו נשאר נבוב, חלול, ריק וחלוש, ואז הרי הוא נעשה „בור" ושומם. ומכיוון שכל מהותה של יראת חטא נובעת מהכרת הבורא שצייווה ואסר את עשיית החטאים, ואי אפשר לעמוד על הכרת הבורא ולזכות בה אלא בדרך של עיון, דבקות והתבוננות עם התורה, לכן שנינו שם במשנה: אין בור ירא חטא. כלומר, מי שהוא בור מן התורה ושכלו ריק ונעדר מידיעתה, לא יוכל להשיג בשכלו ולהגיע ליראת חטא. וכאשר אין גופו של האדם עוסק בתורה הרי הוא נעשה מגושם וגס ובהמי וארצי. ומן הבחינה הזאת הוא נקרא „עם הארץ". נמצא, ששכל בלי תורה נחשב כ„בור", וגוף בלי תורה נעשה „עם הארץ". ומכיוון שהחסידות פירושה טוב ועשייה של לפנים משורת הדין, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות פרק א הלכה ד, ומידות אלה נובעות מעדינות הגוף ואצי־ לותו ומסילוקו וריחוקו מן הגשמיות וגסותה, ומ־ כיוון שאין אדם יכול להשיג את המידות הללו אלא אך ורק בדרכה של תורה בלבד — לכן קבעו שם במשנה כי „לא עם הארץ חסיד". כלומר, כי שגופו חסר תורה והוא נעשה „עם הארץ", לא יוכל בשום פנים להיות חסיד ולעסוק בחסידות במובנה האציל והנעלה. כך מפרש המהר"ל שם המשנה, ואת התלות המוחלטת של השכל והגוף בתורה וב־ מידותיה.

בנוגע לתורה ולימודה בלי קיומן של מצוות, שנינו שם בפרק א משנה טז: ולא המדרש עיקר אלא המעשה. וכוונת הדברים לומר, כי אף שבלי המדרש העיוני אין אדם יכול כאמור להיות ירא חטא וחסיד, אבל ברור ופשוט הדבר שביניהם לבין עצמם המדרש הוא טפל למעשה. וכמו ששנינו שם עוד בפרק ג משנה יא: כל שמעשיו מרובים מחכמתו, חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממע־ שיו אין חכמתו מתקיימת. והמהר"ל מסביר שם, כי כשם שלכל בניין יש צורך חיוני והכרחי ביסודות איתנים ויציבים שיתמכו בבניין הנשען עליהם, וככל שהיסודות מוצקים וחזקים יותר כך ייטב לו לבניין וכן יאריכו ימיו, כך ממש הוא גם בנוגע לתורה ולמצוות: ככל שירבו מעשי המצוות, החסדים והמעשים הטובים הממשיים הגשמיים, כן תגדל ותחזק המשענת והתמיכה בשכלו של האדם בתורתו ובחכמתו הרוחניים המופשטים, שבלעדי אותה תמיכה אין לה קיום. והחכמה ומציאות בגופו החומרי של האדם. ולכן אמרו שם, כי כל שמעשיו מרובים מחכמתו, ויש לה מעמד להכמה, וחכמתו מתקיימת, ונראה לומר, שהוא עומק כוונת אמירתם של ישראל בשמות כד ז: כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. הקדימו ישראל „נעשה" של ריבוי המעשים ל„נשמע" של קבלת תורה ועיסוקה, על פי הרעיון הזה המפורש כאן במשנה, שכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת וייתכן עוד, שה־ משנה רומזת כאן לתורת הנצרות שכולה זיוף ורשע, ושרוממות המדרש, המליצה הסוקרטית ב־ גרונה, וחרב פיפיות של מיעוט מעשים. וריבוי שפך דם, צביעות חנופה בידים. ובתהום זאת כנגד הזיוף ההיסטורי העולמי הנורא הזה, קובעת המש־ נה את המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים. והוא, כי „לא המדרש עיקר

שיחת חולין של תלמידי חכמים.
חיתוך עץ מאת אליה שור.

אלא המעשה". ויש להוסיף את מה ששנינו עוד בפרק ו' בקנין ה' מ"ח מקניני התורה: הלומד על מנת לעשות, שבלעדיו אין התורה נקנית ונרכשת על ידי לומדיה.

אמרו בגמרא במסכת יבמות קט ב: רבי יוסי אומר, כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו. ומפרש רש"י שם, כי מדבר במי שאינו מקיים הלכה למעשה את מה שהוא לומד, שלא זו בלבד שאין לו שכר בעשים שהרי אינו עושה, אלא שאפילו שכר לימוד תורה אין לו אף שהוא לומד תורה יומם ולילה. „שנאמר (בדברים ה א) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה אינו בלמידה". המהר"ל מסביר את הדבר בספרו „נתיבות עולם" נתיב התורה פרק ו מהדורתי עמ' כב, ואלו דבריו: כי התורה שהיא השכל העליון אין לה עמידה (וקיום) באדם כי הוא אדם בעל גוף, לפיכך אין לאדם דביקות (וקשר) אל התורה כי אם (ורק) באמצעות המעשה (של המצווה). שהמעשה שייך לגוף, ועל ידי זה יש לו חיבור וצירוף אל התורה. ובפרק יז שם מאריך המהר"ל ומעמיק באר בהסברו של המאמר, ואלו דבריו: כי התורה היא שכלית ואינה שייכה אל האדם שהוא גשמי, רק על ידי המצוות שהם מתייחסים (השייכים) לאדם לגמרי ובאמצעותן בלבד מסוגל האדם להתעלות ולהגיע אל התורה האלוקית. ולכן המצוות שהם שייכים לאדם (הגשמי, משום שגם הן מעשים גשמיים), על ידי זה יש לאדם שייכות אל התורה. וכאשר (האדם) מדליק את הנר (שהיא המצווה, שהרי נאמר במשלי ו כג: כי נר מצוה ותורה אור), אחר כך מגיע אל האור שהוא התורה; ולכך כאשר עושה המצוות שהם (בבחינת) נר אחר כך מגיע אל התורה שהיא אור. והיה לו (לכתוב שם) להקדים ולומר, כי „תורה אור ונר מצוה", רק כי הכתוב בא לומר, כי מצוה היא סיבה לתורה, שאם אין האדם עושה (את) המצוות (נאמר כי

לא יהיה לו רק לימוד התורה (בלבד), אף התורה אין לו. כי האדם והתורה (הרוחנית) הם שני דברים נבדלים (ושונים לחלוטין) זה מזה ואינם שייכים זה לזה, שהאדם הוא חומרי והתורה היא שכל פשוט (ומופשט). אבל המצוה, שהיא תלויה במעשה אשר המעשה שייך אל הגשם ואל הגוף, ועל ידי זה האדם ראוי אל התורה השכלית (כלו־ מר, על ידי מעשה המצוה).

משמעותם של כל המקורות שהזכרנו היא, שרק באמצעות קיומן של המצוות המעשיות לו לאדם כסולם המוצב ארצה בעולמו הגשמי, מסוגל הוא לעלות, לטפס ולהגיע אל ראשו המגיע השמימה ונוגע בעולמה של תורה הנבדל המופשט שאין לו כל שייכות וכל זיקה אליו. ועל כך מצווה כאן הכתוב: ושמרתם מצוותי ועשיתם אותם, וכל שישנו בעשיה ישנו בלמידה.

קשים גרים לישראל כספחת

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים (ויקרא יג, ב), וכך נאמר גם להלן יד נו: ולשאת ולספחת ול־ בהרת.

אמרו חכמים בגמרא במסכת קידושין ע ב: אמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר (ב־ ישעיהו יד א) ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כתיב הכא „ונספחו", וכתיב התם „ו־ לשאת ולספחת" (כשמע, שלשון „נספחו" אינו רק כלשון הסתפחות והצטרפות. אלא גם מלשון „ספ־ חת" שהיא נגע צרעת). וכך אמרו גם במסכת יב־ מות מז ב: גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, ומודיעים אותו מקצת מצ־ וות קלות ומקצת מצוות חמורות, מאי טעמא, דאי פריש (יימנע מלהתגייר בשביל המצוות החמורות ועונשיהן), נפרוש, דאמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת וכו'. וכך אמרו גם שם קט ב: רע ירוע כי ערב זר (משלי יא טו), רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים, דאמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת. ומפרש רש"י שם, כי הדבר נרמז בלשון הכתוב שם, כי ערב זר, המעורב זרים־גרים בישראל. וכתבו התוספות שם, כי לא דיברנו שם בגמרא בגנותם של מקבלי גרים אלא כשהם דוחקים ומפצירים בהם להתגייר, או שמקבלים אותם מיד כשהם באים ומבקשים להתגייר, אבל כשהם מת־ אמצים בכל לבם ונפשם ומבקשים להתגייר באמת, יש לקבלם ליהדות ואסור לדוחתם. שהרי אבותינו אברהם יצחק ויעקב דחו את „תמנע" ולא קיבלוה ליהדות, הלכה ונעשתה פילגש לאליפז בן עשו, ויצא ממנו עמלק שגרם להם לישראל צרות ויסור־ רים בשל כך, כמו שאמרו בגמרא במסכת סנהדרין צט ב, ולכן גיירו יהושע את רחב, ונעמי את רות, וכן שיפרו במסכת שבת לא א על הלל שגייר את אותו הגוי שאמר „גיירני על מנת שתעשני כהן גדול", ואת מי שאמר לו „למדני את כל התורה כולה על רגל אחת", ולא דחה אותם. ואף שנראה לכאו־ רה מדבריהם שלא התאמצו כלל כדי שיקבלו או־ תם, „יודע היה הלל בהן, שסופם להיות גרים גמורים". וכך שנינו שם בברייתא במסכת נדה יג ב: הגרים מעכבים את (ביאת) המשיח, כדברי חלבו, דאמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כ־ ספחת. וכן הובא המאמר הזה גם במסכת כלה פרק ב, בזוהר לבראשית רטו ב, ולשמות קצא ב בנוגע לעשיית העגל שעשו אותו ה„ערב רב" שהתגיירו.

כמה וכמה פירושים נאמרו בראשונים ובמפרשים, בנוגע לפירושו של המאמר הזה: קשים גרים ליש־ ראל כספחת. רש"י בפירושו לקידושין שם מפרש, כי מכיוון שהגרים אינם זהירים ואינם מדקדקים במצוות וישראל נמשכים אליהם, רגילים אצלם ולמדים ממעשיהם, לכן קשים ונחשבים הם כספחת וכנגע צרעת לישראל, וכך מפרש רש"י גם בי־ במות שם, ובפירושו השני ליבמות מו שם, ואילו בפירושו הראשון שם כותב רש"י, כי מכיוון שהגרים אינם מדקדקים במצוות, הרי הם מביאים בכך פורענות על עצמם ועל ישראל. ובפירושו השלישי שם מסביר רש"י, כי מכיוון שהכלל ה־ ידוע שישראל ערבים זה בזה כולל גם את הגרים שישראל ערבים להם בעוונותיהם, לכן נחשבים הגרים כספחת לישראל. רש"י אמנם דוחה את הפירוש השלישי, בטענה שלא נעשו ישראל ערבים עבור הגרים, אך התוספות ועוד ראשונים דחו את דחייתו ויישבו את הפירוש הזה. פירוש רבינו תם בעלי התוספות בקידושין ובנדה שם וכן ביבמות מז ב, על פי מה שאמרו במסכת קידושין שם בסמוך: כשהקב"ה משרה שכינתו (לעתיד ל־ בוא), אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שב־ ישראל (ולא על הגרים). וכיוון שישראל מתערבים בגרים בקשרי חיתון ונישואין, וממילא גורם הדבר לאותן המשפחות שהתערבו בגויים שלא תשרה עליהן שכינה לעתיד לבוא, לכן אמרו שקשים הגרים לישראל כספחת. תירוץ נוסף חמישי כתבו התוספות ביבמות ובקידושין שם, כי מכיוון שאמ־ רו במסכת בבא מציעא נט ב שהתורה הזהירה את ישראל על כבודם של הגרים בשלושים ושש מקו־ מות ויש אומרים בארבעים ושש, ישראל נענשים על עלבונם של הגרים בעונשים קשים, לכן נקר־ אים הגרים בשם ספחת לישראל. פירוש ששי כתבו התוספות במסכת קידושין שם, על פי מה שאמרו בגמרא במסכת פסחים פז ב: לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים. נמצא שהגרים הם שגרמו לישראל את הגלות ואת כל היסורים הכרוכים בה, ולכן קשים הם כספחת. הפירוש השביעי כתבו שם התוספות בשם הרב ר' אברהם הגר, כי מכיוון שהגרים נזהרים ומקפידים ומדקדקים במצוות יותר מישראל, הרי זה עצמו מהווה קיטרוג על ישראל שאינם מדקדקים במצוות כמוהם, ומזכיר את עוונותיהם לפני ה־ קב"ה. וכמו שאמרה האשה הצרפית לאליהו שגר בביתה כשמת בנה, במלכים א יז יח: ותאמר אל אליהו מה לי ולך איש האלקים, באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני. כך שבא רבי אברהם הגר ומוכיח את הגרים, ומלמד עליהם זכות.

בפירושו של הגאון רבי יעקב עטלינגר „ערוך לנר" ליבמות שם פירש פירוש שמיני בעניין, על פי מה ששנינו במשנה בתחילת מסכת נגעים, שהספחת הכתובה בתורה בין ה„שאת" ל„בהרת" לא באה אלא ללמד, שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת, ואין התולדה מצטרפת אלא לאב שלה כדי להשלים את שיעור גודלו של הנגע. ובנוגע לגרים אמרו בגמרא במסכת סנהדרין צד א, כי אסור לבזות גוי לפני גר עד עשרה דורות, משום שהוא קשור עדיין למקור מוצאו ובית אביו יותר מאשר לעמו הנוכחי לישראל. וכמו שנאמר בשמות יח ט: ויחד יתרו, ומפרש רש"י שם, נעשה בשרו חידודין חידודין ממפלתם של מצרים. נמצא שהגרים הם בבחינת אותה ספחת המצטרפת על התולדה המצטרפת לאביה, כדרך שה־ גרים קשורים בנפשם לאבותיהם הגויים. ומצאנו, שהמהר"ל מביא את המאמר בכמה מקומות בספ־ ריו, וכך הוא כותב בפירושו למסכת קידושין שם חלק א' עמ' קג, והוא פירוש תשיעי, ואלו דבריו: ואתה אל תסמוך על שום פירוש, רק על (פירוש) זה אשר רמזו חכמים פירוש זה בלשון „ספחת", כי באמת קשים הם (הגרים) כספחת שהיא תוספת וטפילה (הנדבקת) על ישראל, וכמו האדם שיש לו ספחת (הרי) היא קשה לו, בעבור כי האדם אינו שלם רק כאשר (הוא) עומד בעצמו (ובפני עצמו) מבלי תוספות (והצטרפות) על האדם, וכאשר אין לאדם ספחת שהיא תוספת (הרי) הוא אדם שלם. לכך, ישראל כאשר הם עומדים בעצמם מבלי תוספת עליהם לכלל הם שלמים, וכאשר נלוה עלי־ הם הגר אז (הוא) נספח עליהם ונתוסף עליהם הגר, ואין (הם) עומדים בעצם (שלהם), ומבטלים צורתם העצמית. אבל כאשר אין הגרים נוספים עליהם (הרי ישראל) עומדים בצורתם העצמית בבלי תוספת, והם שלמים מבלי התוספות, אשר כל תוספת (נחשב הוא) חסרון. ופירוש זה נכון מאד, וכך מסביר המהר"ל גם בספרו „תפארת ישראל" סוף פרק א', ב„נצח ישראל" פרק לב, ב„הקדמה" דרשתו לתורה עמ' ו, ובעוד מקומות.

וכך כתב הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פרק יג הלכה יח: ומפני זה אמרו חכמים, קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת (משום) שרובן חוזרין (לקלקולם הראשון) בשביל דבר (סיבה הנוחה להם) ומטעין (בעקבותיהם ומכשילים) את ישראל, וקשה הדבר (לישראל) לפרוש מהם (מן הגרים) אחר שנתגיירו (כדת וכדין). צא ולמד מה אירע (להם לישראל) במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה, וכן רוב הנסיונות (הכשלונות) האספסוף (שהם, ה„ערב־רב" הגרים) היו בהן תחילה. עד כאן לשונו. ובהקדמתו של ה„פרי מגדים" לפירושו לשולחן ערוך „אורח חיים" אות טו, מסביר את שינוי הלשון ברמב"ם מ„ספחת" ל„נגע צרעת", על כל פנים, למדין חכמים בעומק לשון הכתוב כאן, שקשים גרים לישראל כספחת.

לאורם של ראשונים

מאת הרב מרדכי חנזין

קבלת התורה בחג השבועות

בעובני של ענק המחשבה והמעש הרב מאיר בר־אילן ז"ל, מצאתי מאמר בשם „קבלת ה־ תורה וקיומה" (נדפס בקובץ „לבתגדי" כרך שני, העורך הרב מאיר ברלין, והוא גם ה־ מחבר).

המאמר ביועד לחג השבועות. כל־כולו מסולא בפז, כל ביטוי משיב את הנפש, קורא להבנת הכתובים ולשיפור המעשים, לזיכוך היחסים בין כל הסיעות בישראל ובין כל אחד ואחד מישראל, לאהבת ישראל ולאחדות ישראל. אח־ רת לא כובנים קבלת התורה וייעודה למען תחייתו ורוממותו, גדולתו ויוקרתו של עם ה' — עם ישראל.

הנה הוא שואל את השאלה הפשוטה, הנש־ אלת מאליה: „האם עם כזה ואנשים כאלה מוכשרים לקבל את התורה?" ועוד: „בתורה זו כתוב: „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", והם מרגישים בקרבם כי הם עבדים לעבדים". האם עם כזה, אשר אך כחודשיים עברו מאז הנסים והנפלאות שראו בימי גאולתם ממצרים ונסים על הים ופתאום, עושים עגל־ מסכה ואומרים איש לרעהו: „אלה אלהיך יש־ ראל". האפשר הדבר? קבלת התורה, הכנה ל־ חיים מתוקנים, חיי תורה ומצוות. ופתאום — צחוק גבוה לפני עגל מסכה! הייאמן הדבר? האם כך מקבלים תורה נצחית אומה זו, שזכתה להיות הראשונה לדעת חיים צדק ושלמות, חיי תורה ודעת את ה', חיי זיו והוד. אשר הנביא קורא בחיבה לבנית: „כי נער ישראל ואהבהו וממצרים קראתי לבני..." (הושע י"א, א'), פתאום — „וישב העם לאכל ושתו, ויקומו לצחק"... אכן, צדק בדבריו הרב בר־אילן: „איך נשלבים הדברים?!".

התשובה הנכונה — רק כשהגיעה התקופה של „ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" ואשר ידע להגיד בגלוי ובפירוש „רוח הצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר..", רק אז באה גם תקופת „קיימו וקיבלו היהודים ועל זרעם" לקיים את „וקבל היהודים את אשר החלו לעשות..." כאיש אחד ובאחדות מלאה.

לא בכדי שגורה בפינו האימרה הברורה: ה־ היסטוריה חוזרת גם בימינו כך — אחרי השואה האיומה, שהשמידה בנו יותר משליש האומה, בצורה כה מזעזעת, ואחרי שזכינו לתחייה בארצנו — ארץ־חמדה, ארץ־אבות — אנו מודעים להכיר ולהבין את דברי אסתר, המסורה לעמה עד כדי לומר: „וכאשר אבדתי אבדתי" על ההקרבה למען עמה העומד לסכנת השמדה. והיא אשר אמרה התהירה: „לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן". כלומר — לחפש, להמציא את כל היהודים, לחפש את המרוחקים והמתרחקים. באין הפליה — כולנו כאחד יהו־ דים! כלומר אחדות שלמה, כאיש אחד, באין חילוקי דעות ובלי פקפוקים, וכידוסם־מריבות... כנוס! החזיקו איש את רעהו וצומו עלי כולכם כאחד, להיאבק ולהתאחד! ואז תזכו לחיים ולנצחון. וזהו הגורם העקרוני לחיים ולעתיד מזהיר. אז תזכו לחיים ותקיימו גם את היעוד של מתן־תורתנו הנצחי — קבלת־התורה, אשר מימי משה ועד מרדכי ומשירת מרים ועד תע־ נית אסתר נתקיימה התורה, אבל אינו דומה קיום מתוך קבלה שלא ברצון, „כפה עליהם הר כגיגית", לקיום מתוך רצון העם... אלה הם דבריו של מורנו הגדול הרב בר־אילן ז"ל, העומד לפנינו ומזהיר בדבריו — רק עי"י אח־ דות ישראל והוקרת תורת ה' לעם ישראל כאחד ומגובש, נזכה להרמת קרן ישראל וארץ־ ישראל!

בחג השבועות, בעידן קבלת התורה, עלינו לזכור דברי הראשונים, אשר לאורם אנו ממשי־ כים וקיימים, ואשר לאורם נמשיך ונלך בעזרת אבינו שבשמים, בעזרת נותן התורה לעם ישראל עד העולם!

אוניברסיטת בר־אילן

הרב מאיר ברלין

קבלת התורה וקיומה

„...שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבו־ רתכם... אף על פי כן הדר קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר."
(שבת פ"ח)

עם היושב בארץ של „תועבת מצרים", אומה המשועבדת ברוח ובגוף, בני אדם אשר מעבידים אותם בעבודה קשה ב־ חומר ובלבנים, אנשים יושבים אשר ב־ היות רוח המושל עליהם כמית את בני־ הם, בני ישראל אשר נביאו וגואלו חו־ שש ואומר: „והן לא יאמינו לי ולא ישמ־ עו בקולי", ואף בהגיע לאזניהם אמרת אלקים: „פקד פקדתי אתכם"... אעלה אתכם מעני מצרים... אל ארץ זבת חלב ודבש" לא קם רוח בקרבם והם מוסרים דינם לשמים נגד גואליהם על „אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו" וגם בצאתם כעניים והסבלים ועוזבים לפני גאולתם אינם מחרפים את נפשם אך צועקים „חדל ממנו ונעבדה את מצרים" —

האם עם כזה ואנשים כאלה מוכש־ רים לקבל את התורה?
ובתורה זו כתוב: „ואתם תהיו לי ממ־ לכת כהנים וגוי קדוש" והם מרגישים בקרבם כי הם עבדים לעבדים.
ובדברי אלקים נאמר: „לא יהיה לך אלהים אחרים"... „לא תשתחוה להם ולא תעבדם" והם יודעים בנפשם כי מוכשרים הם לדרוש „קום עשה לנו אלהים" ו־ אחרי אשר הם „עושים עגל מסכה" אומ־ רים איש לרעהו „אלה אלהיך ישראל".

אנשים כאלה ודור כזה אינם מסוגלים לקבל תורה כזאת אם לא מתוך „הר כגיגית". כי חיי עבדות ותורה של „ממ־ לכת כהנים וגוי קדוש" הם מרגישים שאין לו גוף ואין לו דמות הגוף, מצוי ראשון וממציא כל נמצא עם עולות ושל־ מים, אכל ושתה וצחוק לפני עגל מסכה — איך נשלבים יחד.

——

רק בהגיע תקופה של „לא יכרע ולא ישתחוה", וגם בעת ש„הדת ניתנה" „ל־ הרג ולאבד" קם רוח להגיד גלוי ומפורש למי שנחשב לבעל המצב „רוח הצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך..." והדברים הבוטים הכינעו עד כדי נכונות לקיים „וכאשר אבדתי אבד־ תי" ובלבד לנסות להציל את עם היהו־ דים. ברוח כזו ובאמונה כזאת מגיעים להכרת ערכה של קבלת התורה וקיומה גם בלעדי הר כגיגית. כי כך דרכה של תורה: לשאיפה לשלמות, גם להרות וגם להירות עד להירוק נפש, סבל עד אין קץ ובלבד לא להיות כורע ומשתחוה, אמונה ותקוה אף בשעה שהחרב החדה מונחת על הצואר, לא להסתלק מהת־ אמצות והשתדלות אפילו בצורה „אשר לא כדת" ויחד עם זאת צום ובכי ומספד כדי לקרוע שחקים, לזעוק ל„מלכא עי־ לאה" ולא להתרפות ולא להתבייש.

וגלגל הוא החוזר, המסובב והסיבה אחוזים ודבוקים ואין לקבוע מה קודם למה. רגש החירות מביא לידי קיום ה־ תורה, וקיום התורה ומצותיה מביא לרגש החירות ונכונות המאבק על קיום האו־ מה. „ישנו עם אחד... ודתיהם שונות — דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן, דמפקין וכולי שתא בשבת היום, פסח היום" ו־ כשהגיעה בת עם היהודים לגדולה של מלכות לא הוציאה את עצמה מן הכלל „והיתה מונה בהן — בשבע נערותיה — ימי שבת", ובזה גדול כבודה כי שינתה לטוב — „שהאכילה מאכל יהודי". — יהודים כאלה ונציגה שכזו מוכשרים להקריב לצאת של דרישה להצלה ולא לוותרנות, קיום התורה תנאי מוקדם להצלה ולנצחון, והצלה והנצחון תנאי מוקדם ל„קיימו וקבלו".

בר". נתקיימה התורה גם בימי כיזה עד מרדכי ובשירת מרים עד תענית אס־ תר, אבל אינה דומה קיום מתוך קבלה שלא ברצון, אפילו בעמדם הר סיני, לקיום המתבטא ברצון העם „עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם" אם גם מתוך תנאים של „הסתר אסתיר".

„זמן מתן תורתנו" חג גדול הוא לנו ו„אילולי האי יומא" מה ערך לנו ול־ לאומיותנו ולקיומנו, אבל קבלת התורה לקיים אותה, כל יום ויום ומנה אף בימי צרה וסבל ומכל שכן ערב ימי חירות ושחרור.

„למה ניתנה במדבר"

מאת ישראל רוזנסון

ידועה שאלת המדרש: „למה ניתנה (התורה) במדבר?" (תנחומא, חוקת כ"א) כדי להשיב לשאלה זו צריך להבין כיצד הגיע עם ישראל לאותו מדבר שבו מדובר.

בסיפור יציאת מצרים נאמר — „ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף..." (שמות י"ג י"ח), והכאן מובילה הדרך לכל אותם מדבריות בהם ישהו בהמשך ובהם — „...ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר... נגד ההר" (שמות י"ט ב'), שם ניתנה התורה. אך משתמע משם שהיתה גם אפשרות אחרת — „ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה" (שם י"ז). לפי זה יכול היה העם להגיע לארץ ישראל בהלכם לאורך החוף, מבלי לעבור במדבריות שמדרום ומבלי לקבל דווקא שם את התורה. כסתבר שהחשש שמא יחזור מצרימה בראותם מלחמה הוא שהניע את הקב"ה להוליכם דרך המדבר. לכאורה עולה כי רק משום שהלכו בדרך זו קיבלו במדבר סיני את התורה. רעיונית, משתמע מעצירת דרך ארץ פלשתים שהקב"ה בחר להנהיג את עמו באורח טבעי ולא להרגילם שכל דבר ודבר ייעשה בדרך נס, וזאת כבר בשלב מוקדם מאוד של יציאת מצרים. אולם, עדיין אפשר להקשות: וכי אחרי שהלכו במדבר לא רצו לחזור מצרימה? וכי במדבר לא נאלץ הקב"ה לעשות להם נסים? והלא הצורך בכך היה גלוי וידוע לפני הקב"ה, ולמען האמת כציבור של עבדים זה דורות, לא ניתן היה לצפות להתנהגות טובה יותר.

יוצא איפוא שהדברים מורכבים ואין להבינם אך ורק על דרך השלילה. ובאופן עקרוני, נקיטת דרך פעולה מסויימת רק כדי להימנע ממשהו. היא מדרכו של בשר ודם, אולם, באשר לקב"ה הסיבות ופתרו־ נותיו רבות ומורכבות והוא אינו עשה מעשה רק כדי להימנע מאחת מתוצאותיו. להליכה למדבר יש אם כן טעמים משלה, טעמים שחז"ל עמלו להבינם. ננסה בשורות הבאות לקבל מושג איך ראו חז"ל את המדבר ומדוע נבחר דווקא הוא כמקום מתן תורה.

המדבר קיבל מקום שווה ליישוב

בתחילה יש לחזור ליסודו של עולם. וכאן מתברר שהמדבר תפס חלק חשוב בתכנונו של עולמנו. אומנם, במעשה בראשית לא מסופר על בריאתו של המדבר, אך בביאורם לפסוק המפורסם בישעיהו — „...מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן וכל בשליש עפר הארץ..." (מ' י"ב), המתאר את התכנון שבבריאה, התמקדו חז"ל בהסבר מהותו של אותו שליש — „שליש מדבר שליש ישוב ושליש ימים ונהרות" (1). יוצא איפוא שבאותה תוכנית אלוקית קיבל המדבר מקום שווה ליישוב ויש סמליות בדברים. לאדם נראה המדבר כמקום מיותר, אך לא כן הקב"ה הדואג למדבר ומשגיח עליו. כך מצאנו בדברי הקב"ה לאיוב — „להמטיר על ארץ לא איש מדבר לא אדם בו" (איוב ל"ח כ"ו). חז"ל העמיקו רעיון זה בקבעם כי לא רק שהקב"ה ברא את המדבר לפי תוכנית ומשגיח עליו בכל עת אלא שחפץ הוא בו יותר מכל תבל אשר עלי אדמות, וזאת כמובן בניגוד גמור לאדם. ולכן — „אמר הקב"ה: זה המדבר טובה מכל הארצות, כאן אני בונה לי אכסניה (המשכן)" (תנחומא, במדבר ב').

עתה ניתן לשאול. מה טובה מצא הקב"ה במדבר שראהו לתת בו את התורה ולבנות בו אכסניה? בנקו־ דת ראות אנושית שטחית, ספק אם ניתן לראות במדבר הרבה מן החיוב. הערכה שכזו למדבר מצויה בגמרא — „יושבי צריפין (אנשי מקנה) והולכי מדבריות חייהן אינן חיין..." (עירובין נ"ה ב'), וכידוע מבלים הולכי מדבריות בין ארבעה שצריכין להודות (ברכות נ"ד ב'). ומובן שראיה שכזו מתו־ ארת גם בנדודי עם ישראל במדבר, שנמצא מי שהביע את החשש שבא — „לקחתנו למות במדבר" (שמות י"א י"א).

ברובד הראשון של פרשנות הרי דווקא המהות השלילית שבו יש בה כדי להסביר מדוע נלקחו בני ישראל למדבר. על רקע שלילי זה בולטים כאור ניסיו של הקב"ה שהרי בניגוד למה שסבר (שמות י"ג ג') נתקיים בהם — „המוליכך במדבר פרעה — „נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר" הגדול והנורא. נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים..." (דברים ח' ט"ו). ובמיוחד בולט בהקשר זה עניין המן — „...כשיצאו ממצרים והיו האומות אומ־ רים: עתידין אלו לכות במדבר! ואמרי: היוכל אל לערוך שולחן במדבר? מה עשה הקב"ה: הביבא תחת ענני הכבוד... והאכילך כך" (שמות רבה כ"ה).

אך בכל אלו יש ניצול בפועל של השלילה שבמדבר, וברור שלשאלה המרכזית מדוע ניתנה התורה דווקא במדבר אין בכך מענה שהרי מתן תורה הוא עניין שבו השלילה שבמדבר קשורה לדברים שבאמצע.

יישות ותוכן עצמי

לשאלה זו נוכל לענות רק אם נאמץ את ההשקפה לה רמזנו קודם לכן שהקב"ה עשה מעשה תוך שהוא חושף את החיוב במהותם של הדברים. לפי זה המדבר אינו רק ריק ותפאורה למה שמתרחש בו, יש לו יישות ותוכן עצמי משלו. המקורות החז"ליים (!) מעוררות למחשבה, לסמליות, ויש בהן לחנך ולתקן, ובגלל תכונות אלו, שחז"ל ידעו לנסוך בבהירות רמה, ניתנה התורה במדבר. כך למשל נאמר — „אם אדם משים עצמו כמדבר שהכל דש בו — תורה ניתנה לו במתנה" (עירובין נ"ד א'). ומפרש שם רש"י — „שהכל דש אותו — שאין בו גסות". ברחוק מן היישוב על פלאי ההר־ בות האנושית שבו טמונה תחושה של ענוה, תכונה חיונית ללומדי התורה והכוונה המהווה דרישה בסיסית לפני מתן תורה (2).

השקפות אחרות לשאלה מדוע ניתנה תורה במדבר, מלמדות על תכונות נוספות של המדבר מלמיש שה־ תורה ניתנה „במקום הפקר וכל הרוצה לקבל יבוא ויקבל" (מכילתא יתרו א'). ויושם לב, מדבר עם אף על גויים! ובאותה רוח — „שיהיו הכל שווין בה־ (במדבר) (שמות רבה י"). יוצא שהמדבר מסמל את השווין ביחס לתורה ואת זכותו של כל אחד לבוא וללמדה, והאי מיסודותיה החשובים. עוד ראו חז"ל במדבר — „כשם שהמדבר לא נזרע ולא נעבד כך המקבל עול תורה פורקין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. כשם שהמדבר אין מעלה ארנון (מסים) כך בני תורה — בני חורין בעולם הזה" (תנחומא חוקת כ"א) כאן מהווה המדבר סמל לחרות מכל עול שגם היא מתכונות העוסק בתורה.

המדרש נתן דעתו להופעה סגנונית מעניינת ב־ תחילת ספר דברים — „המוליכך במדבר הגדול והנורא... איר יהי בר חנינא: אין אנו יודעים למי הוא אומר גדול לקב"ה או למדבר?" (שמות רבה כ"ד). שאלה מעניינת זו מבוססת על העובדה שהתורה מכנה גם את הקב"ה וגם את המדבר באותו כינוי עצמו — „גדול ונורא" (ראה: דברים א' י"ט, ז' כ"א, ח' ט"ו, י' כ"א). מבלי להיכנס להסבר המדרש, עצם ההשוואה בין הקב"ה למדבר מעוררת פליאה. נראה כי טמונה בכך ההכרה כי המדבר „הגדול והנורא" יש בו ליצור אמונה בקב"ה „הגדול והנורא".

כללו של דבר. התורה הקפידה לציין את מקומו של המדבר בסיפורי תלונותיהם של בני ישראל. כך בתלונות הראשונה — „וילכו שלושת ימים במדבר ולא מצאו מים" (שמות ט"ו כ"ב), וכך באלה שאחריה. תלונות אלו משקפות את חוסר האמונה שפשה בנפש וכסתבר שהמדבר הוא מקום רפואתו של חוסר זה. אך טבעי הוא הדבר ששיאו של תהליך החינוך לאמונה — מעמד הר סיני, יתבצע אף הוא במדבר. ואכן, התורה מקפידה לחזור ולהדגיש את מקומו של המדבר בעמעמד הר סיני — „... ביום הזה באו מדבר סיני... ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר..." (שמות י"ט א'—ב'). מי שמבצר למוראות המדבר ידע לראות בו את היד ההשגב האלוקי ולקלוט את תחושות הענוה התורה והשוויון שהוא יצר, הוכשר לקבלת תורה.

(1) אומנם במעשה בראשית לא מסופר על ברי־ את המדבר אך חז"ל ראו בו אחד מפלאי הטבע המצדיקים ברכת — „ברוך עושה מעשה בראשית" (משנה ברכות ט' ב').

(2) בעקיפין רומז לכך הכתוב תוך שהוא מדגיש את הניגוד בין המדבר ליישוב. ראשית הוא מתאר את היישוב — „פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת" (דברים ח' י"ב). אחר כך את הסכנה הצפויה מכך" — ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים" (ה' י"ד), והנה אולי ניתן להיזהר מכך בהבהרת זכירת זכירות המדבר — „... המוליכך במדבר הגדול והנורא..." (שם).

מיזוג של תורה ועבודה

מאת דב הלברטל

חז"ל טבעו את מטבע הלשון „זמן מתן תורתנו" בתפילות חג השבועות, ובכך ביטאו את זהותו של חג השבועות כחג מתן תורה. התורה, מאידך גיסא, מתייחסת אל חג השבועות כ„חג ה־ קציר" (שמות כג, טז), „יום הביכורים" (במדבר כח, כו) ו„חג השבועות" (דב־ רים טז, י).

רבים הראשונים והאחרונים המתלבטים בשאלה מדוע לא הוזכר בתורה כלל עניין היותו של חג השבועות חג מתן תורה (בעל העקדה והאברבנאל בפרשת אמור, ועוד. הריב"ש, בסימן צו, סבור אכן כי הקשר בין חג השבועות ומתן תורה, הינו מקרי בלבד: „...שלא תלה הכתוב חג השבועות ביום מתן תורה אלא ביום חמישים לעומר, אלא שבזמן הזה דידעינן בקביעא דירחא... כליום חמי־ שים לעומר ביום ו' בסיון שנתנה בו תורה לדעת רבנן... ולזה אנו מזכירים בתפילה זמן מתן תו־ רתינו..."). בעל העקדה (שם), בתירוצו השני לשאלה זאת, כותב: „לפי שזכירון התורה וקבלתה אינו לזמן מיוחד כשאר עניני המועדים המוזכרים, רק מצוותו בכל יום, ובכל עת ובכל שעה, כדכ־ תיב: (יהושע א',) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה, ובכל יום ויום אנו מצווין שיהיו חדשים וחביבין בעינינו כיום שנתנו בו, דכתיב: (דברים כ"ז) ,היום הזה ה' אלוקיך מצוך וגו'.

בפשוטו של מקרא, ובמפרשים השונים, נתפס חג השבועות, יחד עם שאר הרגלים האחרים, כמועד שבא לבטא את רגשות ההודאה לקב"ה על פרי תנובת הארץ. הספורנו (ויקרא כג, ח), כותב: „והיה חג הקציר הודאה על טוב הקציר, וחג האסיף על טוב האסיף. ובד בבד עם ההודאה על שעבר, באה תפילה לעתיד: „...והיה הקרבן עמר כתפילה על העתיד" (שם). אך האם זוהי תכלית קיומנו? האם שמחת הרגלים על טוב היבול היא תכלית כשלעצמה? יפים הם לכאן דברי הרמב"ם, בהקדמתו לפרק חלק, בדונו ב־ שכר המיועד של המצוות, שבביטול עולה מן התורה כי הינו שכר גשמי: „...הנה כי אין תכלית שכר עשיית התורה שתהיה הארץ שמנה ושיחיו שנים רבות ובריאות הגופות — אלא שיהיו נעזרים על עשיית התורה באלה הדברים כולם... אם עשית קצת מצוות מאהבה ומהשתדלות, אעזרך לעשותן כלן ואסיר מעליך המעיקים המונעים".

כך באים לידי ביטוי שני הקיומים שבחג ה־ שבועות: חג השבועות כזמן מתן תורה, וחג ה־ שבועות כחג הקציר. תורה ועבודה, דווקא העובדה כי התורה אינה מציינת את חג השבועות כחג מתן תורה, מסמלת יותר מכל כי התורה עומדת מעבר לנקודת זמן מוגדרת. לתורה אין זמן מוגבל: והגית בו יומם ולילה. התורה היא תורה של קבע. לעומת זאת, דווקא ציונו המובהק של חג השבועות כחג הקציר, מבטא את זמניותה וארעי־ יותה של העבודה. העבודה ניתנת להגדרה. ניתן לשבצה לנקודת זמן מסויימת. העבודה אינה יום יומית, אינה עומדת מעבר לזמן. זו עבודת ארעי. תכלית התורה אינה העבודה, העבודה היא תכלית לתורה. בחג השבועות מתמזגים התורה והעבודה, אך לעולם התורה קבע והמלאכה ארעי.

هكذا من الأصل

עוללות

מאת דוד תמר

תיקון ליל שבועות

לעילוי נשמתו של גיסי הרב הגאון ר' אברהם בער הלוי רבינוביץ ז"ל שנלקח בביבא שנתיו בפיה מאוד בעיצומה של של פעילותו התורנית הברוכה. ת.נ.צ.ב.ה.

המנהג להיות ערים בליל שבועות ולעסוק בתורה יסודו ושורשו בתקופת הזוהר של צפת. כך קוראים אנו ב„מנהגים טובים וקדושים ה' נוהגים באר"י, הועתקו מכתיבת יד החכם השלם כמוהר"ר אברהם גלנטי יחי' היושב בצפת תוב"ב", — — — ערב שבועות ישנים שעה אחת או ב' שעות אחד שעשו צרכי מועד, לפי שבלילה אחר האכילה מתקבצים בבתי כנסיות כל קהל וקהל בבה"כ [בבית הכנסת] שלו ואינם ישנים כל הלילה וקורין תורה נביאים וכתובים ובמשניות והזוהר ודרושים בקראי עד אור הבוקר ואז כל העם טובלים בבקר קודם תפלה שחרית כדאיתא בזהר פי אמור בלבד הטבילה שטובלין בערב שבועות" (נספח א' לבמאמרו המפורסם של שלמה שכטר על צפת, הנכלל בכרך ב' של ספרו Studies in Judaism, 1908, עמ' 295).

ר' אברהם גאלנטי היה תלמידו המובהק של ר' משה קורדיבירו ובן דורו ובן בקומו של מרן ר' יוסף קארו. נפטר לאיאיזו משנת שמ"ט (1589), ליד שנה האחר פטירתו של מרן (ראה „מחקרים בתולדות היהודים בארץ-ישראל ובי- איטליה", מהדורה שלישית, תשכ"ו, עמ' 104). החיבורים הקינטרסים השונים, העוסקים ב„תיקון ליל שבועות", כוללו את פרשת אמור בזוהר בחיבוריהם. בפרשה זו אתה מוצא הקבלה בין ספירת העומר, שסופרים שבעה שבועות, לבין הספירה של האשה הטמאה. בני ישראל זכו להיגאל ולהשתחרר מטומאת מצרים, עי"כ בליל מתן תורה בלימוד ובטבילה כדי קודם או נום מתן תורה כשהם טהורים כמלאכי השרת.

בעיקר טוב לנשמה לעסוק בלילה זו בתורת הסוד. כך כתב רבי משה קורדובירו בחיבורו „אור נערב" פרק ב חלק ג, „באופן הזמן הלי- כה [על הקבלה] — — — הג' בזמן הראוי לל- ב"ה, ודאי כי בכל יום נקל אל האדם ללמוד. אמנם הזמנים היותר מוכנים להשכיל בעומק הן בלילות ארוכות מחצות ואילך או ביומא דשבתא דיומא גרים, וכן בפ"ש מחצות ואילך וביומי כובים, ומה גם בעצרת, כי זה נסיתי פעמים רבות ומצאתי יום הצלחה דרך פלא, וביומי סוכות בסוכה, כי שם יש הצל- חה גדולה. ושעות אלה הנזכרות הן מנו- סות אבל, ודרך נסיון אני מדבר" (הוצאת כוכבת קוידינוב תשל"ה, טו, א). ור' חיים ויטאל כתב, „המנהג פשוט בישראל לעסוק בתורה בליל שבועות ואינן ישנים אף רגע א' כדי להמשיך אותו הכתר העליון דזעיר אנפין — — — ודע שכל מי שבלילה ההוא לא ישן כלל ועיקר ויהיה עוסק בתורה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק, והוראת חיי האדם הוא בלילה זה" (פרי עץ חיים, שער כב, הוצאת ירושלים, תש"כ, עמ' תקיט). ומוסיף המקובל ר' יעקב צמח, תלמידו של ר' שמואל ויטאל, בנו של הרח"ו, „סיפרו לי הר' חברים שהיו נוהגים לקרות ליל שבועות בבית הרב הרח"ו, ז"ל, ולליל א' של שבועות נת- קבצו החברים ז"ל כמנהגם, ולא בא חבר א', ושאלו להרח"ו, למה לא בא פלוני, ואמר הרב רח"ו, אולי נזדמנה לו טבילת מצוה" (שם).

ר' חיים ויטאל מייעץ ללומדים, „והנה מה שראוי לקרות בליל שבועות כדי להמשיך הד' כתר הנ"ל הוא זה, שתקרא ג' פסוקים ראשונים וג' אחרונים מכל סדר וסדר — — — וכן מכל נביא ונביא, וכן כל כתובים, וכבר נדפס" (שם). ור' יעקב צמח הוסיף בשמו של הרח"ו, „כי בלילות הללו כמו שביעי של פסח וליל שבועות וליל ה"ל [הושענא רבה] מצוה לפרש (צ"ל לפרש?) ולגלות עומק הח- כמה, לפי שבאלו הימים הזמן גרמא והוא זמן מוכן לסודות וראוי לפרסם אז" (שם עמ' תקכא).

יש להזכיר עוד, שמרן ר' יוסף קארו איננו מזכיר בשו"ע את המנהג של תיקון ליל שבועות. ברם בעל מגן אברהם שם כותב ש„איתא בזוהר, שחסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתור', וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן. ואפשר לתת טעם ע"פ פשוטו, לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם, כדאיתא במדרש, לכן אנו צריכים לתקן זה" (שו"ע או"ח סי' תצד).

*

בשעת כתיבת שורות אלו נזכר אני בגיסי הרב אברהם צבי רבינוביץ ז"ל, שהיה שוקד על התורה יומם ולילה וקנה את התורה במיעוט שינה. היה ער בלילות הרבה, לא רק בליל שבועות, שעסק בהם בלימוד תורה לשמה, בכתיבת חיבוריו וספריו ובעריכת חיבורו הגדול של אאמו"ר זצ"ל „עלי תמר" על הירושלמי. וי' על הי' שופרא דבלי בארעא ושפתותיו דובבות בחיבוריו, שפירסם בחייו הקצרים ובחיבוריו העומדים לצאת אי"ה בקרוב.

וכו' עי"ש, ובוודאי שכל עסק בתורה בציבור היא בכלל זהי (שם).

*

על ל"ג בעומר

בכל שנה ושנה נכתבים בל"ג בעומר ובימים שלפניו ושלאחריו מאמרים, העוסקים ביום זה, דברים בלתי מדוייקים.

ב„הצופה" נתפרסם בט"ז באייר מאמרו הסקיף של הרב יונה מצגר, „ל"ג בעומר בהל- כה ובחסידות". נעיר על כמה טעויות, שנפלו במאמר. המחבר הנכבד כותב, כי בזוהר נאמר, שרשב"י נפטר בל"ג בעומר. קביעה זו התנודדת בעשרות (ואולי מאות) מאמרים וחיבורים, אין לה יסוד. המסורת שרשב"י נפטר בל"ג בעומר איננה נזכרת לא בזוהר ולא בתלמוד ולא במקורות קדומים אחרים אלא היא מובאת לראשונה ע"י ר' חיים ויטאל בנוסח שבספרו פרי עץ חיים. באידרא זוטא שבזוהר פרשה האזינו מסופר על הסתלקותו של רשב"י, „ כל ההוא יומא לא אפסיק אשא מן ביתא — — — בתר דאזיל אשא חמינא לבוצינא קדישא קדש הקדשים דאסתלק מן עלמא— — — בתר דנפיק פורייא היה סליק באוירא ואשא היה להיט קמיה, שמעו קלא, עולו ואתו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון" (זוהר חלק ג, רצו, ב), אבל לא נזכר שם שזה היה בל"ג בעומר.

הרב מצגר כותב בהמשך המאמר, רבי ישעיה הלוי הורביץ רבן של פרנקפורט ופראג כספר ב"ספרו השל"ה: ועל קברו של רשב"י לומדים הי' זהר" וכו', ואין הדברים מדוייקים. ראשית, הכו- תב הנכבד לא ראה את הדברים במקורם. לאחר המשפט שהבאנו לעיל כותב השל"ה הקדוש, „גם אני אקח בזוהר [ליד קברו של הרשב"י], כי כמה נסים יארעו שמה. כיצד בא רבן של פרנק- פורט ופראג לקבר הרשב"י? כלום היתה לו קפיצת הדרך? הכותב הנכבד השמיט את העיקר. השל"ה הגיע לצפת בסוף מרחשון שפ"ב (1621), ושלושה ימים לאחר בואו לצפת כתב לבנו ולבנותיו איגרת, שבה הזכיר את ביקורו במירון (ר' אגרות ארץ ישראל לאברהם יערי, עמ' 218). בספרו „שני לוחות הברית" לא נזכר ביקור זה. בספר „מסע במירון" מהדורת בצלאל לנדוי, תשכ"ה, נאמר, „רבי ישעיה הלוי הורביץ, רבן של פרנקפורט ופראג, שעלה ארצה בשנת שפ"ב, רשם לב בספרו „שני לוחות הברית" את הנהגת הקבלה — — — מספר על ביקורו (שם עמ' פרסז). גם הוא השמיט את המשפט, שהבאנו למעלה.

הרב מצגר כותב בהמשך מאמרו „על כל פנים, בעלייתנו לקברו של רשב"י שומה עלינו להה את הדעת למעמד קדוש ומרומם זה כפי שתארו בעל „נחלה לישראל" לריא"ז מרגליות (כ"י) „ובושה וכלימה תכסה פנינו בגשתנו לבא אל הקדש למי- רון ונכנסים בין שני הרים גבוהים שני הציונים הקדושים של הרשב"י הר"א בנו, אשר מאריות גברו" וכו'. הכותב הנכבד איננו מציין מהו כה"י נחלה לישראל, שאיננו לריא"ז מרגליות. הדברים של ריא"ז מרגליות מובאים בספרו „באהרי רבי אלעזר דרשב"י", טז, א ור' גם ב' לנדוי „מסע מירון", עמ' סס הערות 21, 22.

בסוף מאמרו מביא הכותב את המנהג לאכול מאכלי חלב בל"ג בעומר ומוסיף, „ובספר „מסע מירון" הוסבר פשר מנהג זה בשם האדמו"ר רבי יחיאל יהושע מביאלה וכו'. „בעל מסע מירון ר' מנחם מנדל ראבין כתב את דבריו בשנת תרמ"ח, עוד לפני לידתו של הרבי מביאלה. ר' בצלאל לנדוי, שהוסיף אוספה נכבדה של מאמרים ל„מסע מירון" הוא ששמע זאת מפיו של האדמו"ר (ראה שם עמ' קי"א הע' 23).

*

בתכנית הרדיו „מנחת ערב", ששודרה בט"ו באייר, אמר כבוד הראשון לציון רבי מרדכי אליהו שליט"א, שבספר חרדים נזכרת הליכתו של ה- אר"י הקדוש לקברו של הרשב"י בל"ג בעומר (אם זכרוני אינו מטעני אמר הרב הראשי, שבספר חרדים נאמר, שהאר"י הלך לשם לגלח את בנו), ושגגה יצאה מלפני השליט. בספר חרדים לא נזכר ביקורו של האר"י אצל קברו של רשב"י. בהק- דמה לספר חרדים נאמר רק זאת, „אמר המחבר, בהיות חברים מקשיבים אצל ציון רבי שמעון בר יוחאי עוסקים באמרותיו אמרות טהורות כדרכנו פעמים (עיין קמוצה) בשנה, מעת לעת ומפקידה לפקידה, שם ישבנו גם בכינו, צעקנו במרירות לבנו ויתמר למים שאגותינו בראותנו איך רבי שמעון בר יוחאי וחבריו בדורותם היו מצטערים ואוננים ובוכים כל יום על גלות השכינה וכבוד ה' הגדול המהולל בגויים על רוב פשעינו".

בכתבי הרח"ו נזכרת הליכתו של הרח"ו למירון, לאשל בפרי עץ-חיים, וזה לשונו, „בזמן הזה בענין ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירון בל"ג בעומר, אני ראיתי למורי ז"ל שמתה שנים שהלך עם אשתו ועם ביתו והיה שם ג' ימים ההם. גם הגיד לי הר"ש [ר' יהונתן סאגיש] ששנה אחד קודם שהכרתי אותו שהלך שם לגלח את בנו במשנה והשמחה בימים ההם" (פרי עץ חיים שם עמ' תקל). ולשון דומה תמצא בשער הכוונות, בספר נגיד ומצוה (צדיק פתוחה) ובספר הכוונות ומעשה נסים.

*

ב„שבת בשבתו" לפרשת אמור מובאת ישיבה על ל"ג בעומר ונאמר בה בין השאר „כבר רבי משה באסולה, איש איטליה, מספר על אלף איש שהיו במירון בשנת פ"ז (1327), אולם אין הוא מדבר על ל"ג באייר". החכם המקובל הנוסע המפורסם ר' משה באסולה נולד בשנת 1480 ר' נפטר בשנת 1560. ספר מסעותיו יצא בידי יצחק בן-צבי בשנת תרצ"ח. הוא הגיע לארץ בשנת רפ"ב (סוף 1521). היה רב בפיזארו והסכים לפירסום ספר הזוהר והסכמתו נדפסה בהוצאה הראשונה של הזוהר, מנטובה שי"ט.

לא סלחנו

לרגל כינוסה של גיוס דמיאניוק בירושלים ונד- עסני על קלאוס באריבי בירון שבצרפת בן הראוי להביא את הסיפור, המובא בהגדה של פסח „נוסח אחיד לכל עדות בני ישראל" התקנו הרב הראשי לישראל שלמה גורן", הוצאת עם עובד השל"ה: „פרופסור אברהם יהושע השל נשאל פעם בכנס של פקידים בכירים בארצות הברית, אם טרם הגיעה השעה שמבשלת ישראל תביע מחילה כללית לפושעים שפשעו באומתנו. קם פרופסור השל וה- שיב: — בפולין היה פעם גאון יהודי גדול ושמו רבי חיים מבריסק. פעם אחת נסע רבי חיים ב- רכבת והוא לבוש בבגדי יהודי פשוט. נכנסו לתא שלושה סוחרים יהודיים, שהורו כנמצא עסקים כולולת ולגבל לגיבה ימידה. עד מהרה החלו ליתהק קלפים. כשביקשו מרבי חיים להצטרף למשחק הוא סירב, בעבר הרקו אותו מן התא החוצה. כ- שהגיעה הרכבת לבריסק, המתין קהל גדול לקבל את פניו של רבי חיים. ראו הסוחרים והבינו כי לא יהודי סתם העליבו, אלא את הגאון הנודע מבריסק. נבהלו וביקשו ממנו סליחה ומחילה. אך רבי חיים מאן לסלוח להם. הבטיחו הסוחרים לתת הון רב לצדקה, אך גם זה לא הועיל ורבי חיים עמד בסירובו. הלכו הסוחרים למקורביו, ביקשו להשפיע עליו שימחל להם. שאל אחד המקורבים את רבי חיים: — הרי ידוע הרב כאיש הנוח ודר זום, שאינו מקפיד על כבודו ונוח לבריות. מדוע הוא מתעקש הפעם ואינו מוכן למחול לסוחרים השיב הגאון רבי חיים: — איך אני יכול למחול להם? וכי אותי העליבו? וכי אותי, את רבי חיים מבריסק, הרגו בן התא? הם פגעו ביהודי זקן סתם, יהודי פשוט מבני העם. אם מחילה הם מבקשים, עליהם ללכת אל כל היהודים הזקנים הפשוטים בכל מקום ולבקש מהם מחילה, אולי יסלחו להם.

וכך סיים הפרופסור השל — גם הנרצחים. וכי במסמכות ישראל פרעו הרצוח ילכו הנרצחים אל ערימת האפר באושוויץ, אל גבולי הדם בבאבי יאר, אל האי העינויים של טרבלינקה, אל ערימת השער של מיידאנק — יבקשו מהם מחילה, ואם משם ישמע הקול: סלחנו — יסלח להם" (שם עמ' 61 — הריני מודה לגיסי אברהם גיטנבוים שהסב תשומת-ליבי לסיפור זה בהגדה הנזכרת. הסיפורים והאנקדוטות והאמרות בהגדה זו לוקטו בידי אורי סלע).

אכן — קולם של אחינו ואחיותינו הנשחטים והנ- שרפים צועק מן האדמה ומתוך ערימות האפר — לא סלחנו!

*

בגליון ערה התש"ז של „הצופה הבאתי, שרבי יהושע ליב דיסקין אמר „כי מסורה בידו בשם הגר"א, שהאומה הגרמנית מזרע עמלק יצאה". כן הבאתי שם, שדברים דומים אמר על הגרמנים בימי מלחמת העולם הראשונה האדמו"ר מפילץ ר' פנחס מנחם אלעזר יוסטמאן זצ"ל, בעל „שפתי צדיק". לפני זמן קצר העירני ידידי הרב חיים סבתו. מלאפי ישיבת כלה אדוליס, על דבריו של רבי יעקב עמדן בענין זה בהגהותיו וחידושיו למסכת מגילה, הנדפסים בסוף המסכת. במסכת מגילה דף ו' נאמר „ואמר רבי יצחק — מאי דכ- תיב אל תתן ה' מאווי רשע זממו אל תפק — — — אמר יעקב לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אל תתן לעשו הרשע תאוות לבו זממו אל תפק — זו גר- מניא של אדום". ופירש רש"י שם ד"ה גרממיה „שם מלכות והיא מאדום". ועל כך העיר יעב"ץ שם „כמדומה ר"ל גרמניא, היא אשכנז שלנו".

והגית בו...

כיצד חזר עגנון בתשובה

את רשימתו הנאה „סיפורי החזונים של עגנון" („הצופה" י' באדר התשמ"ז) פותח עקיבא צימרמן בסיפור „כיצד חזר עגנון בתשובה". הוא מציין, ש„ספק אם יודעים רבים כי עגנון שב בתשובה בזכות עבוד התפילה. בהיותו בברלין היה עגנון חופשי לגבדי, וזהו סיפורו כפי שסיפר לחוקר א.מ. הברמן: בימי נעורי מובן כי הייתי דתי התנהגתי בקדושה. אחרי כן נתחמצתי ולא נזהרתי לא בקלות ולא בחמורות. זוכני שגם אז היה בי ניצוץ של דתיות, אלא שלא הספיק להאיר ולהחם. כשנסעתי בפעם השנייה לארץ ישראל כדי להשת- קע בה באתי בערב שבת אחרי הצהריים למצרים. ושם רציתי לשהות יום או יומיים. תחילה חשבתי לסעוד קודם תפילה כדרכי, ואף על פי [כן] אמרתי בלי שום כוונה מיוחדת לאנשי המלון ש- התאכסנתי בו (מלון כשר), כי אסעד את סעודת הערב אחרי התפילה. הלכתי להתפלל בבית הכנסת שהרבקבים התפלל בו ועברתי לפני התיבה. ואז חל בי השינוי, שכן התפילה היתה מתוקה בפי ומלאת דבקות. כאשר שבתי למלוני קידשתי על הכוס, ניגשתי לכיור ונטלתי את ידי. בירכתי על הנטילה ועל הפת וכן ברכה אחרונה, דברים שלא עשיתי במשך שנים רבות. כאן אני דתי במלוא מובן המלה. אמרתי בלבי, אם אדם זוכה לעלות לארץ ישראל עליו להיות שומר מצוות, ועליו להמשיך בדרך אבותיו". המקור לסיפור זה משמש לצימרמן ספרו של הברמן „מסכת סופרים וספ- רות", שיצא בהוצאת ראובן מס. אכן הסיפור נמ- צא שם עמ' 131—132, אלא שנעלם מידידי צימר- מן, שכבר פירסמתי זאת ברשימתי „עוללות עגנון וביאליק", שנתפרסמה ב„ציטוטי סופרים וספרים" כחצי שנה לפני זה, ביום ג' מנחם-אב תשמ"ו (ייתכן ששהה אז בחו"ל).

כדאי עוד להעיר, שהכותב מציין בסוף דבריו שמאמרו לקוח „מתוך הספר „ברון יהודי", העומד להופיע בקרוב". אני תמה, שלא נעלם מצימרמן שהברמן המנוח הוציא ספר בשם זה „ברון יהודי", הכולל „ילקוט סיפרי תפילה עתיקים גם חדשים" (הוצאת מוסד הרב קוק, תש"ה). ושמא כוונת שישנה את שם כותרו, כדי שלא יגפר ההרמוניה של ברון יהודי...

תפילה בזמנה ושלא בזמנה

ימי ספירת העומר משמשים הכנה לחג מתן תורה. בחג זה, לפני ט"ל שנים, השיב נשמתו הטהורה לבוראה הקדושה האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטר מגור זצ"ל, בעל „אמרי אמת" ומגדולי האדמו"רים בדורות האחרונים. הוא שהתקין הנהיג תפילה בזמנה, ורבבות רבות החסידים, שעבוב הכנות להתפילה כדרך החסידים הראשונים לא הקפידו עליכך, קיבלו את דבריו כדברי האורים.

ב„עלי תמר" ירושלמי ברכות פרק א הלכה ב מביא המחבר שני טעמים לכך, שהחסידים התפללו תפילה שלא בזמנה. „א) כדי להרבות בלימוד תורה ומוסר לפני התפילה, שאם התפללו בבוקרם היו פורשים לעסוק ולמלאכה, וכן בשבת כדי להרבות בלימוד תורה ולעמוד בתפילה בתוך ד"ת [דברי תורה] — — — ב) התבוננו הצדיקים, שאצל הרבה אנשים נעשתה התפילה מצוות אנשים מלומדה ולא התפללו בכוונה הראויה, וע"י כן שעסקו כמה שעות בתורה ובהתבוננות ביראת ה' לפני התפילה, התפללו בכוונה בחרדת קודש כעומד לפני המלך, והיה דעתם בזה שטוב תפילה בכ- וונה שלא בזמנה מתפילה שלא בכוונה בזמנה. עיין בזה בשפתי צדיק וישלח שכתב פליאה רבה על יעקב אבינו, שאחרי ששב לא"י שהה י"ח חדשים טרם שהקביל פני אביו. נראה שעסק כ"כ בהכנה למצוה רבה וגדולה כזו של כיבוד אב וכו"א רבו עד שהיה זקוק לזה זמן של י"ח חודש, ומכאן סמך גדול לחסידים ש- עוסקים הרבה בהכנה להתפלל או ללמוד כראוי. וכן שמעתי בשם האדמו"ר זצ"ל מקאצק, הי מלאכים מוכנים תמיד, אבל בנ"א (בני אדם), צריכים להכנה רבה בהתבוננות בדברי ה' ובי- לימוד תורתו, ויגיעת הכנה שלנו יקר בשמים", לאחר מכן כותב בעל „עלי תמר", שכאשר ראה „האדמו"ר בעל אמרי אמת זצ"ל, שהדור מחטיא המטרה כלשמה הנהיגו הצדיקים שלפניו ה- תפילה שלא בזמנה החזיר העטרה ליושנה בתוקף אישיותו הגדולה והנהיג לחסידי גור להתפלל תפילה בזמנה, וגם צדיקים אחרים רצו לעשות כן כפי ששמעתי. אבל היה קשה להם לפעול על חסידיהם לשנות מנהגם מאז ומקדם. ויתכן שלולי חורבן בית ישראל בגופו של דבר היתה חוזרת עטרה ליושנה" (עלי תמר, סדר זרעים חלק א, השלים, עמ' טז). בסוף דבריו בסוגיא זו כותב אאמו"ר זצ"ל, „שהתקנה שתיקן כ"ק אדמו"ר זצ"ל מגור לעשות „הפסקה" של שעה לאחר תפילה שחרית בשבת קודם קריאת התורה „ללמוד את בתורה מעלין בסידור דרי"ש גאון בסדרי שחרית לשבת וז"ל. אומר תפילת שמ"ע ואומר קדיש ויתבין צבורא ומסדרין פרשה דשבוא דיומא שנים מקרא ואחד תרגום

מנחם בן-ישר

לחם ביכורים

ראשית עברים
של קציר שעורים
ממחרת השבת
לאדון בכורים

נקצר והגש
היכלי הקדש
ובעמר החמר
לגבה נקדש

שבעה שבועות
של קציר תבואות
קצרנו ספרנו
עד מלאות

משעורה הפשוטה
– לבהמה נאותה –
נעלה, עד נעלה
מנחה של חטה

חמשים תמימים
ושני לחמים
העדה בתודה
לאדונם מרימים

ראשית-כל, בכורה
גוביל-שי למורא
כי-כל מיד-אכול
מידו הטהורה

מאיר בוסאק

אחרי הסתלקות הבעל שם טוב

„גם אמר להם הסימן, וכאשר יפטר, יעמדו שני הזייגערס (השעונים), רחץ ידיו והזייגער הגדול עמד... אמר להם... אין אני דואג לעצמי, כי יודע אני בבירור, שאצא מפתח זה (ו)תיכף אכנס בפתח אחר... ואח"כ נח מעט וראו שעמד הזייגער הקטן" (שבחי הבעש"ט)
„כשרצה ר' נחמן (מהורודנקה) לנסוע פעם שניה לאה"ק, הלך על קבר הבעש"ט... וכשחזר מבית העלמין שמח שמחה גדולה ואמר: הבעש"ט ציווה לי לנסוע לאה"ק" (שם)

שדות בירק וזהב
ובניבות כאי שבים;
כבר-שוק, בתים: סלמאות,
בקתה בלבן ונגה
כשני סלכות נטויים,
שעונים זה על זה מול אין סוף,
חלונות פתוחים, צחור חדר,
יקוד של נרות ועל קיר
שעונים דוממים שנים.
על רצפה כמנין חסידים
אומרי הקינות;
— — — וביום השביעי נעצמו
עיניהם עיפות ושמעו:
„לשיר נגוניו הוא נשלח,
לכספר שנים קבלנוהו,
לנודדי המדבר – מעין זה –
בלבבות עצובים הדליק אור,
עד מרעש שעות אל הנצח
נקרא הוא לחזור..."
אם-אם נפקחו העינים,
כי שהוא אמר:
דבריו אחרונים לא אשכח:
„אין אני דואג לעצמי" – סימן –
לכם פה אדאג...
בצלו היינו – עתה?..
הן נזכר עלילות הדם
בפבליסש וימפול,
בברזל מלבן יהודים
צוג, גופם בתר חי,
הסבת בסישמניץ, אומן,
שרפת הגמרות בקמניץ,
ומי ידע הגזרות,
שבשל קדוש הרב,
עתה איך בלעדיו
בין הגוים נחיה?
אמר השני: זה היה
אחרי פבליסש וימפול,
קרוע לב הוא הלך, אך במדבור
יום שוק כרגיל —
תגרנים, רוכבים ומאות
בני כפרים, עגלות וסוסים,
שקי בר, בהמות ועופות
ויהודים ברציצות של כסהר
והנה אחד משקנו
על יונים שלוות בשמי על
עפות במעגל הצבעי.
הבטנו גם הבעש"ט זצ"ל
התבונן ופתאום אמר:
הביטו מעל ליונים...
שני נצים רחפו בין עבים...
הוסיף השלישי: ובקרבי —
שירו כקינה:
יבשות וימים עברתי,
ההר מפיל קרן אור,
ואני לא אזרתי העז
לעלות ואחזר...

עצרת – שם חז"ל לשבועות

מאת טוביה פרשל

חוקרים ומפרשים עמלו למצוא פשר לדבר למה קראו חז"ל לחג השבועות — עצרת. דעות שונות נאמרו בדבר וראויים לתשומת לב דברי קלמן שולמן ב"הצפירה" (שנה ו', 1879, גליון 25) אשר קצת מהם נביא בזה:

מגמת פני היא להראות דבר נפלא, כי באמת קראה גם התורה את חג השבועות בשם עצרת... ואם יפלא בעיניך, קורא יקר, איך נעלם מעיני החכמים... דבר כזה המפורש בתורה, אוסיף להפליא עוד בגלותי את אזניך כי לא רק פעם אחת, אך שלש פעמים נקרא בתורה חג השבועות בשם עצרת. הטה נא אזנך ושמע: כתיב בתורה (דברים ט, י): „ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים וגו' ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל". וכתוב עוד: (שם, י, ד): „ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל", וכתוב עוד (שם יח, טז), ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך בחורב ביום הקהל". הנך רואה כי חג השבועות, זמן מתן תורתנו נקרא שלש פעמים בשם יום הקהל, הדבר שפתיים אך למותר הוא להודיע כי קהל ועצרת שמות נרדפים הם והוראה אחת לשניהם...".

בסוף רשימתו כותב קלמן שולמן: „אקוה כי דברי אלה ייטיבו בעיני מטיבי ראות ומודים על האמת, ואם לא קדמני אחר בדבר הזה, ישמח לבי כי אנכי הייתי הראשון למצוא דבר אמת אודות שם עצרת אשר נתנו חז"ל לחג השבועות".

והנני להעיר כי היה מי שקדם לשולמן בהסבר זה של השם עצרת לחג השבועות — והוא ר' יעקב צבי מקלנבורג, בעל „הכתב והקבלה".

והרי מדבריו בפירושו לדברים ט, י:

בג' מקומות קראה התורה את יום מתן תורה בשם יום הקהל... ונקרא יום זה יום הקהל, לפי שבו נקהלו כל עדת בני"י בפעם ראשונה, אשר מזה אמר (ואתחנן ד, י) „יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם". והנה רבותינו חכמי המשנה והתלמוד שבכל המקומות קראו את חג השבועות בשם עצרת... והיה נראה לומר שסמכו רז"ל בקריאת שם עצרת על מה שמצאנו בתורה ש- נקרא יום מתן תורתנו בשלושה מקומות בשם יום הקהל. ומזה הרשו להם חז"ל לקרוא את זה בשם עצרת, שהוא גם כן לשון קהלה ואסיפה..."

אך עם זה יש להוסיף שאפשר שדברי קלמן שולמן הופיעו בדפוס לפני דברי רבי יעקב צבי מקלנבורג. ר' יעקב צבי מקלנבורג נפטר בשנת תרכ"ה. המהדורה הראשונה של פירושו לתורה הופיעה בשנת תקצ"ט. בימי חייו הופיעו עוד שתי מהדורות עם הוספות. בשנת תר"ם הוציא ר' אברהם ברלינר הוצאה רביעית עם הוספות מעזבון המחבר. הדברים המובאים למעלה אינם נמצאים במהדורה הראשונה. הם מובאים במהדורה הרביעית שהופיעה, כאמור, בשנת תר"ם, דהיינו, כשנה לאחר שנדפסה רשימתו של קלמן שולמן ב„הצפירה". לא היה לנגד עיני מהדורה ב' ומהדורה ג' של „הכתב והקבלה" ואינני יודע אם הדברים על השם עצרת מצויים כבר שם.

נוסיף: אף בעל „הכתב והקבלה" לא היה הראשון להציע פירוש זה של השם עצרת, שהוא מקביל ליום הקהל שבתורה. היה מי שפירש כך לפני למעלה משמונה מאות שנה, והוא ר' מנחם ב"ר שלמה בעל „מדרש שכל טוב".

בשנת תרי"ב הדפיס ר' שלמה בובר מכתב יד את „מדרש שכל טוב" לבראשית ושמות. שאר הספר אבד, אך הבאות ממנו נשתמרו בספרים שו- נים. ר' שלמה בובר מציין ומצטט במבואו הספרים בהם מובאים דברים מספרו של ר' מנחם ב"ר שלמה.

באחת הבאות אנו קוראים (מבוא של בובר עמ' 36):

„בשכל טוב פרשת פנחס. למה חג השבועות נקרא עצרת. שמו נעצרו לפני ה' ביום הקהל בשעה בסיני, יום אשר עמדנו בחורב לקבל התורה ושמענו קולו של הקב"ה, ועל שם ש- היינו מוגבלין סביב הר סיני לקבל תורת אל- קים מפי קדשו לפיכך קדש הקב"ה עלינו. ולפי שבעה ימים קרא יום הקהל, לפיכך קראוהו רבותינו יום עצרת. ודומה לדבר ויקראו עצרת (יואל א, יד) „והוא עצור" (נחמיה ו, י) וכן תירגם אונקלוס בשבועותיכם בעצרתיכון...

מהו „חג הביכורים"

מאת מ' טרופר

רבים רגילים לקרוא לחג השבועות גם בשם „חג הביכורים". רבות שמעתי באוזני שם זה גם מפיהם של מורים ומורות בבתי ספר ממלכתיים דתיים, כשנזדמן לי לבקר בשיעוריהם. כמנהל אותם, ב- פרוס חג השבועות, הם אף רשמו שם זה על הלוח בין יתר שמות החג [1] והסבירו, שכאשר היה ביהמ"ק קיים היה העם מקיים בו ביום את מצוות הבאת הביכורים, ככתוב בתורה: „ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך" [2].

יתר מזה: באנציקלופדיה המקראית בערך „חג [3]" מוגדר חג השבועות כ„חג בכורי מעשיך [4]" וכן כ- „חג בכורי קציר חטים" [5].

מתעוררות איפוא שתי שאלות: 1. האמנם נקרא חג השבועות גם בשם „חג הביכורים"? 2. האם נהגו להביא ביכורים בעצם חג השבועות?

אין לקרוא לחג השבועות „חג הביכורים"

דבר זה מתברר לחלוטין מעצם העובדה ששם „חג הביכורים" אינו מופיע בשום מקור קדום: לא בתנ"ך, לא במשנה ובתוספתא, לא בתלמודים, בבלי וירושלמי [6] ואף לא בסידור התפילה.

אמנם, בפרשת המוספים שבחומש במדבר מצאנו שחג השבועות נקרא בשם „יום הביכורים" (דוק: „יום" ולא „חג"!), כנאמר שם [7]: „וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם" וגו' ומפרש רש"י במקום [8]: „חג השבועות קרוי „בכורי קציר חטים" על שם שתי הלחם, שהם ראשונים לי מנחת חטים, הבאה מן החדש; כמפורש בויקרא כ"ג, ט"ז: „...עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמ- שים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים... בכורים לה' [9]".

ועוד זאת: שתי הלחם: שכאמור היו מביאים ב- עצרת — היו משל ציבור, כיתר הקרבנות המפורטים בפרשת המוספים הנ"ל ובפרשת המועדות שבחומש ויקרא, פרק כ"ג, וכך מגדירם גם רמב"ם ב„ספר העבודה" [10]. ואילו מצוות הבאת הביכורים של היחיד. שעליה מדובר בקיצור רב בשני הפסוקים שבשמות [11] ובפירוט יתר — בחומש דברים, פרשת „כי תבוא" — מצווה זו לא פרשה התורה בשום מקום את מועד קיומה; ולפיכך, מתעוררת השאלה השניה דלעיל.

האם הביאו היהודים את ביכוריהם בחג השבועות?

לכאורה, המשנה מציינת בדיוק את הזמן להבאת הביכורים. במסכת בכורים א', ו שנינו: „מעצרת ועד החג מביא וקורא מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא" [12]. ולפני כן מציינת המשנה [13], ש„אין מביאין בכורים קודם לעצרת".

ובכל זאת יש לשאול: האם בעצרת עצמה היו מביאים ביכורים, אם לאו? נראה, להלכה מותר היה ליחידים להביא ביכורים גם בעצרת עצמה, כך מת- ברר מעיון במקורות התלמוד — משנה ותוספתא, תלמוד בבלי וירושלמי — ובפוסקים של רבים מה- ראשונים, כרמב"ם, בעל „מנחת חינוך" ועוד [14]. ומאלה רק המהרי"ם אלגאזי סבור, שבעצרת לא הותר להביא ביכורים. טעמו ונימוקו עימו [15] ואכמ"ל.

ברם, המשנה של מסכת ביכורים גם מתארת תיאור מפורט „כיצד מעלין את הבכורים"; והרי כמה מפרטי התיאור: „כל העיירות של מעמד מתכנסות לעיר של מעמד". מכאן, שלא היו מעלים הביכורים ב- יחידות, אלא ברוב עם ובתהלוכה המונית ומפוארת שמתוארת להלן: „השור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב... והחליל מכה לפניהם וכו'". תהלוכה כזאת של מביאי ביכורים היתה כרוכה בהכרח בכמה מלאכות האסורות ביום טוב, כגון: ההוצאה בחליל (היינו: הפעלת כלי נגינה) מחוץ להר הבית וכדו'. והעיקר, בפרק ג' משנה ג' שם כתוב מפורש: „כל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם (לפני מביאי הביכורים) ושואלים בשלומם". ומפרש הברטנורא במקום: „אף על גב דאין בעלי אומנויות רשאין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם, כדי שלא יתבטלו ממלאכתם, מכל מקום היו חייבים לעמוד מפני מביאי בכורים דחביבה מצוה בשעתה".

מכל זה ניתן לדעתי, להסיק בוודאות גמורה, שלמעשה לא היו מעלין ביכורים בעצרת עצמה, אלא — באחד מימי החול שבין עצרת ובין החג.

דומה, שגם מסקנה הגיונית זו שוללת את האפ- שרות לקרוא את חג השבועות בשם „חג הביכורים".

ה ע ר ו ת

1. ראה מאמרו של חיים חמיאל „חג השבועות בתורה" ב„מעיינות" חלק ו' ע' 12—14.
2. שמות כ"ג, יט; ל"ד, כו וכן דברים כ"ו, א—יא.
3. כרך ג' ע' 23.
4. על פי שמות כ"ג, ט"ז. הדגשה זו והבאות הן משל כותב טורים אלה.
5. על פי שמות ל"ד, כב.
6. ראה הקונקורדנציות לכל אחד מהמקורות הנ"ל בערכים „חג" ו„בכורים".
7. במדבר כ"ח, כו.
8. על פי מנחות דף פ"ד, ע"ב.
9. השווה ויקרא ב', יב ורש"י לכתוב.
10. הלכות מעשי הקרבנות י"ב, ג.
11. עיין הערה מס' 2.
12. ראה גם תחילת משנה י' בפרק א'. אגב: „עצרת" — בשם זה קוראים חז"ל לחג השבועות, דבר הטעון ברור מיוחד; „החג", סתם, זהו כידוע חג הסוכות; „קורא" הכוונה לקריאת פרשת ביכורים שבחומש דברים, כ"ו, ג—י.
13. שם, א', ג.
14. ראה מראי מקומות באנציקלופדיה התלמודית ערך „בכורים", הערות 242—243.
15. ראה שם הערה 244.
16. בכורים ג', ב—ח.

אהבת תורה

מאת הרב מנחם גוטמן

נעשה ונשמע. אשרי העם שמקיים „נעשה ונשמע", לשמוע אל מנהיגי התורה הנוהגים לקיים מצווה לשמוע לדברי חכמים, ואשרי הדור שאוהבים לשמוע תורה מפי רבנים. ת- שובה זו השיב צדיק אחד לגדול אחד מרבי- נים המתנגדים ששאל מדוע מרבים החסידים לנסוע לצדיקים שזה רגש של אהבת תורה שאוהבים החסידים לקבל תורה מפי צדיקי הדור.

*

תורה מגן עדן. זקני רבי פינחס מקוריץ כאשר הביאו לפניו ספר ה„תולדות" מרבי יעקב יוסף הכהן הגדול של החסידות, שמח שמ- חה גדולה על אוצר גדול שאסף כפי רבו הבעל שם טוב, מהם כולם במחרת, „שמעתי ממורי" והכריז כי הספר הזה הוא ממש „תורה מגן עדן".

*

נעשה ונשמע. אני הכותב בדרשה שלי לפני קהל גדול של חסידים בעיר יאסי הברותי שבני ישראל ענו „נעשה ונשמע" שכוונתם לדברי המשורר האלוקי דוד המלך שהביעו רצונם שה' יקיים דברי המשורר „אשמעה מה ידבר ה' כי ידבר שלום אל עמו".

*

תורה מן השמים. נביאי ישראל זכו ל- שמוע דבר ה' מן השמים בארץ הקדושה כשם שזכו האבות לשמוע דבר ה' בארץ הקדושה. אולם בני ישראל שזכו בפעם הראשונה בעולם לאכול לחם מן השמים" זכו לשמוע גם תורה מן השמים במדבר בארץ לא זרועה. מקום שגלו ישראל שם גלתה גם השכינה וירד ה' מן השמים לבני ישראל אשר שם חונים עם התורה.

*

פתח ב„אנכי". מעשה בחסיד גדול שדפק בלילה על פתחו של אחד מגדולי תלמידיו של רבנו הבעש"ט הרבי שאל מי שם? התלמיד ענה „אנכי" פעם ושתים ושלוש הרבי לא רצה לפתוח וקרא לו שרק ה' פתח ב„אנכי". ואז קרא החסיד את שמו ואז פתח לו הצדיק הדלת והרשה לו להכנס לביתו.

*

וידבר ה' את כל הדברים האלה לאמר. מעשה ברבנו הבעש"ט שהגיע לעיר ברודי המפורסמת בגדולי התורה, ובאו כל אנשי העיר לשמוע תורה מפי הרב הצעיר הכובש את כל העולם היהודי בתורתו ובחרדה גדולה עומדים ומחכים לשמוע דרשתו. הבעש"ט עלה על הבימה וקרא לשואב מים פשוט וביקש ממנו שיתרגם בשפה המדוברת את הפסוק הראשון שבספר דברים. אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, וכאשר גמר השואב המים לפרש את הפסוק התלהב הבעש"ט וקרא שכל אחד מישראל יש לו מדרגה שלו לשמוע ולהבין. כמה רבינו דיבר הבינו „כל ישראל" את דבריו ונתרגשה כל העדה והלכו דמעות על דברי הבעש"ט שגם הוא כותב בפיו להלהיב בדברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב.

*

אנכי ה' אלקיך. זקני רבי לוי יצחק נסע מביתו להרבי ממוריץ ושהה שם שלוש שנים. בלילה כאשר שב לבית חותנו העשיר הגדול שאל אותו חותנו:

— לוי יצחק, מה למדת בשלוש השנים אצל הרבי ממוריץ?

— אני למדתי מהרבי שלי שיש א-להים בעולם.

קרא החותן למשרת הגוי איוואן ושאלו

— א-יוואן אתה יודע שיש א-להים בעולם

— ענה הגוי, כן, יש אלוהים בעולם.

נתרגש זקני וענה, חותני היקר הגוי הזה אומר כן ואינו יודע כלל, ואני למדתי לדעת מפי מורי ורבי ואני יודע שיש א-להים ב- עולם.

*

וירד ה' אל הר סיני. רבי צבי בן יחידו של הבעש"ט היה פעם במצוקה גדולה, נסע בדרך ובלילה חלם חלום גדול, שהופיעה לפניו דמות דיוקנו של אביו העומד על ראש ההר והשליך עצמו מראש ההר למטה, וקרא אליו

(סוף בעמ' 9)

صكذا في الاصل

„לא תרצח" ואביזריהו

מאת הרב בנימין צביאלי

דעה רווחת היא אצל הקדמונים ואף נרמזת בחז"ל, כי בעשרת הדברות נכללו כל תרי"ג המצוות וכי כל מצוות התורה הם פרטים של עשרת הדברות שנמסרו למשה רבינו מסיני.

גם באיסור „לא תרצח" מקופלים הרבה איסורים שבבחינה מוסרית ומשפטית אינם מוגדרים היום כרצח במובן שבמקורות שלנו ניתן להם שם כולל של: שפיכת דמים. אף במשפט הכללי ביקינו מבדילים בין רצח ובין הריגה ולהבחנה זו יש תוצאות גורליות באשר לעונש. לעתים קרובות אין הדבר גלוי במעשה ההריגה עצמו, אלא בכוונה הקודמת למעשה ובנסיבות שבהן נעשה המעשה. מצד שני, כמעשים שלכאורה אין להם ולא כלום ל„לא תרצח" ורואים אותם כשפיכת דמים מבחינה מסוימת.

שד"ל בפירושו על „לא תרצח" ביקש לפתור את הבעיה בקיצור: „לא תרצח" — יו"ד ההורג אדם בכוונה ובדעת עצמו נקרא רוצח, יצא שליח בית דין שהורג ברשות ובמצוות השופטים, ולא כרוצח עצמו". הסברו זה של שד"ל אינו מספיק ואינו מדוייק, כי אין זה ההבדל היחיד, ואף לא העיקרי, שבין רוצח ובין מי שהורג אדם ואעפ"כ אינו רוצח. עצם העובדה שהתורה נתנה רשות לגואל הדם להרוג את הרוצח בשגגה אם יצא מעיר מקלטו, רומזת על טעם אחר של פטור לגואל הדם שהוא לכאורה רוצח.

על הפסוק „מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם" (בראשית ט', ה') אומר הנצי"ב בפירושו „העמק דבר": „פירש הקב"ה אימתי האדם נענש בשעה שראוי לנהוג באחוה, מה שאין כן בשעת מלחמה ועת לשנוא, אז עת להרוג ואין עונש על זה כלל, כי כך נוסד העולם (הדגשה שלי, ב.צ.) וכדאיתא בשבועות ל"ה מלכותא דקטלא חד משיתא לא מיענש ואפילו מלך ישראל מותר לעשות מלחמת הרשות אע"פ שכמה מישראל (חיו) ייהרגו ע"י זה". ובספר דברים פרק ח' בפרשת עורכי מלחמה מוסיף הנצי"ב: „ואין איסור במלחמה כמו שאין המלך מוזהר מלעשות מלחמת הרשות הגורם סכנ"ע (חיו)".

בראה שהציקה לו להנצי"ב בעיית היציאה למלחמה, אם יש לה הצדקה מוסרית, והוא אומר את דבריו ללא היסוס. יסוד ההיתר להרוג אנשים סתם בכלהבה הוא בכלל הידוע „הבא להרגך השכם להרגו" הנלמד מדין הבא במחתרת בפרשת משפטים (כ"ב, א'). „גנב במחתרת חזקה עליו שבא על עסקי נפשות אם לא ישיג את חפצו בגנבת ממון ואז מותר לו לבעל הבית להרוג את הגנב, ורש"י מעיד שם: „כאן לימדתך תורה אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו (מתאפק) ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו". אך אם זרחה השמש עליו, כלומר אם ברור לך כשמש שהגנב לא בא להרוג כגון אב אצל בנו, אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו וביודעו שרוחמי האב על הבן הרי אם הרג את הגנב דמים לו, נחשב בעל הבית ההורג כרוצח (לפי סנהדרין ע"ב). הבחנה דקה בין היתר לרצוח ובין סכנה להיקרא רוצח.

הבחנה דקה כזאת מצויה גם בדין על „קנאים פוגעין בו". הבועל ארמית — קנאים, בני אדם כשרים המקנאים קנאתו של מקום (רש"י), פוגעים בו, כלומר ממיתים אותו. כמו „לך פגע בו" הוא שבא עליה בפרהסיא בין שבא דרך זנות ובין דרך חתנות ואותם הקנאים שפגעו בו והרגוהו הרי אלו משובחים וזריזים, ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, ראיה לדבר זה מעשה פינחס בזמרי ואין הקנאי רשאי לפגוע בו אלא בשעת מעשה כזמרי, שנאמר „ואת האשה אל קבתה". אבל אם פירש אין הורגין אותו ואם הרגו נהרג עליו (הקנאי), ואם בא הקנאי ליטול רשות מבית דין להרגו — אין מורין לו ואע"פ שהוא בשעת מעשה" (רמב"ם איסורי ביאה י"ב, ד' ה'). הרי עוד דוגמה להבחנה דקה בין מעשה קנאות חיובי ובין רצח.

דין „רודף"

דילמה קשה מבחינה הלכתית אם זה רצח או לאו קיימת גם במקרה של אשה המקשה לילד וניתן להציל את האם רק על ידי הריגת העובר. המשנה במסכת אהלות (פרק ז' מ"ו) קובעת „מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים, מפני שחייה קודמין לחייו, אך אם הוציא כבר את ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש". ואם אמנם כי שרודף אחרי חברו להרגו מצוה להציל את נפשו אפילו על ידי הריגת הרודף, אין דין הולד כדין רודף שמן השמים רודפים אותה וזהו טבעו של עולם (לפי סנהדרין ע"ב, ב').

האיסור של „לא תרצח" אינו איפוא איסור טוטלי חד־משמעי ויש הרבה מצבים שבהם האיסור נעלם אף שמעשה ההריגה או הרצח מתרחש במלואו. אך מצד שני רבים הם המצבים שלא היינו מעלים בדעתנו, כי יש בהם מיסוד של „לא תרצח" הנה שייכים הם לסוג של עבירות ששם של שפיכות דמים נקרא עליהם. התורה עצמה מעידה על כך בנערה המאורסה בשדה: „כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" (דברים כ"ב, כ"ו). חומרת הפגיעה בחיי אדם נלמדת מן הפסוקים הראשונים שבתורה, „שופך דם האדם באדם דמו ישפך" (בראשית ט', ו'), ולא רק דם אחרים אלא גם דם עצמו, וכבר הארכתי את הדיבור על איבוד עצמו לדעת במקום אחר (ראה „הצופה" ב' באייר תשמ"ו). המכילתא מעירה, כי ניתנו עשרת הדברות חמישה על לוח זה וחמישה על לוח זה; כתיב „אנוכי ה' אלקיך" וכנגדו — „לא תרצח", שכל מי ששופך דמים כאילו ממעט את הדמות ודמותו האלוקית של האדם). ומשום כך כשהיו מקרבים ובודקים את העדים שבאו להעיד בדיני נפשות היו מאיימים עליהם, הוי יודעים שלא כדיני ממונות דיני נפשות, דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו, דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם (משנה סנהדרין פרק ד').

גורם חשוב בהקלת ראש במעשי רצח היא העובדה שאין האדם הרוצח שופך את הדם בידיו בקירוב מקום אלא עושה את מעשיו מרחוק או באמצעים „נקיים". אין ספק שהפגיעה בחרב או בחנית, ואין צורך לומר בסכין, המחישה יותר את שפיכות הדמים מאשר ירית מקלע או הטלת פצצות ממטוס. המושג של „גירי דיליה" (החיצים שלו) מבליט את רגישותה של ההלכה גם בתחום זה. גירי דיליה נקרא כשאדם עושה בידים מעשה אפילו בתוך רשותו ומכוח עשייתו גורם נזק לחברו: גירי דיליה נאמר אף בחיוב מיתה על רציחת אדם שאם הרגו שלא בידיים ממש אינו חייב אלא אם כן היה באופן שקשר ידיו ורגליו של חברו על שפת הים והפנה את מרוצת המים עליו זכת, אם מכוח ראשון מת שמיד כשהפנה למים דרך לצד זה נפלו עליו הרי זה גירי דיליה כמי שזורק בו חץ ומת (לפי סנהדרין ע"ז, ב' וראה באנציקלופדיה תלמודית).

רצח בלי כלי משחית הנראים לעין מצוי גם אצל כל המלבין פני חברו ברבים, שכן האודם הולך מעל פניו של הנעלב והלובן בא (דאזיל סומקא ואתי חיורא, ב"מ נ"ח, ב') ופניו כמת שבתחילה הוא כאדם מפני שהדם מוסף לברוח, ועוד כי צער הלבנה (עלבון) מר ממות ואמרו עליו שאין לו חלק לעולם הבא מה שלא אמרו ברוצח, כי המלבין פני חברו אינו מכיר גודל חטאו ואין נפשו מרה עליו על עוונו כמו רוצח ולכן רחוק מתשובה (שערי תשובה לרבנו יונה קל"ט). וידוע מה שאמרו חכמים שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים. שנאמר בתמר: „היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה" (בראשית ל"ח, כ"ה). ולא אמרה בפירוש אלו הסימנים של יהודה ולו אנוכי הרה אלא „לאיש אשר אלה לו אנוכי הרה" אם יודה — יודה, ואם לא — ישרף ולא אלבין פניו. לפי התוספות במסכת סוטה (י', ע"ב, ד"ה „נוח לו"), לא נחשבה עבירת הלבנת פנים בין העבירות שאין עומדים בפני פיקוח נפש, עבודת כוכבים, גילוי עריות ושפיכות דמים, משום שאינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עבירות מפורשות.

גרימת מות בעקיפין גם היא נחשבת לשפיכות דמים, אף כי אינה מוגדרת כרצח ממש, כך מובא בספר „המנחה" מאת רבנו מנוח על הרמב"ם בעקבות סיפור התלמוד ירושלמי מסכת יומא (פרק ו' הלכה ד'), „מעשה באדם אחד שהיה מוליך ביום הכפורים בשוק ובתו עמו. אמרה לו בתו, אבי, צמאה אני. אמר לה אביה, המתיני מעט, וחזרה וצמאה, אמר לה [illegible] ומתה. אחרי שסיים תפילת מוסף אמר לציבור, אחיי, מי שיש לו תינוק ילך בשבילו לביתו שיתן לו לאכול ולשתות שלא יבוא לידי סכנה. והרמב"ם כותב (שביתת העשור ב, י"א). „קטן שהוא פחות מבן תשע אין מענין אותו ביום הכיפורים כדי שלא יבוא לידי סכנה".

„לא תעמוד על דם רעך" ו„רפוא ירפא"

איסור „לא תרצח" מוצא את ביטויו המובהק בצו אחר כן התורה: והוא „לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז). זה הצד החיובי של האיסור; לא רק שאסור לרצוח או לגרום שפיכות דמים אלא מצווה להציל נפשות. והזהירה התורה מלהשתדל בהצלת נפש אדם מישראל כשנראהו בסכנת מות ותהיה באה עליו או ליסטים באים עליו שהוא חייב להצילו שנאמר „לא תעמוד על דם רעך", וכל היכול להצילו ואינו מציל נחשב כאילו הורגו בידיים. יש גם חיוב עשה להציל את חברו מסכנת מיתה משום מצוות השבת אבדה „והשבותו לו" (דברים כ"ב, ב') אף את עצמו אתה משיב לו, היינו אבדת גופו, (לפי סנהדרין ע"ג, א').

לכאורה, מצוות ריפוי חולים כלולה בלא־תעשה „לא תעמוד על דם רעך". אך יש למצוה זו של רפואת חולים גם פסוקים אחרים בתורה המאששים אותה. מן הפסוק „ורפא ירפא" (שמות כ"א, י"ט) לומדת הגמרא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות (בבא קמא פ"ה, א'). הרמב"ם אינו לומד מצוות ריפוי חולים מכאן, אלא בפירושו למשניות נדרים פרק ב' משנה ד', „מי שמודר הנאה מחברו מרפאו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון", הוא אומר. „חיוב הרופא מן התורה לרפאות חולי ישראל וזה בכלל בפירוש מה שאמר הפסוק והשבותו לו לרפאות גופו [illegible] שהוא כשרואה אותו מסוכן ויכול להציל [illegible] בגופו או בממונו או בחכמתו". אפילו [illegible] לו שחברו ימות בסכנה זו חייב ל[illegible] [illegible] תעמוד על דם רעך" נאמר אף על ספק [illegible]

בעל „[illegible]רה תמימה" מקשה מדוע לא הביא הרמב"ם את הפסוק „ורפא ירפא" כצו על לרפאות אדם, ומשיב כי מפסוק זה „ורפוא ירפא", משתמעת רק רשות כמפורש בגמרא, אבל שזאת מצוה ממש אינו מבואר מכאן רק בפסוק „והשבותו לו" לרבות אבדת גופו.

המחבר ביורה דעה שלו, א', פוסק: „נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש היא ואם מנע עצמו הרי זה שופך דמים ואפילו יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות. הש"ך מעיר כאן: „שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג בשוגג". הט"ז מקשה על המחבר ומשיב: „קשה, כיוון דבאמת מצווה היא למה קרא ליה התורה רשות, ונראה דהכי הוא כוונת הענין זה דרפואה האמתית היא ע"פ בקשת רחמים דשמיא יש לו רפואה כשמו שכתוב „מחצתי ואני ארפא" (דברים ל"ב, ל"ט), אלא שאין האדם זוכה לכך אלא צריך לעשות רפואה על פי טבע העולם והוא יתברך הסכים על זה ונתן הרפואה ע"י טבע הרפואות, וזהו נתינת רשות של הקב"ה. וכיון שכבר בא האדם לידי כך, יש חיוב על הרופא לעשות ורפאותו". והזוכר כאן לדראון השביתה המזעזעת של הרופאים והאחיות.

הרופא עומד לעתים בפני השאלה הנוראה אם לקצר את סבלו של אדם שלפי דרכי הטבע אין רפואה למחלתו, בימינו נקרא הדבר „המתת חסד" והוא מעורר גם שאלה מוסרית כללית שלא באה לידי הכרעה. אין מדובר בהמתה פעילה, הריגה ביד, אלא מניעת אמצעים להמשכת חייו של החולה הסובל יסורים. אמנם הרמב"ם בהלכות רוצח (פרק ב' הלכה ז') פוסק בעקבות ברייתא בסנהדרין דף ע"ח „אחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למות ואפילו הרג את הגוסס נהרג עליו". אך אין מכאן לימוד למניעת חיי סבלו של חולה אנוש. וכבר עסקו בבעיה זו גדולי הוראה בימינו גם בהקשר של הצלת נפשות אחרים ע"י השתלת אברים ומי האיש שיטול אחריות עצומה זאת של פסיקה על עצמו ולא יחרד למשמע הקול הבוקע מסיני „לא תרצח".

אות קלון של רצח

כתם של שפיכות דמים טבוע לעולמי עולמים גם במי שרצח בשוגג, ונחלקו תנאים, ר' מאיר ור' יהודה, במשנה מכות פרק ב' אם הרוצח בשגגה חוזר לשררתו מלפני גלותו, וכגון שהיה נשיא או ראש בית אב או אב"ד או שררה אחרת, ופסק הרמב"ם בהלכות רוצח פרק ז' הלכה י"ד: „אף על פי שנתכפר אינו חוזר בה לשררה שהיה בה לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדולתו כל ימיו. הואיל ובאה תקלה זו הגדולה על ידו". וכן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו לברך את הקהל שנאמר „ידיכם דמים מלאו" (ישעיה א').

מלבד האיסור של שפיכות דמים בכלל הזהירה התורה במיוחד על איסור זה בארץ ישראל „ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה, כי הדם הוא יחניף את הארץ" (במדבר ל"ה, ל"ג). „תחניפו" — תרשיעו לפי רש"י, שלא תטמאו לפי רמב"ן, וכן „ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה", ואמרו: מגיד ששפיכות דמים מטמאה את הארץ ומסלקת את השכינה ומפני שפיכות דמים חרב בית המקדש (ספרי). מעניין שבין חטאי דור המבול ואף של אנשי סדום לא הוזכר עוון הרצח.

בסולם הערכים של החברה המודרנית, ולמגינת לבנו גם של החברה ההולכת ונבנית בארץ ישראל, הולכת ונדחקת עבירת שפיכת הדם מפני השגיות מדעיות ותכליתיות, ואולי הסימפטום הבולט ביותר הוא הנסיון החוזר והנשנה לתת לגיטימציה להפלות עוברים, „הפסקת הריון" בלשון זהירה, מטעמי דו־דה הומניים ונחות חברתיות.

דומה, כי בכל מערכות חיינו עדיין לא נקלטה כראוי הקריאה הגדולה מסיני שנאמרה לא בלשון ציווי רגיל — אל, אלא בדרך של הבטחה נבואית „לאו, „לא תרצח", ועדיין היא מצפה לקיומה.

מגזרות־נייר לחג השבועות — „שבועותל", ובה סימני שנים־עשר המזלות, טומאשוב, פולין, סוף המאה ה־19. מתוך הספר „מגזרות נייר — אמנות יהודית עממית", בהוצאת „מסדה"

הגות מקראית

דיוקן וקתדרה

*

עם פרופ' יהודה אליצור

מאת אברהם בלאט

וכך הוא נכנס, פוסע לאט, גבה קומה, בעל ראש כסוף וזקנקן דל. ביד אחת מפה גדולה מקופלת, וביד שניה תיק קטן ממנו הוא שולף מפות עזר קטנות בקנה־מידה מצומצם; על האף רוכבים משקפיים במסגרת שחורה, ר' מבעדם ניבטות עיניים רכות נבונות.

הוא יושב קבע בבניין הפקולטה למדעי היהדות, בניין פונקציונלי ואסתטי, אך אל שיעוריו הוא בא לקומה ב' של המחלקה לכימיה. אל הכיתה עם קירותיה המצופים, שם תלמידיו כבר מחכים לו, ויש מי שמציב אפילו רשמקול. הרבה פנים רציניות, כיפות סרוגות על ראשים אפורים, בני תשחורת ונשים בשיבתם, ועל יד כל אחד ספר התנ"ך פתוח והמפה בצידו.

הוא ניצב על הקתדרה, ומכל פעם פונה אל המפה עם האצבע המובילה לנקודת המוקד של הגבול והשבט בנחלתו. דיבורו מתון וקולו רך, העברית מוטעמת לפי מירב הנגינה, ההיגוי כמעט מזרחי בלתי כתאפשר של ח' וע' על מלת יחס בין פעולה לעצם או מלת טעם כדי לקשר את חלק המשפט. מדי פעם הוא נע אנה ואנה, בעוד הידיים משוקות או שלובות על המתניים.

שליחות וייעוד

אל אוניברסיטת בר־אילן הוא הגיע עם יסודה בשנת 1955, כאחד המרצים הראשונים שיצאו לו מוניטין, כמורה וכחוקר, ובמוסד זה הוא ראה שליחות וייעוד, תוך פתיחות למיתודה המדעית ודבקות באמונה בהשגחת הבורא. השקפותיו ואישיותו תואמים את הפרשנות ההיסטורית של ההיבט הדתי וממצאי המחקר הארכיאולוגי, וכך הוא סלל דרך בהיסטוריוגרפיה המקראית, הגיאוגרפיה, ידיעת הארץ ועיוני מקרא, תוך איזון הרמוניסטי, שיש משבחים אותו ויש עוררים עליו. גם הוא לבד אינו קופא על שמריו וחולק על אסכולות אחרות באוזני הסטודנטים, אך תוך זהירות ורגשי כבוד לקולגות בחבר האקדמאי לכל מגמותיו. הוא נדרש לכל רמז או אצבע מורמת, על ספקות המתעוררים בין „מה אומר הכתוב" לבין שירטוטים וקווים, צלעות ופיטוקים, שאינם בהתאם למזון. זהו שיעור בתולדות ארץ ישראל, ועל הלוח תלויה המפה לא כאביזר לוואי, אלא כחומר רקע, כדי לתעד כל פסוק ומובאה במקומם.

הנה פותח בספר יהושע (ט"ז—י"ז) על נקודת הגבול של בני יוסף, מנשה ואפרים, ומושיט אצבע כלפי הנחלות והגבולים, וכל מלה הופכת הוראה, וכל מראה מקום מקבל משמעות. כך שילה שבנחל התנינים וגם חיל־מצב מצרי עד ראשית המאה, וזה הנחל היחיד בו שרצו תנינים, ושיחור אינו רק מושג טופוגרפי כי אם הרכב של שי — שהם מים + חור — שזה שם של אליל מצרי. כך הוא מגלגל את התנ"ך באותן מהדורי וגלוי עין, ואם כי ההיסטוריה היא פרק מתיני חברתי שחלף מן העולם, הרי בא הפרשן ומבקש להקיש מן העבר, כדי ללמוד ממנו את המציאות החדשה על מנת שיצמח ממנה עתיד.

זהו הפרופיל החינוכי של פרופסור יהודה אליצור (הרשקוביץ) שנולד בבודפשט בשנת תרע"א (1911), לאביו הרב יחיאל הרשקוביץ, ששימש כרב בקהילת „חברת ש"ס" — אחת הקהילות הוותיקות במקום, במשפחה של שבעה בנים ושלוש בנות. שלושה אחים ספתה השואה וגם האם נרצחה, ואילו האחות הבכירה נישאה לפרופ' שמואל קליין ז"ל אשר היה לו כאב דגם, אתו עלה לארץ בשנת 1929, והוא בעצם האישיות הדומיננטית אשר השפיעה על חייו וחינוכו. את גיסו פרופ' קליין זוכר פרופ' אליצור כחוקר גדול בידיעת הארץ, שהיה בקיא בכל חדרי התורה והדעת וכוהן בניין גדול מהתלמודים המודרנים יחד עם המחקר העילמי, בעשותו את הדוקטורט שלו בהיידלברג שבגרמניה. פרופ' אליצור, שלמד משך שלוש שנים ב„בית המדרש למורים" מזרחי אצל הראי"ם ליפשיץ, בן יחזקאל יהודה ילין, המשיך בשנת תרצ"ב באוניברסיטה העברית, שם קנה הדרת חכמה אצל מוריו, הרב אסף, פרופ' אפשטיין

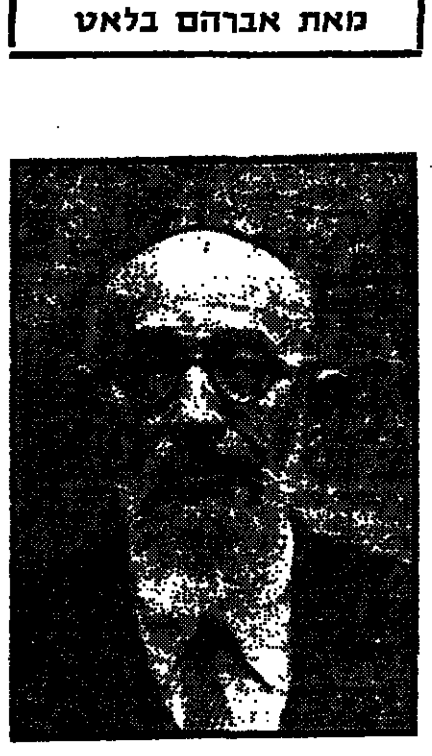

ופרופ' גולאק, ולימודי ביאולוגיה אצל פרופ' בודנהיימר, בצד פרופ' קליין — שהשרו עליו מרוחם ומדעותיהם.

פרופ' אליצור מתמקד בבעיית ההיסטוריוסופיה המקראית, והתנ"ך על פרשיותיו משמש לו כפנורמה רחבה שלפניה הוא ניצב ומנסה לברר גישות שונות והגותו. הוא חוזר בו לפעמים מקביעות שמלפני ארבעים שנה, תוך לימוד כממצאים, אך דוחה לרוב בשתי ידיים את הלכי הרוח האירופאיים המושפעים מהאבנגליון, או מכל מיני אידיאולוגיות וקונספציות — וכל זאת כדי להגיע אל הפשט. עיקרי פרשנות המקרא סבי המיד במגמות שונות, והלה אליצר את פרופ' אליצור, כדי לבנות תיזה ברוח ה' אמונה ההיסטוריה הנבואית. תיזה זו ככל שהיא לובשת את מימד המדע, נושאת אתה תמיד את הצביון העצמי בשחזרה את חלקה הנבואי ההיסטורי באור נטורליסטי, תוך בחינת ממצאים ארכיאולוגיים ויד ההשגחה המסובבת את גלגל המעשים והנסיבות. החומרים הלשוניים מהווים חלק אינטגרלי בכל דיון ושיקול בהסברים האיטימולוגיים, אך הפרובלמטיקה הגדולה המעסיקה את פרופ' יהודה אליצור — הוא ענין המחקר בציבות עם המבחן האמת, כי האמת ההיסטורית אינה [illegible] אמת המדעית, ואמיתות א[illegible] הן בעצם התשתית של השקפת העולם, האמונה או ההרגשה.

איני מאמין בכלל, הוא אומר, שיש במדעים הומניסטיים גישה מסתייגת לגמרי מהשקפת עולם, הואיל ודעת אנושית אינה פזם, שככל שהוא עוסק בהיסטוריה — הוא בא לידי מסקנה חד משמעית שבעניני היסטוריה, רק הכוכבים הם אובייקטיביים — ומכאן אנו למדים שחוקר יהודי, ואולי דווקא הוא, אהבת התנ"ך קשורה תמיד אצלו בתמונת עולמו היהודית. גם היכולת המדעית נתונה למערכת של סכימה מחשבתית המתבצעת הדיר בין דעות שונות. ומכאן — כאשר הוא כותב על תכנית כיבוש הארץ בספר יהושע הוא נדרש לאולברייט, גרוסמנג, ארנסט סלין וד"ר י. גרינץ — בשאלה: למה עלה יהושע מיריחו אל העי, ולא מיריחו לירושלים, הדברים מוצאים את פירושם בקשר להגיון השבאי הגיאוגרפי ומציאותה של הארץ בימים ההם. פרופ' אליצור נזקק רבות לאופי הגיאוגרפי של מסעות הנבואה ולכתובות מסוגים שונים. הוא מצטט טקסטים ומחפש את השורשים של המילה. בפרשיה אחרת הוא מצביע על התנגדותו של ישעיהו הנביא למגע בין מראדך בלאדן ובין חזקיהו מלך יהודה שאסר להציג את האוצרות, ומתווכח עם חוקרי חוץ ופנים על „ברית בין הבתרים" על רבדיה הפרשניים הסימבוליים והאידיאולוגיים, המעסיקים את המלומד, בשאלה: עד היכן המחזה ומהיכן בזקיק, וכהוות הפקפוק שבין „במה אדע כי אירשנה" ו„הן לא נתת לי זרע", ובסמוך לזה „והאמין בה'". האם ה„במה אדע" הוא קריאת תיגר, או ואולי, „באיזו זכות".

פרופ' אליצור מפליג לדברי הימים ולהשקפת הרמב"ם לפשוטו של מקרא, והוא מציין את „ברית בין הבתרים" בלי סימבוליקה ובלי אלי־גוריה. כאשר שני העניינים, הזרע והארץ, כלולים את ישראל לאורך כל תולדותיו.

פרופ' יהודה אליצור — איש ההגות המקראית — חותך וקוצב תמיד מלים עגולות, ללא זיק כליכה, בהבנו את תפיסת ההיסטוריה במקרא. הוא בצלה רעיונות ושומר על עמידה זקופה, כאשר כיפתו הכחולה מכסה את פדחתו, המצח חרוש קמטים, והמשקפיים מבליטים את ארובות עיניו המשוקפות, וכל זה ברוח טובה, וכבוד הדדי ונועם הליכות, של מי שרוח הבריות נוחה ממנו, גם כאשר הוא תוהה על פסוקים בעייתיים, ואיני מרפה: „כי לא מבין משהו — ישאל", הסיסמה החוזרת „בלי מפה לא לומדים". קולו הקטיפתי מטביע את חותמו החינוכי ויש בו מידה גדושה של נועם ועירנות.

לא במגדל השן

פרופ' אליצור הוא איש האקדמיה. אך מעולם לא הסתגר בקונכייה או במגדל שן. תלמידיו כשכבר הימים, בספרים עליו, שלאחר מלחמת ששת הימים הוא יצא איתם לאתרים, כי אינו דומה מראה עיניים להלך נפש, וניצב בראש הרים וגבעות, כנביא קדמון עם רעמה שערית מתנפנפת ברוח, עם ספר התנ"ך ביד אחת ומפה ביד שניה, ודבריו מדריכים ולוהטים, מעוררים ומחכימים בפרשנות סקסטואלית באהבת ארץ ישראל — פרשנות שהיא השקפת עולם.

פרופ' יהודה אליצור, נשוי ואב לחמישה בנים ובנות שכולם נשואים. אחד הבנים, שמואל אליצור הוא פרופסור לביופיסיקה במכון ויצמן ואחר הוא אורי אליצור איש עמורה, ראש מחלקת ההסברה במפד"ל.

המלומד פותח ללומדים בכפיפתו שערים לתולדות א"י, ונדרש לפסוקים בעייתיים. מדי פעם הוא רושם בגיר על הלוח שם זה או אחר. כדי לבאר, שההשילוב בין נקודות יישוב בזמן הקדום ואיבהון כפרים ומישבים כיום, היא לעתים חיי אורטוי בלבד, ונשאר בגדר סברה או חילוקי דעות. המפה — בתמונה הדידאקטית של פרופ' אליצור — נשארת תמיד הבסיס. שבסוגיה הוא עוקב יחד עם תלמידיו כדי לזהות אתרים לאור חלוקת הארץ לפי השבטים.

ד"ר שמואל דגן, מתלמידיו של פרופ' אליצור, היום ראש המחלקה לתנ"ך באוניברסיטת בר־אילן, מציין את דיוקנו כמורה וכחוקר הפוקח עיניים ומרחיב ידע, שכן כל פרשן הוא גם מלקט, גם מסכם, אך גם מחדש, וחולק על הקודמים לו, בשם שהרב רש"י מתחמי פירושי חז"ל, וכך תרגו תלמידיו ויורשיו מתחום פרשנותו. וכל פרשן בן ימינו חייב לבחון את הדברים לאור מצב הידיעות בימינו, בבלשנות, בהיסטוריה, בריאליה, בארכיאולוגיה, בגיאוגרפיה ובכל שאר ענפי הידע האנושי. פרופ' אליצור נזהר מלחדש חידושים רק לשם חידוש. הוא מרבה להתחשב במקורות עתיקים ומאמץ את המסורת שנשתמרה בהם, כל זמן שאינם סותרים את העובדות. „בדרך זו — כותב ד"ר דגן — הוא נקט בשאלת הזיהוי השנוי במחלוקת של „מי מרום". לפי אבסביוס, אב הכנסיה שחי בקיסריה בתחילת המאה הרביעית לספירה, מי מרום הם בעמק דותן שמצפון להר אפרים ומדרום לעמק יזרעאל; ואילו לפי ר' תנחום הירושלמי, פרשן מקרא שחי במאה הי"ג, „מי מרום" הם באיזור מעין מירון שליד צפת, לרגלי הר מירון. אליצור הכריע לצד המסורת הקדומה יותר של אבסביוס, כיוון שהיו בידו מסורות יהודיות מהימנות, האין זה סביר שמלכי כנען שבגליל נתנו לישראל לעלות עד הגליל ולרבו להתמים בהרים, בנוסף על השיקול האסטרטגי, על כיוון יהושע שהזדמנו לאיזור הר אפרים ומלכי שמרון ששכנו בדרום הגליל".

אהבת ארץ ישראל היא גולת הכותרת במשנתו של אליצור, המספר לי: „מגיסי הפרופ' קליין למדתי שהקפדן במדע חייב להקפיד גם על באמנות ומסקנות העולות מן המקורות תוך שיקול דעת זהיר. היום קיימת נטיה למקצוענות יתר ולהתגדר בבקעה צרה. ישנו היום דור צעיר של חוקרי א"י, שאינם בקיאים במקורות, ובעיקר מהקרם עומדים בעיקר ממצאים חמריים, כגון חרסים, מטבעות וכו', ויש ביניהם אפילו כאלו המזלזלים במקורות, או אינם יורדים כלל אל השתין, כי את היסוד של מחקר ידיעת א"י משמשת כיום הארכיאולוגיה, ולא לימודי היהדות. לומדים כיום על פולקלור, בוטניקה, זאולוגיה, אבל לא לומדים את התמצית, את השאור שבעיסה, ובכך מחמיצים את נשמת אפה של תולדות ישיבת היהודים בארץ ישראל. גדול המזרחנים האמריקניים, ויליאם פוכסול אולברייט (1891—1980), אשר ניהל בירושלים את בית הספר האמריקני לחקירת א"י וערך חפירות בארץ היה ביקורתי מאוד, אבל היה לו יחס עמוק למקרא, והוא מגדולי המלומדים בחקר המזרח בדורנו, וממניחי היסוד לשיטת חקירה חדשות בארכיאולוגיה ובגיאוגרפיה ההיסטורית וברקע התרבותי והעי של המקרא".

בין פרסומיו של פרופ' אליצור הם חיבוריו לספרים יהושע ושופטים, וכן עשרות מחקרים שערך ועיוני ההגותיים בחוג התנ"ך של בן גוריון, בנושא ארץ ישראל — הארץ הקלאסית של ההשגחה האלוקית. „גם בבודאפשט עיר מולדתי שמרתי בלבי את זכרה של ירושלים, ומאז אני פועל וחושב לפי קווים אלה, במקצוע של אהבת ישראל והארץ", הוא אומר.

בהרצאותיו אין המלים קולחות אצלו בזרם בלתי פוסק, כי אם הוא דולה אותן, בורר אחת לאחת, מפנינים, כדרך המשחק משחת לבו מפנימיות הלב, בשלבו מדרש ואגדה, הרמב"ן והרמב"ם, תוך שיקול היסטורי ותיאור גבולי על מקומות סתומים ותמוהים כדי להפריכם לקו רצוף ועניני, אך נזהר מהלכות פסוקות. כך נמשך המסד של ההגות המקראית מפיו של פרופ' יהודה אליצור כדי לשאוב תקופות ומבנים ספרותיים, מסורות ועלילות, כדי לבוא חשבון עם נבכי המדע והמקרא. הוא ניצב לו בסודוד הדיוק המחולצה החומה, ובחורף אפילו במעיל העבה, פתוח ולא מכובב, בפני עשרות תלמידים ותלמידות השותים את דבריו בצמא, אשר גם הם מעלעלים בדפי התנ"ך ומדרשים ביריעות של המפות כדי לחזור אל המשנה המקראית.

סיטואציה קוטבית

יש לציין שהיהדות החרדית במאה השנים האחרונות לא היתה דבקה בלימוד התנ"ך, כי אם בתורה שבעל פה, ואפילו כיום לומדים בישיבות המודרניות את התנ"ך במסגרת של לימודי חול אחרי הצהרים, ולא כלימודי קודש לפני הצהרים. אין להתכחש, שחז"ל עסקו באגדה ובמדרש, ההלכה היא אשר חישלה את הרוח היהודית בתפוצות, ואילו התנ"ך נשאר בקרן זווית. אל התנ"ך התייחסו אמנם בהדרת קודש, אך לא הכינוהו כהלכה ברוב המקרים. יצוין, לעומת זאת, שהחילונים נתנו את דעתם על התנ"ך, אך הגישוהו כ„סיפורי מקרא" ללא הילת קודש והתעלמו מתלמוד, וכך נוצרה סיטואציה קוטבית.

פרופ' אליצור, שהיה אחד מראשי החוג לתנ"ך במחיצת בן גוריון, מציין שהמנהיג של תנועת העבודה פתח את החוג כאשר הוא אתיאיסט גמור, אך במרוצת הזמן הוא שינה כיוון ודעות, ככל שהירבה להגות בספר הספרים, ולראות בו את ספר האומה, „כי מי שלא רואה את היהוד של העם היהודי אינו מבין את ההיסטוריה היהודית". אך אין לשכוח שבן גוריון אשר דבק בספר יהושע פסח על פני אלפיים שנות גלות וברח אל העידן החדש של הספרות העברית החדשה.

על שאלתי, האין הפירוש הטקסטואלי הפרטני בתנ"ך נוטל ממנו את ההילה והרשת השגב, משיב המלומד, שאמנם כן ולכן הוא עוסק יותר בנושאים ב„ספרי" מאשר במלה הבודדת. לעיני היהדות החרדית — אומר פרופ' אליצור — נשארו הרבה פרקים סתומים בתנ"ך, ומכאן גם יחסה המאופק. הוא מביא לדוגמה את חלומו של יעקב אבינו, „ויחלם והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו" (בראשית כ"ח, י"ב), ובהמשך „מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלוקים, וזה שער השמים" (בראשית כ"ח י"ז). והנה המלה „סולם" נזכרת רק פעם אחת בלבד בתנ"ך, והשאלה היא על מה מרמז ה„סולם" הזה וה„בית" הזה? והתידרין הוא, שבחלום זה גלומה מלחמת האבות בעבודת האלילים המסופוטמית, שכן בבבל הקימו הזיקורות זגורות, מגדלים סולמיים, שהיו צריכים לסמל את הגשר בין העליונים ובין התחתונים, ובבבל היה משמעו „בב־אלי", שער האליל, וכאשר ייצא יעקב אבינו מבאר שבע, הוא זוכה לחלום רוחני, שיש בו מעין תשובה מונותיאיסטית שדווקא בשממה זו בו מצוי יעקב האב הקדמון, נתגלה לו החזון האלוקי כאלטרנטיבה לאלילות.

פרופ' יהודה אליצור פתח את שער עולם המקרא על האווירה התיאולוגית והנבואית שלו, בפני הציבור הרחב. וכל מגמתו לטפח את משנת ארץ ישראל ואת ההליכה בנתיב האבות. גם היום בגיל המופלג הוא הולך לכל יישוב חדש, כדי להפיץ את תורתו שכל ההיסטוריוגרפיה במקרא לא באה אלא ללמד על חזון הריאלי שבספירה האנושית והמימד הטרנסצנדנטי שבספירה הרוחנית, וזהו האינטרפרטציה למהותה של ההגות המקראית כדי להעמיק בהבנת ההיסטוריה הריאלית גם יחד.

טור שני מארבעת הטורים

(מזכרונות הילדות)

מאת לוין קיפניס

בן אחת־עשרה וחצי הייתי כשגמרתי את „האוניברסיטה התלמודית" שלי אצל המלמד בן־ציון הסופר. סופר סת"ם, ונעשיתי חובש בית־המדרש. למדתי מסכת „שבת".

למחרת איסרו־חג של סוכות, עם ראשית הסתיו התחלתי לבוסס בבוץ לבית־המדרש הסשר־גובילי, תופס מקום על הספסל הנוקשה הסמוך לתנור המוסק, פותח את הגמרא לאור נר חלב משתפך בניגון „יציאת השבת שתיים", שהן ארבע בפנים..", במה מדליקין ובמה אין מדליקין...".

כשהגעתי לסוגיא קשה הייתי ניגש עם הגמרא הפתוחה אל זקן אחד שנודים על הגמרא שלו, וזה שמח להסביר לי ולהתריך את המוקשה. בה בשעה שכף את לבו, שהנכד שלו, שהוא בגילי, עוסק ב[illegible] תהלים ומוקיר את רגליו מבית־המדרש.

משנה [illegible] בערב למדתי עד שתים־עשרה, ועם צלצול השעון העתיק התלוי על הקיר המערבי, סגרתי את הגמרא בנשיקה, התעטפתי במעיל, ובגרדם, [illegible] בביצה שהוחלה מקפיאה, ועם פנס של נייר ביד חזרתי הביתה.

כל אנשי הבית ישנו כבר. בתנור החורף היתה שמורה ארוחת ערב שלי בסיר קטן: תבשיל מרק גריסים עם תפוחי־אדמה ועם נתח בשר. אכלתי ושכבתי לישון.

עם שחר היה אבי קם לתיקון חצות. אבי היה חזן היה מנעים בקולו: „קול ברמה נשמע ביללה, קול בהי מציון הקהוללה...". היה נעים מאוד לשמוע בשינה של שחרית את הזימרה העריבה.

כשגמר — כבר ניבטה שמש החורף בשמשות והוא התחיל לעורר את הבנים לקום, לומר „מודה אני", לאכול ארוחת־בוקר ולרוץ ל„חדר". אותי, הגדול, לא עורר, אך בזמן שאמר „פיטום הקטורת" ומנה באצבעותיו את הסממנים, „הצרי, והציפורן, והחלבנה, והלבונה...", היה מפסיק לרגע ומכריז סתם, לא כלפי מישהו: „תכלית... צריך להשוב על תכלית...".

לי היה ברור שהוא מתכוון אלי. שאני, הגדול, חייב לחשוב על תכלית. וצדק אבי.

ואני באותו זמן כבר משכתי בשבט סופרים וכתבתי שירים. ישבתי וכתבתי יצירה המתמשכת על פני שישה־עשר עמודים כתובים פנים ואחור, הכול בחרוזים, למצוא פתרון לשאלת תכליתי. שם היצירה „הזר דור הדורשים", הוא חזון דמיוני כמתכונת „מגדל־עוז" למשורר רמח"ל. (רבי משה חיים לוצטו). הנפשות המשתתפות בחיבור הן:

אור החיים / שפתי חכמים / מליץ לרבנן / הצופה / שלום־עליכם / כלי יקר / בעל תכלית / דעת זקנים / בעל הלבוש / הלא־קורא / על הדעת / הדעת / מאור עינים.

לאחר ויכוחים סוערים בחרוזים נתקבלה הצעתו של „מאור עינים": ללמוד שפת רוסיה, / גם חשבון והעבריה הצח'...

בסיום — הכול מוחאים כפיים:
— צדק בעל הלבוש!

*

אך אבי החליט אחרת: „שחוש" לוין צריך להיות שוחט. זוהי תכליתו...

אני קראתי כבר את „העגל" מאת מ. ז. פיארברג, ובערב יום כיפור, לאחר שסובבתי מעל לראשי תרנגול צעיר נשאתי אותו יחד עם שאר הכפרות של בני הבית, כשהן תלויות על מוט כשרגליהן למעלה וכרבולותיהן למטה, בהזדעזעתי מאוד בראותי את השוחט שם את חלפו בפיו ובידיו הוא מורט שלא קוטפו את הנוצות מצוארי העופות... והנוצות צורחות, והשוחט שוחט, והדם נוזל, ניתז לארץ... ולמחרת היום, לאחר הצום, יושבים לשולחן האוכלים מרק שמן בשר עוף, מוצצים את העצמות — ואני בתוכם...

אך ההחלטה היא החלטה: לוין יהיה שוחט... את פי לא שאלו.

*

— במה מתחילים?
— צריך ללמוד הילכות שחיטה.

ארון גדול עמד בביתנו בחדר־האוכל, ועל אצטבאותיו הסתופפו ספרים רבים, גדולים וקטנים, כולם עתיקים, דפיהם מקומטים וכריכותיהם מרופטות, בהם גמרות, משניות, ספרי דרוש בכתב רש"י, גם „קיצור שלחן ערוך" התגלגל בארון, אך ספר ליסוד מלאכת השחיטה לא היה בו.

ולי דוד, יעקב־אשר שמו. למדן גדול. כשנשא את אשתו טעמע, הצניק לו אבי הכלה במתנה ארבעה ספרים גדולים שנדפסו בדפוס האלמנה והאחים ראם, וילנה, והם כרוכים כריכות־עור חלקלקות־מבריקות, ועל גבם מזהירות אותיות זהב: טור א' — אורח חיים, טור ב' — יורה דעה, טור ג' — אבן העזר, טור ד' — חושן משפט. מלים חוברו על ידי ר' יוסף קארו. כל ארבעת הכרכים ניצבים בארון של דודי יעקב־אשר.

נושא אני את רגלי ובא לבית הדוד.
— מה בקשתך? — שואל הדוד.
— מבקש אני את הטור השני — „יורה דעה", אני מבקש רק להשאילו לי. אני רוצה ללמוד הלכות שחיטה.
— הדוד נפתע מאוד.
— טעמע גוהצה ובאה מן המטבח.
— מה יש, יעקב־אשר?
— לוין מבקש להשאיל לו טור אחד מארבעת הטורים.
טעמע לא חשבה הרבה וענתה מיד:
— לא!

הדוד פרש כפיו אליה בתמיהה:
— איך אפשר, ילד רוצה ללמוד?...
— ולא ולא! — ענתה הדודה התלסית.

הדודה טעמע היתה אשה גוצה ורעת לב. אנחנו הילדים לא אהבנו אותה. היא גם היא לא אהבה ילדים זרים. היא אהבה מאוד את הדוד, וברואותה אותו עומד חסר ישע ופניו נעשו חידודיים? הדודין הוא מגמגם: „אבל איך אפשר..." — בשתתקה לרגע.

לדודה טעמע היה עוד נימוק להתנגדותה, נימוק של קנאה. שני בנים להם והם לא הצטיינו בלימודיהם ב„חדר", לא חשקה נפשם בתורה, זה, לוין קטן כזה, מחזר אחרי ספרים כל כך גדולים... הקנאה בערה בה. ואני עומד מבויש, עיני מושפלות והדוד מביט אלי נבוך וכאילו כצטדק: „אני לא אשם... היא לא רוצה, מה אני יכול לעשות?..."

ראתה הדודה את הדוד בצערו ונחרדה מאוד, הבינה שעליה לוותר ולהסכים, ואמרה:
— אבל שהוא ישמור על הספר...
— אשמור! אשמור! — אני אץ להבטיח.

הדוד מוציא את הטור השני ומוסרו לידי.

הדודה מגבבת את הכריכה של הספר ואומרת:
— הספר גדול יותר ממנו... הוא לא יוכל לשאתו..
— אני אלווה את לוין הביתה ואני אשא את הספר עד ביתו — מציע הדוד.
— לא. לא! — אני קופץ ומתנגד — הספר לא כבד יותר מן הגמרא „שבת"...
— ומתי תחזיר אותו? — היא שואלת אותי כשאני כבר ליד דלת היציאה.
— בקרוב! אני עונה ומוסיף בקול רם:
— תודה רבה!

*

לא עברו ימים הרבה, החזרתי את הטור לבית הדוד, כשהוא עטוף נייר. הדודה טעמע הורידה את הנייר ובדקה את הספר מכל צדדיו. אך לא מצאה כל פגם. הדוד החזיר את הטור לארון, ושאל:
— כלום גמרת את הטור עד תומו?
— כמעט גמרתי... אני עונה — אבל... החלטתי לא להיות שוחט...
— אלא מה? — אומרת הדודה בלעג — כלום יוכל קטן כזה להיות שוחט? הלא פר בן בקר יגנח אותו עם חלפו.. גם עגל בן שבוע יבעט בו ברגלו... יכול, אולי, היה להיות שוחט של מצית בלבד..

שוב הודיתי ורצתי הביתה.

באחד הימים, לפני חג החנוכה, נטפתי אל אחד הכפרים שמסביב לעיירתי ועשיתי [illegible]... ועל זה בסיפורי: „לבדי להדך לי אצאה".

*

כמה לדברים יקרי־ערך הלכו לאיבוד במשך השנים, ואולו כתב־היד של „דור דור דורשיו" נשמר אצלי שלם ללא פגם, ועל החתום: בן 11, שנת 1905. ארסוביר.

هكذا من الأصل

קניין תורה

מאת הרב חיים מנחם לויטס

ידוע לכול שפרק ששי מפרקי אבות לא שייך למשנת אבות שסידר רבינו הקדוש אלא הוא ברייתא המכונה „קניין תורה", ולפיכך, לא נמצא על פרק זה פירוש הר־מב"ם כמו שיש לחמשת הפרקים הקוד־מים. וזהו מה שנאמר בפתיחת הפרק, בעין כותרת, „שנו חכמים בלשון המש־נה", כלומר „בלשון המשנה". אבל לא משנה ממש.

בפירוש המיוחס לרש"י (ראה מה שנרשם עם בגליון) ניתן הטעם למה הוסיפו פרק זה לפרקים הקודמים: „ומתוך שהללו דברי הגדה (אגדה) הן ומספריה בעסק הלמוד תורה נהגו לאו־מרן בבית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מס' אבות". יש להוסיף על זה שהמנהג הקודם היה לו־מר הפרקים הללו בשבתות בין פסח לעצרת, וכיוון שישנן שש שבתות בתקופה זו הוסיפו לשבת הששית פרק זה, ומה מאד הוא מתאים לשבת שלפני זמן מתן תורתנו, שהלא היא מרבה לספר בשבחו של לימוד התורה.

הברייתא מכונה „קניין תורה". כלומר תורה ניקנית במעשה קניין, וכבר למדנו (פרק ב, משנה יב) „ר' יוסי אומר... התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירו־שה לך". ועוד נאמר (נדרים פא א), „מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת ת"ח מבניהם? אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם". ידו־עה, אימרת הגמרא, סבילא קאתי, אבל ידיעת התו־רה לא קאתי במילא. אכן, מעשה קניין של לימוד תורה לא כעשה של הוא ומצריך מאמץ מיוחד. „אם בחקותי תלכו", מפרש רש"י, „שתהיו עמלים בתו־רה", ודורשי רשומות דרשו נוטריקון „אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז) ראשי תיבות לעמל „ללמוד על מנת ללמד", ואי אפשר למלמד ללמד בלי שישקיע מאמץ רב בהכנת השיעור. ובזה יובן הקשר בין סוף פרק חמישי לתחילת פרק ששי. „לפום צערא אגרא". לפי הצער והמאמץ והעמלה שמשקיע הלו־מד יצא השכר. ושכר לימוד תורה הוא קניין התו־רה, כלומר ידיעה אמיתית והבנה עמוקה של דברי התורה.

מה הכוון המאמץ הזה? הנה בביאור חז"ל את ה־פסוק „ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג, יח), אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד (חגיגה ט ב). הרבה פעמים אנו מוצאים אצל החכמים „תנא מיניה ארבעין זימנין" (ברכות כח א, ועוד), וריש לקיש היה חוזר על משנתו ארבעים פעמים קודם שנכנס להעיד אצל ר' יוחנן, כנגד ארבעים יום שניתנה התורה (תענית ח א). ומסופר על ר' פרידא שהיה חוזר ארבע מאות פעמים עם תלמיד אחד עד שהבין את הענין, ופעם אחת שהיתה איזו הפרעה תוך השיעור והתלמיד לא התרכז חזר ר' פרידא עוד ארבע מאות פעמים עד שהיה בטוח שהתלמיד תפס את הענין (עירובין נד ב).

תכסיסים פדגוגיים

אנחנו חיים בעידן של הקלות, להמציא לנו דבר־ים מוכנים בין רגע, קפה נמס וכדומה, להסוך לנו טירחה מרובה. אבל לא נשלה את עצמנו שיש קניין תורה בין רגע. אי אפשר לדלג על העמל של לימוד תורה. אעפ"כ, חז"ל עשו לנו מספר הנחיות כדי להקל על את הלימוד, לזרז זריזים ולהפיק תועלת מקסי־מלית מן המאמצים שלנו. הדבר הראשון הוא לפתוח את הלב ואת החשק ללימוד. הדבר נאמר במיוחד לרב או המורה שעליו לנקוט עצה איך לעורר את תשו־קת התלמידים כדי שמתוכם יקלוט מהר את תוכן הד־ לימודים. ואעפ"כ ארבע מידות בתלמידים (פרק ה, משנה יב) שהן טבועות בטבעם התורשתי. אפשר לכפות את הכוונה הטבעית כדי לנצל את כל האפשרו־יות שבאישיות התלמיד. חז"ל קבעו שאין אדם לומד תורה אלא ממקום שליבו חפץ. למדו את זה מן ה־

פסוק (תהלים א, ב) כי אם בתורת ה' חפצו. זה מזכיר לנו את הסיפור שמסופר על שני התלמידים של ר' יצחק נפחא, רב אמי ורב אסי, שאחד מהם ביקש מן הרב ללמדו דבר של הלכה והשני ביקש ממנו ללמדו דבר של אגדה. המשיל להם ר' יצחק את המשל באדם אחד שהיה נשוי לשתי נשים, אחת זקנה ואחת ילדה, הילדה מלקטת לו שערות לבנות והזקנה שערות שחורות עד שנמצא קרח מכאן ומכאן. לבסוף השכיל ר' יצחק ללמד אותם דבר השווה ל־שניהם (בבא קמא ס א; ועיין בספרי „צמיחת באור" לתנ"ך מאמר „אני עתיד לבוהה באשי"). עוד אמורא שהשכיל להכין את לב התלמידים ללימודו בחשק ו־בהתעניינות היה רבה, שעליו מסופר שקודם שהתחיל את השיעור אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן (רש"י: נפתח לבם מחמת השמחה) ואח"כ ישב ולי־מד באימה (שבת ל א).

הלכה מאד תלוי בגישתו הנאותה של הרב להתל־מיד, וכדברי הגמרא (תענית ח א). אם ראית תל־מיד שלימודו קשה עליו כברזל, בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים. הרבה תלוי גם בגיל התלמיד ד־ באשר הלימוד. וכך מצינו במדרש תנחומא (פ' יתרו יז) על הפסוק אנכי ה' אלוהיך: „אמר ר' חנינא בר פפא, נראה להם הקב"ה פנים זעופות, פנים בינוניות, פנים מסבירות, פנים שוחקות. פנים זעומות למקרא, כשאדם לומד לבנו תורה חייב ללמדו ביראה, פנים בינוניות למשנה, מסבירות לתלמוד, שוחקות ל־אגדה". הביטוי „זעומות למקרא" קשה לקבלו אם נפרש „זעופות", שפנים כאלה מרחוקות ולא מקר־בות, ונפרט בגיל הרך. אלא הכוונה לפנים רצי־ניות, שעל המלמד להראות לתלמיד את גודל חשי־בות הלימוד, את הקדושה האופפת את העוסק בתו־רה, שלא רק מקנה לו ידיעות אלא גם מעצב את דמותו המוסרית. ולפיכך אומרים חז"ל (ברכות כב א) שחייבים ללמד תורה „כנתינתה מסיני, באימה וביראה וברתת ובזיעה". וכה שרבי אמר לבני רבן גמליאל „זרוק מרה (רש"י: אימה) בתלמידים", לא בתור מלמד אמר לו זאת אלא בתור נביא. בהקשר זה כדאי להזכיר את הפירוש שמביא הר"ן בשם הרב החסיד רבנו יונה על הגמרא (נדרים פא א) המפרש את הפסוק (ירמיהו ט יב) על עזבם את תורתי, „שאין מברכים על התורה תחילה", היינו שלא היה לימוד התורה חשוב בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בו לשמה ומתוך כך היו מזלזלים בברכתה.

עוד עצה נתנו לנו חז"ל שתחילה ילמד אדם הר־בה חומר אפילו באופן שטחי ורק אח"כ יחזור על לי־מודו בעיון (דברי רבא בעבודה זרה יט א). בהרבה ישיבות שוכחים את זה ובכבר בכיתה נמוכה מכ־ניסים את התלמיד לים התלמוד, לפלפולי ראשונים ואחרונים, קודם שיודע לשחות בו ומשניאים עליו את הלימוד.

בכל מה שנאמר למעלה אנחנו חייבים להסיק שעל המלמד לאמץ לו תכסיסים פדגוגיים כדי לפ־תוח לבם של התלמידים, לעורר בהם את התשוקה ללמוד ולהקל עליהם כל כמה שאפשר את הקליטה ויישוב את חומר הלימודים. היום עומדים לרשות ה־מורה הרבה מכשירים מפותחים ואמצעים לעזור לו ללכת בכיוון זה, כגון איורים וסרטים אור־קוליים והכנת החומר בצורה המושכת את ההתעניינות של התלמיד. ולא לחינם השתמשו חז"ל במונח „אמון פדגוג", ראה בראשית רבה א, א „היך מה דאת אמר כאשר ישא האומן את היונק".

לימוד לשם לימוד ולימוד לשם ידיעה

ומדי דברי בעניין ברכת התורה כדאי להסביר למה יש לנו שתי ברכות לתורה פעמיים, פעם אחת בבוקר — ברוך... אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לעסוק בדברי תורה... המלמד תורה לעמו ישראל (ברכה ארוכה הפותחת בברוך וחותמת בברוך) וגם ברוך... אשר בחר בנו... נותן התורה; ופעם שנייה בקריאת התורה בציבור, אחת לפניה ואחת לאחר־יה. לימוד התורה יש בו שני עניינים, עניין אחד לימוד לשם לימוד, פשוט לקיים מצוות תלמוד תו־רה, בלי שום קשר עם התוצאות המעשיות, ואפילו מי שלא זכה להבין את כל מה שלמד גם כן קיים את המצוה. והעניין שני לימוד לשם ידיעה, לדעת

איך לקיים מצוות התורה. הברכה „לעסוק בדברי תו־רה" באה למצוות לימוד תורה לשמה, וכמו שנאמר בפיסקא הראשונה של הברייתא „כל העוסק בתורה לשמה". הברכה „אשר בחר בנו" באה ללימוד על מנת לעשות. בזה נוכל ליישב קושיית התוספות (פסחים נ ב, ד"ה וכאן) שמקשים ממה שאמר רב יהודה אמר רב „לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה" על מה שאמר רבא „כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא". רב מדבר במי שלומד רק כדי לקנטר ולא לשם לימוד גרידא, על כגון זה אפשר לומר שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. אבל רבא בתוס' במי שלומד שלא על מנת לעשות, שנוח לו שלא נברא, וכך יש מפרש בירושלמי (שבת פרק א, הלכה ב), „הלמד שלא לעשות נוח לו אילו לא נברא".

בקריאת התורה אינה דומה הברכה לפניה לברכה שאחריה. לפניה אנחנו מברכים את ה' „אשר בחר בנו מכל העמים", אפשר שעדיין ליבן בלבו של אדם על כל בכל ברייה זו לטובתנו היא או אולי לרעתנו, הלא כמה רדיפות ועינויים סבלנו מפני בחירה זו; „ונתן לנו את תורתו" העמיס עלינו את עול התו־רה והמצוות. האם זה כל הריוח שאנחנו מפיקים מן התורה? אולם אחרי הקריאה באה לנו התשובה על כל הספקות: מה הריוח שאנחנו מרוויחים מן התורה, לא פחות מתורת אמת. אחרי הקריאה אנחנו יכולים להצהיר בכוונה גמורה „ונתן לנו תורת אמת". אם אתה רוצה לדעת אמיתם של חיים על אדמות, מטרת הבריאה, הדרך הישרה שיבור לו האדם, הדרך שמובילה את האדם ואת החברה לתקן עולם במל־כות שדי, לא תמצאנה אלא בחכמת התורה. וכה נוהגת לנו הבחירה הקשורה כל כך עם ייסורים? היא נותנת לנו חיי עולם, „וחיי עולם נטע בתוכנו". נכון שסבלנו ייסורים, אבל יסור יסרני יה ולמוות לא נתנני. אשר בחר בנו מכל העמים, כל העמים שהלכו בגולה אבדו מן העולם, רק עם בני ישראל בזכות התורה נשארו בחיים למרות היותם מפוזרים בין הגויים, נשארו כדי שיוכלו בבוא הזמן לקבץ נפוצותיהם ולחזור לארצם ולחדש ימים כקדם.

דיברנו על חובת המלמד לפתוח את לב התלמיד ללימוד. על איזה תלמיד מדובר? עוד בימי התנאים בכרם ביבנה כבר נחלקו רבותינו בדבר זה. רבן גמליאל היה מכריז ואומר, כל תלמיד שאין תוכו כברו לא ייכנס לבית המדרש. אבל ביום שמי־נו את ר' אלעזר בן עזריה לנשיא במקומו נקטו שי־טה אחרת: סילקו את שומר הפתח שהיה בודק את התלמידים ונתנו רשות לכל מי שרוצה ליכנס שי־יכנס, ואותו היום נתווספו ארבע מאות, ויש או־מרים שבע מאות, ספסלים (ברכות כח א). ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה. לכאורה, הנסיון הכריע נגד דעתו המצמצמת של רבן גמליאל, ואף הוא חשש דילמא חס ושלום מנע תורה מישראל. אבל כמה דורות אחר כך אמר ר' זירא בשם רב, „כל השונה לתלמיד שאינו הגון כזו־רק אבן למרקוליס" (חולין קלג א), ורב יהודה בשם רב אמר שהשונה לתלמיד שאינו הגון נופל לגיהנם (שם). ובעקבות רב פוסק הרמב"ם (הל' תלמוד תו־רה, פרק ד הל' א'), „אין מלמדין אלא לתל־מיד הגון נאה במעשיו או לתם (כלומר שלא מכירין את מעשיו) אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מח־זירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ו־בודקין אותו ואח"כ מכניסים אותו לבהמ"ד". ואפ־שר לומר שהשתנה המצב בחוץ לארץ, מקומו של רב, ששם צריכים יותר זהירות שמא תלמיד שאינו הגון ישפיע על חבריו ויקלקלו את מעשיהם.

בעיה זו, איזה תלמיד נכנס לביהמ"ד, עומדת לפנינו ביותר חריפות בימינו בבתי ספר היהודיים גם בארץ וגם בחוץ לארץ. האם עלינו לקבל תלמיד ש־בא מבית לא דתי ואם הוריו הם לא שומרי מצוות? התשובה לבעיה זו, לפי דעתי, מותנית בשני תנאים: א. שרוב ניכר של התלמידים הם מבית דתי והם בעצמם שומרי מצוות. ב. שמדריכים מראש ל־הורים הלא דתיים שהיחוד החינוכי של בית הספר הוא לחנך לשמירת המצוות — שבת וכשרות ועוד — ושהדרישה מכל תלמיד להקפיד בכיוונים אלה, ואם בכל זאת רואים שההורים מפריעים לו על זה עלולים להוציאו.

מורה-דרך בהופעה ובהליכות

וכן הלומד למלמד. גם פה נתנו לנו חז"ל הנחיות ברורות. על הפסוק (מלאכי ב, ז) „כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צב־אות הוא", דרשו חז"ל, „אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תו־רה מפיהו" (מועד קטן יז א). לא די בכך שהמורה הוא למדן, ואפילו פדגוג מנוסה; הוא צריך להיות מורה דרך לא רק בשיעוריו אלא גם בהופעתו ו־בהליכותיו. דוגמה לאישיות כזאת נתנו לנו חז"ל בתיאור זה: „כתוב ואהבת את ה' אלוקיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ו־משמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו... ראה כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מע־שיו" (יומא פו א). זה מה שנאמר כאן בברייתא, „ברוך שבחר בהם ובמשנתם". התחילה בהם, על הל־יכותיהם, ואח"כ על משנתם; אם הם ראויים למשימה קדושה זו להיות מלמדי תורה בישראל או מותר לל־מד כתם.

כמה הדגישו חז"ל את חשיבותו של הרב־המלמד. „יהא מורא רבך כמורא שמים" (אבות פרק ד, משנה יב). לפדות משבי, רבו קודם לאביו (הוריות יג א); להחזיר אבידה, אבידת רבו קודמת לאבידת אביו, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלימדו חכמה מבי־או לחיי עולם הבא (בבא מציעא לג א). בהקשר זה אל לנו לשכוח את דברי הרמ"א (יו"ד סי' רמב, סע' ל), „עיקר הרבנות (כלומר הרב שחייבים לכבו־דו) אינו תלוי במה שלימדו הפלפול והחילוקים ש־נהגים בהם בזמן הזה, רק במי שלימדו פסק ה־הלכה להעמיד העיון על האמת והיושר". דברים אלה שנאמרו לפני יותר מארבע מאות שנה אינם מאבדים ממשמעותם גם בימינו אנו.

איפה נפגשים הרב והתלמיד, בבית המדרש, ב־אוהלה של תורה. חז"ל אומרים (סנהדרין קה ב), „מברכותיו של אותו רשע (בלעם) אתה יודע מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב (אהליך אלו הן אהלי תורה ותפילה)". הקשר החזק של יעקב העם עם אהלי תורה נוצר על ידי יעקב האב. האיש תם יושב אהלים. אהלים תרתי משמע, וכפי שרש"י מביא שם, אהלו של שם ואהלו של עבר. לכה היה צריך לשני אהלי תורה, ומה השוני שביניהם? אהלו של שם דלתותיו פתוחות גם לחכמתן של אומות ה־עולם; יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם, יפיפותו של יפת יהא באהלי שם (מגילה ט ב). ב־ישיבתו של שם, נוסף לש"ס ופוסקים, שהם עיקר הלימוד, למדו חכמות חיצוניות, מדעי הטבע ומדעי הרוח. זוהי שיטת הגר"א שאומרת, כל מי שחסר לו ידיעה בחכמות הטבע חסר לו מאה ידות בידיעת התורה כי התורה והחכמה מצמדים יחד (נמסר ע"י תלמידו ר' ברוך משקלוב), ראה ש.ק. מירסקי, בין שקיעה לזריחה, עמ. 170).

לעומת זאת, התקיימה ישיבה של עבר. כל ה־עולם כולו מעבר השני, אין בישיבה זו אלא ד' אמות של הלכה. וי"ד שנים נטמן היה יעקב בבית עבר (רש"י, בראשית כח, ט) הקדיש יום ולילה ללימוד תורה, אבל הבין שאם יוצאים להתמודד עם לבן, עם העולם המנותק מחכמות התורה ושקוע ב־הוויית העולם הזה, נחוצות ידיעות יותר רחבות ה... כך עבר יעקב לישיבה של שם שיש שכולל בתו־כה גם אוניברסיטה. וכך אנו מוצאים אצל רבקה אמנו, כשביקשה פשר להתרוצצות הבנים „ותלך לד־רוש את ה'", אומר רש"י, הלכה לבית מדרשו של שם (בראשית כה, כב).

לקנות תורה אפשר רק בישיבה ששם נמצא פלפול חברים, וכמו שנאמר (ברכות סג ב) „עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה". וזה אחד משני הדברים הנזכרים בברייתא דקניין תורה שלימד אחיתופל את דוד כשראה אותו לומד יחידי ואמר לו, „חרב אל הבדים ונואלו כתיב (ירמיהו נ, לו), חרב על שונאיהם של ת"ח שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים" (ראה שם בברכות). ועוד דרש ר' אלעזר בן עזריה את מה שנאמר בקהלת (יב, יא) „בעלי אסופות, אלו תל־מידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה" (חגיגה ג ב). ולכאורה נראה באור השונה המשך דרשתו, „הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין הללו מכשירין, שמא יאמר אדם האיך אני למד תורה מעתה. ת"ל כולם ניתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא... אף אתה עשה אזניך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים את דברי אוסרים ואת דברי מתירים את דברי פוסלים ואת דברי מכשירים".

להסביר דברים אפלים אלה אפשר ע"י הסבר מאמר אחר בעניין זה. שנינו (אבות פרק ה, משנה ז), „כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים... איזו היא מחלוקת לשם שמים זו מחלוקת הלל ו־שמאי". ונשאלת השאלה, האם ברכה וטובה היא שהמחלוקת תתקיים, והלא מחלוקת היא דבר המפריע לחיים שקטים ונאים, ואדרבה אנו מצווים לא ל־החזיק במחלוקת אלא לבקש את השלום (סנהדרין קי א)? אלא העניין מוסבר היטב בדברי הרב א"י קוק זצ"ל על המאמר „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" (ברכות סד א): יש טועים שחושבים ש־השלום העולמי לא ייבנה כי אם על ידי צביון אחד בדיעות ותכונות, ואי"כ כשרואים תלמידי חכמים חוק־רים... וע"י המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חוש־בים שבזה הם גורמים למחלוקת והיפך השלום. ו־באמת אינו כן, כי השלום האמיתי אי אפשר שיבוא לעולם כי אם דווקא ע"י „...שיתראו כל הצדדים ו־השיטות ויתבררו איך כולם יש להם מקום... שרק ע"י קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים וכל הדעות ה־נראות שונות... דווקא על ידם יראה אור האמת ו־הצדק" (סידור עולת ראיה, עמוד של). זאת אומרת, רק ע"י שקלא וטריא של חכמי התורה, שכוונתם לשם שמים וכל אחד מביע ומברר את דעתו, אפשר לבוא לידי מסקנה ופסק הלכה נכון. יוצא שהמחלו־קת, היינו שתי הדעות הנוגדות, הביאה לידי הלכה המתקיימת לעד, וזה מה שנאמר שמחלוקת כעין זו של הלל ושמאי סופה להתקיים, כלומר בתוך ההלכה. וכדאי לזכור מה שאומרים חז"ל (עירובין יג ב), „מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימים דברי בית שמאי לדב־ריהם".

מחלוקת זו של תלמידי חכמים שונה מסתם מח־לוקות המצויות אצל בני אדם, שעיקרן באות לשם אינטרסים אישיים. לפיכך על מחלוקת של תלמידי חכמים אומרת הגמרא (קידושין ל, ב) „אפילו אב ובנו, הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשו אויבים זה לזה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה, שנאמר את והב בסופה (במדבר כא, יד) אל תקרא בסופה אלא בסופה". וזה השלום האמיתי.

גילוי טעמי המצוות

„רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זו־כה לדברים הרבה". אחד מן הדברים הרבים המנויים בברייתא הוא שמגלים לו רזי תורה. מוסכם מכל החכמים שטמונות בדברי התורה הרבה משמעויות שלא נראות לעין במבט ראשון, „הפך בה והפך בה דכולה בה": כלומר, תעיין ותעמק בדברי התורה ויתגלו לפניך חכמות אמיתיות המרחיבות את ידי־עותיך ונותנות לך סיפוק נפשי רב וטעם נוסף ל־חייך. כבר אמרו דורשי רשומות שיש להבין את דברי התורה בארבעה מישורים הרמוזים בראשי תי־בות של המלה „פרדס", היינו פשט, רמז, דרוש, סוד. אפשר לומר ש„רמז" מתייחס לטעמי המצוות, כלומר לתועלת שיש לאדם בקיום המצוות, הסיבה למה ציווה ה' לקיימן. ואע"פ שאינם מפורשים בתורה, חוץ מ־מצוות אחדות, יכול האדם בשכלו לפענח אותם, וכמו שאמר רבנו סעדיה גאון, „העיון מחייב מצוות בהמו־" (אמונות ודעות, מאמר ג, פרק א). טעמי המצוות הם בכלל רזי התורה שהאדם יכול לגלות אותם. מפר־ש בגמרא (פסחים קיט א), „מאי ולמכסה עתיק (ישעיהו כג, יח), זה המגלה דברים שכיסה עתיק (הקב"ה שהוא עתיק יומין) מאי ניהו טעמי התו־רה".

והנה בעניין זה נחלקו הדעות מימי חכמי ההל־כה עד ימינו אנו. יש אומרים שבכלל אין טעם למצוות התורה אלא רצון ה' בלבד, וסומכים על מה שנאמר במדרש על הפסוק „אמרת ה' צרופה" (תהי־לים יח, לא), וכי מה איכפת ליה להקב"ה אם שוחט מן הצואר או מן העורף, לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, כלומר לצרף אותם שיהיו מוכנים לציית לפקודי ה' בלי שום פקפוק והיסוס. ויש אומרים שיש טעם במצוות התורה ותועלת ל־בריות אם ישמרו אותן אלא שנעלמים ממנו ואין לחשוף אותם שמא יעלה לנו מה שעלה לשלמה המלך. „אמר ר' יצחק, מפני מה לא נתגלו טעמי ה־תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם; כתיב לא ירבה לו נשים, אמר שלמה אני ארבה ולא אסור וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, וכו'" (סנהדרין כא ב). אבל יש אלה, והם בני הפילוסופים שמעלים על נס את שכל האדם, שסוברים שאנו חייבים להפעיל את השכל שלנו כדי לגלות את טעמי המצוות כדי שלא נצטרך להגיד שה' העמיס על האדם את עול המצוות סתם כבה בלי שום תועלת לאדם (ראה דברי הרמב"ם ב־מורה, חלק ג, פרק כו).

כמה יתרונות בגילוי טעמי המצוות. א. אם נדע טעמי המצוות, תביא אותנו עשייתן לתועלת ולטהרה שהן מעל ומעבר לעשייה גרידא, ולא נהיה „בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה" (ישעיהו כט, יג). ב. ידיעת טעמי המצוות נותנת לנו דחף נוסף לקיימן בזריזות. ג. נקיים את המצוות בדרך הנכונה ולא ניתפס לאמו־נות טפלות, ראה דברים בוטים ברמב"ם הלכות עכו"ם (סוף פרק יא). ראש המדברים בכיוון זה הוא הר־מב"ם, אבל הציב לפנינו אור אדום שלא נישען על בינתנו לבעט במצוות שטעמן לא גלוי לנו. וכך הוא אומר בסוף ספר עבודת הקרבנות (סוף הלכות מעילה): „ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה ה־קדושה ולידע סוף ענינם כפי כוחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו... בא וראה כמה החמירה התורה במעילה, ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו... קל וחומר למצוה שחקק לנו הקב"ה שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן".

לא כל החכמים קיבלו את הפירוש שרזי תורה הם טעמי התורה, שיסודם בשכל אנוש ובפילוסו־פיה, מפני שני נימוקים: א. שכל אנוש הוא מאד מוגבל — ממש כאפס — לעומת השכל האלוקי. ואיך יעיז אנוש לנסות לחשוף את רצון ה', וכמו שענה ה' לאיוב מן הסערה ואמר „מי זה מחשיך עצה ב־מלין בלי דעת" (איוב לח, א־ב). ב. נפשם קצה בלחם הקלוקל של הפילוסופיה, שהיא זמורה זר הבאה מן החוץ. „סוד ה' ליראיו" ולא לעובדי אלי־לים, ואל תאמין שיש תורה בגויים. והעיז הגאון מ־ווילנא להגיד דברים בוטים נגד הרמב"ם שהטיל דו־פי בלחשים וקמיעות, ואמר, „הפילוסופיה הארורה הטעתו". ובכן, איך יפרשו חכמים אלה המתנגדים לחכמת העיון את „רזי התורה"? רזי התורה אצלם הם הסודות הטמונות בחכמת הקבלה, שהם מכנים אותה „תורת האמת", בחשבם שזוהי סוד ה' ליראיו שבא ממקור קודש, מפי עליון.

לא לי להכניס את עצמי בין שני ההרים האלה, בין חכמי הפילוסופיה וחכמי הקבלה, אע"פ שנו־טה דעתי לראשונים ולא לאחרונים. מה ששווה ל־שניהם הוא שהעוסק בתורה אינו מסתפק באסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא גרידא. ההלכה, קיום ה־מצוות, זהו היסוד, אבל מעל ההלכה יש מקום ל־עיון ולמחשבה, לחכמות וידיעות בהוויית העולם הרחב, העולם האוניברסלי. על יסוד קיום המצוות שומר התורה בונה לעצמו בניין של אישיות תורנית המשכילה לאזן בין צרכי הגוף לצרכי הנפש, בין ענייני עולם הזה לענייני עולם הבא, וכך הוא מגלם בתוכו את צלם האלוקים שהוא ייחודו ותפארתו.

לומדי תורה שבמקומנו / מאת מנחם ולדמן

קטן הוא מקומנו, נחבא בין ההרים, לא בתי מדרש בו ואף לא כוללי לומדים. אולם ממידתם הטובה של ישראל שבכל מקום שהול־כים — תורה נוטלים עמהם והיא שמגשאתם על כל המעשים. גם במקומנו הקים מחזורת תורתנו הקדושה את אכסניא שלה. בני מקומנו מכניסי אורחים הם ושמע מידתם זו מהלך מקצה הארץ ועד קצה, חזקה עליהם שנוהגים הם בתורה כראוי לה עד שהיא רודפה לבוא אצלם דבר יום ביומו.

יש קשישים הלומדים, ויש זקנים, צעירים ואף נשים. יש המצויינים ויש המרפרפים. יש מי שתלמודו הוא חברו ויש מי שלומד בדיבוק חברים. יש שביתם הוא מדרשם ויש שמביאים עצמם אל בית הכנסת. הצד השווה שבכולם שמרבים הם אורה ושמחה במקומנו. אם באתי למנותם כרוכל ולספר מעשי תורתם — לא יכלו דברי ויעצמו עיני הקורא שלא הכל שרו־יים בפעולתה של תורה ובסגנונם של לומדים. אך דיו בא רבותי כי רבות הן אכסניותיה של תורה במקומנו ואילו אני לא באתי כאן אלא לספר על אכסניא אחת — חביבה היא לי מאד. פתחו פתח קט הטו נא לב, הסכיתו ושמעו ישראל.

זכות היוצרים יסודה בקיק לובלין שהיתה לפנים עיר ואם בישראל. שנים הרבה לאחר שייסד רבה האחרון, רבי מאיר שפירא זצוקל, את רעיונו הכביר להיות כל ישראל חברים, לומדים ומרפקין יחדיו דפי תלמודנו, הגיע מחזור חדש גם אל מקומנו. מראש ידענו שזה הרעיון בלא שינוי בגדים לא יצלח לנו. אמנם יחידי סגולה שבתוכנו כבר החלו זה עתה מהפכים דפי בבא מציעא ומאחריהם כבר רובו של ש"ס, אך לא זו הדרך הכבושה במקומנו. לרבים נתלתה מדיעה בדבר יסודו שיעור בקי־אות, ד' פעמים בשבוע, ראשיתו במסכתא בר־כות ואחריתו מי ישורנו. רבו לשמעו המפקפקים וקצרי הרואי: מי יבואו? מניין לנו מתמידים? וכזאת עוד לא היתה אצלנו! ועוד כהנה מדברים שיצר הרע משתמש בהם משחש הוא שעומד לגבור עליו שונאו.

אולם אוהבי תורה אנשי מקומנו ולא יניחו חיל שתהא מוטלת בקרן זוית. התקבצו הלומ־דים והחלו באימתי קורין ולא זזו עד שסיימו בהדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות. פתחו ביציאות השבת וכבר אוחזים הם באמצע רבי אליעזר דמילה ועד עתה כמאתיים דפי תלמוד בבלי בידם. ואם יתן ה' ויוסיף להם שנות חיים יעזרם גם לסיים הש"ס כולו שכך דרכה של תורה: לומד אדם מעט היום ומעט מחר ואינו מבטל עצמו מן השיעור — מת־קבצים הדפים ובאים בחיקו עד שנעשים לפרק.

ומתוך שמצטמחים הפרקים זה בזה נעשים מדובקים למסכתא, ועד שנדרש האדם לפני קונו נמצא כל תלמודו בידו. ואם תשאלו: מקרא וכתובים, משניות הלכות מה יהא עלי־הם? הרי זו מעלתו של תלמוד בבלי שהוא בלול מן הכל והכל ממעיין אחד הם שותין.

מתוך שפתחנו בדברי תורה כמעט שנמצאנו מכחישים כוחם של לומדיה. אמנם פתחו הר־לומדים במרוצת הימים, אך בתשיבת המשקל אוסיפו שיעור עד שהותירו רק לילי חמישי ושבת מקופחים. לילות שבת קודש, שהכל עסוקים במצוותיה ולילי חמישי — שלרוב נמצא רבם מיטלטל בדרכים. ואם תאמרו: מדוע בחרו לומדינו להאיר דווקא את הלילה — שתי תשו־בות בדבר. חדא, משום שנוקטים הם מידתם של חסידים הראשונים ואינם בטלים ממלאכתם. ומתוך שעמלים הם ביום — לא נותר אלא הליל. ושנית, משום דלא איברא לילה אלא לגירסא. יודעים הם שאע"פ שמצוה ללמוד תורה ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה וחוט של חסד נמשך עליו כל היום. ובזמן שיצאה גזרת המלכות להפך הלילה ליום, נזקקו לומדינו להיות לומדים שעה אחת קודם מנחה בימות החמה.

★

מתוך שהתהדהדו מדברים במקצת שבחם של לומדינו, לא נניח הנייר הלק בלא תוספה. האמינו נא שאין הדברים מופלגים וראוי כל אחד ואחד לעוד הרבה שבחים.

ראשון שבהם בגובה של קומה ויחיד בהדרת פנים — חכם שלום נר"ו. ואם תשאלו מה תואר זה במקומנו שהכל מתכבדים במעלת החבר ולעתים נקראים לתורה בעבידה רבי? הרי שוברו בצדו: חכם שלום ס"ט הוא ומקפיד במנהגי אבותיו שכל מלמדיהם וחכמיהם ורב־ניהם חכמים בעיניהם. אילמלא גילינו מקום מוצאו, סבור היה כל רואהו שהורתו ולידתו בארץ אשכנז ואחז הוא מנהג אבותיו הדיי־קנים בכל מעשיהם. מתוך שדייקן הוא, קבע מקומו אצל שולחן הלומדים עד שנשתחק הכסא והכל יראים לישב באותו מקום מפני החזקה ומפני הכבוד.

חכם שלום, שאלוקי אברהם בעזרו, עושה תורתו קבע ואינו מניח רבו מגיד שיעור והוא אינו מצוי עמו אלא בפעמים של שעת הדחק. בשעה שכזו הכל תמהין היכן הם פעמיו, אם לבית הקונסול, אם לבקר נכדו ששמו כשמו, או שמא עושה הוא חסד עם נפש וכגיהו מפני המיחוש.

אף שקראנוהו חכם, מעלתו מעלת התלמיד. עושה אוזניו כאפרכסת לשמוע דברי רבו שמא יאמר דבר שאי אפשר לו לשמוע. והיה כי תקריבה כזאת, יקפיד עמו ראשית בנענוע ראש ולעתים בהנתת קול ואחר בקושיא. לא יניחנו ולא ישקוט. ונאלץ רבו לקמט המצח ולא תופיל לו פירכא כל זהוא עד שיהיו דברי תורה מחוורים. הם אמרו: „לא הביישן למד", והוא מוסיף: „אלא הקפדן". בשתיים מקפיד הוא ביותר: האחת, שלא יהיו דברי תורה סותרים את שהיה הווה, או בלשון אחר — את חכמת המציאות. שכן חכם שלום ידען גדול במה שקרוין בלע"ז ריאליא. דרך משל, כיצד עושין יין של אבות, לא אותו שעושין בני אשכנז לקידוש ולד' כוסות. או, כמה גרם של כסף צרוף מצוי שיהיה במטבע קטנה של זמן חז"ל. או אותו שאמרו בגולות „בשעה שהיא על המשבר" (ובלשון מקרא קרוי אבניים) מהו, וכן כל כיוצא באלו. השניה, שלא יהיו דברי רבו ואף דברי תנאים ואמוראים מעופקים בעיני כדבריהם של חכמי האשכנזים שמכני־סים עורמה ופלפול עד שמקדירים את לימודם. קנאי הוא לחכמת אנשי מקומו שכל לימודם היה בדרך ישר ופשוטה ולא שיהרהרו להריץ בק"ן טעמים. אין כבודו מאוסר משכיחין ב־קושיותיו למה שאמרו בגמרא ובתבחרה ונתייש־בה דעתו בדעת קדמונים.

מתמיד אחר, ר' מרדכי יצחק, שב כבאי מן העבר האחר, אף הוא סמוך אצל רבו. אל דף הגמרא ניגש הוא בשמחה שערבים עליו דברי תורה ושמח הוא בהם. יש ששמחים בתלמוד תורה על שום מעלתה שירדה מן השמיים. יש ששמחים על שום מעלתם של ישראל שקיבלו אותה עליהם. ויש על שום שלשה, ששקולה כנגד כל המצוות. ר' מרדכי יצחק, נוסף לכל אלו, יש לקראתה בשמחה מיוחדת שלא הכל זוכין לה. אוהב הוא חכמה שיש בדברי תורה, אותה חכמה צפונה שאין עומדין עליה אלא מתוך יגיעה. ר' מרדכי יצחק אם היה זה בימי היוונים, היו קורין אותו אוהב חכמה — פילוסופוס בלשון יוונית.

לאחר שדיפדף אל הדף, יושב לו וכמדומה לך לעתים שנרדם. אולם גם זו ממעלותיו — שכל לימודו בענוה, שהיא אחת ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ומתוך כך מקטין עצמו עד שנמצאו עיניו וראשו סמוכין אל הספר. אוהב הוא את הסברא ונהנה היא מאופן הילוכה של סוגיא שבדרכה מייצבת תהיות, מרחקת קרובים ומקרבת רחוקים. שאלות ישאל בנחת ובעקבא. לא יניח עד יעיין ומשנתלבנה הסוגיא ונתיישבה בליבו, תשמענו מכחכח בגרונו לסימן של שביעות. אגדות יאהב; סוגיות שנולדו בשביל לדנים. דפים שרגילים בישיבות ליטא לשבר את הראש הם משאת נפשו, ענ־ייניו של אגדתא רוצה שיתהפכו מהרה ויהיו כבר לימינו. ואף ענוותן ושפל ברך הינו, כדרך שאמרו על בן העולם הבא, מתוך שגרים באורייתא תדירא, הלויה לו בת צחוק בלחיו וגם מקדים פני רואיו כולו שמח וטוב לב.

לצידו של ר' מרדכי יצחק בצד מקומו של ר' שבאי. ועת שמגיע אל מושבו יקדים לש־

הרב והתלמידים. חיתוך עץ עתיק מתוך „ספר המנהגים", אמסטרדם, תנ"ח

אול באיזה דף עסקינן. וכי תאמרו מהו מקום לשאלה זו הלא דרכו של הרב שהוא פותח בתורה על שלמדו וחוזר אחריו ונמצא שהכל יודעין באיזה דף אוחזין. אלא שגם לקושיותי־כם לא ננעלו שערי תשובה. ראשית, טרוד הוא ר' שמואל בטרדות הרבה ועסקן גדול הוא במעשים. אין לך כמעט צריך ובית דירה במקומנו שאינו חב לו תודה על שעמד אצלו ר' שמואל מעשה שעלה במחשבה. ולא זה בלבד עד שקבעו בו מזוזה. ומתוך שחב לו, זוכרהו גם לאחר שנים בעת צרה משידלוף הבורא או יבדוק הבקרה יצפה לו. ומתוך שהכל צריכין לו וחדי בלוחו, פעמים שאינו יכול לבוא ואינו יודע היכן מצויים הלומדים. שנית, ר' שמואל הינו מאותם בני עליה שהוגים שמהפכים דף של הלכה כדי יום ומתוך שקריד גם בדפים של בבא קמא ובבא מציעא, פעמים שמתבלבלים

ששמע אצל התנו. שבינו בית של תורה ומקומו מוקף בתלמידי חכמים. גם אל שיעורנו לא יבוא ר' שמואל כהם כך רק ללמוד הדף עם רש"י, הרי זאת עשה כבר פעם עם לא פעמיים. מוכן הוא כבר לאתקפתא בקושיא חמורה שפעמים רק רבו יבין פשרה. יש שהקושיא מבוזה כבר בגמרא, אלא שבצד עמוד או שניים. פעמים שכבר תמהו על כך בעלי התוספות ולעתים יעורהו המהרש"א וגם רבנו המאירי חביב עליו מאד. אם זכה הרב לכוון לדבריהם — מה טוב; ואם לא — יביא דבריהם בשמם. שונא הוא להתפלל דף של תלמוד; די לו שהפילתו משוגרה בחופה. אין כמוהו אוהב הפלפול, לגלגל עניינים עמוקים כדרך שתלמידי חכמים אוהבים להטיל זה בזה עניין בעניין, תוס' ריטב"א, רא"ש ברמב"ם וכל כיוצא באלו. ישנו דבר שכל לומדינו זוכים לו בחיבה אצלו סיבוביהם של דפי שיעורינו עד שנצרך לשאלה.

ר' שמואל זה שגורים אצלו סוגיות ודפים עוד משנים קדמוניות כשהיה יושב בישיבה והיו רבותיו מרביצים בו תורה בסוגיות ובסי־מנים של שולחן ערוך כדרך שהיו לומדים במדינת הגר. גם עתה משהלבין שערו, נותרה בו אותה רוח המצויה אצל צורבא מרבנן שאש של תורה קודחת בקרבו. כדרכם כל בני ישיבה, שרגילים להקיף רבותיהם בתלי תילים של קושיות ופירכות. אין הוא מניח רבו בעת שיע־גשהו בלא קושיא מן הדף או דבר חידוש מן

החוץ על פניהם והוא עניין ה„קופיאטוק". זה שמו בלע"ז ועדיין לא נמצא מי שיגיירו ללשון הקודש. ובזהו אותו קופיאטוק מצוי הוא באר־צות אירופה הקרובות אל קודקודו של עולמנו ומתוך כך קשה אצלן הצינה ביותר. בתקופות של סבת יש אצל נהג של קטר כמין דוד המתבלבל ברותחין מאותו הבל המושך הקרונות בכוח כחו. אותם מים קרויים „קופיאטוק". וכי מה עניין זה לשיעורנו? אלא, שאף לומדים שבמקומנו נמצאים יושבים בפולייש בלילות החורף שנה ושעתיים, ה' פעמים בשבוע, ור' שמואל, מתוך שעסקן גדול במעשים — דואג להשקותם במי הרותחין בין שיעור של תלמוד שלנו לשיעור של מסכתא אחרת או של רמב"ם. לעצמו, לא מוסיף לא תה ולא קפה, אלא שותה קופיאטוק כדרך שהיו שותים במסילות הברזל שבאירופה. מתוך שמחממים הם את הלב — הכל מתגעגעים לאותם מים גם בלילי הקיץ.

קצת בריחוק מראשו של השולחן, יושב לו ר' נחמן דב בן זמר ששמו מעיד על מעשיו והם מאשרים את שמו. אין לך במקומנו ואף בכל הגלילות שסביב חזן ובעל נגינה כמותו. ועד שאנו באים לספר בפרקי זמירותיו, נשוב לדברי תלמודה של תורה. אוהב הוא ר' נחמן דב כל שיש בו רגש של קודש, דברים של חן ונוי שיאה להם שיהיו מתלוים לתורה ולמצוות. מתוך כך גם הוא תפס אומנות של אביו שהיה קושר כתרים לאותיות של סת"ם ונעשה אף הוא בימים של פרישה מקשט קלפים בנותמי פרשיות „שמע" ו„והיה אם שמוע". לא די לו בכתיבתה של תורה גם רגיל הוא להגביה קולו בקריאת פרשיותיה. מכל שדיברנו בו אתה למד גם על תלמוד שיעורנו. אוהב ר' נחמן דב ביותר ענינים של אגדתא, מעשים נאים של חכמינו וכל אותם דברי מדרש המושכים את הלב. יושב הוא בנחת וכל דיבור מתון מתון כשוקל כל מלה שתצא מעוקצת ונקיה מרבב. אם יבקש לשאול לא תהיה זו קושיא של ניצוח, אלא כדי להבין. ואוהב הוא להוסיף לעתים מילתא דבדיחותא מלאה חכמה של יהודים, הכל באותו עניין שעוסקים בו. אם נפקד מקומו, הכל יודעים כי שומר הוא בהרים רחוקים, ביער ערבים, על צאצאי צאצאיו שבירכו ה' ועוד מעט יהיו מרובים כפליים ממה שהיו יולדות אימותנו במצרים.

★

ועתה נשוב אל שפתחנו בו. לומדי תורה שבמקומנו אוהבים לשמוח בשמחת גמרה של תורה. הנהיג רבם שיהיו מביאים מיני יי"ש ותרגימא ועושים יום טוב על כל פרק ופרק ועל כל מסכתא ומסכתא. לא רק של תלמוד, אלא אף על מסכתא של משנה. וה' יתברך גומלם מידה כנגד מידה. כבר סיימו ש"ס של משנה וכמה מסכתות של גמרא. צאו וחשבו כמה כוסיות של יי"ש כבר לגמו במקומנו שב־שעה של סיום קוראים לכל הנמצאים, שכל המסיים נוטל שכר כנגד כל הפרק כולו וכנגד כל המסכתא כולה. ובאותה שעה מנעים ר' נחמן דב בן זמר להיות מקולו, שהרי אמרו רבותינו ז"ל: כל הקורא בלא נעימה והשונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר, „וגם אני נתתי לכם חוקים לא טובים" וגו'. דומה חזנותו בשעת התפילה ואפילו בשל מוסיפין, שהכל מחכים ידיהם בי־הנאה, לפרק שיר בשעה של סיום. שכל ה־תפילות העולות למרום — קורטוב של בכי הער שקוע בהן ואילו זמר של סיום — כולו שבח ושמחה של מצוה.

גם שני אחים עמנו, ר' אפרים הבכור ור' פישל הצעיר ששנותיהם מבית לוי. נטלו שניהם מידת אבותיהם הלויים שבלבד שהם שלוים תדיר לתורה, כופפים עצמם, ליצוק מים על ידיהם של כהנים ובכלל אוהבים להיות משמ־שים לישראל בצאן קודשים. ר' אפרים הלוי משמש לתורה ור' פישל הלוי משמש ללומדיה.

וראשית נפתח בבכור. כיצד זה עושים שי־מוש לתורה? וכי לנטילה היא צריכה? ביום אכילה ושתיה יש לפניה, שימוש למה יהי? אלא מתוך שתורה שבעל פה מצת שני־בה להכתב הלכה ורבתה עד לאין קץ. אין לך כמעט חכם מישראל שאינו משלח מדברי תורתו אל בית הדפוס. נמצא ר' אפרים מורה ואוסף כל אותם ספרים שהשקיעו בהם חכמי כל הדורות מעמלם. ומרוב אהבתו לספרים נמצא כינס גם לעתים מאותם שמקליפתם או בשמם כמדומה לך שהם של קודש. וכך מילא הפולייש בספרים ובקונטרסים. עוד הוסיף ארונות וכבר צר המקום מהכיל. ועומד ר' אפרים הלוי ומשמש באהבה כל הימים. לא די שמכין להם מקום, כל אחד לפי כבודו, אלא שמורה ומלבישם כמין חצי אבנט בצבע וסימן כראוי לידע מהו בקומם ומי שכניהם; תותב מאותם של איסור הוצאה לכל יהיו לקבתם במשיכה. ולא זו מעט עד שרושמם בספר, משול היה הא פנקס להיות של מקובו. כשיבוא ר' אפרים אל שיעור הל־מודנו, יישב לו בקצה של שולחן, ופתח לו הספר בנחת, גמרא שקנה ממשרד של הדת או מאינגו של מושבים. יעלעל אל מקום ש־לומדים ויקשיב לדברים, יאהב לויכוח, ישבע ההסבר והטעם לא יפיר, כמו הדברים נהירים לו. כבר מכיס מונחים. גדרש ומלא הוא בי־מעשים ייבורים בקהילות שהוי, רבנים וסופ־רים ויתום יהודים.

לבו רגיל למשוך לעניינים של עסק של צרכי ציבור. ומתוך כך היתה שכמו לעולה של תנועה אצל אותם שאמרו במשנה שאוכלים מאכל פו־ליטיקין. אוכלים אמרו, עושים — לא אמרו. ר' אפרים הלוי שכל מעשיו באמונה ובתמימות, הכיר שאין מקומו אצל אותם פוליטיקין והקדיש עצמו בעניינים של בית כנסת ובדברים של מצ־וה לזכות הציבור. סיפרו חברים על ביקור בפאריס, לא מדד רחובותיה אלא בשביל בתי כנסיות, משל היתה ירושלים של פראנקרייך.

ר' פישל שאמרנו שמשמש הוא ללומדי תורה, ממלא כרסם של אורחים הבאים למקומנו בימי מטעמים שיודע הוא שאין ראשו של אדם פנוי לתורה וקיבתו ריקה. עת ישמחו בסיום יביא ממבחר עוגותיו שמאז שיצא שמען. אין אתה מוצא בכל סביבותינו אשה יכלי אפיה בידה. נוהג הוא הידור בידי כהנים, שלא די שמצנן ידיהם בידי האחת, מגיש הוא באחרת אלונ־טית נקיה.

ר' פישל הלוי זה, כל זמן שאתה מבקש לדבר עמו למעט שאי אתה יכול, שבעל מרץ גדול הוא, רב פעלים. אין אנה ואנה כמו צעיר לימים. אולם משמתיישב אצל גמרתו — מוצאת מנוחה גם רוחו הסוערה. כמונק הוא ר' פישל בהל־מודו. אין הוא מביט ככל לומדינו באותיות ישנות של דפוס האלמנה והאחים ראם מוילנא. לפניו הוא מניח גמרא של שטיינזלץ. זכור הוא אותו רב לטוב, שאילמלא שמוציא הש"ס בפנים חדשות, כמעט והיה משתכח תל־מודנו ולא היית מוצא מבינים לשונו ודוחו, אלא בבני ישיבות. ונמצא הרב שטיינזלץ לא רק מזכה את הרבים, אלא גם מחייבם ליום הדין. שאם ישאלו אדם מפני מה לא עסקת בתלמוד — נסתתמו כל טענותיו. שכבר עשהו הרב שטיינזלץ כשולחן ערוך. גם שיעורנו נמצא מתבורך בגמרתו של ר' פישל, שבשעה שמגיעים אל לעיין של רש"י, מיד מסתכל בצידי העמוד ומבשר דתרגום. אין הוא מרבה לשאול, אך להרים קול בריטה. ביותר הוא תמה, בניגוד של סוגייא, מפני מה ראו רבותינו ז"ל ללמוד חובה על ישראל קדושים, עד שפירשו כל כלא־כות ומעשים של חילול שבת במסכתא מיוחדת.

אלה הם כל לומדי שיעורנו. כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים, כולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה לעשות רצון קונם. עמדו נא רבותי ושימו אל לב, כל אנשי מקומנו. אם תעברו בעת ערב ואור יצא מן הפולייש, גם ישמע קול של הסבר והדף של ויכוח, או תדעו ששמחה יש בשמים. פונה אז הקב"ה אל מלאכים של פמליא ומשתבח בבנים חביבים שבמקומנו, שעושים עצמם אכסניא לבהו יתרה.

כל זאת כתבתי באהבה בדיבוק חברים הצעיר בין כל התלמידים.

(המכתב הוא רבו של פישל נייעצ'ין)

פרשת פולארד והתכתיב האמריקאני

ארצות הברית — נאמר — עוקבת בעניין אחרי הדו״חות שפורסמו בישראל על ידי שתי ועדות החקירה שבחנו את ההיבטים השונים של פרשת פולארד.

הדו״חות הועברו לסטייט דיפרטמנט על־ידי שגרירות ישראל בוואשינגטון, אך כפי שמתברר אין דעתם של ראשי הממשל האמריקאני נוחה מהם. הם אינם מוכנים להסתפק במה שנאמר בדו״חות אלא מוסיפים לדרוש בתוקף את הענשתם של כל המעורבים בפרשת פולארד.

שגריר ארה״ב בישראל תומאס פיקרינג אף נתן ביטוי לכך בהופעתו בסוף השבוע שעבר בירושלים. באותה הזדמנות גם השמיע דברי תוכחה כלפי ישראל המפעילה — לדבריו — מדיניות של יד קשה כלפי התושבים הערבים ביהודה ושומרון. מזה על מדיניות הענשה שהיא נוקטת אותה המתבטאת בין היתר בהריסת בתים של ערבים וכו׳. וכה הוא כרך בנשימה אחת את פולארד ואת מדיניות ישראל ביו״ש וברצועת עזה, כאשר בשני המקרים רצה להביע את אי־שביעות רצונה של ממשלת ארה״ב מהתנהגותה של ממשלת ישראל.

לא ברור כלל אם לפי הפרוטוקול הדיפלומטי מקובל ששגריר יבקר את מדיניות המדינה שהוא כאומן בה. ההנחה היא שדבר זה לא מקובל ביחסי עמים ומדינות. אך ככל הנראה, שכלל זה אינו חל על ארצות הברית, היא רואה את עצמה בחזקה בעלי־בית במדינת ישראל. מסיבה זו היא עומדת גם בדרישתה לקבל מידי ישראל את כל החומר הקשור בפרשת פולארד ולא זו בלבד. אלא תובעת בקול להעניש את כל המעורבים בפרשה זו וכו׳.

ואנו במו ידנו מספקים את החומר הנדרש לסטייט דיפרטמנט ומתקפלים כאילו היינו המדינה החמישים ואחת של ארה״ב.

הוועדות שחקרו את פרשת פולארד מההיבט הישראלי לא קמו כדי לספק חומר לארה״ב. הוועדות הוקמו כדי שאנו כאן נוכל להפיק את הלקחים הדרושים והמתחייבים ממחדל פולארד.

העברת הדו״חות לארה״ב אפילו אם מדובר בפרקים הגלויים, ספק רב אם זו תביא לחיסול המשבר בין ירושלים לוואשינגטון. הניסיון מלמדנו שככל שאנו מרבים להעביר חומר אינפורמטיווי המתייחס לפרשת פולארד לידי ארה״ב כן הולך ומעמיק המשבר המעיב על יחסי שתי המדינות.

כפי שציינו בפתח הדברים — וואשינגטון אינה מסתפקת בהסברים. היא עומדת בדרישתה כי ישראל תספק לה חומר נוסף וגם דורשת את ראשם של המעורבים בפרשה זו.

דומה שהגיע הזמן לשנות את הטקטיקה הישראלית המתבססת עד כה על הרצון לרצות את האמריקאים ובמקום זה לומר להם באופן חד וחלק: פרשת פולארד נסתיימה מבחינתנו ואין בדעתנו להמשיך ולעסוק בה, גם אם זה רצונו של הסטייט דיפרטמנט, או הפנטגון.

אם לא נעשה כן — פרשת פולארד תוסיף לרדוף אחרינו עד אין סוף לא רק בבית — בישראל, אלא גם בבירת ארה״ב — בוואשינגטון.

מא״ן

לא להיחפז
בשיבושים

ייתכן כי שני ימי השביתה של מערכת החינוך בשבוע שעבר הם שהביאו להתקדמות במאבק על היקף הקיצוץ בתקציב החינוך.

ארגוני המורים נקטו צעד של השבתה כללית רק כאשר חשו שיש סכנה בקיצוץ על תקציב החינוך. אך יש לזכור כי גם אם השביתה היתה למען מטרה חשובה, היא גרמה לא רק להפסד שני ימי לימודים של ילדי ישראל אלא אף לשיבושים בסדר חייהם של הרבה רבבות הורים. אחיזה בנשק השביתה היא מכשיר לגיטימי במאבק מקצועי, אך מערכת החינוך היא אחד המגזרים שבהם מותר לשבות רק כאשר מגיעים מים עד נפש. הקיצוץ שמציע האוצר, 44 מיליון שקל — עלול לגרום לנזק קשה ביותר למערכת החינוך: פיטורי 6000 מורים, קיצוץ 80 אלף שעות הוראה וסגירת כיתות ובתי־ספר. עתה מסתמנת הסכמה של משרד האוצר להקטין את הקיצוץ במחצית, ואילו הסכום הנותר לא בהכרח יבוא על חשבון שעות הוראה אלא ישג בחלקו על ידי פעולות ייעול וחיסכון. זוהי התקדמות המסירה את הסכנות הבוערות שריחפו מעל מערכת החינוך לנוכח הקיצוץ שהציע משרד האוצר.

אלא שעתה צריכים לגבש את הפרטים במגעים בין משרדי האוצר והחינוך והתרבות וארגוני המורים. ייתכן שאפשר לסיים את הדיונים תוך כמה שעות וייתכן שיש מקום לדון בסעיפים לפרטיהם השונים, מה שיצריך זמן רב יותר. אך ארגוני המורים הודיעו אתמול כי אם לא ייחתם עמם הסכם היום, ישבשו את הלימודים אחרי חופשת חג השבועות. יש להסיר איום זה לאלתר ולא לנקוט באולטימטום ללא צורך. אסור להיחפז בשיבושים של מערכת החינוך, כאשר חלה התקדמות של ממש לקראת צמצום הנזק שבקיצוץ התקציב, ועתה נותר רק להגיע להבנה בין הצדדים שתוביל להסכם.

יו״ש

*

ערביה ישראלית — ומחבלת!

משום מה הצניעו כלי התקשורת בישראל את הסיפור על ערביה צעירה, ילידת חיפה (נולדה לכמה בבית החולים רמב״ם, קבלה חינוך ממלכתי ישראלי...) שיצאה למחבל ברצועת עזה להעביר מטען חבלה רב עוצמה אל תוך שטח ישראל, אך במקרה התפוצץ המטען במכונית. המחבל עצמו נהרג.

למה ערביה ישראלית? כי שם לחיות תעודת זהות של עיר הכרמל, ולא של רצועת עזה, תוכל להעביר „על בטוח" את מטען החבלה.

אלמלא אירע מה שאירע, היינו שומעים [illegible] פיצוץ אדיר באחד מישובי ישראל, ואולי אף על הרוגים ופצועים, והנס היה איפוא, נס של ממש.

ברם, אי אפשר להתעלם מהעובדה כי צעירה ישראלית זו, כבצעירים ערביים רבים אחרים, מצטרפים אל ארגוני החבלה. גם החוליה שזוממת להטמין מכונית תופת מתחת לאחד מבתי המלון הגדולים בתל אביב, ולגרום ל„הרג המוני", הכילה בתוכה כמה ערבים ישראליים.

עובדה זו מלמדת על הלך רוח חדש השורר בין ערביי ישראל. מצד אחד יוצאים הללו לרחובות של עיר כדי לזעוק ולצעוק „אחוה יהודית ערבית" ומצד אחר רוקמים מזימות שטניות להרוג בישראלים.

ושוב, מה טעם מצאו כלי התקשורת להצניע, עובדות אלה. בעבר עוד היו מבהירים, בעיקר עתוני הצהרים, את הידיעה על „מחבלת ישראלית" שנתפסה, היום כמעט שאין מזכירים אותה!...

ח־ס־ן

*

נצביע ונקרא...

בתכנית „מבט" בטלוויזיה ביום כ״ח באייר, נאמר בקשר עם פרסום דו״ח רוטנשטרייך־צור, כי היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש העיר כי „לא מסתדר עם נוהל־תקין" קודם לאשר האו״ם לקרוא את הדו״ח. גם שרים נוספים העירו הערה זו.

ברם, נראה לנו שהמעירים מתעלמים מן ההסטוריה היהודית וכי כבר היו דברים מעולם. גם המאורע ההסטורי שאליו אנו מתכוונים היה בשבועות. הרי אבות אבותיהם של המעירים הכריזו הגיגית „נעשה ונשמע" עוד לפני שקראו את כל תכנו של „המסמך" שהוגש להם.

לכן נראה לנו כי גם בניהם של אלו יכולים להגיד על אותו משקל „נצביע ונקרא" (אחר כך). או שמא הבנים האלה זהירים יותר מאבותיהם בבחינת „אין חכם כבעל ניסיון"...

אברהם זית

מן המעיין

מכל חטאת האדם וגו׳ (במדבר ה׳ ו׳) מכל חטאת נגד האדם, „למעול מעל בה׳". כבר ביארה הקבלה שזה נאמר על גזל הגר כי אמנם הגוזל אותו מחלל שם אלקין בעיני הגר שבא לחסות תחת כנפיו לכן מקרא מועל בקודש.

עפ״י ספורנו

תצפית

*

„משגב לדך"
החדש בירושלים

לירושלים נוסף בית חולים חדש, מפואר ומשוכלל. בית חולים ישן, שנבנה מחדש. לפני 133 שנים, בשנת תרי״ד, הוקם בירושלים זה בין החומות, ביוזמתו של מאיר אנשל רוטשילד. עם היותו מוסד שהושיט עזרה רפואית ליהודים ולמוסלמים כאחד, לא נרתעו הערבים בתש״ח להרסו עד היסוד. ימים מספר אחרי החלה רפאל אבולעפיה להפעילו מחדש, בשכונת קטמון, כבית חולים ליולדות.

בסיועו של ליאון תמאן ר' תרומתו הנכבדה, שני מליון דולר, על שמה של אמו פלורה ז״ל, ובתרומותיהם של נדיבי לב מארצות הגולה, הוקם ונחנך הבניין המפואר ברחוב חזקיה.

חנוכת הבניין היתה במעמד נשיא המדינה, השר יצחק נבון, שר הבריאות בעבר (שוסטק) והנוכחי (אלמוזלינו), משלחות מארה״ב, אנגליה, צרפת, שוודיה ועוד. שגריר פינלנד בישראל, חכם שלמה גאון מבריטניה, הרב דוד אסיאו רב ראשי ליהודי טורקיה, ראש העירייה, ראשי הציבור הספרדית סיסון, שמש, קשאני ועוד. הנחה: יקותיאל באון.

טעם לפגם בטקס הנאה היה, שניתן לאיש הראדיו (קובי ברקאי) לקרוא פרק בתנ״ך (מזמור שיר חנוכת הבית), וזה לא ידע לקרוא (למשל: הפכת מספדי למחול — לי פיתחת שקר...).

תשבוע יופעל ביה״ח החדש, לתועלת כל תושבי העיר.

יכין

*

מעשה תמוה

נתחיל במחמאה לדואר: איגרת האוויר של מדינת ישראל נאה, תכליתית ושימושית ביותר. לאחרונה קיבלתי איגרת אוויר כאוטפמוריה למשל ההבישתי בה, בשם המדינה שהוציאה אותה: עליבה, מרופטת, מנייר גרוע. האיגרת שלנו היא מן הטובות בעולם, זאת על פי נסיוני, המתכתב עם אפריקה הדרומית, אנגליה, ברזיל והמכוון עם ארצות הברית.

בשל כך הנני תמה על שם אלמוני: א. גרינמן המודפס מצד ימין בכל איגרת אוויר שלנו. מזה זמן רב מעסיקה אותי השאלה — התהיה הזאת — והנחו של האיש האלמוני אני שואל את עצמי מדי פעם כאשר אני משתמש באיגרת אוויר שלנו וזה קורה לעתים קרובות: מי הוא האיש המסתורי שזכה — בצדק או שלא בצדק, להנצחת שמו האוור לחי על מסמך ממשלתי — רשמי מהדרגה ראשונה זו?

נודה לרשות הדואר אם תואיל ברוב חסדה לפתור את התעלומה ותסיר מעלינו את השאלה המתעוררת בכל שימוש מחדש: מי הוא „א. גרינמן" ובאיזו זכות מתנוסס שמו בצד ימין למטה, על כל איגרת אויר ישראלית?

ל׳ ב׳

כרון להולכים

גליקל וייסבליט ע״ה
(שלושים לפטירתה)

עברו רק כחמישה חודשים אחרי מות בעלה — שרגא וייסבליט ז״ל, הלכה לעולמה האשה היקרה ואצילת הנפש גליקל וייסבליט ע״ה, לוינו אותה בד׳ באייר ביום הזכרון לחללי צה״ל. השם גליקל — בעברית מזל, לא כל כך אפיין אותה בחיים. ידעה מחלות וסבל. היכרתי אותה בהיותי ילדה כשבאה לגור אצל דודה, יהודי אמיד בעיר ע״י סטניסלבוב, גליציה המזרחית. גרנו בשכנות בית ליד בית. בטוב ליבה ועדינות נפשה רכשה לה חברות, ובעיקר יצאה שמה כעקרת בית למופת. דרכינו נפרדו. אנחנו עברנו לגור לסטניסלאבוב, והיא התחתנה עם שרגא ז״ל ונסעו לגרמניה. בעלות הנאצים לשלטון, בשנת 1933 — עלו ארצה והשתקעו בתל־אביב שכונת שפירא. בשנת 1947 עברו לגור לרמת גן. התידדנו מחדש והם הצטרפו יחד עם יתר החברים הוותיקים להקמת הסניף ובית כנסת זמני. למרות הפרנסה המצומצמת, נרתמה גליקל לפעילות ציבורית, ובעיקר מה שקשור בילדים. נהיתה חברה בארגון הפועלות — „עכשיו אמונה" — ובקום המדינה כשבאה העליה הגדולה מתימן, החזיקה כמה חודשים ילד, למרות בריאות לקויה והפרנסה בצמצום. כעקרת בית רוצה — ארגנה חגיגת בר מצווה לידידים, העמידה את הדירה לחוג תנ״ך מטעם הסניף המקומי, התיצבה למוסדות אילן, ויצ״ו, הרבה שנים שירתה אותם וגם תרמה כספים עד כמה שמצבה הכספי הרשה זאת. הרגישה שבגלל הסבל שהיא סבלה בילדותה היא רוצה לעזור לילדים, כי מאד אהבה ילדים. כשמצבם הכספי השתפר התחילו לתרום מכשירים לבתי חולים שיבא — ושרון, וגם למועדון אמונה ברמת־גן. לא לחינם קיבלה את אות יקירת אמונה. עליה אפשר לומר „כפה פרשה לעני, וידיה שלחה לאביון". נפטרה בשיבה טובה ובשם טוב ותהי זכרה ברוך.

בלה מלחי

זהבה אבינדב ע״ה
(שלושים לפטירתה)

נולדה לפני ד״פ שנים לאברהם יצחק ושרה קסל הי״ד בעיירה ארונוסיק שבמזרח גליציה הפולנית (כיום אוקרינה הסובייטית) למדה יהדות ולימודים כלליים מפי מורים פרטיים. היתה בת יחידה להוריה אך הם לא פינקוה. כבר בגיל צעיר היתה חייבת לעזור בהנהלת חנות המכולת.

באנו בברית הנישואין בקיץ תרפ״ב. גרנו יחד באותו בית והצטרפתי לעסקי חמי. נוסף לעסקי הפרנסה, עסקתי גם בפעילות ציונית ותרבותית בתוך חוג של ציונים דתיים ומסורתיים. אך אשתי והוריה לא ראו זאת בעין יפה.

לא ראיתי את יעודי במסחר, כי נפשי שאפה לציון ולחיי יצירה. חכיתי להזדמנות לממש את שאיפותי, וכאשר נולדה לנו בת שניה, לאה קם בשבילי אתגר חדש, לייסד בית ספר עברי שבו יתחנכו שתי בנותי. בעזרת הפעילים המקומיים נתחנך בית ספר במסגרת בתי הספר של „תרבות" שמרכזם היה בוורשה. אחד המורים היה אברך מקומי דתי בן־אהרן ובכינויו „הליטאי", ברוח דתית.

ההזדמנות שנפתחה, לה באת רק אחרי 13—14 שנים, כאשר היטלר עלה לשלטון בגרמניה והתחילה רדיפת היהודים והסיים הפולני חוקק את חוק ה„מורטוריום" כלומר: הקפאת חובות החקלאים למלווים, שממנו נפגעו בעיקר יהודים שהלוו לאכרים כספים ע״ח התבואות שיקבלו אחרי הקציר. גם חמי שכל כספו היה מושקע בידי האכרים נפגע מזה קשות.

אז התחלתי לדבר בגלוי על רצוני לעשות הכשרה חלוצית כדי לעלות עם משפחתי ארצה. הורי אשתי התנגדו לכך. אך זהבה עמדה לצדי, כי נוכחה לדעת שחיינו בעיירה אין גם חיים.

בחורף תרצ״ד יצאתי להכשרה בקיבוץ „הנגר" בשדבדני ואחרי שנתיים קבלתי סרטיפיקט לכל משפחתי הקטנה. בתחילת אלול תרצ״ז דרכה רגלנו על אדמת המולדת.

השתקענו בפתח תקוה ועבדנו בפרדסים ובכל עבודה אחת. הייתי פעיל גם בעבודת התרבות של הסניף. אחרי שנה וחצי התחלתי לעבוד כמזכיר הסניף, במקום קלמן גולדרייך שפתח אז את המחלקה הקואופרטיווית בה״א. בינתיים פרצה מלחמת העולם השניה. המצב הכלכלי בארץ היה אז חמור. שרר חוסר עבודה ובכלל עתיד הישוב היה לוטה בערפל.

אותו זמן קמו כמה גרעיני התישבות של הפוה״מ שיצאו להכשרה חקלאית בעמק הירדן ובגליל. הצטרפתי ל„ארגון ירושלים" שיצא אז למושבה מנחמיה. נתקבלתי כחבר והעברתי את משפחתי למנחמיה. הקמתי לי אהל גדול בו גרתי עם משפחתי. הרווקים נשאו נשים והביאו אותן למנחמיה. אז התחילה כל משפחה לחיות בנפרד.

אחרי תקופה מסויימת של התיישבות בצפון החולה שקראנו לה „נחלים". חזרנו לפתח תקוה ואני קבלתי משרת מורה במוסד לילדי תימן של הרב צביק זצ״ל. עבדתי שלוש שנים במוסד זה וכאשר קמה המדינה נכנסתי לעבוד בלשכת הבריאות המחוזית ת״א ואח״כ הועברתי ללשכת הבריאות בפ״ת.

אחרי שבע עשרה שנה בלשכת הבריאות יצאתי לפנסיה בשנת תשכ״ח ואחרי שנתיים עברנו לגור בבית חלוקיה ליד הבת רבקה.

כאן חשבה רעייתי זהבה לחיות עד סוף ימיה בשלוה ובנחת. הנכדים גדלו והתחתנו ונולדו לנו נינים כ״י. אך לפני אחת עשרה שנים חלתה זהבה ברגליה ונעשה לה ניתוח מאז לא חזרה לאיתנה. בל׳ ניסן השנה אושפזה בבית חולים בגלל מחלת דם, דלקת ריאות וחוסר נשימה ואור ליום העצמאות השיבה רוחה לאלוקים. זכתה להעמיד דור ישרים מבורך, עשרה נכדים ונינים, אך לא עצרה כוח להגיע ולראות את הנין שנולד בירושלים. זהבה הלכה אחרי באשר הלכתי וסבלה באשר סבלתי, אך מעולם לא התאוננה על גורלה. היתה רעיה נאמנה, תמימת דרך וישרה מאד, התהלכה בשלום עם הבריות ושכנותיה בכל מקום הבכל כיבדו אותה. גם גם נאמנה למדינת ישראל והתקוממה נגד עוולות הנעשות לה. השביתות השונות גזלו את מנוחתה: „איך המדינה העניה תוכל לעמוד בכך"? כמו כן גדל רוגזה על המשתמטים משירות צבאי ע״ח האחרים.

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.

בעלה אריה אבינדב

נרשמו לנשואין

משרד הרבנות — מושב בטחה
שלמה מנחם מושב בטחה; לאה יהיה מושב בטחה.
זורנו יוסף אשקלון: צור אריאלה מושב בטחה.

הרבנות — בקוע
יעקב יוחנן בן בנימין (רוק) ישראל—בקוע; חסן צביה (אהובה) בת ניסים (רוקה) ישראל—בקוע.

לשכת הרבנות — מצפה־רמון
בן דוד שמעון בן משה (רוק) ישראל—מצפה רמון; קלו פרחיה בת משה (רוקה) ישראל—מצפה רמון.

לשכת הרבנות — פריזון
טסם יורים (רוק) לוד; בריימוק שרה (רוקה) מושב אביטל.
פרג יפה (רוק) מושב פרזון; ארחון רות (רוקה) גבעת המורה.

המועצה הדתית — מעלות
סבג שלמה בן מכלוף (רוק) מעלות—ישראל; בנרוש חוה צנת בת שמעון (רוקה) חיפה—ישראל.
אליהו צבי בן משה (רוק) מושב אלקוש—ישראל; בדיני יהודית בת שמעון (רוקה) מושב מיטב—ישראל.

הרבנות האזורית — לב השרון
כדר יגאל בן משה (רוק) שער־אפרים; כהן רחל בת יעקב (רוקה) נתניה.
סילם אמיר בן נסים (רוק) ציצר־עון; בן חמו סיגלית בת אלברט (רוקה) עין שריד.
קדוש חיים בן מיכאל (רוק) בורנתא; מחפוד מלכה בת סאלם (רוקה) תנובות.

לשכת הרבנות — כרמיאל
קומידי אילן בן קלמון (רוק) ישראל—כרמיאל; מור אנה־הנה בת יצחק (רוקה) ברה״מ—כרמיאל.
אזרי יגאל בן דוד (רוק) ישראל—כרמיאל; יעקובי אסתר בת ארשון (רוקה) ישראל—כרמיאל.
וולם בוריס בן אברהם־שמעון (רוק) רומניה—כרמיאל; זרגראוף דינה בת שמואל (רוקה) ישראל—מושב שוער.

המועצה הדתית — אשדוד
בוטבול יעקב בן סימון (רוק) מרוקו—אשדוד; אסייג זהבה בת נסים (רוקה) ישראל—אשדוד.
כהן שמעון בן אלי (רוק) ישראל—אשדוד; חזן דינה בת יוסף (רוקה) ישראל—עכו.
אוסקר איסק בן דוד (רוק) הודו—אשדוד; סלקר סתן בת משה (רוקה) הודו—רמלה.
פרץ כקסים בן דוד (רוק) מרוקו—אשדוד; דהן שושנה בת סימון (רוקה) מרוקו—אשדוד.
בן חמו אברהם בן יוסף (רוק) מרוקו—אשדוד; עמר גילה בת מאיר (רוקה) ישראל—מ. עוצם.

לשכת הרבנות המועצה הדתית — לוד
יעקב בן אהרון נגר (רוק) ישראל—פ״ת; שושנה בת הואתו עידאן (רוקה) ישראל—אחיסמך.
יוסף בן סלומון לוי (רוק) ישראל—מ. זיתן; כוכבה בת רפאל רוסו (רוקה) ישראל—לוד.
אלקזר (עזריה) בן משה מוסיאשוילי (רוק) ברה״מ—לוד; דודו בת הרצל מושיאשוילי (רוקה) ברה״מ—נתניה.
ברוך בן מנחם חולי (רוק) ישראל—לוד; סילבי בת אלי זרקה (רוקה) צרפת—לוד.
יעקב בן משה בן מיור (אלמן) תורכיה—לוד; אליגרה בת בנימין בנבנישתי (גרושה) תורכיה—אילת.
משה בן גבריאל דוד סיאס (רוק) ישראל—א״ה; כ״של בת יוסף איאשה (רוקה) ישראל—אילת.
אליהו בן רונה אטיאס (רוק) ישראל—לוד; ורד בת שאול דנן (רוקה) ישראל—לוד.
רפאל בן אלישע ממן (רוק) מרוקו—לוד; אורלי אוריס בת שלמה בדוכה (רוקה) ישראל—בת ים.
מכאל בן אליהו סטראואשוילי ברה״מ—לוד; שרה בת יצחק משיקאשוילי (רוקה) ברה״מ—רמלה.
אילן בן מרדכי כהן (רוק) ישראל—לוד; לילי בת מנשה גאולה (רוקה) ישראל—רמת השרון.

לשכת הרבנות — רמלה
קמחי אהרן בן הואטו (רוק) ישראל—סוניס; גלאס רינה בת יצחק (רוקה) ישראל—טריפולי.
שלום מוני בן שלום (רוק) ישראל—עירק; סליקר רינה בת בנימין (רוקה) הודו—הודו.
איקורט שאול בן חמר (גרוש) ישראל—סוריה; חדד נהרה בת חיים (רוקה) ישראל—סוניס.
אבוחצירא אליאליהו בן בן ציון (רוק) ישראל—פולין; פישמן דבורה־נורית בת יעקב (רוקה) ישראל—ישראל.
ליפשיץ שרגא בן יוסף (גרוש) גרמניה—פולין; יצחק שרה בת מנוח (רוקה) הודו—הודו.
בר אליהו יעקב בן אברהם (רוק) ישראל—טורקיה; דהן אילנה בת אבי (רוקה) ישראל—אלג׳יר.
נאניקאשוילי ראובן בן יששכר (רוק) ברה״מ—ברה״מ; דבראשוילי יומה בת רפאל (רוקה) ברה״מ—ברה״מ.
וקנין ניסים בן יפאל (רוק) ישראל—מרוקו; מימון אורלי בת חנוכה (רוקה) ישראל—אירן.
אסדגי רמי בן אליהו (רוק) ישראל—מרוקו; מנור בתיה בת יצחק (רוקה) ישראל—טורקיה.
דהן יוסי בן אליהו (רוק) ישראל—מרוקו; סובלי מרים בת אלברט (רוקה) ישראל—מרוקו.

לשכת הרב מנשה מייר
מועצה אזורית מגידו
עצבת גלעד בן זאב (גרוש) קיבוץ משמר העמק—ישראל; כהן הגית בת יהודה (רוקה) ראשל״צ—ישראל.

מועצה דתית כפר הראה
מזרחי גדי בן דוד (רוק) ישראל—נתניה; פרידמן מיכל חיה מליסה בת יוסף שלמה (רוקה) ישראל—חיבת ציון.

נרשמו לנישואין בלשכת הרבנות מטה בנימין
מנחם הרשטיק בן יחזקאל (רוק) אפרת—ישראל; אורית גולן בת יוסף ז״ל (רוקה) ראשל״צ—ישראל.

המועצה הדתית מצפה רמון
שושן מקסים בן חיים (רוק) מרוקו—מצפה רמון; חזות סיגל בת יעקב (רוקה) ישראל—מצפה רמון.

המועצה הדתית לשכת הרבנות חדרה
ויצמה אילן־שלמה בן אברהם (רוק) חדרה; בן־צרפתי סתן־שושנה בת עלמה (רוקה) אשדוד.
ליבנה עודד בן היברש (רוק) חדרה; מקל נורית בת אברהם (רוקה) חדרה.
בן־שבת עמוס בן מרדכי (רוק) חדרה; גבאי שלה בת משה (רוקה) מושב דישון.
נדירים יואב בן דוד (רוק) חדרה—פרדס חנה; זוהר רונית בת אבשלום (רוקה) חדרה.
אריה רחמים בן דוד (רוק) חדרה; כהן כוכבת בת אלברט (רוקה) כרם בסלון.
בורוטקר יאן בן אריה (רוק) חדרה; הנוקיאב לריסה בת מנחם (רוקה) חדרה.

יציבות בשוק ההון

מאת מרדכי זפט

מגמה מעורבת עם נטיה לעליה כתנודות היתה אתמול בשוק המניות. המחזור ב„חופשיות" היה כ־15 מיליון שקל.

אתמול בבורסה

הורדת הריבית ע״י בנק ישראל הביא לצורך ביקוש של כ־7 מיליון שקל למניות והסדר ובשעריהן נקבעו עליות עד אחוז.

לקרנות הנאמנות היתה צבירה של כ־10 מיליון שקל, אך הן לא היו כלל פעילות. להיפך הן סיפקו ביקושים שהזרימו מספר מנהלי־תיקים למניות „כבדות" ללא שינוי בשער.

הודעות הבורסה

* סהף — רווח מתואם של 92 אלף שקל, לעומת 90 אלף שקל אשתקד.
* ארדים — הפסד מתואם של כ־472 אלף שקל, לעומת 177 אלף שקל.
* רפק — הפסד מתואם של 2.4 מיליון שקל באפריל־דצמבר 1986, לעומת 56 אלף שקל בכל 1985/6.
* זיקית — החברה פרסמה תשקיף להנפקת מניות ואופציות לציבור.
* מגור — רווח מתואם של כ־66 אלף שקל לעומת כ־3 אלף שקל.
* סקאנדיה — הפסד מתואם של כ־19 אלף שקל, לעומת הפסד של 113 אלף שקל.
* אלקול — פורסם תשקיף להנפקת ני״ע כ„זכויות".
* עיס — פורסם תשקיף להנפקת ני״ע לציבור.
* בגי הדר — פורסם תשקיף להנפקה ראשונה לציבור.
* מליל — פורסמו תנאי ההנפקה לציבור וכ„זכויות", לגיוס כ־2.6 מיליון שקל.
* פז־חן — המסחר יפתח ב־4.6 בשער בסיס 594.

* דרוקר — המסחר הועבר, בינתיים, לימי ב׳ בלבד. הוא יחודש ב־9.6.
* מדן — אושרה הנפקה. המניות ייסחרו ברשימה המקבילה.

שערי המניות

המניה	השער	השינוי בנקי	השינוי ב־%
ספנות 0.1 הבינלאומי	7778	+158	+2.1
פי.בי.	9900*		
אי.די.בי. רבי	94780	+1100	+1.2
אגוד	7040	+257	+0.4
דיסקי א׳	120000	+500	+0.4
מזרחי ש	38890	+250	+0.7
פועלים ש	63840*		
כללי	164550*		
בליל	40720	+270	+0.7
סימון 1.0	53850*		
אדנים	29350	+1100	+3.9
לאו מש ש	10040	+100	+1.0
פתמ״ש	4011*		
משכן	3850	+150	+4.1
עצמאות	23100	+500	+2.2
ספנות ש	25750	+250	+1.0
מירב	8920	+120	+1.4
שלטון	917	+17	+1.9
לאו תעש ש	14201	+432	+3.1
הסנה	415	−14	−3.3
סקורייסט	1433*		
שופרסל א׳	15696	+155	+1.0
דלק	6341	+27	+0.4
ארון 1	700	+20	+2.9
אזורים	1526	−14	−0.9
אפריקה 1.0	47501	+600	+1.3
נכסים	4161	−31	−0.7
גב ים 0.5	5110	+100	+2.0
הכשרה	93582	+1007	+1.1
ישפרו	4742	−38	−0.8
ישרס	22600	+500	+2.3
כלל נדל״ן	845	+12	+1.4
מנרב	2650	+50	+1.9
נאות אביב	14480*		
רסקו מ״ר	4300*		
פולגת 4	1512	−15	−1.0
פוליגון	12349	−350	−2.8
אורדן 1.0	11360*		
כבלים	77000*		
קום פט 1.0	5610*		
אלקו ש	5626*		
אלקטרה 5.0	1770	+22	+1.3
כלל אלק׳	3300*		
אי.פי.			ה.מ.
תעש׳ מודול	820	−43	−5.0
דשנים 5	2150	+30	+1.4
חיפה כימיקי	1108	−10	−0.9
סבע	14084	+105	+0.8
ים המלח	3242	+20	+0.6
פטרוכימים	855	−11	−1.3
פרוטארים	43405	+900	+2.1
מפעלי נייר	462000	+1561	+0.3
פולק 5	2020	+100	+5.2
מרכזית	13999	−67	−0.5
כלל תעש׳	282*		
אי.די.בי. פת׳	11411	+196	+1.8
החברה 1	5030	+80	+1.6
אמפא	27351*		
פועלים השק׳	12380	−120	−1.0
דיסקי השק׳	7240	+50	+0.7
מזרחי השק׳	38000	+1000	+2.7
יצוא	16200*		
ירדן	2500	+150	+6.4
כלל יש 10	1564	+15	+1.0
פז תשק׳	3893	−79	−2.0
עת 0.5	3450*		
פמה 0.5	8950*		
פז נפט	41300	+1300	+3.3

* ללא שינוי

מדינת ישראל
בית הדין הרבני האיזורי באר־שבע

ב״ה, תאריך: כ״ב אייר תשמ״ז 21.5.87
מספר: 51/תשמ״ז 2794

להוי ידוע כי הוגשו לביה״ד תיקים המפורטים להלן, בקשות מתן צווי ירושה. כל התובע טובת הנאה או המעוניין בעזבון שאות הבקשות מתייחסות אליו רוצה להתנגד לה, יבוא לביה״ד וימסור טענותיו תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו שאם לא כן יתן ביה״ד צו כטוב בעיניו.

תיק 2498/מז
בעניין עזבון המנוח זהבי יעקב שנפטר ביום כ״ח שבט מ״ז — 27.2.87
מבקשים: בנו, בתו.

תיק 2565/מז
בעניין עזבון המנוח סטמקר בנימין שנפטר ביום י״ד אדר מ״ז — 15.3.87
מבקשים: אשתו, בניו, בנותיו.

תיק 3034/מז
בעניין עזבון המנוח לוי אטיאס שנפטר ביום כ״ג שבט מ״ז — 22.2.87
מבקשת: אשתו.

תיק 3153/מז
בעניין עזבון המנוחה מאירי לאה שנפטרה ביום י״ז ניסן מ״ז 16.4.87
מבקשים: בנה, בעלה, בתה.

תיק 3162/מ״ז
בעניין עזבון המנוח סברנסקי יוסף שנפטר ביום ז׳ ניסן מ״ז — 6.4.87
מבקשים: אלמנתו, בנו, בתו.

תיק 2982/מז
בעניין עזבון המנוח לופו סטרול שנפטר ביום ז׳ ניסן מ״ו — 16.4.86
מבקשים: אלמנתו, בתו.

תיק 3117/מז
בעניין עזבון המנוח ברקמן סוביה שנפטר ביום י״ב ניסן מ״ז — 11.4.87
מבקשים: אלמנתו, בנותיו.

תיק 3104/מז
בעניין עזבון המנוח רוזנברג שמואל שנפטר ביום כ״ו אלול מ״ו — 1.10.86
מבקשים: אלמנתו, בתו.

תיק 3040/מז
בעניין עזבון המנוחה ווקסמן שרה שנפטרה ביום ג׳ תשרי מ״ז — 6.10.86
מבקשים: בעלה, בניה.

תיק 3057/מז
בעניין עזבון המנוח דהן רחמים שנפטר ביום ב׳ שבט מ״ז — 1.2.87
מבקשים: בניו, בנותיו.

תיק 3453/מז
בעניין עזבון המנוח רוזנפלד אבי לור שנפטר ביום י״ג שבט מ״ז — 12.2.87
מבקשים: אלמנתו, בניו, בנותיו.

תיק 2994/מ״ז
בעניין עזבון המנוחה פקר חנה שנפטרה, ביום ה׳ ניסן מ״ז — 4.4.87
מבקשה: אחותה.

בכבוד רב
מיכאל כהן
מזכיר ראשי

חוק התכנון והבניה תשכ״ה 1965
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
תל אביב יפו
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ״ה 1965

הרינו מודיעים בזאת כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו בקשה ליתן אישור לשימוש חורג ממגורים לגלריה להמרת ואומנות ברח׳ בן יהודה 182 גוש 6901 חלקה 4, 3, 82/1.

ת.ב. 182—0025
בקשה מס׳ 870024

בעל קרקע או בניין או המחזיק בהם שיש לו התנגדות להוצאת היתר/אישור הנ״ל במקום זה רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו שד׳ בן גוריון 68, את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדוייקת וטלפון.

ההתנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו ותובאנה לדיון בפני הועדה הנ״ל.

י. כספי
סגן ראש העיריה
יו״ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו

עיריית עפולה
הועדה המקומית לתכנון ולבניה

מודעה לפי סעיף 149
לחוק התכנון והבניה
תשכ״ה 1965

ניתנת בזה הודעה כי הוגשה לועדה מקומית לתכנון ולבניה עפולה בקשה להיתר הקלה על ידי: קו בניין צדדי 3,60 מ׳ במקום 4,00 מ׳ והקלה באחוזי בניה. מקום הבניה גוש 16673 חלקה 19 ברחוב עליה עפולה.

אל ההתנגדות להתרת הקלה הנ״ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו לועדה המקומית במשרד מהנדס העירייה, רח׳ יהושע עפולה בשעות קבלת קהל.

אם לא תתקבל התנגדות בתקופה הנ״ל, תובא הבקשה לדיון בועדה מקומית לתכנון ולבניה עפולה והיא תחליט בנדון.

י. אבישר
מ״מ ראש העיר
יו״ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה עפולה

הועדה המקומית לתכנון ולבניה
גבעתיים

הודעה על פי סעיף 149 ו־151
לחוק התכנון והבניה
תשכ״ה — 1965

גוש 6160 חלקה 593 רחוב ארלוזורוב 27 גבעתיים תיק בניה מספר 1278.

ניתנת בזה הודעה כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה בקשה להקמת בית מגורים בן 3 קומות מעל קומת עמודים מפולשת עם מקלט על קרקעי בהקלה.

לכל מי שיש התנגדות מאיזו סיבה שתהא לבקשה הנ״ל, יואיל להגישה לועדה תוך המועד של 15 יום החל מיום הפרסום של ההודעה זו. באם לא תתקבל כל התנגדות בתקופה הנ״ל, תובא הבקשה לאישורה של הועדה.

יצחק יזרן
יו״ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה גבעתיים

מאי 1987

שערי חליפין במט״ח
בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 29.5.87 עד למחרת בשעה 12.30 לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו כמפורט להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי׳	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה״ב	דולר	1	1.5905	1.6104	1.56	1.64
בריטניה	לישט	1	2.5829	2.6153	2.53	2.66
גרמניה	מרק	1	0.8739	0.8848	0.85	0.90
צרפת	פרנק	1	0.2615	0.2648	0.24	0.27
הולנד	גולדן	1	0.7734	0.7831	0.75	0.80
שוויץ	פרנק	1	1.0505	1.0637	1.03	1.08
שוודיה	כתר	1	0.2504	0.2536	0.24	0.26
נורווגיה	כתר	1	0.2354	0.2384	0.22	0.24
דנמרק	כתר	1	0.2320	0.2349	0.22	0.24
פינלנד	מרק	1	0.3597	0.3643	0.34	0.37
קנדה	דולר	1	1.1860	1.009	1.15	1.22
אוסטרליה	דולר	1	1.1372	1.1514	1.07	1.18
דרא״פ	רנד	1	0.7865	0.7963		
אוסטריה	שילינג	10	1.2245	1.2601	1.22	1.28
איטליה	לירה	1000	1.2108	1.2260	1.13	1.25
יפן	ין	100	1.1029	1.1168	1.08	1.14

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר.
** רק לגבי בנקנוטים של עד 10.000 לירטות
לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

רדיו

קול המוסיקה
06.00 „שמע ישראל"; 06.02 „צלילי בוקר"; 07.09 „בהאזנה נינוחה"; 09.00 „קונצרט בוקר"; 11.57 „פינת השיר"; 12.00 „מן הסרטים"; 13.05 „בהאזנה נינוחה"; 15.00 „הספריה המוסיקלית"; 16.00 „מאולמי הקונצרטים בעולם"; 18.00 „דגש על הביצוע";

רשת א׳
06.00 שידורים לעולים; 08.05 „חוגה"; 09.05 „סלודיה"; 10.05 „ענייני בוקר"; 11.10 השידור היומי לבתי הים; 12.05 „מערב ים־תיכוני"; 14.06 „בראש צעיר"; 15.30 „השכלה ודעת לכל"; 16.05 „גיל הבינים"; 17.10 שירים עבריים; 17.20 „האוניברסיטה הפתוחה"; 18.06 „מנחת ערב"; 22.05 „לכל אדם כוכב"; 23.00 תושות.

רשת ב׳
06.06 „שמע ישראל", „מה טובו אהליך יעקב" וסיכום המשנה היומית; 06.12 התעמלות בוקר; 06.22 לחקלאי; 06.30 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר; 06.53 „אור ירוק"; 06.57 רבע של עבריית; 07.00 „הבוקר הזה"; 08.05 „עושים עניין"; 09.05 „ביקור בית"; 10.05 „כל צבעי הרשת"; 11.30 „סגר לשלום"; 12.06 חדשות מקומיות; 12.10 „אלף־אלף ב„בית"; 13.05 „בחצי היום"; 14.06 „לראות או לא לראות"; 14.30 „בת צחוק"; 15.05 שיחה עם אמנים בורסים בפסטיבל; 15.55 „מה בשמע"; 16.05 „תוצרת הארץ"; 16.55 „קראתי ספר"; 17.05 „יומן כלכלה"; 17.30 „על מספרים ואנשים"; 18.06 „כוכב הערב"; 18.45 העברת משחק כדורגל בין ישראל לבין בראזיל; 19.00 „היום הזה"; 22.05 „פינת הג׳אז"; 23.05 „משחקי לילה"; 00.05 „יומן חצות".

גלי צה״ל
05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן מילולי; 06.00 אות פתיחת השידורים; 06.05 אוניברסיטה משודרת; 06.30 „פוקחים עין"; 07.07 שבע אפס שבע; 08.05 בוקר טוב ישראל; 09.05 „אילה בוקר"; 10.05 „הפסקת 10"; 11.05 „נכון לעכשיו"; 13.05 „מקום טוב באמצע"; 14.05 „די רה יוכי"; 15.05 „מה איך"; 16.05 „מסע הקסם המסתורי"; 16.54 באופן מילולי; 17.00 „ערב טוב ישראל"; 18.05 „שיח מתסי״ם"; 18.57 הודעות לחיילים; 19.05 „שירים מכאן"; 20.05 „קלאסי כאן"; 21.00 מבט לחדשות; 21.30 אוניברסיטה משודרת; 22.05 „על הדבש ועל הכיפאקי"; 23.05 „עשרים וארבע"; 23.55 „שיחת חצות"; 00.05 ציפורי לילה; 02.00 מבזק ידיעות; 02.05 לא ידעים לישון; 05.00 מבזק ידיעות; 05.05 צלילי בוקר.

טלוויזיה

טלוויזיה חינוכית
08.00 טלטקסט; 8.03 שעת כושר; 08.40 בלי סודות; 09.00 אנגלית ה׳; 09.20 חשבון פשוט ד׳; 09.55 מאחורי שניות על האגדה; 10.10 אנגלית ד׳; 10.30 הגיל הרך; 11.00 ערבית מדברית די״ה; 11.15 אנגלית ו׳; 11.30 ארץ מולדת; 12.00 אנגלית ח׳; 12.25 תלמיד; 13.00 מדעי הטבע ד׳־ב׳; 13.30 צרפתית; 14.00 טלטקסט; 14.03 שעת כושר; 14.15 קסם קסם; 14.35 רכבת ההפתעות; 15.00 גברת פלפלת; 15.15 קשר משפחתי; 15.50 שעת כושר; 16.00 הפונדק בערוץ המשת הזמיל; 17.00 ע״ב חדש.

טלוויזיה כללית
17.30 „דובי איכפת לי"; 18.00 „הילדים מרחוב דגראסי"; 18.30 קיצור החדשות; 18.32 סקירת תכניות; 18.35 ספורט; 19.30 חדשות; 20.00 כותרות מבט; 20.02 „המצודה"; 21.00 מבט לחדשות; 21.30 תשדירי שירות; 21.35 „ההגהלה בלחץ"; 22.00 „זה הזמן"; 22.50 „סיאמי — מחלק מוסר"; 23.35 פסוקו של יום וחדשות.

הערוץ השני
19.00 שנים בראש אחד; 19.30 שרה׳לה שרון; 20.30 מבט שני — קסבר; 21.10 פוס 2.

בתי מרקחת
ירושלים: רמות אלון, מרכז מסחרי רמות, טל. 863550.
תל־אביב: נצח ישראל, נצח ישראל 11, טל. 226545. בבלי, עזיאל 1 פינת סולידגו 10 שכ׳ בבלי, טל. 440552.
פתח תקוה: קופ״ח הכללית, חיים עוזר, טל. 905271.
נתניה: קופ״ח כללית רח׳ ברודצקי 31, טל. 61123.
חיפה: יבנה, אבן סינא 7, טל. 672288.
ב״ב ר״ג: רשיי רשיי 31 ר״ג טל. 7510971.

מגן דוד

טלפון חירום 101 • ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל׳ 523133, בית שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קריית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, עכו — 979333, 912333, קריית־טבעון — 931401, קריית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קריית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עילית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221027, קריית־גת — 051-881333, קריית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, יותבוה — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

שערים יציגים

סל:	1.6774
דולר ארה״ב:	1.6016
מ״ג:	0.8786
ל״ש:	2.6026
פר״צ:	0.2636
ין יפני: (100)	1.1111
פל״ה:	0.7801
פר״ש:	1.0579
כת״ש:	0.2520
כת״נ:	0.2370
כת״ד:	0.2333
מ״פ:	0.3619
דולר קנדי:	1.1952
דולר אוסטרלי:	1.1430
רנ״ד:	0.7910
פר״ב: (10)	0.4240
שיל. אוס׳: (10)	1.2492
לירה איטלקית: (1000)	1.2162
לירה אירית:	2.3514
פזטה ספרדית: (100)	1.2578
יחידת מטבע אירופית:	1.8234
דינר ירדני:	4.7247
לירה לבנונית: (10)	0.1232
לירה מצרית:	0.7768

בתי חולים
ירושלים: ביקור חולים (ילדים, א.א.ג.), הדסה עין כרם (פנימית, כירורגית, אורטופדית, עיניים), משגב לדך (נשים).
תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE
DAILY

המו״ל הצופה בע״מ. יעוריך: שת אישון, מערכת ומנהלה תל־אביב, רח׳ המסגר 66 טל׳ 33[illegible]. ת״ד 2045. חשבון בנק דואר 441144. סניף ירושלים: רח׳ בן־יהודה 3, ת״ד 1140 טל׳: 02-234910. בערב טל׳ 02-639524. סניף חיפה: רח׳ ארלוזורוב 1, טל׳ 04-663628.
* דפוס העשור בע״מ ת״א
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות והפרסומים

هكذا من الأصل

מסעדה כשרה וישיבות יוקמו בבריה"מ; 6 צעירים יהודים יצאו לארה"ב לקבל הסמכה לרבנות

כך הבטיח הממונה לעניני דתות בקרמלין לרב ד"ר ב.א. פופקא — ראש ועד רבני פיטסבורג

הרב ד"ר ברוך אהרן פופקא, ראש ועד הרבנים בפיטסבורג, ארצות הברית ונשיא לשעבר של הסתדרות המזרחי — הפועל המזרחי באמריקה, הזר מביקור בברית המועצות. הוא ביקר בערים: מוסקבה, לנינגראד וריגה.

בשיחה שקיים הרב פופקא עם

(מאת סופרנו)

קונסטנטין קארצ'ב, הממונה בדרגת שר על עניני הדתות בקרמלין, הבטיח השר שלושה דברים חשובים בשביל יהודי ברית המועצות: א) להרשות קיומה של מסעדה כשרות במוסקבה; ב) להקים ישיבות ברוסיה כדי ל-

הכשיר מתוך האוכלוסיה היהודית ברוסיה הסובייטית רבנים וכלי־קודש שישמשו בכהונה בערי ברית המועצות; ג) להתיר לששה צעירים יהודים אזרחי ברית המועצות לצאת לארצות הברית כדי להשתלם שם בישיבות ולקבל הסמכה לכהן כרבנים, חזנים וכלי־קודש בבריה"מ.

300 צעירים דתיים משדרות הפגינו נגד קיום מופע החלקה על הקרח בשבת

המפד"ל תערוך הפגנה ענקית בתביעה לשמור על הסטטוס־קוו ולתת ייצוג הולם לדתיים בעיר

כ־300 צעירים דתיים משדרות הפגינו במוצ"ש מול המתנ"ס באר־סקיב בשעה שראש מועצת שדרות אמיר פרץ הכהתף בסימפוזיון על שהתיב ישלום במחאה על כך שה־מועצה הבקומית מתכוונת לקיים אליפות ארצית להחלקה על הקרח בארה"ב הסטטוס בשדרות בהג הש־ביעית.

הצעירים שאורגנו ע"י רכז הדור הצעיר מיכאל צמר חילקו כרוזים הקוראים לבנוע חילולי שבת וחגים ולשמור על הסטטוס קוו.

מזכיל התנועה הרב יצחק לוי שהשתתף בסימפוזיון הרגיע את הצ־עירים הדתיים והבטיח לטפל בנו־שא ואמר כי המפד"ל תיתן גיבוי מלא למלחמות הדת בשדרות.

המפד"ל בעיירה תערוך הפגנה ענקית ברחבת המועצה ותתבע לש־מור על הסטטוס קו הדתי, ולקיים בריכת שחיה נפרדת לדתיים, ול־קיים פעילות דתית במתנ"ס. כן תתבע ייצוג הולם לציבור הדתי ב־מוסדות בשדרות.

חסידי גור בתל־אביב התאחדו עם חסידי ראדזין

בית החסידים של אנשי גור ברח' דיזנגוף 222 בתל־אביב התאחד עם בית המדרש של חסיד ראדין, ב־רחוב הפרדס בעיר.

הדבר נובע ממיעוט מתפללים ב־שני בתי המדרש ומהתמעטות הצבור הדתי בעיר.

סופר „הצופה" מוסיף כי ראשי הציבור הדתי בתל־אביב מודעים לחומרת המצב והיפנו קריאה לפר־נסי הכרך לאתר, לאתר, מגרשים לשיכוני זוגות צעירים דתיים, כדי להבטיח את דור ההמשך להעדת הדתית בתל־אביב.

לבד מכך חורה גם המועצה ה־דתית בקריאה לצבור הדתי, לנטוש את תל־אביב לטובת בני ברק, פתח תקוה, וערי השרון.

עמדות המצוקה של מגן דוד יושבתו מהבוקר

מאת סופרנו בתל־אביב

בשל מתחלות תקציב מחייבת הנהלת מרכז מגן דוד אדום את מאבקה הכלל ארצי, ולכן מגבר צעד מעיד העבודה בהדרגה, יד־עבה, הזה מהבוקר, גם עמדות המצוקה בבתיים.

32 עמדות המצוקה בכבישי ה־מהירים בדרך תל־אביב חיפה, דרך תל־אביב וירושלים יושבתו מהבוקר ותחנות מגן דוד אדום לא יקבלו קריאות הפירים.

בהנהלת מגן דוד אדום נמסר כי ההליך על הפסקת פעילותן של עמ־דות המצוקה לאחר שהממשלה מס־רה ההסכשות ונשיר התחבורה ל־סייע בהעברת התקציבים הנדרשים לתיפעול לא נתמלאו עד כה.

מרכז קהילתי דתי יוקם ע"י ביהכ"נ ישורון בירושלים

מרכז קהילתי דתי יוקם ליד בית הכנסת „ישורון", כך נמסר בסעודה החגיגית שנערכה להגל מלאת עשרים שנה לאיחוד ירו־שלים במלון המלך דוד ובחסות של יד־המתרכזות „ישורון".

אורח הכבוד בסעודה היה ד"ר ארמנד הערבך, נדבן יהודי מאנג־ליה. את ברכת ראש הממשלה מר יצחק שמיר הקריא שלמה לוי, הבר מועצת העירייה בירושלים. גם נשיא המדינה מר חיים הרצוג וראש עיריית ירושלים שלחו ברכה בכתב. בברי־כתו כותב הנשיא הרצוג כי אביו הרב הרצוג זצ"ל התפלל ב„ישורון" ושם מכר ישראל לגוריים קבל עם את הספר הלבן.

יו"ר הערב היה הרב ד"ר ב. כספר לשעבר הרב הראשי לדרום אפריקה. ובמהלכו דברו: יו"ר הס־תדרות „ישורון" מיכאל לוחן והנ־שרת גורדון יו"ר ועדת תגיבות ירושלים.

נערים מתנדבים במשא"ז לכדו נער ערבי שהכין בקבוקי תבערה

אלון קיסוס ואלי עמיר יצאו מהבסיס בשכונת בקעה לכיוון אבו טור, שם נתקלו בנער שנאבק עימם * השניים הזעיקו עזרה וסיור ממונע עזר להם לעצור החשוד

זוג נערים מתנדבי המשמר האזרחי לכדו נער ערבי בשכונה אבו טור בירושלים שומב להשי־ליך בקבוק תבערה. המקרה אירע ב־1 בחודש זה, אך הותר לפרסום רק אתמול.

ראש המשמר האזרחי ניצב ברוך לוי מסר אתמול בפגישה עם כתבי המשטרה בירושלים, כי שני הנערים אלון קיסוס ואלי עמיר יצאו מבסיס המתנדבים בשכונת בקעה וסיירו ברגל לכיוון אבו טור.

ברחוב הגיחון הבחינו בנער ערבי שהכין בקבוקי תבערה. הם ביקשו ממנו להזדהות. הנער התנגד ואף החל להאבק עימם.

הנערים הזעיקו עזרה, באמצעות מכשיר הקשר וסיור ממונע של ה־משמר האזרחי הגיע במהירות ל־מקום וסייע לנערים לעצור את ה־חשוד.

הנער החשוד הוא בן 17.5, תושב אבו טור, הוא נעצר בפקודת שופט לשמונה ימים ובתום חקירתו שוחרר בערבות עד לתחילת משפטו.

באותה פגישה מסר ניצב לוי, כי 5000 מתנדבים פעילים במשמר ה־אזרחי מיום הקמתו, יזכו באות ה־כמלכתי עליו החליטה ועדת השרים לענייני סמלים וטקסים לציון שנת הבר מצווה למשמר האזרחי. האות יחולק למתנדבים מצטיינים בטקס שיתקיים בשבוע הבא במשכן ה־כנסת ובעשרות טקסים במקומות שונים בארץ.

* צעיר בן 23 נדקר אתמול א־חה"צ ברחוב העליה ליד השוק ב־ת"א. הפצוע הוא יצחק אהרון תושב תל־אביב.

הפצוע הועבר לטיפול רפואי ע"י מד"א ונמסר, כי הוא נדקר באורח קל בגבו.

טרם ידוע הרקע למעשה ומי הדו־קר.

הסתדרות הפועל המזרחי

האגף לתרבות

חולון

ביום שני ד' סיון תשמ"ז 1.6.87 בשעה 20.00 בסניף משנה של הפועל המזרחי בית הכנסת לצעירים משכן אליהו שב־גסי־כהן ותקוים אי"ה —

מסיבה לקראת חג מתן תורה ופתיחות מועדון לגימלאים

ליד שולחנות ערוכים.

בהשתתפות:

כב' הרב ר' **משה בותן** שליט"א, חבר לשכת הרבנות

הח' **מנחם בן משה**, מרכז הגמלאים של התנועה **וראשי סניף התנועה במקום**

במסגרת הפעולות של המועדון — יתנהו שעורי תורה בפרשת השבוע, בהלכה ובאגדה ע"י מגיד השיעור ד"ר ר' **מנחם רוט**.

הבנק הבינלאומי הראשון

הודעה

החל מיום ב' 1.6.87 ירד שיעור הריבית (הרוחה) הבסיסית השנתית על חשבונות עו"ש בחובה ב־3% לשנה ויהיה 18% לשנה המהווה ריבית (רוחה) מתואמת שנתית 19.54%.

הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ

התזמורת הפילהרמונית הישראלית

מנהל מוסיקלי: זובין מהטה

50

חידוש כרטיסי המנוי לעונת הקונצרטים תשמ"ח 1987/8

מתחיל היום

חידוש בהנחה יימשך עד 15 ביוני (החידוש יסתיים ב־31 ביולי 1987)

מכתבים נשלחו למנויים באמצעות הדואר משרדי התזמורת פתוחים:

בתל־אביב: במחלקת המנויים (היכל התרבות), בימים א', ב', ד', ה', מ־10 לפנה"צ עד 3 אחה"צ; בימי ג' מ־11 לפנה"צ עד 6 בערב; בימי ו' מ־10 לפנה"צ עד 1 אחה"צ בלבד.

בירושלים: במשרד „בימות", שמאי 8, מדי יום מ־9 לפנה"צ עד 1 אחה"צ ומ־4 אחה"צ עד 7 בערב; בימי ו' מ־9 לפני הצהריים עד 1 בלבד.

בחיפה: במשרד התזמורת, בית הקרנות, הרצל 16, בימים א', ב', ה' מ־9 לפנה"צ עד 2 אחה"צ; בימי ג' מ־2 אחה"צ עד 7 בערב; בימי ו' מ־9 לפנה"צ עד 12 בצהריים.

הרבי מליובביץ' לילדי ישראל: לבוא בשבועות לבית הכנסת לשמוע עשרת הדברות

ברהזעדות מיוחדת בשבוע הי־אחרון, וכן בשיחה מיוחדת ל־נשי ובנות ישראל קרא הרבי מליובביץ' לכל ילדי ישראל אפי־לו לקטנים ביותר להשתדל לבוא לבית הכנסת כדי לשמוע קרי־את „עשרת הדיברות".

דובר חב"ד, ברקה ולף מסר ל־„הצופה" כי צעירי חב"ד, ברחבי הארץ כבר מקיימים מסע הסברה נרחב בנושא זה, הופצו כרזות צב־עוניות מיוחדות שכותרתן „אבא — בוא נלך לבית הכנסת בשבועות ונשמע יחד את עשרת הדיברות".

בתיאום עם גבאי בתי הכנסת ב־רחבי הארץ הוכנו תוכניות מגוונות להדרכה ולפעילות בנושא זה עם הילדים.

חסידי ואנשי בית אוחרוב וכן ציבור מצון מתושבי תל אביב מי־לאו את בית המדרש של האדמו"ר מאוז'רוב בכינוס לקראת שבועות.

נאמרו דברים מפי האדמו"ר ל־קראת קבלת התורה והתחזקות ב־תורה ויראת שמים. כמו־כן מסר דברים יו"ר כולל האדמו"ר מאוז'־רוב הירצה על קבלת התורה וכן הירצה יו"ר הכולל הרב בצפון תל אביב.

הרב יהודה לנדא, עמד בין היתר על בעיותיה של העיר תל אביב כן הבחינה הרוחנית והתריע על עזיבת הציבור הדתי את העיר.

תכנית חסכון חדשה ב„פועלים"

בנק הפועלים מפעיל החל מ־היום מסלול חסכון חדשני, המ־שלב הפקדה בתכנית חסכון עם הבטחה של האמרה מלאה למדד או לדולר על חסכון נוסף בעתיד כבר החל מהיום. הבטחת ההצמ־דה על לספי החסכון העתידי לא תהיה כרוכה בתשלום עמלה כל־שהי על ידי החוסך.

יתרונו של מסלול החסכון החדש בכך, שהוא מאפשר למצטרפים עכ־שיו לתכנית חסכון, להגנת מאפ־ציה להפקיד עד אמצע נובמבר סכו־מים נוספים לתכנית החסכון, תוך הבטחה מראש של מלוא הפרשי ההצמדה למדד או לדולר — לפי הגבוה מביניהם — לגבי סכומי ה־חסכון העתידיים, וזאת, כאמור, ללא תשלום עמלה.

בס"ד

נפתח סניף חדש בורגר ראנץ [כשר]

ברחוב ההגנה פינת אכילוב

בהשגחת הרבנות הראשית פתח־תקוה

ובהשגחתו של הרב פרסיק שמואל — ממונה על הכשרות מטעם המועצה

רב בית הכנסת אהבת אחים ומגיד שיעור קבוע לציבור

בהזדמנות זו

אנו מברכים את הרבנים הראשיים בהכנסם למשכנם החדש

הרה"ג מלכה וסלומון שליט"א

את ראש המועצה הדתית **מר פלטיאל**

את גזבר המועצה ומזכיר המועצה וכל העוסקים במלאכת הקודש.

לרב **ישראל שרעבי** — יו"ר מחלקת הכשרות; לרבנים **אושרי ושחר** — מנהלי כשרות

ופיקוח במסעדות ומהנהגים בעדי המועצה בראשותו של **כהן צדק**

אנו תפילה שתזכו לקירוב לבבות ואיחודן ויהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם

הנהלת בורגר ראנץ

למגדלי ענבים לייצוא שירות חדש

החל מה־1 ביוני 1987, ניתן לקבל דיווח מהשווקים באירופה באשר לענבים — כמויות ומחירים שוטפים.

עליך לחייג לטלפון 03-264672 משעה 4.00 אחה"צ עד 06.30 בבוקר ותיענה.

מועצת הפירות (ייצור ושיווק)

4 שנים אחרי הקמתו זכה הישוב „נווה דקלים" בספר תורה משלו

את הספר נידבו צבי ויפה מרמלשטיין לזכר ההורים שניספו בשואה

„מאז הקמתו של היישוב לא זכינו לשמחה כזו" — כך אמרו תושבי היישוב נווה־דקלים בגוש קטיף, בסיומו של טקס הכנסת ספר התורה שנערך ביישוב.

הספר הינו ספר התורה הראשון שיהיה שייך לבית־הכנסת של היישוב מאז הקמתו המתחדשת לפני 4 שנים (יתר הספרים מושא־לים) וכל החברים היטו כתף ושכם ועזרו בהוצאתו.

את הספר שכתב רב האיזור ויו"ר המועצה הדתית הרב יגאל קמינצקי, נדבו תושבי בני־ברק צבי ויפה מרמלשטיין לבית שפילוביץ, לזכר מרדכי שמואל וחנה שפילוביץ ו־6 ילדיהם שנהרגו על קידוש ה' בשואה בבוכנוולד ואושוויץ לפני 40 שנה.

כאמור, את מירבית הסכום תרמו הזוג מרמלשטיין וילדיהם בני משפחות מרמלשטיין, דרורי וגאומבורג, אולם גם חברי היישוב תרמו להוצאת הספר.

במעשה הרקם שעל מעיל הספר הנקרא „עץ חיים" יש מן הסמליות: — 6 העלים המרכיבים את העץ הרקומים בצבעי אש סמל לעקידה 6 המיליון, אבל מהתוצרות הגז ויוצא המסר: להמשיך את תוחלת החיים.

בכתיבת האותיות האחרונות שהתקיימה בביתם של מרים ושבתאי גאומבורג, התכבדו חברי היישוב ובבב של הניספים יהושע פסק שפילוביץ, שהגיע יחד עם 6 אחיו מארה"ב לצורך האירוע ושבתאי גאומבורג.

לאחר כיבוד קל על מ־דשאות היישוב הובל הספר לבית־הכנסת בתהלוכה לצלילי מרשימה בהשתתפות תלמידי ישיבת ימית. את התהלוכה הנחה מוסרי גרינבלט מנהל האולפנא ביישוב.

הטקס הסתיים בסעודה מפוארת שהוכנה ע"י ישיבת ימית, בה נשאו דברים הסופר הרב יגאל קמינצקי, וחתן משפחת מרמלשטיין אבדי דרור.

„בשבילנו זוהי שמחה כפולה ומכופלת", אמרה יפה מרמלשטיין, „אחרי 40 שנה זכינו להנצחת את זכר ההורים ועכשיו אנחנו עוברים להתגורר ביישוב שבו נמצא הספר".

יפה וצבי מרמלשטיין מגנים את ביתם בנווה דקלים. „גם לנו יש עכשיו חלק בבניית הארץ".

הועדה המרכזת אישרה קידום ערכי העבודה

מאת חיים פיקרש סופר „הצופה"

הועדה המרכזת של ההסתדרות אישרה אתמול, בישיבתה השבו־עית את הצבעת קידום החינוך ל־ערכי העבודה בארץ.

במהלך הישיבה מסר כנר נחום פ־סה, יו"ר המרכז לתרבות כי ההסת־דרות מתכוונת להקים מועצה ציבו־רית לחינוך לערכים ליד כל מוע־צת פועלים בארץ.

הועדה בהחלטתה קבעה כי יש ח־שיבות מרובה לקידום החינוך לערכי תנועת העבודה ליד מוסדות החנוך ומועצות הפועלים בארץ. הוחלט גם והערכה לכינוס הארצי שנערך בש־בוע שעבר בירושלים, מאנשי החינוך, הוראה הצבור ונוער התלמידים שבו הושמו הדרכים לטיפוח מערכת החי־נוך לערכי העבודה.

במהלך הדיון דברו חברי הועדה המרכזת גם על המשבר הקשור ביד־מה המחנכים בישראל והחינוך ל־ערכים. בין השאר הוצע לקרב את תלמידי בתי הספר על ידי כך ש־יוזמו ביקורים משותפים במפעלי ה־ברה העובדים „כדי לעמוד מקרוב אחר עיך העבודה".

הרוגה ו־3 פצועים ליד ה„חותרים"

תושבת טירת כרמל, לאה קליין בת 25, נהרגה אתר ליום א' ב־תאונת דרכים שארעה במבואות קיבוץ החותרים.

בתאונה זו נפצעו גם בעלה ליבו ליי"ב, נהג המכונית ונוספת אחרת, הפצועים אושפזו בבית החולים כר־מל בחיפה ומצבם הוגדר „קל" עד „בינוני".

ליזובבד כתריאל

אתך אנו באבלך הכבד

על פטירת אמך ז"ל

מהתת ציון וירושלים תנחמך ולא תוסיפי לדאבה עוד

הסתדרות הנוער הדתי

העובד הלומד

המרכז הארצי

מדינת ישראל

משרד הדתות

בית הדין הרבני האזורי **צפת**

ב"ה, תיק מס' 478/מ"ז

הוגשה בפני בית הדין בקשה ל־מתן צו ירושה על עזבון המנוח בן־ציון סופר ז"ל שנפטר בתאריך כ"ה אדר השכ"ז — 26.3.87.

המבקשים: אלמנתו רחל, בניו ובנותיו.

הזמנה

כל התובע טובת הנאה וכל מ־עונין שיש לו סיבה להתנגד ל־בקשה הנ"ל יבוא לבית הדין ו־ימסור טענותיו תוך 15 יום מ־תאריך פרסום הזמנה זו, שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

הרב שלמה דידי

המזכיר הראשי

מדינת ישראל

בית הדין הרבני האזורי **טבריה**

בע"ה, תיק 591/מ"ז

הוגשה בפני בית הדין בקשה ל־מתן צו ירושה על עזבון המנוח יצחק גולדמן ז"ל שנפטר בתאריך י' אלול השמ"ד — 7.9.84.

המבקשים: בניו, שבתאי ומיכה.

הזמנה

כל התובע טובת הנאה וכל מ־עונין שיש לו סיבה להתנגד ל־בקשה הנ"ל יבוא לבית הדין ו־ימסור טענותיו תוך 10 ימים מ־תאריך פרסום הזמנה זו, שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

שלמה דידי

המזכיר הראשי

מדינת ישראל

בית הדין הרבני האזורי **טבריה**

בע"ה, תיק 590/מ"ז

הוגשה בפני בית הדין בקשה למתן צו ירושה על עזבון המנו־חה מתוקה גולדמן ז"ל שנפטרה בתאריך ו' באייר תשמ"ז — 6.5.87.

המבקשים: שני בניה שבתאי ומיכה.

הזמנה

כל התובע טובת הנאה וכל מ־עונין שיש לו סיבה להתנגד לבק־שה הנ"ל יבוא לבית הדין וימ־סור טענותיו תוך 15 ימים מתא־ריך פרסום הזמנה זו, שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

שלמה דידי

המזכיר הראשי

עירית חולון — הועדה המקומית לתכנון ולבניה

חולון

הודעה על פי סעיף 149 (1) לחוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

תיק בנין 4732/81

ניתנת בזה הודעה שהוגשה לוע־דה בקשה להיתר בניה על חלקה 6 בגוש 6750 ברח' דוד אלעזר מס' 77 חולון, הכוללת מתן הקלה ב: א אחוזי בניה 6% משטח ה־מגרש 1020 מ"ר לכל הקומות, ב־קו בנין 10% בקו בנין צדדיים צפוני ודרומי 3.60 מ' במקום 4.00 מ'. ג — מעלית 5% עבור המע־לית. ד — תוספת קומות 2.5% עבור תוספת קומה חמישית.

התנגדות לבקשה להקלה לעיל ניתן להגיש תוך 14 יום מתאריך פרסום הודעה זו. והתנגדות שתוגש חייבת להיות בכתב ובנומקת.

ידוע לי כי הפרסום הנ"ל הינו על אחריותי בלבד, ואינו מהווה אישור למתן ההקלה המבוקשת.

שלמה יפה

שקד 46 חולון

ועדת המשנה לתכנון ולבניה מרחב תכנון מקומי ראשל"צ

הודעה לפי סעיף 149 (1) לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965

ניתנת בזאת הודעה כי הוגשה לועדת המשנה לתכנון ובניה ראשון לציון, בקשה למתן הקלות חלקה 369 בגוש 4243 רחוב האתרוג. לפי תכנית מתאר תכנית מאושרת, גמ־צאת החלקה הנ"ל באזור מגורים ב' ומותר לבנות עליה קיים מב־נה.

בקשת בעלי החלקה: הקלה של 10% לקו בנין צדדי להגדלת ה־מבנה.

לכל מי שיש התנגדות מאיזו סי־בה שהוא לבקשה הנ"ל יואיל לה־גישה לועדה תוך מועד של 15 יום החל מיום פרסום הודעה זו.

באם לא תתקבל כל התנגדות בתקופה הנ"ל, תובא הבקשה לאישור.

מ. ניצן

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ובניה ראשון לציון

תאריך: 8.5.1987

חוק התכנון והבניה, תשכ"ה — 1965

הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז תל־אביב

מרחב תכנון מקומי **תל־אביב—יפו**

הודעה בדבר הפקדת שינוי תכנית מפורטת

ניתנת בזה הודעה, בהתאם לס־עיף 89 לחוק התכנון והבניה, תש־כ"ה—1965, כי במשרדי הועדה ה־מחוזית לתכנון ולבניה, מחוז תל אביב, ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב—יפו, הופ־קדה ביחד עם התשריט המצורף אליה תכנית מס' תכנית מפורטת מס' 1945 א'.

שנוי מס' 1 לשנת 1985 של תכ־נית מס' 1945.

השטחים הכלולים בשינוי התכ־נית ומקום: גוש: 6924. חלקה: 94. רחוב: לילינבלום.

עיקרי מטרת התכנית:

1. הפקעת רצועת קרקע ברוחב 4.0 מ' לחזית רח' לילינבלום.

2. קביעת זיקת הנאה לצמיתות לזכות הציבור בחזית רח' לילינ־בלום על רצועת קרקע ברוחב 1 מ' מעל פני הקרקע בלבד, שתש־מש כמדרכה להולכי רגל.

3. קביעת קו בנין של 0.0 מ' במרתפים של 4.0 מ' בקומת הקר־קע ושל 0.0 מ' בקומות הגוש ה־נמוך.

4. תכנית מפורטת מס' 1945 א', אינה מגדילה את אחוזי הבניה מעבר לנקבע בתכנית הראשית.

5. שינוי התכנית הראשית מס' 1945 אשר הודעה בדבר מתן תוקף לה נתפרסמה בילקוט פרסומים מס' 2812 מיום 13.5.82.

כל המעונין רשאי לעיין בשינוי התכנית ללא תשלום, בימים ובש־עות שהמשרדים האמורים פתו־חים לקהל. כל המעונין בקרקע, בבנין או בכל פרט תכנוני אחר הרואה את עצמו נפגע על ידי שי־נוי התכנית, וכן כל הזכאי לכך על פי סעיף 100 לחוק, רשאי, תוך החודשיים מיום פרסום הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות במש־רדי הועדה המקומית האמורה.

התנגדות לתכנית לא תתקבל ולא תידון אלא אם כן הוגשה בכתב בפירוט הנבקות ובלווי תצהיר ה־מאמת את העובדות שעליהן היא מסתמכת.

מרדכי כהנא

יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז תל־אביב

הועדה המקומית לתכנון ולבניה **רמת־גן**

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965

נמסרת בזה הודעה, בהתאם ל־סעיף 149 לחוק הנ"ל כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה רמת־גן (להלן — הועדה המקומית) בקשה להתרת הקלה בנכס בגוש 6127 חלקה 169 רח' ביאליק 64 להיתר שמוש הורג הפיכת מגרש פרטי לחניה ציבורית לתקופה של 5 שנים.

על המעונין, הרואה את עצמו נפגע על ידי אישור ההקלה הנ"ל יוכל לעיין בתכנית ולהגיש התנג־דות מנומקת לפרטיה. ההתנגדות צריכה להימסר לידי הועדה ה־מקומית במשרדי מחלקת ההנדסה רח' המעגל 26 רמת־גן, תוך שבו־עיים מיום פרסום הודעה זו ב־עיתונות.

בכבוד רב

אורי עמית

ראש העיר

יושב ראש הועדה המקומית לתכנון ולבניה רמת־גן

חוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965

הועדה המקומית לתכנון ולבניה **תל־אביב—יפו**

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965

הרינו מודיעים בזאת כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו בקשה ליתן אשור ל־הקלה בקוי בנין להעברת אחוזים מקומה לקומה ברחוב שלום עליכם מס' 52 גוש 6906 חלקה 76.

תיק בנין 0052—3/93

בקשה מס' 862256

בעל קרקע או בנין או המחזיק בהם שיש לו התנגדות להוצאת היתר/אישור הנ"ל במקום זה רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבנית תל־אביב־יפו, שד' בן־גוריון 68, את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדויקת וטלפון.

ההתנגדויות התקבלנה במשך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו ו־תובאנה לדיון בפני הועדה הנ"ל.

י. בסמי

סגן ראש העיריה

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו

הועדה המקומית לתכנון ולבניה **קרית־אתא**

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה

נמסרת בזה הודעה, בהתאם ל־סעיף 149 לחוק הנ"ל, כי לועדה המקומית לתכנון ולבניה קרית אתא, הוג־שה בקשה ע"י שמעון אבוטבול למתן שימוש חורג ל־5 שנים. ב־גוש 11609 חלקה 20 ברח' ההגשמה קרית אתא (תיק בנ' 167 1118).

מהות ההקלה: הפיכת חנות ב־שטח 8.82 מ"ר להכנה רעלים ל־זוהרי הדברה.

אפשר לעיין בבקשה במשרד מ־הנדס העיר, הפקיה על הבניה, ב־ימים שני ורביעי בשעות 16.00 עד 18.00.

כל מי שיש לו התנגדות למתן ההקלה הנ"ל, רשאי להגיש את התנגדותו המנומקת בצירוף הצהיר (בבאר רשום), תוך 15 יום מ־תאריך פרסום הודעה זו, למשרד מהנדס העיר, עירית קרית־אתא, ת.ד. 1, קרית־אתא.

אינג' י. יזרעאלי

מהנדס העיר

מזכיר הועדה המקומית

חוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965

מודעה

לפי תקנה 2 ב (ד) לתקנות התכנון והבניה (בקשה להיתר, תנאיו ואגרות) תשל"ז 1970.

הרינו מודיעים בזאת כי הגשנו בקשה לועדה המקומית לתכנון ול־בניה תל־אביב—יפו, לתוספת בניה והולפת גג בחלק האחורי של ה־מבנה ובנית קיר חדש במקום אחר מבוקש להריסה ברחוב שטרן מס' 11 גוש 7084 חלקה 362 תיק בנין 27767.

כל מי שיש לו זכויות בנכס ה־אמור לעיל ומתנגד לבניה עליו להודיע על כך, בצרוף כתובתו המדויקת, לועדה המקומית תוך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו.

הרב אהרבלר

מרחב תכנון מקומי **כפר סבא**

הודעה עפ"י סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

בדבר בקשה להקלה ושימוש חורג הועדה המקומית לתכנון ולבנ־יה כפר סבא מודיעה בזה כי הוג־שו בקשות להתיר הקלות כלהלן:

1. בגו"ש 6428 חלקה 480, רח' כצנלסון ע"י חברת אבירם בע"מ.

א. תוספת 2% לאחוזי הבניה המותרים (24 מ"ר).

ב. 10% בקו בנין אחורי — 8.10 מ' במקום 9.00 מ'.

2. בגו"ש 6428 חלקה 289 רח' דב הוז, ע"י א.א. קאלש בע"מ.

א. תוספת 6% לאחוזי הבניה המותרים (903 מ"ר במרום 860 מ"ר).

ב. 10% בקו בנין צדדי — 7.20 מ' במקום 8.0 מ'.

ג. 10% בקו בנין אחורי — 5.40 מ' במקום 6.0 מ'.

3. בגוש 6433 חלקה 37 רח' השחר ע"י א.א. קאלש בע"מ.

א. תוספת 6% לאחוזי הבניה המותרים (812 מ"ר במקום 780 מ"ר).

ב. 10% בקו בנין מצד צפון — 1.8 מ' במקום 2.0 מ'.

כל הרוצה יוכל לעיין בבקשה הנ"ל ובתכניות המצורפות אליה, במשרדי הועדה המקומית כפר־סבא, רחוב ויצמן 137, בשעות קב־לת קהל, ללא כל תשלום וכן ר־שאי להגיש התנגדות למתן ההיתר המבוקש.

התנגדויות מנומקות בשני העת־קים אפשר להמציא לועדה המקו־מית לתכנון ולבניה כפר סבא, עד להאריך שבועיים מיום הפר־סום.

יצחק וולד

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה כפר סבא

הועדה מקומית לתכנון ובניה **יבנה**

על פי סעיף 149 — חוק התכנון והבניה נמסרה בזאת הודעה כי נמסרה לועדה תכנית לאישור עם בקשת הקלה של 13% בקו בנין במגרש לא רגולרי שהם 40 מ"ם על פי תכנית המתאר ז.מ. / 600, סעיף 11,3 ניתן להפחית מהמרוו־חים הצדדיים ואחוריים. המגרש הוא ברח' החרמון מס' 9114 גאות עזר, תיק 6501.

אם תוך 14 יום לא תוגשנה הת־נגדות לנ"ל — תאשר הועדה ה־תכנית.

בברכה,

יהודה ברזם, ראש העיר

יו"ר הועדה

יבנה, ת.ד. 3

עירית הרצליה

חוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

ועדה מקומית לתכנון ולבניה מרחב הרצליה

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

נמסרת בזה הודעה בהתאם ל־סעיף 149 לחוק הנ"ל, כי לועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב הרצליה הוגשה על ידי אברהם מד־רוזי רח' מרקובצקי 8 הצלך בקשה המתייחסת לקרקע שבהרצליה הנמצא מצפה־ים גוש 6521 חלקה 14 וכך הוה הקלה לגבי המותר באזור בו מבוקשת הקלה האמור, דהיינו: בקשה להקלה 1.5% באחוזי בניה דהיינו: 71.5% במקום 70% המו־תרים.

כל המעוניין יכול לעיין בבקשה הנ"ל במשרד הועדה המקומית ב־רחוב סוקולוב 10 הרצליה בימים ד' בשעות שהמשרד האמור פתוח ל־קהל וכל הרואה עצמו נפגע ע"י אישור הבקשה הנ"ל יוכל להגיש התנגדות מנומקת למשרדי הועדה ה־מקומית האמור בכתובת הנ"ל, תוך שבועיים מיום פרסום מודעה זו.

אלי לנדאו

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב הרצליה

עירית ירושלים

הועדה המקומית לתכנון ולבניה

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)

בנ/805/84

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 מר אפלברים חנה צנאי הגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה (להלן הועדה) בקשה להתרת הפי־כה שטח בגוש 149 חלקה 41 ב־רחוב התלך 5 בירושלים דהיינו: הפיכת שטח להדר כביסה וכגוז מים למחסן בשטח חלל של כ־30 מ"ר.

את ההתנגדויות להתרת הפיכת שטח הנ"ל אפשר להגיש תוך שבו־עיים מתאריך הודעה זו לועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 23, ירושלים.

ניתן לעיין בתכנית המוצעת ב־משרד זה בכל יום פרש ליום ו' בין השעות 1200—1400.

אברהם כחילה

מ"מ ראש העיר

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה

עירית ירושלים

הועדה המקומית לתכנון ולבניה

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)

בנ/175/87

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי מר בנימין מונבבר הגיש לועדה המקומית לתכנון ול־בניה (להלן הועדה) בקשה להתרת ההקלה בגוש 160 חלקה 75 ברחוב גבעת שאול בירושלים דהיינו: שטח המחסנים 8.4% במקום 8% המותרים. שטח קומת עמודים ל־חניה 18% במקום 10% המותרים.

את ההתנגדויות להתרת ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מ־תאריך הודעה זו לועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 23, ירושלים.

ניתן לעיין בתכנית המוצעת ב־משרד זה בכל יום פרש ליום ו' בין השעות 12.00—14.00.

אברהם כחילה

מ"מ ראש העיר

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה

ועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב רמת השרון

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965, שהוגשה לועדה המקומית ל־תכנון ובניה מרחב רמת השרון. בגוש 6598 חלקה 236 רחוב הבנים באזור מגורים ב', בקשה לכתן אישור להקלה באחוזי בניה בבית מגורים 4 יהודה דיור קטנ' בחד־רים. ההקלה המבוקשת באחוזי בניה מגיעה ל־6%.

כל מי שיש לו התנגדות להוצאת ההיתר/אישור ההקלה, במקום זה, רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב רמת השרון את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדויקת.

ההתנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך קבלת הודעה זו ותו־באנה לדיון לפני הועדה הנ"ל.

מ. זרביב

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב רמת השרון

חוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965

מרחב תכנון מקומי **ראשון לציון**

הודעה בדבר הפקדת שינוי תכנית / מתאר מקומית

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה 1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז המרכז, ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה ראשון לציון הופקד שינוי תכנית הנקרא „שינוי תכנית/מתאר מק. ר. מס' רצ/2/2/1/1 ב'" ביחד עם התשריט המצורף אליה.

עיקרי הוראות השינוי: קביעת אזורים למגורים, אזורים לבנייני צבור, אזורים למסחר, אזורים לשצ"פ, ושביל להולכי רגל התוויית דרכים וקביעת קוי בנין, קביעת זכויות בניה חלוקה למגרשים.

ואלה הם השטחים הכלולים בשינוי התכנית: גוש 6096.

כל המעוניין בשינוי התכנית רשאי לעיין בו, ללא תשלום, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל המעוניין בקרקע, בבנין או בכל פרט תכנוני אחר הרואה עצמו נפגע על ידי שינוי התכנית וכן כל הזכאי לכך עפ"י סעיף 100 לחוק האמור, רשאי, תוך חודשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות לשינוי התכנית ב־משרדי הועדה המקומית האמורה, ר־צליה לכלול פרוט הנמקות להתנג־דות ולהיות מלווה בתצהיר חתום ע"י עורך המאמת את העובדות שעליהן היא מסתמכת.

דב שילנסקי

יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — מחוז המרכז

13.5.87

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965

מרחב תכנון מקומי **קריות**

נמסרת בזה הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965 כי במשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה קריות הוגשה בקשה לתכנית שינויים, המתבטאת בהוספת שטח מגורים ויציאה לגג ברח' אחד־ אירה 12 קרית מוצקין גוש 11570 חלקה 80.

מהות ההסטה:

1. חריגה של 14 מ"ר המהווים 2.14% משטח החלקה.

2. הקלה בגובה מבנה היציאה ל־גג.

כל המעוניין רשאי להגיש התנגדות למשרדי הועדה המקומית שד' יציאת 5 קרית מוצקין, תוך שבועיים מיום פרסום הודעה זו.

ע. לוי

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה קריות

הועדה המקומית לתכנון ולבניה **נתניה**

ניתנת בזה הודעה כי לועדה הוגשה בקשה לאישור תוספת/בניית מגורים לבית על חלקה 116 בגוש 8260 רח' בן אליעזר מס' 43 ב־חריגה. מבוקשת כהקלה ויציאה לגג ת.כ. מס' 396/86 ת.כ. 396.

את התכנית ניתן לראות במש־רדי הועדה.

ההתנגדויות אפשר להגיש משך שבועיים מיום פרסום הועדה הזו.

י. אליאש

יו"ר הועדה המקומית

חוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965

מרחב תכנון מקומי **ראשון לציון**

הודעה בדבר אישור שינוי תכנית מתאר מקומית

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 117 לחוק התכנון והבניה, תש־כ"ה—1965, כי הועדה המחוזית ל־תכנון ולבניה, מחוז המרכז, אישרה את שינוי הבנים, שינוי תכנית מתאר מקומית הנקרא: „שי־נוי תכנית מתאר מקומית מס' רצ/10/122.

ואלה הם השטחים הכלולים ב־שינוי התכנית: גוש 4242 חלקה 139. רחוב יהודי הגטאות.

עיקרי הוראות שינוי התכנית: קביעת חזית מסחרית וזכויות בני־ה.

ההודעה על הפקדת שינוי ה־תכנית יחד עם התשריט המצורף אליה, פורסמה בילקוט הפרסומים מס' 3193 ה'תשמ"ה, עמ' 2181 ו־בעתון ביקר „עצי" מתאריך: 6.5.85 ובעיתון ערב „חדשות" מ־תאריך: 6.5.85 בשפה העברית ו־בעתון בוקר נוסף „הצופה" מתא־ריך: 6.5.85 בשפה העברית.

שינוי התכנית האמור בצירוף ש־בזה אישרה הועדה המחוזית, ביחד עם התשריט המצורף אליה, הופ־קד בכשרדי הועדה המחוזית הא־מורה וכן במשרדי הועדה המקו־מית לתכנון ולבניה וכל המעונין רשאי לעיין בו, ללא תשלום בי־מים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

ד. שילנסקי

יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז המרכז

הועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב רמת השרון

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965, שהוגשה לועדה המקומית ל־תכנון ולבניה מרחב רמת השרון. בגוש 6598 חלקה 43, ברחוב הב־נים 10 הממוקמת באיזור מגורים ב' בקשה למתן אישור להקלה ב־קוי בניה בבית מגורים דו קומתי של 5,4 מטר בקו 6.0 מ' יב־הקמה 2 מבנים על מגרש בזוית גדי מייבלי.

כל מי שיש לו התנגדות להוצאת ההיתר/אישור ההקלה, במקום זה, רשאי להגיש לועדה המקומית להכ־נון ולבניה מרחב תכנון רמת־השר־רון, את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדויקת.

ההתנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך קבלת הודעה זו ותו־באנה לדיון לפני הועדה הנ"ל.

מ. זרביב

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב רמת השרון